

જરથોસ્તી ધર્મજ્ઞાન

ખાસ નીચલા તેમજ ઉપલા
વર્ગના છોકરાંઓ માટે.

અવસ્થા—વઝેદોદ્દમ દઝેનાબીશ અબ્યસ્ત ત્થુમ યે
વંધહેરિશ મનંધહે (યજુસ્તે. ૫૩-૫) મનિ

“Obtain the life of the good mind, being
educated through the religious laws.”

અરદેશર ખરશેદજી વેસાવેવાલા

યા કોટવાલ ખી. એ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કોપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૧૯૦ વર્ષીક

પુસ્તકનું નામ જરથોસ્તી દર્શન

વિગ્રહ મૃદ્યુ : ૮૬૪ : ૫૨૪૫

જરથોસ્તી ધર્મ જ્ઞાન.

ખાસ નીચલા તેમજ ઉપલા વર્ગના છોકરાંઓ માટે.

લખનાર:—

અરદેશર ખુરશેદજી વેસાવેવાલા

યા કોટવાલ ખી. એ.

તે

જરથોસ્તી ધર્મ સંબંધી કેળવણી આપનારી અને જ્ઞાન ફેલાવનારી
મંડળીના ધર્મ શીક્ષક તેમજ ફારસીના શીક્ષક તથા “શાહ-
નામાની વાર્તાઓ” તેમજ “જરથોસ્તી ધર્મ સંબંધી •
વિષયો” ભાગ ૧લો તથા ભાગ ૨જો ના કર્તા.

મુદ્રત—ખપાટીયા ચકલા તાસવાલાની પોળમાં આવેલા “નન
વિજય” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં મી. મુલચંદ કસનદાસ કાપડીયાએ
છાપ્યું. અને મી. અરદેશર ખરશેદજી વેસાવેવાલાએ નં. ૨૧
દુબાઈ હાઉસ હયુજસરોડ, ગ્રાંટરોડ. પારસી પંચાએત
એસ્ટેત મુબાઈ મધ્યે પ્રગટ કર્યું.

મુબાઈ.

૧૯૩૦.

જરથોસ્તી ધર્મ જ્ઞાન.

જરથોસ્તી ધર્મ જ્ઞાન પુસ્તક બહાર પાડતાં તે પરવરદેઝારના હમરો હમર શુકર ગુજરી કરું છું. એ પુસ્તકમાં શું નાના કે મોટા દરેક જરથોસ્તી માટે જરથોસ્તી ધર્મને લગતી ઉમદા અભ્યાસ લાયક બાબતોનો સંગ્રહ સમાવ્યો છે. નાની વયના બાલકોને સહેલાઈથી ધર્મ અને નીતિને લગતું જ્ઞાન શીખવવાને બની આવે એવા હેતુથી મેં આ ચોપડી તૈયાર કરી છે, અને બનતાં સુધી ધણીક બાબતો જેવી કે ખોદા વિષે, અશો જરથોસ્ત વિષે, નવજોત ક્રિયા, જરથોસ્તી ધર્મ, બંદગી વગેરે બાબતો મારી બનતી કોશિશ અને મહેનતથી જોટલા અને એટલા વિસ્તારમાં સમજાવવાની મહેનત લીધી છે, તથા એ ઉપરાંત આગળ વધેલાઓ માટે થોડાક ચુરી કહાડેલા વિષયો પાંછળથી ઉમેર્યા છે. મારા હિસ્તાદ મરહુમ એરવદ એદલજી કેરસા-રપજી આંટીયા કે જેવણુના હાથતળે મેં ૩૫ વરસની વાત ઉપર સર જમશેદજી જીજીભાઈ જરથોસ્તી મદરેસામાં અવસ્તા પહેલવીનો પાંચ વરસનો અભ્યાસ કર્યો હતો. તેવણુના લખાણની વલણ ઉપર સુધારા વધારા સહિત આ ચોપડી લખવાની મેં ધારણા રાખી હતી. એમાં હું કેટલે દરજ્જે ફતેહ પામ્યો છું તે વાંચનારની મુનસરી ઉપર છોડું છું. આ ચોપડીની નેમ મુખ્ય કરી એક બચ્ચાંની ધર્મ તરફ સામાન્ય આસ્થા અને એકીનદારી વધારવાની અને ધર્મ સાહિત્યની ખીલવણી કરવાની છે. મારી પુર ખાતરી છે કે એ ચોપડીમાંના વિષયોનો અભ્યાસ કરવાથી એક બચ્ચાંમાં જરથોસ્તી ધર્મનો ખરો અરક સારી રીતે ઉતરશે, જે તેમ થશે તોજ હું મારી મહેનતનું ફળ મળેલું સમજીશ. ઘણા ખરા સવાલોના જવાબો મેં બનતા તુલક મારાજ અદના અભ્યાસથી આપવાની નેમ રાખી છે; અને એવી સાદી અને સરસ એખારતમાં આપી છે કે બચ્ચાંને

તેમજ કોઈપણ બહારના વાંચનારને તુરત સંમજ પડી જાય છે. પોતે જેમ મને કેટલાકો સમજે છે તેમ બેહદીન નહીં પણ મોબેદી વગેરે છું, અને કોટવાલ ખાનદાનનો એ. આશા એ. ફરેદુનથી ઉતરી આવેલો છું જે ખાનદાન માટે મને મોટું માન અને મગરૂરી છે, તથા ધર્મનો ફેલાવો જુદીજુદી દસ નિશાળોમાં આજ પચીસ વરસ થયાં મારી જરથોસ્તી ધર્મજ્ઞાન ફેલાવનારી મંડળી મારફતે કરે છે. જ્યાં જ્યાં મને અગત જણાઇ છે ત્યાં ત્યાં મેં જુદાજુદા અવસ્થા વીદ્યાનોના ઇસારા ધુટનોટસમાં કીધા છે, અને તે માટે હું ઘણો આભારી છું. આશા છે કે આ મારું નાનું પુસ્તક જરથોસ્તી માખાપોતે પોતાના અગ્નિઓને નવજોત ક્રિયા માટે તેમજ ધર્મના ઉંડા સિદ્ધાંતો તૈયાર કરવામાં ઉપયોગી થઇ પડશે. આ પુસ્તક મેં કાંઇ પહેલ વહેલું બહાર પાડ્યું નથી પણ આ મારું ચોથું પુસ્તક છે. આજે ૨૯ વર્ષનો હું એક ટ્રેન્યુએટ છું અને ૧૮૯૫માં જ્યારથી યુનીવર્સિટીની પ્રોવીયસ પરીક્ષામાં પહેલવહેલી અવસ્થા પહેલવેલી ભાષાઓ શરૂ થઇ ત્યારથીજ તે શીખવા સર જમશેદજી મદરેસામાં હું દાખલ થવાને ભાગ્યશાળી થયો હતો અને એમ. એ. સુધીના અભ્યાસ એ મદરેસામાં ઉંચી સરટીપ્રીકેટ તથા સ્કોલરશીપો લઇ પુરો કીધો હતો. તે ઉપરાંત ૧૪ વરસ અગાઉ એજ મદરેસામાં મને ૧૮૧૫માં ત્રણ વરસ સુધી સંસ્કૃતનો અભ્યાસ ફતેહમંદીથી પુરો કીધો હતો, અને આજસુધી મેં ધર્મ સંબંધી કેતાઓ બહાર પાડી છે તે આ મદરેસાના ૩૩ શીક્ષણનુંજ પરીણામ છે, તે માટે દાદાર અહુરમજ્દના હજારો હજાર શુકરાના કરે છે. આજકાલ માખાપો તરફથી પોતાના અગ્નિઓને અગ્નિ શીખવવા પાછલ ઘણી હોંસ હોય છે. પણ ધર્મ નીતિના પાઠો શીખવવાની તેઓ દરકાર કરતા નથી, અને જો શીખવે છે તો પાંચ છ મહીના શીખવી નવજોત થઇ કે આગલ અભ્યાસ કરાવવાનું મુદ્દલ માંડી વાલે છે અને બહાણું કાઢે છે કે અગ્નિઓ ઉપર ખીજ બાબદોનો ઘણો મોજો છે તેથી ધર્મજ્ઞાન આપવાનું બની શકતું નથી. આવો

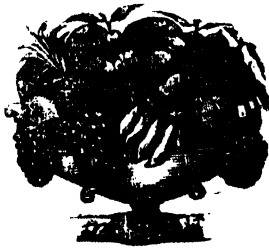
અનુભવ સેવકને આજે ૨૮ વરસ થયાં મોટા મોટા શ્રીમંત જરથો-
 સ્ત્રીઓને ધરથી મળ્યો છે, તે જણાવવાની દલગીરી સાથે ફરજ પડે
 છે. અચ્ચાંઓને આગળ advanced અભ્યાસ શીખવવાની કોઈ
 તકલીફ લેતું નથી, એ અફસોસની વાત છે, અને તેથીજ મેં થોડાક
 સુંટી કહાડેલા વિષયો પાછળથી ઉમેર્યા છે જે મોટાં છોકરાંઓને
 કામ આવશે એવી આશા છે. જરથોસ્તી માયાપોનો મોટો ભાગ
 બુદ્ધિબળ અને સંસારી કેળવણી આપવા જેટલી ઉલટ અને હોશ
 રાખે છે અને તે માટે જેટલો પૈસો ઉડાવે છે, તેને આઠમે હીસ્સેથી
 ધર્મનીતિ શીખવવાની અગત્યતા સમજતાં હોય તો કેવું સારું. ગ્રેટ-
 ટ્રીટનમાં એવી એકબી સ્કુલ નહીં હશે કે જ્યાં ધર્મ કેળવણી
 અપાતી ન હોય. હાલ થોડાક કેળવાએલા દીન સુષ્ટ માયાપો પોતાના
 અચ્ચાંઓને નવજોત કરવા આગમજ, શીખેલા ધર્મ અભ્યાસીઓ
 પાસે અવસ્તા શુદ્ધ ઉચ્ચારે લણાવવાની તેમજ દીનતું થોડું જ્ઞાન
 અપાવવાની કાલજી રાખે છે. બીજાં મોટા ભાગ તો અશુદ્ધ લણતર
 તે પણ ફકટ ફરતી કરવાના અવસ્તા લણાવે છે. બુદ્ધિબુદ્ધિ નિશાળના
 છોકરાઓની શુદ્ધ લણતરની પરીક્ષા દસ્તુરજ સાહેબ દારખજી તથા ભાઈ
 બુનેગર સાથે હું પણ આજ ત્રણ વરસ થયાં લેકું છું પણ જણાવવાને
 દલગીર છઠ્ઠે કે મન માનતો સુધારો અમને હજુર માલમ પડતો નથી.
 દારખ કે નાનપણથીજ મોટા ઉચ્ચાર લણવાની અચ્ચાંઓને આદત
 પડી ગઈ છે, જો કે એવી શુદ્ધ ઉચ્ચારવાલી લણવાની ચોપડીઓ તો
 એરવદ બરજોરજ બેળાં તથા જશન કમિટી વગેરે તરફથી સસ્તી
 હીમતે બહાર પડી છે, તે છતાં પરીણામ સારું આવતું નથી. આ
 ધર્મજ્ઞાન પુસ્તક જેવી ચોપડીઓ શીખવવાથી છોકરાઓતું ધર્મ
 સંબંધી Elementary યાને મુળતત્વોતું તેમજ ધર્મના ઉંડા
 અભ્યાસ જ્ઞાન ધણુંજ મનમાનતું અને સંતોષકારક થશે. છેવટે એરવદ
 ગ્રેહેરીયારજી ભર્યા, ડા. જીવનજી મોદી, એરવદ કાવસજી કાંગા અને
 બીજાં એલમાઓ જેઓના પુસ્તકોએ મારા અભ્યાસમાં ઘણી મદદ
 આપી છે તેઓનો સામટો ઉપકાર હું કણલ રાખું છું. છેવટે આ

(૫)

ચોપડીનો રીબ્બુ લેવા માટે મારા જાણી મીત્ર એરવટ કેમ્પશર મા-
કુતારનો પણ ખરાં દીક્ષોજ્ઞનથી આભાર માનું છું. તેમજ મી. દીનશાસ્-
ત્રજીભાઈ ધીરાની સોલીસીટરનો પણ ખાસ આભાર માનું છું કે
જેવણે એક ઘણીજ નકલ કરવા લાયક વિદ્વતા ભરેલી પ્રસ્તાવના
લખી મને આભારી કર્યો છે.

નં. ૨૧ દુઆશ હાઉસ
હયુજીસરોડ, ગ્રાંટરોડ.

લી૦
અરદેશર ખરશેદજી વેસાવેવાલા.
યા કોટવાલ.

સાંકેડયું.

	પાનું		પાનું
૧ ઓહા વિધે ...	૧	૭ બહેસ્ત અને દોજખ	૧૧૭
૨ પેઝમ્બર અથો જરથોસ્ત વિધે	૬	૮ મનશની, ગવશની, કુનશની	૧૧૯
૩ નવનેત ક્રિયા-સુદરેહ તથા		૯ સ્પેન્તમહન્યુશ અને અંઝ	
કુસ્તી	૧૭	મર્ધન્યુશ	૧૨૩
૪ જરથોસ્તી ધર્મ વિધે	૨૭	૧૦ અચોરનાન અને તેની	
૫ જરથોસ્તી ધર્મમાંથી મળતી		ખાસીયતો	૧૨૬
નીતિ વિધે	૩૮	૧૧ ખરેનધંહ એટલે ઓરેહ	૧૨૯
૬ અમશાશપંદ, યજ્ઞદો ગાહ-		૧૨ આશીરવાદની ક્રિયા	૧૩૪
મ્બાર ગાથા અને જશન વિધે	૫૪	૧૩ સારી હંદગીની ખરી કસોટી	૧૪૦
૭ બંદગી વિધે ...	૭૧	૧૪ પએવન્દ, સગદીદ, ગેહસારણું	
૮ જરથોસ્તી ધર્મને લગતા		પાએદસ્ત, યાયામોહ, હમે-	
પુસ્તકો વિધે	૭૯	સ્તેઆન	૧૪૫
૯ માણસની મુખ્ય ફરજો અને		૧૫ તન મન અને રવાનની અરોહ	૧૪૯
મરણ પછીની રવાનની હકીકત	૮૪	૧૬ અવસ્તાના જમાનાની ઈરાંની	
૧૦ ઈરાન અને પરચુટણ બાબદો		બાનુઓનો દરજ્જો	૧૫૫
વિધે	૯૫	૧૭ ધર્મના બે પ્રકારો કયા	૧૫૮
ઉપલા વર્ગો માટેની બાબદો.		૧૮ નોરોરવાનના ગાહમ્બારનો	
૧ માણસના બદનના પાંચ		સવાબ	૧૬૦
ગેબી તત્ત્વો	૧૦૫	૧૯ સાદાઈ વિધે	૧૬૨
૨ ફવદેગાન એટલે શું ? તે		૨૦ આતશ વિધે	૧૬૫
કેમ ગુનરવા	૧૦૮	૨૦ આનંદી સ્વભાવ અને	
૩ રસ્તાખેજ એટલે શું ?	૧૧૦	સંતોષ	૧૬૭
૪ ગુનાહ અને તેની પતેત	૧૧૧	૨૧ સુખની શોષ	૧૭૨
૫ જુદા જુદા ધર્મમાં તોજેશ		૨૨ ધર્મ અને ક્રિયા વિધે	૧૭૭
અને પશ્ચાતાપના ફરમાનોનો		૨૩ એક નમુનેદાર શીક્ષક	૧૭૯
ટુંક ઈન્તેખાબ	૧૧૨	૨૪ ધર્મ વિનાની નીલિ નકામી	૧૮૩
૬ અરો અને દરબંદ	૧૧૬	૨૫ કેળવણીના ફાયદા	૧૮૪
		૨૬ અરો જરથોસ્તનો દીસો	૧૮૮

મસ્તાવના.

મી. અરેશર અરેશર વેસાવેવાલાની "જરથોસ્તી ધર્મ જ્ઞાન" ને લગતી આ ચોપડી મેં હોંશથી વાંચી છે. મી. વેસાવેવાલાએ, પા. સદી ઉપરની પોતાની છાંદગી, જરથોસ્તી બાળકોને ધર્મજ્ઞાન આપવામાં કાઢી છે, અને તેથી બાળકોને ધર્મજ્ઞાન આપવાના વીષયોની ચુંટણી એવણે પોતાના અનુભવથી કરી છે. એક પારસી બાળકને સાચો અને નિતિમાન જરથોસ્તી બનાવવાને "ધર્મજ્ઞાન" એક અગત્યનો વીષય છે, અને તે જ્ઞાન આપવા માટે બહાર પડેલી અનેક ચોપડીમાં આ એકનો આવકારદાયક વધારો છે. આ આખા પુસ્તકમાં જરથોસ્તી ધર્મ, નીતિ તવારીખ વગેરે બાબતોનો સારો સંગ્રહ આપ્યો છે; અને નીશાળે શીખતાં વિદ્યાર્થીઓ માટેજ નહિ, પણ મોટી ઉમ્મરનાં જરથોસ્તીઓ પણ આ ચોપડી વાંચવાથી, પોતાના પાક મહજબ વીશેતું જરૂરી જ્ઞાન લઈ શકશે. કમનીસીખી એ છે કે ધર્મજ્ઞાનની જરૂરીયાતની ગંભીરતા પારસી માબાપો જોઈએ એટલી સમજી શકતાં નથી. તેઓ પોતાનાં બાળકોની મગજની ખીલવણી ઉપરજ ધ્યાન આપે છે, પણ ખાસ્યતોની ખીલવણી, જે ધર્મ અને નીતિનાં સખકોથી મલી શકે છે, તે ઉપર તેઓ જોઈએ એટલું લક્ષ આપતા નથી. સુંદર ચારિત્ર વગરનું માણસ, પોતાની બીજી કેળવણી છતાં, એક કોમ કે દેશને બોળ સમાન છે, માટે આવા ધર્મ કે નીતિને લગતાં પુસ્તકોની આપણી પારસી કોમને બ્રહ્મી જરૂર છે. આ ચોપડીમાં સમાયેલી મુખ્ય બાબતોને લગતાં અવસ્તા સાહીત્યનાં ઉતારા કર્તાએ આપીને આ ચોપડીને વધુ ઉપયોગી બનાવી છે. અવસ્તા ઉપરાંતના બીજાં સાહીત્યનાં પણ ઉતારાઓ ઠેકાણે ઠેકાણે આપવામાં આવ્યા છે, જેથી આ ચોપડીનાં ખેંચાણમાં વધારો થયો છે. આ ચોપડીને બે ભાગમાં વહેંચી નાંખવામાં આવી છે; પહેલો ભાગ ખાસ નાનાં વિદ્યાર્થીઓ માટે છે અને બીજો ભાગ ઉપલા

(૮)

વર્ગ માટે છે. આ સુધાં કર્તાએ ધર્મને લગતાં ચાર પુસ્તકો બાહેર પાડ્યાં છે. એ એમની પોતાની કોમની સેવા કરવાની કાળજી અને ઉલટ બતલાવે છે. હું આશા રાખું છું કે આ પુસ્તકને પારસી કોમ અને ખાસ કરી વિદ્યાર્થીવર્ગ તરફથી સારો આવકાર મળશે, જેથી એવાં વધુ પુસ્તકો લખવાની કર્તાને ઉલટ મલે.

પારસી કોલોની દાદાર.

તા. ૨૭-૧૧-૧૯૨૯.

કેમશર માહીયાર કુતાર.

એમ. એ.

FOREWARD.

પારસી કોમને બે બોલ.

લખનાર:—દીનશાહ જીજીભાઈ ધરાની સોલીસીટર.

એસપ્લેનેડ રોડ કોટ,—મુંબાઈ.

દરેક કોમ અને પ્રજાનું ભવીષ્ય તેઓના જવાન વર્ગ ઉપર તથા તે વર્ગને ઘટતે વખતે જે રાહજરી મળે તે ઉપર છે. છોડવો નાનો અને કુમળો હોય ત્યારે તેને આપેલો વળ લઇ શકે છે, તેજ માફક જવાન વર્ગને તેઓની બચગીમાં મળેલા છાપ ઉપર, તેઓના ભવીષ્યનો આધાર અને તેઓ મારફતે તેઓની કોમ અને પ્રજાનું ભવીષ્ય આધાર રાખે છે. એક કોમના જવાન વર્ગ માટે સારામાં સારો છાપ તેઓની માનસીક નજર આગળ ઉંચ અને ઉમદા આદર્શો (ideals) ધરવાથી મળે છે, અને તે આદર્શો નજર સનમુખ રજુ કરવા માટે સરસમાં સરસ શીક્ષણો તે કોમ યા પ્રજાની તવારીખ અને તેના ધર્મના નીતિશી શીક્ષણો છે.

આપણી પોતાની કોમના જવાન વર્ગ માટે આપણે સારે નસીબે તવારીખના ઝલકતા સદાઓ ધરાવીએ છીએ, અને વહેવાર જીંદગીમાં દરેક રીતે ઉપયોગી થઇ પડતો, ખુલ્લું નીતિથી ભરપુર ધર્મ પણ આપણો છે. અઢી લગ્નર વરસ ઉંપર એકીમીનીઅન વંશની શહેનશાહતના વખતની અંદર જવાન વર્ગને જે ઉંચા કેળવણી આપવામાં આવતી હતી, તેનું રસીલું દાસ્તાન ગ્રીક તવારીખ નવેશો લખી ગયા છે. તે વખતે સદીઓ ઉપર જવાન ધરાની વર્ગને ઉંચા આદર્શો રાખવાની ટેવ પડે તે માટે જગપ્રસિદ્ધ શહેનશાહ “સાહરસ ધી ટ્રેટ” ની જીંદગીનું ઉમદા ચારિત્ર તેઓની આંખ આગળ ધરવામાં આવતું હતું, અને સત્યતા, નિખાલસપણું, બહાદુરી અને સાહસીકપણાના ગુણો માટે તે વખતના ધરાની જરથોસ્તી જવાનો જગમશહુર હતા. હાલમાં આપણા બચ્ચાંઓને દરેક બાબદો આપણે શીખવીએ છીએ એક બે અપવાદો સીવાય અને તે અફસોસકારક અપવાદો આપણી કીર્તિવંત તવારીખ અને

આપણા શુભદંધર્મના ઉમદા નીતિ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ. જે મુખ્ય બીજો આપણી કામની જાહેરલાલીનો પાયો છે, તે ઉપર ઘણું જ થોડું ધ્યાન આપવામાં આવે છે.

હાલના વખતમાં આપણી કામ એક ઘણી જ ખારીક સ્થિતિમાંથી પસાર થાય છે. તેત્રીસ કરોડની જળરદસ્ત વસ્તીના આપણા હોદ્દામાં જો આપણી મુઠીભર નાની કામ પોતાની અગત્યતા, પોતાની કીર્તિ અને છેલ્લે પોતાની હસ્તી પણ માન સાથે નીલાવી રાખવા માંગતી હોય તો દરેકે દરેક પારસી બાતુ કે અહરથે પોતાની ખરી લાયકાત અને સત્યતા અને સાહસીકપણાના સદ્ગુણો સાથે પોતાનું હિયું ચારિત્ર, પોતામાં દેખાડવું પડશે. નસીબ સંજોગે આપણી પારસી રજોમાં ધરાની સાહસીકપણાનું લોહી હજી વહેતું રહ્યું છે, અને આવી પડતા સંજોગો માટે તૈયાર થઈ રહેવા આપણી પાસે આપણી જળકતી તવારીખના પાકો અને શુભદંધરમના શીક્ષણો લાગુ છે. સરસ સદ્ગુણોના જળકતા સેંકડો સદ્ગુણો ઉપરાંત આપણો કદીમ ઇરિનનો ઇતીહાસ બીજો પણ ઘડો શીખવે છે કે જ્યારે એક ગ્રંથ પોતાની ચઢતીમાં ચક્રચુર થઈ, મોજમજલમાં ગીરક-તાર થાય છે, અને નીતિ ઉપર ઉત્તવારી કમી થાય છે, ત્યારે કેટલો જલદીથી તેની સત્તા અને પાયદારીનો અંત આવે છે.

બીજું આપણો શુભદંધર્મ એક સુખી અને ઉમદા ચારિત્રથી ભરપૂર કીમતી જીંદગી ગુજરવાને સુંદર પાઠ શીખવે છે કે જેને લીધે કદીમ ઇરિનીઓ એવા ઉમંગી, ઉલ્લાસી, બહાદુર, સાહસીક, અને સદ્ગુણી થઈ ગયા હતા, કે એક ગ્રીક લેખક જે હજાર વરસ ઉપર લખી ગયો છે કે એક ખરો ઇરાની જવાન દુન્યાને સદઅહ-સ્થાઈનો નમુનો પુરો પાડે છે.

આપણી કામ માટે કહેવામાં આવે છે કે તે ઘણી દાનાવ અને હુશીયાર છે. આપણે આપણાં ગરબાંઓને ગુજરાતી અને અંગ્રેજી ઉપરાંત ફ્રેન્ચ અને લેટીન પણ શીખવીએ છીએ, તવારીખની અંદર ઇશ્ક અને હિંદના ઇતીહાસ ઉપરાંત, અસલ ગ્રીક અને રોમની તવારીખનો પણ અભ્યાસ કરાવીએ છીએ, પણ આપણી કીર્તિવંત

ધરિની તવારીખ અને હંચ ધર્મના હિમદા નીતિશાસ્ત્ર શીખવવાની દરકાર કરતા નથી. તૈયાર રહેવાનો સદ્ગુણ હજી પારસીઓમાં છે, આપણી કોમના જવાનોમાં અગાઉ પારસી હોવા માટે એક આંધળા મગરૂરી હતી. હાલ હું દાખલાઓ જોઉં છું કે આપણે કાંચે પારસી નામમાં મગરૂરી રાખવી તેના કારણે શોધવા જીવાન્યાઓ મંડ્યા છે. આચે તેહેકીક કરવાની ઈચ્છા (Spirit of enquiry) આપણા સારાં ભવીષ્યની એક ઘણીજ સુંદર નીશાન છે, કારણ કે આપણે જવાન વર્ગ ઘણીજ જલદીથી જોશે અને જાણશે કે શું કીર્તિવંત પાદો તેઓની આગળી તવારીખ પુરાં પાડે છે, અને શું કીમતી ખજાનો ધર્મરૂપે તેઓના હાથમાં છે.

મહારા અદના મત મુજબ પારસી માયાપોએ અને કેળવણી-ખાતાના વડાઓએ આપણી કોમના જવાન વર્ગને અભ્યાસ માટે “Roger’s History of Ancient Persia.” “Clement Huart’s Ancient Iranian Civilization” અને “Xenophon’s Cyropaedia” જેવી ચોપડીઓ હાથમાં મેળવી નેહએ અને આપણા ખુલંદ ધર્મના નીતિના શીક્ષણો માટે પવીત્ર ગાથાનાં શીક્ષણોને અભ્યાસ કરાવવો નેહએ. આપણા જગમસહુર ધર્મના સાહિત્યનો એક સામાન્ય ખ્યાલ મેળવવા માટે મી. અરદેશર ખરશેદજી વેસાવેવાલાએ બહાર પાડેલી આ ચોપડી એક મોટી ગરજ સારશે, અને અભ્યાસ અને અનુભવથી લખાએલી આવી ચોપડીઓ જરથોસ્તીઓના ગુજરાતી વાંચક વર્ગને ઉપયોગી થયા વિના રહેશે નહીં. આવી ચોપડીઓ વીગતે વાંચવા અગાઉ આપણા ખુલંદ ધર્મના સિક્કાંતોનું એક સારાંશ નીચે મુજબ આપવાની રજા લઉં છું:—

(૧) આપણે એક અહુરમજ્દ ખોદા કે જે સર્વજ્ઞાની અને જગતનો કર્તા છે તેને પીછાન્યે છીએ અને તેની ખંદગી કરીએ છીએ.

(૨) આપણે માજ્દયસ્ત્રી ધર્મ કે જે ખસારત પામેલો

સચ્ચાઇનો ધર્મ છે તે કહે છે કે માર્ગ દ્રક્ત એકજ છે જે અશોઇનો (યાને સત્યનો અને રાસ્તીનો) છે.

(૩) તે ધર્મનો લાવનાર મહા પ્રતાપી જરથોસ્ત સ્પીતમાન છે જે ખોદા અહુરમઝ્દનો નેમાયસો પેગામ્બર છે.

(૪) આપણા ધર્મના મુખ્ય ફરમાનો ત્રણ છે. હુમત, દુખ્ત અને દવરૂસ્ત છે યાને ભલા વિચાર, ભલા વચન અને ભલાં કામો.

(૫) પાક અવસ્તામાં અશો જરથોસ્ત શીખવે છે કે (ક) આ દુન્યાની અને માણસની નેમ સંપૂર્ણતા તરફ વધવાની છે. (ખ) દરેક મરદ અને ઓરતને સચ્ચાઇ અને જુઠાઇ વચ્ચે, નેદી અને બદી વચ્ચે પસંદગી કરવાની છુટ છે. દરેકે તેની ખરી પસંદગી કરવી અને જુઠાઇ તર્ક કરવી. (ગ) દરેક મરદ યા ઓરત સરખા છે અને જ્ઞાન અને હકાપણની રોશની મેલવવા લાયક છે. (ઘ) સર્વ માણસો શું ગરીબ કે તવંગર, નાના કે મોટા સરખા છે અને તેઓ સંપૂર્ણતાને પુગી શકશે, અને હવે પછી અમર અને સુખી જીંદગી બે તેઓ ઉમદા ધાર્મિક શીક્ષણ પ્રમાણે ચાલશે તો મેલવી શકશે (૬) માણસો પોતે ખોદાની મીનોઇ સત્તાના જેવુંજ રાજ (Kingdom of Heaven) સરખાપણે, લાઇબધી, અંક્યના અને સુલેહસંપન્ન મારફતે આ દુન્યામાંજ પાંચરી શકશે.

(૬) એ પ્રમાણે આપણે જરથોસ્તીઓ બંદગી કરી માંગીએ છીએ કે જેઓ આ દુન્યાને સંપૂર્ણતા તરફ આગલ વધતી કરે છે તેઓના જેવા હમો થઇએ, અને તે સંપૂર્ણતા કેમ મેલે તે અશો-જરથોસ્ત સમજાવે છે કે (ક) આપણે જીંદગીમાં અશવહીસ્ત યાને ઉત્તમ અશોઇ તથા સચ્ચાઇનો ગુણ મેળવીએ. જીંદગીની દરેક શાખામાં સચ્ચાઈ પવિત્રાઇ એ આપણો મુદ્રાલેખ હોવો જોઇએ. આપણી અશેમ વોહુની બંદગી આપણને એજ સચ્ચાઇના સર્વોપરી-પણાનો ખ્યાલ આપે છે. તે કહે છે કે સત્યતા સર્વથી ઉત્તમ છે, તે સુખ છે, સુખ તેને છે કે જે સહિયી મરસ સત્યતાને લીધે અશો છે. (ખ) આપણે વોહુમન યાને ભલા મનનો સદગુણ વિશેષ સંપાદન

કરવો નેમઝે. આપણી વિચાર શક્તિને જ્ઞાન અને કેળવણીથી ખીલવવી, (ગ) આપણે સ્પેન્ટ આરમઢતીના પર્માથ બુદ્ધિ, ભક્તીલાવ, મહોખત, ચાહ વગેરે ગુણો દુન્યાના ભલાં કાર્યો માટે ખીલવવા. સ્પેન્ટ આરમઢતીના ગુણમાં સવળા સંસારી ગુણો જેવા કે મેળુસ માટે ચાહ, ઉદારતા અને ગરીબો માટે ભલાં કાર્યો સમાઈ જાય છે. (ઘ) આપણે ગરીબ કે તવંગરના ભલાં માટે એક નીતિમાન અને ભલું રાજ્ય સ્થાપવું એ ક્ષત્રવધરય અને અહુરમજ્દની મરજી પ્રમાણેની સત્તા છે. (ઙ) આપણે આપણી તનદેરેસ્તી જળવવી અને શરીરની સંભાળ લેવી અને આપણા ઘર, ગામ કે દેશને માટે સુખાકારી અને આરોગ્યતા જળવવી જે હરિવતાતનો ગુણ છે.

(૦) આ પ્રમાણે ઝંઢગી ગુનરવાથી દાદાર અહુરમજ્દની હાજુરમાં ગરેથમાન બહેસ્ત (i. e. House of Songs) જે દેવામાં ઉચું મુખ યાને અમરપણું છે તે આપણે પેલી જહાનમાં મેળવી શકીશું.

જે જ્યાતો આ આપડી વાંચે તેઓને ખરી જરથોસ્તી ચારીત્ર ખીલવવાની ભલામણ કરે છું અને નીચલા સંપુર્ણતાના કાયદાઓ ખોતાની નજર આગલ ધરવા અરજ કરું છું. કારણકે જે પારસી નામની કીર્તિ જળવવી હોય તો તે કામના જુવાન્યાઓની ચાલ ચલણ અશો જરથોસ્તના શીક્ષણોને સાચ્યા હોવી નેમઝે.

(૧) હમેશાં સાચ્યા રહેજો. વિચાર વચન અને કામમાં અશો રહેજો, જે અશેમ વોહુનો કોલ છે.

(૨) ભલા મનના થજો, તમારા મનને ફેલવજો, સમતોલ બેજું રાખજો કે જે વોહુમનની બખશેશ છે.

(૩) ખોદાઇ સત્તા મેલવવાની કોશેશ કરજો અને તે સત્તા ખીજઓના ભલાં માટે વાપરજો જે ક્ષત્રવધરયની બખશેશ છે. મીનોઇ રાજ્ય સત્તા ગરીબો માટે લાવવાની કોશેશ કરજો, કારણકે

યથા અહુ વધરયોની અંદગીમાં કહે છે કે જે કાંઈ ગરીબોને પાવણ આપનાર થાય છે તે અહુરમજ્દ માટે પાદશાહી કમુલ રાખે છે.

(૪) મહોબતનો ગુણ ખીલવળે. તમારા સગાં સ્નેહીઓ, દોસ્ત આસનાઓ, કેમ દેશ તથા કુલ દુન્યાને માટેનો ચાહ ખીલવળે. આગળ વધવાની કોશિશ કરળે અને ઉમંગ અને ખરા સાહસથી કામો બજાવવાને યત્ન કરળે, કે જે આરમ્ભતીનો ગુણ છે.

(૫) તમારા શરીરને કસરતથી ખીલવળે. અને મજબુટ અને તંદરોસ્ત રાખળે તમારી તનદરોસ્તી અને આબાહી માટે યત્ન કરળે કે જે ખોરદાદનો ગુણ છે.

(૬) આથી તમારી જીવાનીની ફરજબળ લાવવામાં આવશે. સંપુરણ અને હમેશનું સુખ તમને મળશે કે જે અમેરેતાતની બક્ષેશ છે.

શુદ્ધિપત્ર.

પાત્રં.	લીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૯	૧૭	ઉનના	રના
૨૧	૧	પહેલાં	પહેલો
૪૩	૨	છે	છો
૪૪	૧	યો યો	યો
૫૨	૩	સથી	સાથી
૫૨	૧૨	Waks	Walks
૫૫	૨૩	પ્રગટીકારણુ	પ્રગટીકરણુ
૫૫	૨૪	hosmie	oosmie
૬૧	૨૮	બોલના	બોલનો
૬૨	૧૪	ચાશીદન	જુઓ ૬૩માં પા- નાની કુદનોટ
૭૧	૬	અંદગી માટે	અંદગીમાં
૭૫	૨	વાકથો	વાક્યો
૭૭	૧૯	નેકકામી	નીકનામી
૮૧	૨૦	તેથ	તેથી
૯૫	૧૩	ગોય	ગાય
૧૧૩	૨૧	વાસ્તવીક	વાસ્તવીક
૧૧૪	૧૧	ધર્મમાં	ધર્મમાં
૧૧૯	૩	પહેલવી	પહેલવી
૧૪૨	૧૫	આજુબાજુ	આજુબાજુ
૧૫૬	૨૩	શણી	રાણી

અશોયાદમાં

આ પુસ્તક,

ભાઈ દીનશાહ શ્યાવશ એદનવાલા

બેરીસ્ટર-એટ-લૉ ને

જેવણ

એક એકમાર્ગી, શાંત પ્રકૃતિના, અને દરેક રમત
ગમતોમાં આગેવાન ભર્યો ભાગ લેતા હતા. જેવણ
ખરા જરથોસ્તી તરીકે બહાદુરી ભર્યા મોતને
શરણ થયા છે, અને પારકાનો જીવ બચા-
વવા પાતાના જીવનો કિંમતી ભાગ આપી
પોતાનું નામ પારસી કોમમાં અમર
કરી ગયા છે. પરવરદેગાર જેવણના
અશોરહુને શાંતિ બક્ષે, અને
જેવણના માતપીતા તથા કુટું-
બને તે દુઃખ ખમવાને
પુરતી ધીરજ બક્ષે
તેવણને માન
અને આહ

સાથ

અર્પણ કરવામાં આવે છે.-કર્તા.

જન્મ

મરણ

૧ લી જાનેવારી ૧૯૦૪.

૪ થી આગસ્ટ ૧૯૨૯.

મહુમ દીનશાહ શ્યાવક્ષ એદનવાલા, બેરીસ્ટર-એટ લો.

જન્મ :

૧ લી જાન્યુઆરી, ૧૯૦૪.

મરણ :

૪ થી ઓગસ્ટ, ૧૯૨૯.

જરથોસ્તી ધર્મજ્ઞાન.

ખોદા વિષે.

અવસ્તા—અત્ શ્વા મેનગહી પોઉર્વીમ
મજ્ઞદા યેજ્ઞમ સ્તોઇ મનંઘ્રહા,
વંઘહેઉશ્ પતરેમ મનંઘ્રહો હ્યત્
શ્વા હેમ ચખ્મઝની હેનઝખેમ,
હૃઇથીમ અપહ્યા દાંમીમ અંઘહેઉશ્,
અહુરેમ વ્યઝોથનઝેપૂ. ૧

યાને ન્યારથી તુને (અઝે અહુરમજ્ઞદ!) (મારી) આંખમાં
મેં રાખ્યો છે ત્યારથી હમેશાં સર્વથી પેહેલ્યો, પાકમનશનીથી
પરસ્તેશ કરવા લાઝેક, લલાં મનનો પિતા, રાસ્તીતું ખરું મૂળ,
(તથા) આઝે દુન્યાના કામો ઉપર સાહેબી ભોગવનાર તરીકે, અઝે
હોરમજ્ઞદ! (મેં) તુને ગણ્યો છે.

સવાલ:—જગતનો બનાવનાર કોણ ?

જવાબ:—દાદાર અહુરમજ્ઞદ

સ:—દાદાર એટલે શું ?

જ:—પેદા કરનાર.

સ:—અહુરમજ્ઞ એટલે શું ?

જ:—અહુરમજ્ઞદ એ બોલનો બનેલો છે. અહુર એટલે હસ્તીનો
સાહેબ અને મજ્ઞદ એટલે મહા જ્ઞાની. આખો અર્થ મહાજ્ઞાની
હસ્તીનો સાહેબ.

સ:—દાદાર અહુરમઝદ વિષે અહુરમઝદ યસ્તમાં શું લખાણ છે ?

જ:—પેદા કરનાર અહુરમઝદને હમો યાદ કરીએ છીએ જેણે આપણને પેદા કીધા, જે આપણું રક્ષણ કરે છે, અને જે અતિશય વ્રદ્ધિ કરનાર મીનો છે યાને કે તે સાહેબ દરેક ચીજનો વધારો અને આપાદી કરે છે.

સ:—મીનો એટલે શું ?

જ:—જે કંઈ આપણી ધૃત્રીથી પારખી નહી શકાએ તે.

સ:—ખીજ કંઈ કંઈ ચીજો મીનો છે.

જ:—દાદાર અહુરમઝદ, અમશાશપંદો, યજ્ઞદો, રવાન અને ફરોહર.

સ:—ખુદાએ ખીજું શું શું પેદા કીધું ?

જ:—સુર્ય, ચંદ્ર, તારા, હવા, આસમાન, પાણી, જમીન, આડપાન, પશુ, પંખી, માણસ, ગોસપંદ યાને ચોપગાં નીરદોષ જનનવર વગેરે ઘણી ચીજો માણસ જાતના સુખને સાર પેદા કીધી છે.

સ:—ખોદા કયાં છે ?

જ:—તે દરેક જગાએ હાજર છે, અને માણસના, સર્વ કામો દેખીતાં યા અણુદીદ, છુપા તેમજ જાહેર તે જાણે છે અને તેનો ઇનસાફ કરે છે.

સ:—એ વિષે અવસ્તામાં શું લખાણ મલે છે ?

જ:—ઇજસનેના હા ૩૧-૧૩ માં કહે છે કે “દુન્યામાં જાહેર તેમજ છુપાં જેવી કામો ધાય છે તે અએ હોરમઝદ ! તારી તિક્ષણ આંખથી તથા રાસ્તીથી તું જોએ છે. વળી હોરમઝદ યસ્તમાં કહે છે કે “માર્ સોલમું અને સતરમું” નામ એ છે કે ખુદા સધળું જુએ છે અને માણસો જેવી સારા તથા નહારાં કામો કરે છે તેનો તે સાહેબ હીસાબ રાખે છે.

સ:—ઇનસાફ કયા ફરેસ્તાઓની મારફતે આપે છે ?

જ:—મેહર યજ્ઞદ, સરોષ યજ્ઞદ, રશને યજ્ઞદ, અને આસ્તાદ યજ્ઞદ.

સઃ—જ્યારે તે સાહેબ અધાને જુએ છે ત્યારે આપણે કેમ ચાલવું ?

જઃ—આપણે ખોટું કામ કરવું નહીં અને ખોદાથી હમેશ કરીને ચાલવું ? કારણ કે તેમ કરવાથીજ આપણને એક જહાનમાં ફાયદો થશે.

સઃ—આપણે તેની હસ્તી કેમ પીછાનીએ છીએ ?

જઃ—તેની ખનાવેલી કુદરત ઉપરથી. જે ચીજો માણસ જાતથી ખતી શકે નહીં તેનો કોઈ ખનાવનાર મદાન શક્તિ હોવી જોઈએ અને તે ખોદા છે.

સઃ—તે કેવી રીતે ?

જઃ—સુર્ય, ચંદ્ર, તારા, હવા, જમીન અને દરેક પેદાશો તેના નીચમો પ્રમાણે કામ કરે છે અને ફરે છે તે દેખાડી આપે છે કે તેમાં કોઈ એક કારીગરનો હાથ હોવો જોઈએ અને તે ખોદા છે.

સઃ—ખોદાતાલા કેવો છે, તેના ગુણો જણાવો ?

જઃ—એ વિષે આપણને યજ્ઞશતેના ૧લા લામાં એક ઘણો ઉમદા ફકરો મળે છે તેનો અર્થ નીચે મુજબ છે.

દાદાર અહરમજદને હું આરાધું છું અને યાદ કરું છું કે જે નુરમંદ ખોરહેમંદ, મોટામાં મોટો, લલામાં લલો, સરસમાં સરસ, ઘણો હિમ્મત આપનાર, ઘણો દહાપણુવાળો, ઘણા લલાં કામો કરનાર, અશોષમાં ઘણો ચઢતો, ઘણો જ્ઞાની અને ઘણો ખુશી આપનાર છે, જેણે આપણને પેદા કીધાં, જેણે આપણને ખનાવ્યાં, જેણે આપણી વૃદ્ધિ કીધી અને જે સર્વથી ચઢતો વૃદ્ધિ કરનાર મીનો છે.

સઃ—ખોદા કેવો છે તેનો ખ્યાલ આપો.

જઃ—તે સર્વ જ્ઞાની, (અવસ્તા વીરપો વીહપાઓ, પાજંદ (હરવેરપ આગાહ), સર્વ વ્યાપક (અવસ્તા અવિનન્યો) અને સર્વ શક્તિવાન (હરવેરપ તવાના) અવસ્તા દાતાર્ (પાજંદ, દાદાર્ યાને પેદા કરનાર) અવસ્તા પાતાર્ (પાજંદ પાદાર, પાના) યાને પાવનાર અવસ્તા વીરપ નામ્ દાતાર્ (પાજંદ, વીરપાન દાદાર્) યાને વિશ્વનો પેદા કરનાર.

સ:—સર્વ વ્યાપક એટલે શું ?

જ:—એટલે તે બધે હાજર છે. સુર્ય, ચંદ્ર, તારા, હવા પાણી જમીન, ઝાડપાન, માણસ શું જીવવાળા કે નીજીવ પેદાયશ તેણે પેદા કીધી છે અને તેઓને હમેશાં કામ કરતી રાખે છે, તે દેખાડે છે કે અદુરમજદનો હાથ સર્વ જગાએ છે.

સ:—સર્વ શક્તિવાન એટલે શું ?

જ:—એટલે તે જે ચાહે છે તે કરવાને શક્તિવાન છે.

સ:—બીજને કોઇ ખ્યાલ ખોદા વિશે આપો.

જ:—તે ભલ્લાઈમાં શ્રેષ્ઠ અને ઇન્સાફનો ધણી છે.

સ:—તેથી તે અવસ્તામાં કેવો ગણાયો છે.

જ:—મજશત, વહિશત અને સચેસ્ત.

સ:—એ ત્રણ ખોલોનો અર્થ શું.

જ:—મોટામાં મોટો, ભલામાં ભલો, અને સરસમાં સરસ.

સ:—એ ત્રણ ખોલો બીજને માટે અવસ્તામાં વપરાયા છે કે ?

જ:—હાજી, આપણે આપણા જસમે અવંધાદે મજદ જે દીનનું દુકું એકરારનામું યાને કબુલાત નામું છે તેમાં ભણીએ છીએ કે—યા હાથતિનામ્યા બુખ્એઘન્ટિનામ્યા, મગિસ્તાયા, વહિસ્તાયા સ્વએસ્તાયા યા આદ્દરિશ જરથુશત્રિશ.

સ:—એટલે શું ?

જ:—જે દીનો દેયાત છે અને જે દીનો હવે પછી ઉભી થશે તેઓમાં સર્વથી મોટી, સર્વથી ભલી, અને સર્વથી શ્રેષ્ઠ દીન તે છે કે જે અદુરમજદી જરથોસ્તી દીન છે.

સ:—આપણે ખુદાથી ડરીને કાંએ ચાલવું નોંધએ ?

જ:—કારણકે તે આપણાં સઘળાં કામો, જાહેર કે છુપાં ખુદ્દા કે ખાતેન બારીકીથી નીહાલે છે અને તે કામો પ્રમાણે આપણને સુખ યા દુઃખ આપે છે.

સ:—એ વિશે અવસ્તામાં કેંદે લખાણ મળે છે.

જઃ—ગાથા હા, ૩૦ ક. ૧૧ માં કહેછે કે અએ માણસો ! સુખ (તથા) દુઃખ (બાબે ના) આએ નિયમ જે હોરમજદે મુકરર કીધા છે તે તમે જાણો. તે એ કે દુષ્ટ પાપી માણસોને માટે લાંબા વખત સુધીનું દુઃખ ખમવું, અને રાસ્ત માણસોને ક્ષયદા જેઓને લીધે (તેઓને) સુખ હોય છે.

સઃ—છોકરાઓને ધર્મ કેળવણી કાંએ શીખાડવામાં આવે છે ?

જઃ—દારણુકે તેઓ ખોદાથી ડરીને ચાલે, દુન્યામાં અશો-
ધના અને નીતિના કામે કરે, અને અનીતિ, ચોરી, લુચ્યાઇ વગેરે કામેથી દુર રહે, લોકોનું કલ્યાણ કરે, જાતી ભોગ આપી પોતાના ટોળાંની અને કેમની મજબૂત આખર વધારે, અને સુખરૂપે ખોદાની દરબારમાં જવાને શક્તીવાન થાએ.

સઃ—આપણી ઉપર કાંઈ દુઃખ અથવા આફત આવી પડે તો શું કરવું ?

જઃ—ખોદાને યાદ કરવો અને તેની મદદ માંગવી, જે દુઃખ • આપણી પોતાની ભુલથી આત્મું હોય તો તે માટે પસ્તાવો કરવો, પતેત પશેમાની ભણવી અને ફરીથી તેવો ચુનાહ નહી થાએ તે માટે તોજેશ કરવી, જે તે દુઃખ પોતાની ભુલથી નહીં આવ્યું હોય પણ તેમાં આપણો ચારો યા ઇલાજ નહી હોય તો મુગા મુંગા ખમવું એવા વિચારથી કે તે દુઃખ આપણે માટે એક કોશેષ યા કસોટી સમાન છે. ખોદા આપણી પરિક્ષા લે છે કે દુઃખમાં આપણે કેમ ઊવીએ છીએ.

સઃ—ખોદાને માટે ખીજે કોઇ ખ્યાલ આપશો ?

જઃ—‘અહુરમજદ, હમાબુદ ઓ હમાદસ્ત ઓ હમાખેદ’ યાને તે અહુરમજદ હમેશાં હતો, હમેશાં છે અને હમેશાં રહેશે. સુરજ, ચંદ્ર, તારા, હવા, પાણી, જમીન, ઝાડપાન વખતોના વખતો થયા લાંબા કાળથી પોતાનું રૂપ સાથે હસ્તી ભોગવતા આવ્યા છે અને હસ્તી ભોગવતા રહેશે તેથી તે સાહેબ પણ હમેશાં હતો, હમેશાં છે અને હમેશાં રહેશે.

સ:—ખાદાતાલાની સેતાયશના કોઇ અવસ્તા આપો ?

જ:—યજ્ઞશનેના ૧૩ લા ના ૬. ૫ માં તેમજ લા. ૩૯ ના ૬. ૪ માં કહે છે કે ઓ અહુરમજ્દ ! કારણ કે જે કાંઈ સાઈ છે તેને જે પ્રમાણે તે વમારયું છે, કહ્યું છે, આપ્યું છે, અને કીધું છે તેજ પ્રમાણે હમો તુને ગણીએ છીએ, તેમજ તારી ખુબી પીછાનીએ છીએ તેમજ તુને યાદ કરીએ છીએ. અએ હોરમજ્દ ! એ પ્રમાણે (હમો) તુને નમીએ છીએ. એ પ્રમાણે હમો ત્હારા શુદ્ધ યુગ્મર રહીએ છીએ.

પેગમખર અશોનરથુશ્ત્ર વિષે.

અવસ્તા-અએમ મોઈ ઇદા વિસ્તો યે ને અએવો સારનાઓ.
ગુપતા જરથુશ્ત્રો સ્પિતામો.

યાને (દાદાર હોરમજ્દ કહે છે) કે જે શખ્શ કે જેણે એકલાએ મારી શિખામણો સાંભળી તથા જે મને આ દુન્યામાં જણાએલો છે તે સ્પેતમાન જરથોશ્ત છે. (યજ્ઞશને લા ૨૯-૮)

સ:—પેગમખર એટલે શું ?

જ:—પેગમ એટલે સંદેસો અને 'ખર' યાને લાવનાર યાને (ખાદાની તરફથી) પેગમ અથવા દીનનો લાવનાર.

સ:—પેગમખર શું કામ આએ દુન્યામાં આવે ?

જ:—માણસ જાતને અશોષના માર્ગે ચલાવવા સાઈ અને નીતિને રસ્તે દોરવવા સાઈ જેથી માણસો તે દાદારના ફરમાનો મુજબ ચાલે, આએ અને આવતી દુન્યાનું સુખ અને મહોટાઈ મેલવી શકે અને સવાખના કામો કરી પોતાની કીર્તિમાં વધારો કરે.

સ:—આપણા પેગમખરનું નામ શું ?

જ:—જરથોશ્ત સ્પીતમાન.

સ:—જરથોસ્તનો અર્થ શું ?

જ:—પીલુ અથવા બુદ્ધ ઉંટ રાખનાર જર એટલે પીલુ અને ઉશ્ત્ર એટલે ઉંટ. આ અર્થ પ્રો. બરનુક કરે છે.

સ:—એમ કહેવાતું શું કારણ ?

જ:—અસલ માણસોના નામ જનવરો ઉપરથી રાખવામાં આવતા હતા. કારણ કે જનવરો તે જમાનામાં માણસોની મીલકત ગણાતી હતી. આપણો અંગ્રેજી બોલ Pecuniary જે છે તે લેતીન ભાષાનો બોલ ‘પીકસ’ ગાય ઢોર ઉપરથી નીકળ્યો છે એનો અર્થ “પૈસાને લગતો” કરી થાય છે. અવસ્તા જમાનામાં કંઈપણ ચીજ વેચાતી લેતા હતા તો પૈસાને બદલે ઢોરો આપીને લેતા હતા. જરથુસ્તનો અર્થ તો જુદા જુદા લખનારાઓ જુદી જુદી રીતે કરે છે પણ હાલમાં તો આએજ અર્થ અનુકુળ અને બંધ ખેસતો થઈ પડે છે. બીજા લખનારાઓ જેવા કે લોસન એનો અર્થ “ચલકતો તારો” કરે છે, અને કહે છે કે જેમ એક તારો અંધારી રાતે રોશણી આપે છે તેમ જરથોસ્તે અજ્ઞાન લોકોને ધર્મના જ્ઞાનની રોશની અપી હતી. ડા. રોથ એનો અર્થ સોની કરે છે. ડા. હાઉગ એનો અર્થ ૧) બુદ્ધ ઉંટ રાખનાર, ૨) સરસ હાઈકું રાખનાર, ૩) સરસ ગાનાર, ૪) સઉથી સરસ રહેબર એવા ચાર જુદા જુદા અર્થ કરે છે.

સ:—અશોજરથોસ્ત કાણુના પેગમ્બર હતા ?

જ:—ઇરાની માજદયસ્તી પારસીઓના.

સ:—એવણુનો જન્મ કયે દહાડે થયો હતો ?

જ:—રોજ ખોરદાદ અને માહ ફરવરદીન યાને ખોરદાદ સાલને દીવસે.

સ:—એ ખોરદાદ સાલને દીવસે બીજા કંઈ મહાન બનાવો બનેલા હતા કે ?

જ:—હાજી, તવારીખ ઉપરથી જણાય છે કે એ દીને ઇરાનમાં નામાંકિત બનાવો બન્યા હતા. ૧) એ દીને અશોજરથોસ્તે પોતાની દીન ગુસ્તાસ્પ પાદશાહને જાહેર કીધી હતી. ૨) એ દીને તમામ આદમ જાતનું પ્રથમ જોડું મશ્ય અને મશ્યાની હરતીમાં આવ્યાં હતાં.

૩) ગયો મરદ પાદશાહ એ દીને જન્મયો હતો, ૪) હોશંગ પાદશાહ એ દીને જન્મયો હતો. ૫) તેહમુરસ્પે એ દીને દેવોથી જાણાયલા જુરા લોકોનો નાશ કીધો હતો. ૬) ફરેદુન પાદશાહએ પોતાની પાદશાહી પોતાના ત્રણ દીકરાઓ સેલમ, તુર અને એરચને વહેંચી આપી હતી. ૭) કએમુસરએ નાપાક અફરાસીયાખને પોતાના આપ શિયાવક્ષ અને ભાઇ અએરસના કીનામાં માર્યો હતો વગેરે.

સ:—પેગમ્બર જરથોસ્તને થઇ ગયાને આજે કેટલાં વર્ષો થયાં છે.

જ:—એવણના જમાના વિષે ચોકસ મત નથી પણ આસરે ૪૦૦૦થી ૫૦૦૦ વર્ષ ઉપર એવણ થઇ ગયા હતા. ગ્રીક શીલસુફે, પ્લીની, પ્લુટાર્ક અને પ્લેટો અને બીજાઓ એવણનો જમાનો બી. સી. ૬૦૦૦ થી ૭૦૦૦ વર્ષ ઉપર મુકી જાય છે. બી. સી. એટલે Before Christ યાને ખ્રીસ્તીઓનો પેગમ્બર જસસ કાઇરટના જમાના અગાઉ એટલે આજથી ગણીએ તો ૬૦૦૦+૧૯૨૯ ૭૯૨૯ વર્ષ ઉપર મુકી જાય છે. કાઇક એવણને જેવાંકે સીફેલીઅન, જસ્તીન ૨૨૦૦ બી. સી. ઉપર મુકી જાય છે. બીજાઓ જેવાંકે લાઇ પોલાઇટસ, પોરફીરીયસ અને એગેથીયસ વગેરે શીલસુફે એવણને ફકત બી. સી. ૬૦૦ ઉપર મુકી જાય છે. *

સ:—અશોજરથોસ્તનો જન્મ કયાં થયો હતો ?

જ:—કાઇ એવણને રધ અથવા રએ શહેરમાં જન્મેલા જાણાવે છે. વંદીદાદમાં એ લખાણ મળે છે. પહેલવી કેતાબ જુન્દહેશમાં એવણનો જન્મ આજરખેજનના મુલકમાં વહેંતી દરેજ નદીને કીનારે જાણાવે છે. એવણની માતાનું ગામ રએના પ્રગણામાં આમુઇ નામની જગાએ હતું. એવણના આપનું ઘર આજરખેજનના મુલકમાં હતું,

સ:—એવણના માતા તથા પિતાના નામ આપો.

જ:—માએતું નામ દોગદો, તેણી કલિઅવા નામના પુરૂષની બેટી હતી, અને પિતાનું નામ પઉરશસ્પ હતું. જરથોસ્તની માતાને જશાન ખાનદાનની કહેલી છે.

સઃ—દોગદોના બાપનું નામ શું ?

જઃ—કહિએવ એ નામ દીનકરદમાં મળે છે.

સઃ—દોગદો બોલનો અર્થ સમજાવો.

જઃ—કદાચ દોગદો દુધ એટલે દુધ દોહવું તે ઉપરથી ‘ દુધ દોહનાર ’ તરીકે થાયે અને પોહિશસ્પનો અર્થ “ પુષ્કળ ઘોડાનો માલેક ” પકર એટલે પુષ્કળ અને અસ્પ એટલે ઘોડા એમ થઈ શકે.

સઃ—અશોજરથોસ્તના ધણીયાણીનું નામ આપો ?

જઃ—હવોવી એ ખાનદાનથી જામાસ્પ અને કશોસ્તર ઉતરી આવેલા હતા.

સઃ—આપણે આપણા પેગમ્બરને જરથોસ્ત પોહિશસ્પ કહીને નથી બોલખતા પણ જરથોસ્ત સ્પિતમાન કહીને બોલખીએ છીએ તેનું કારણ શું ?

જઃ—સ્પિતમ એવે નામનો અશોજરથોસ્તના વડવાઓમાં એક પ્રખ્યાત પુરૂષ થઈ ગયો તેના નામ સાથે અશો જરથોસ્તનું નામ જોડાયલું છે. એ ખાનદાનના ઘણા પુરૂષો અશો જરથોસ્તના પહેલા શાગરેદો હતા. અસલના વખતમાં કોઈ નામાંકીત પુરૂષ હોય તો તેનું નામ તે કુટુંબમાં ચાલુ રાખવામાં આવતું હતું, જેમ હાલ આપણા સર નાઈતના દાખલામાં અને છે તેમ. એ ખાનદાનને પોતાનું એ નામ જરથોસ્તના નવમાં વડવા સ્પિતમ ઉપરથી લીધેલું હતું.

સઃ—અશો જરથોસ્તના કાકાજનું નામ આપો.

જઃ—આરાસ્તી હતું.

સઃ—અશો જરથોસ્તના ભાઈઓના નામ આપો.

જઃ—મોટા ભાઈઓના નામો રતુસ્તર અને રન્ગુસ્તર, નાના ભાઈઓના નામો નોતરીગા અને નીવાતુશ હતા^૧.

સઃ—અશોજરથોસ્તના ફરજંદોના નામો દેવો.

જઃ—ત્રણ દીકરીઓ ફેની, શ્રીતી અને પઓહિશ્ચીરતી હતી.

ત્રણ દીકરાઓં ઇસતવાસ, ઉર્વતતતર અને હવરેચિથ્ર અથવા
ઓરશેદ ચેહેરે હતા.

સઃ—અશોજરથોસ્તના ખાનદાનના નામો આપો.

જઃ—માયછ તરકથી હવોવનું ખાનદાન તથા પિતાછ તરકથી
હએયત્ અરપ અથવા રિપતમનું ખાનદાન હતું, જે પાદશાહ
ફરેદુનની ઓલાદથી ઉતરી આવેલું હતું.

સઃ—અશો જરથોસ્તના શીક્ષકનું નામ દેવો.

જઃ—ખુર્જન કુરુષ નામનો ભલો અને દાનાવ ઉસ્તાદ હતો.
પ્લીની એવણનું નામ એગોનાસીસ્ આપે છે.

સઃ—ઈસદવાસ્ત્રને ત્યાં એક છોકરો હતો તેનું નામ શું?

જઃ—ઉર્રવીજ.

સઃ—અશો જરથોસ્તથી તે સ્પીતમાન સુધી પહેદી (એવણના
આપદાદાઓના) નામ આપો.

જઃ—જરથોસ્ત, પોઉરશરપ; પેતેરરપ, ઉર્વદરપ, હએયદરપ,
ચક્ષનુશ, પઠ્ઠીરરપ, હર્દશન, હર્દાર, સ્પીતમાન એ મુજબ અશો-
જરથોસ્તના નવમાં વડવા રિપતમ ઉપરથી એવણનું નામ પડ્યું હતું.

સઃ—જરથોસ્તે કોણના વખતમાં અને કયા શહેરમાં દીન
ફેલાવી હતી?

જઃ—કએ ગુરતાસ્પના વખતમાં અને બલખ શહેરમાં.

સઃ—એ કયા વંશનો પાદશાહ હતો?

જઃ—કયાનીયન ટોલાનો પાદશાહ હતો. એ ટોલો અલખુરજ
પહાડ ઉપર વસતો હતો. એ ટોલામાં ધર્મ ઉપર લાગણી વધુ હતી
તેથી તેનું નામ “ધર્મ ગુરનો ટોલો” એટલે ‘કવી એમ પડ્યું. આ
ઉપરથી એ વંશ કવી અથવા કય નામે ઓલખાએ છે, જેમકે
કયકાઉસ કયકોખાદ, કય શીયાવક્ષ વગેરે.

સઃ—એની રાજધાણી કયાં હતી!

જઃ—બલખ શહેરમાં, તેથી એ શહેરને “એરેખ્વો દ્રફખામ્”.

યાને બુલંદ વાવટાવાળું કહેતા હતા. ત્યાં રાજધાણી હોય ત્યાં વાવટા હોવા જોઈએ તેથી એમ નામ પડ્યું હતું,

સ:—કેટલા વંશના પાદશાહો ધરાન ઉપર રાજ કરી ગયા ?

જ:—પાંચ વંશના પાદશાહો ધરાન પર રાજ કરી ગયા, જેવા કે પેશવાદીચન, ક્યાનીચન, હખામીનીચન, અશકાનીચન અને સાસાનીચન.

સ:—કેટલે વરસે જરથોસ્ત સાહેબનો પહેલો ચેલો થયો.

જ:—દશ વરસની મહેનતે ફક્ત એકજ નામીયા ધણીને એવણે પોતાનો શાગેર્દ (ચેલો) બનાવ્યો.

સ:—તેનું નામ શું ?

જ:—મેદીયોમાલ એવણ આરાસ્તીના છોકરા હતા જે જરથોસ્તના કાકા હતા.

સ:—એ ઉપરથી આપણને શું ધડો મળે છે ?

જ:—દરેક કામમાં આપણે અશોજરથોસ્તની માફક સભુરી અખત્યાર કરવી જોઈએ. એવણે દશ વરસ ધીરજ અને ખંત રાખી ત્યારે એક ચેલો મેલવવાને શક્તિવાન થયા હતા. તેવણ *ધાસ્તી અને નાઉમેદીથી પાછા હડયા નહી પણ હીંમત અને સાવચેતીથી પોતાનું કદમ મુસ્તકીમ રાખ્યું હતું તેથીજ તેવણ છેવટે ફત્તેહમંદ થયા હતા.

સ:—પછીથી કોણ થયું હતું ?

જ:—બીજે બે વરસે એટલે દીન બંદેર કર્યા પછી બાર વરસે ગુસ્તારખ ચેલા થયા હતા.

સ:—ગુસ્તારખને દીન શીખવવા આગમજ પેગમ્બરે કોણને દીન શીખવી ?

જ:—ગુસ્તારખની રાણી હુતોશી. તહેણીએ પોતાના ધણીને દીન સમજાવી ત્યારબાદ પાદશાહી કુટુંબના ધણાકોએ તે દીન કબુલ કરીધી જેવાકે, પાદશાહનો ભાઈ જરીર, બેટાઓ અસફન્દયાર અને પેશોતન વજર બમાસ્પ અને તહેનો ખેશી (સગો) ફરોસ્તર અને બીજાઓએ દીન કબુલ કરીધી,

સ:—અશોબરથોરત બોદાની હબુરથી કેટલી ચીજ જાણ્યા હતા ?

જ:—આદર બુરજન નામનો આતશ, સરવતું ઝાડ અને અવસ્તાના એકવીસ પુસ્તકો જેઓ એકવીસ નુસ્કને નામે જણાવેલા છે, તેઓ પાછલથી એક પછી એક યુનાનીઓ (યાને ગ્રીક લોકો) અને આરબોને હાથે અને બીજા કારણોએ નાશ પામ્યા.

સ:—આતશમાં ચમત્કાર શું હતો ?

જ:—તે હાથમાં લેતો હાથ દાબતો હતો નહીં અને તે સુખડ અને લાકડાં વગર બળતો રોશણુ રહેતો હતો.

સ:—સરવના ઝાડમાં શું મોજેજી હતો ?

જ:—તેના દરેક પાંદડાં ઉપર ગુસ્તારપ પાદશાહને ચેતવણી આપવા લખાઈ રહ્યું હતું કે “ઓ ગુસ્તારપ પાદશાહ, તું જરથોસ્તી દીન કબુલ કર.”

સ:—એકવીસ પુસ્તકોના નામ શા ઉપરથી રાખ્યાં હતા ?

જ:—“યથા અહ વધરયો,” ના એકવીસ ખોલો ઉપરથી.

સ:—તે ખોલો ગણાવો.

જ:—યથા, અહ, વધરયો, અથા, રતુશ અપાત: ચીત, હયા, વંધેઉશ, દજદા, મનંધહો, બ્યઓથનનામ, અંધહેઉશ, મજદાર્ઝ, ક્ષત્રેમ્યા, અહુરાષ, આ, યિમ, દ્રેગુબ્યો, દદત, વાસ્તારૈમ.

સ:—એના કેટલા ભાગ કીધા હતા.

જ:—ત્રણ ભાગ; પેહલા સાત પુસ્તકો એક દુન્યાની આખદો વિષે, સાત પુસ્તકો ધર્મને લગતાં અને સાત રાજદારી આખદ તથા વિદ્યા હુન્નરને લગતા હતા.

સ:—અશોબરથોરતના જન્મવાથી કોણને ખુશાલી હાંસેલ થઈ ?

જ:—રપેનામીનોની પેદાયશને. અશો જરથોસ્તે દુન્યામાં કાયદા કારક ચીજોનો ફેલાવો કીધો અને લોકોને સારે માર્ગે ચલાવવાનો માર્ગ બતાવ્યો તેથી જેટલી પેદાયશ રપેનામીનો (યાને વધારો કર-

નારી શક્તિ) ની હતી તેટલી ખુશાલ થઈ અને શુકાના કરવા લાગી કે ભલે હમારે માટે જરથોસ્ત જેવો અથોરનાન (મોખેદ) જન્મ પામ્યો.

સઃ—અશો જરથોસ્તના જન્મવાથી દેવો એટલે જુરા લોકોને શું ગેરલાલ થયો ?

જઃ—તેઓ પસ્તાવો કરવા લાગ્યા અને બીધા કે એ અશો જરથોસ્ત આપણો નાશ કરશે અને આપણને કોઈબી દુષ્ટ કામમાં ફાવવા દેશે નહીં. દુરાસરન જે એવણના મુલકનો હાકિમ, એક જુરો ખુતપરસ્ત (યાને પથર અથવા ધાતુને માણસના જેવો આકાર આપીને ખુજનારો) હતો તે ઘણો ચીંતાતુર થયો. તેણે શરૂઆતથી જરથોસ્ત જે એક બાલક હતો તેને હેરાન કરવાની કોશિશ કીધી પણ અહુરમઝદની મહેરબાનીથી તેનું કાંઈ વળ્યું નહીં.

સઃ—જરથોસ્તના અવપણના મોજેગ્ન શું હતા ?

જઃ—જન્મની વખતે તેવણ હસ્યા હતા. આ એક અજબ બનાવ હતો. એવણના બેગ્ન ઉપર હાથ મુકતાં તેમાં બીજાં બાલકો કરતાં અસાધારણ ધપકારા માલમ પડતા હતા. એ બનાવ એ બાળકના મોટપણનાં હાપણની નીશાની ગણાતી હતી.

સઃ—અશો જરથોસ્તે જુરા દેવ અવતારી લોકોને કેમ હરાવ્યા ?

જઃ—તેવણ પોતાના સાચ્યા વિચાર, સાચ્યા વચન અને સાચ્યા કામો ઉપર મક્કમ રહ્યા, તેઓથી જરાબી બીધા નહીં અને યથા અહૂવઠરિયોના કલામો ભણીને તેઓનો નાશ કીધો, ગાથામાં તેવણ કહે છે કે “હું દુશ્મન ઉપર ગાલેબ થાઉં, ભુંડાઓને તોડું, દરજને નસાડું, દેવોની સાથે હથીઆર ભાડું, ચોરોને અને લુટારાઓને અશક્ત કરું, ભુખ અને પ્યાસને દુર કરું, જુદાઈને લાંકી કાઢું, ને રાસ્તી, ઇન્સાફ, પવીત્રાઈ, આબાદી, સુખશાંતીને કાયમ કરું.

સઃ—અશો જરથોસ્તનો ધંધો શું હતો ?

જઃ—લોકોને ધર્મનો રસ્તો દેખાડી બોદાઈ માર્ગ સમજવી દીનનો ફેલાવો કરવાનો હતો અને નીતિને રસ્તે ચલાવવાનો હતો.

સઃ—કેમ જાણ્યું કે એ ધંધો હતો ?

જઃ—કારણ કે તેણે યજ્ઞશત્રેમાં ૮ મા હામાં બોલે છે કે “હું જે જરથોસ્ત છું તે દેશના, ગામના, મોહલાના, અને ઘેરના આગેવાનોને મારી દીનના ફરમાન હુમત હુખ્ત અને હવરસ્ત પ્રમાણે ચાલવાને શિખવું છું. તથા ઉત્તેજણ આપું છું.”

સઃ—અશો જરથોસ્તે હોરમઝદને જોવાની ઇચ્છા કેમ રાખી ?

જઃ—અશોષથી અને સચ્ચાઈથી, કારણકે અવસ્તામાં એવણે બોલે છે કે સઉથી સરસ અશોષએ કરીને, સઉથી શ્રેષ્ઠ અશોષએ કરીને, ઓ અહુરમઝદ ! હમો તમને જોઈએ, હમો તારી નજદીક પહોંચીએ અને હમો તારી દોસ્તીમાં આવીએ.

સઃ—કયે ગુસ્તાસ્પને કાણ સાથ ધર્મની લડાઈ થઈ હતી.

જઃ—તુર્કસ્તાનના પાદશાહ અરજસ્પ સાથ. અરજસ્પ પાદશાહે ગુસ્તાસ્પ પાદશાહને કહેડાવ્યું કે તું જરથોસ્તી દીન છોડીદે પણ ગુસ્તાસ્પે ના પાડી તેથી એ વાર અરજસ્પ ધરાન ઉપર હુમલો લાવ્યો તેમાં તે શાલ્યો. તે વેળા અશોજરથોસ્ત તેનાં એક સાથી તુરખરાતુર ને લાથે માર્યા ગયા.

સઃ—એ તુર ખરાતુર કાણ હતો ?

જઃ—એ ઉશીશતર ખાનદાનના પાંચ ભાઈઓ જેઓ મિનો-ચહેરની બોલાવના હતા તેઓમાં ત્રીજો હતો. એ અશો જરથોસ્તનો હુસ્મન હતો.^૧

સઃ—અશોજરથોસ્તની મરણ વખતે ઉંમર શું હતી ?

જઃ—૭૭ વરસ અને ૪૦ દહાડા.

સઃ—કયો રોજ અને કયો મહીનો એવણના મરણનો ખરો દાવસ ?

જઃ—એવણના મરણનો ખરો દાવસ તો અરદીએસ્ત મહીનો

અને ખોરશેદ રોજ હતો પણ દર ચાર વર્ષે વખતની કસરનો એક દહાડો વધવો જોઈએ તે ગણતરી પ્રમાણે આપણે ચાલતા નથી તેથી જાદુસ્પરમના બા. ૨૩ ક. ૯ પ્રમાણે એ લખનારના વખતમાં મરણનો દિવસ દેહ મહિનો અને ખોરશેદ રોજ પડ્યો હતો.

સ:—અશો જરથોસ્તની બુંદગી ઉપરથી મલતો ધડો આપો.

જ:—(૧) અશો જરથોસ્તને યુરા માણસોએ લલચાવ્યા કે જો તું એ જરથોસ્તી માજદયસ્તી દીન છોડી દે તો હમો તુંને હમારો સરદાર બનાવીએ અને જોહાક પાદશાહની માફક આપ અખત્યાર પાદશાહી આપીએ. પણ અશો જરથોસ્તે ના પાડીને જવાબ આપ્યો કે, મારો જાન જાએ, મારા હાડકાં ભાગે, મારી બુદ્ધી ગુમ થાએ તો પણ એ દીન હું કદી છોડું નહીં તેમ આપણે પણ કોઈ લલચાવે તો તેની સામે થવું, અને લાલચમાં ફસી પડવું નહીં.

(૨) ગમે તેવું દુઃખ આવી પડે તો પણ સમ્યાધને છોડવી નહીં, બંદીની સાંમે હીંમત કોશેષ અને ખંતીપણું રાખવું એવા ગુણો મેલવવાથીજ આપણુ જરથોસ્ત સાહેબની માફક નામદારી મેલવી શકીએ.

(૩) એકાંત જગા ઉપર જઈ બુંદગી કરવી, જેથી આપણે દુન્યાઈ વિચાર આવવાને બદલે ખુદરતી રીતે ખોદાઈ ખ્યાલો આવે. જેમ જરથોસ્ત સાહેબને આવ્યા તથા એવણુ ઉંશીદરેન પહાડ ઉપર ૧૦) વરસ રહી ખોદાની બુંદગી કરી અને ખુદરતી વિદ્યાનો અભ્યાસ કર્યો. બુંદગી કરવાથી આપણે ખોદાના ફરમાનો બજા લાવી શકીએ અને તે સાહેબ આપણી ઈચ્છા બર લાવે છે.

(૪) એકલા અદુરમજદ સિવાય બીજા કોઈ દેવ દેવતાઓની પરસ્તેશ કરવી નહીં. અશોજરથોસ્તે આદતની વેલા દાદાર અદુરમ-જદનેજ યાદ કરી હતા તેમ આપણે પણ દુઃખ વેલા ખોદા સિવાય બીજા કોઈને યાદ કરવો નહીં.

(૫) જેમ અશોજરથોસ્તે કીયું તેમ બુદા, હગરાઓ, ચોર

હુટારાઓ, ધુરાઓ વગેરેને ફગેત કરવા અને એવાઓથી પોતાના ભાષાબંધીનું રક્ષણ કરવું અને તેઓની સંભાળ લેવી.

(૬) હાંદગીમાં સુખ અને દુઃખ ભોગવવું છે. તેવણુ એવા મહાન પેગમ્બર હોવા છતાં કોઈ વાતે પણ સુખી હતા નહીં. તેવણુ સામે ધણા દુશ્મનો હતા થયા તેઓએ એવણુને મારી નાંખવાની અનેક યુક્તિઓ કીધી. એવણુની હાંદગી શીકર, ચીંતા, ધાસ્તીથી મોકળા નહીં હતી ત્યારે આપણે જેવા સાધારણ માણસો ઉપર જે કાંઈ પણ આક્રમ આવી પડે તો તે આપણે સજીરી રાખી ખમવી નેમ્મએ, અને એવી વખતે ખાદા ઉપર ભરેસો રાખવો નેમ્મએ.

આક્રમની વેલાએ ધાસ્તી તથા શીકરથી કમલાયલા જીવને બંદગી કાંઈકે જ્યારે તરાંહતી સજીરી તથા શાંતી બક્ષી ગમે તેવું મોટું સંકટ હીમતથી સેહવવાને શક્તિવાન બનાવે છે, સખ્ત હાદેસાઓ અને દુઃખદાયક વિપત્તીઓ માણસને ખાદા તરફ વધુ અને વધુ ખેંચે છે.

(૭) ખરૂં સુખ ફરજ બગવવામાં છે. ફરજ બગવતાં ગમે તેવી મુશકેલી નડે તો તેથી હીમત હારી ખાવી નહીં પણ તેની સાંમે થઈ મજબુતાઈથી લડવું.

(૮) મોત દાદાર અદુરમજદે સડીને માટે સરજેલું છે, ન્યારે તેવણુ જેવાની હાંદગીનો છેડો કુદરતે સરજેલો હતો ત્યારે આપણુ સર્વે પણ એક વખત મરવું છે તે માટે આપણે તૈયાર રહેવું નેમ્મએ. મોતની આગમજ જે શખ્સ હાંદગીનો હીસાબ ખતમ કરે છે તે ખરો સુખી છે. અંતની ઘડીએ તેના સ્વખા હમેશગીના ખ્યાલોથી ભરપૂર હોય છે. વારંવાર આપણા મનમાં મોત વિષેના વિચારો દાખલ કર્યાથી બેશક મોટો ફાયદો થાય છે. આવું ચીંતન એચેની ઉત્પન્ન કરે છે એ ખ્યાલ તદ્દન ભુલ ભરેલો છે.

નવજોત ક્રિયા-સુદરેહ તથા કુસ્તી વિષે.

અવસ્તા—અધવ્યા ઓંધહનેમ વા અધવ્યાઓંધહયમ્નો,
અધવ્યાઓંધહનેમ વા બૂજયમ્નો.

યાને—કુસ્તી બાંધતાં તથા કુસ્તી છોડતાં (ખોદાને યાદ કરવો.)
(હોરમજદ યરત ૬. ૧૭)

ગાથા વહિસ્તોધસ્તમાં કહે છે કે “તમો બંને (ખાવીંદ અને
ઓરત) સદરા કુસ્તી પહેરેલાં થઇને દીનનાં કામો કરવાથી તે જાંદગી
જે બલાં મનની છે તે મેળવતાં રહેજો.

સ:—સુદરેહ એટલે શું ?

જ:—એનો અર્થ જુદા જુદા લખનારાઓ જુદીજુદી રીતે
કરે છે. દસ્તુર એદલજી દા. સંજાણા એનો અર્થ ફારસી ઉપરથી
સુદરેહ એટલે “ફાયદામંદ રાહ” અથવા માર્ગ કરે છે. ડા. વેસ્ટ
પણ એમજ કહે છે. બીજાઓ અવસ્તામાં સદરા માટે “સ્તેહર
પએસંગ” પરથી લઇ એનો અર્થ “ઉપયોગી કપડું” એમ
કરે છે.^૧ એરવદ શહેરીયારજી ભર્યા સદરા એ નામ અરબી ભાષા-
માંબી ‘સદરેહ’ કરી વપડાય છે તે ઉપરથી લે છે અને તેની ઉત્પત્તિ
અવસ્તાના વસ્ત્ર=પહેરણ ઉપરથી થએલી જણાવે છે.

સ:—કુસ્તી એટલે શું.

જ:—કુસ્તી એટલે કમર બંધ, કમરનો પટો, અથવા હોરમ-
જદના ફરમાન પ્રમાણે ચાલવા સારૂ બાંધેલો કમરબંધ. એને પહેલ-
વીમાં ‘કોસ્ત’ અને અવસ્તામાં ‘અધવ્યાઓંધહન’ કરી કહે છે.
‘કોસ્ત’નો અર્થ દિશા અથવા બાજુ પણ થાય છે તેથી એનો

૧ જુઓ જરથોસ્તી ધર્મના કામો અને ક્રિયાઓ ડા. જીવનજી
જ. મોદી.

અર્થ 'ખરી બાળુ દેખાડનાર નીશાની' કરી થઇ શકે. બીજો અર્થ કમર અથવા પેટ તે ઉપરથી 'પેટ ઉપર બાંધવાની ચીજ' થાયે. બીજો અર્થ 'હદ' પણ થાયે યાને કે હદમાં રહેવું દરેક બાબદમાં મધ્યમ-પણું જાલવવું. એરવદ ભર્યા એને અવસ્તા 'કેષા' (કમરબાંધ) ઉપરથી નીકળેલો જણાવે છે.

સઃ—સુદરેહ કુસ્તી બાંધવાની શું આપણી ફરજ છે ?

જઃ—હાજી. જમશેદ પાદશાહે કુસ્તી બાંધવાની જરૂરીયાત દેખાડી હતી ને ફરમાવ્યું કે તે દીનની નીરંગ સાથે બાંધે અને વહુમનના વસ્ત્ર ઉપર બાંધે. આપણી એક કેતાબમાં કહે છે કે “જે કોઇ પોતાના શરીર ઉપર સુદરેહ પહેરે અને કમરે કુસ્તી બાંધે તથા ગાથા ભણે તેજ ખરો માનદ્યસ્ત્રી છે અગર નહીં તો તે માનદ્યસ્ત્રી નહીં કહેવાયે, ત્યારે જેઓ એ સુદરેહ કુસ્તી નથી પહેરતાં તેઓ પતેત પ્રમાણે ગુને-હગાર થાયે છે ” (વંદીદાદ ૧૮ ફ. ૯ તથા યુનદહેશ.)

સઃ—સુદરેહ સફેદ રાખવાનું શું કારણ ?

જઃ—મેહરયસ્તમાં કહે છે કે “સફેદાઇ એ માનદ્યસ્ત્રી દીનની નીશાની છે તેથી આપણા દસ્તુરો તથા મોખેદોબી પોતાનો પોશાક હંમેશ સફેદ રાખે છે. વળી સફેદાઇ ગલીચી અને ઉડતા રોગોના બીજોને પોતાથી દુર રાખે છે તેથી બધરિંઓએ પણ ગુજરનારના પાંથરના આગળ સફેદ સારી પહેરવી જોઇએ અને નહીં કે કારી કે જે રોગજનક બીજનો ફેલાવો કરે છે. વળી સફેદ સુદરેહ ઉપર ડાઘ પડ્યો હોય તો જલદીથી જણાઇ આવે છે, તેમ દાઢવાલા માણસનું અંતઃકરણ પણ જણાઇ આવે છે. જેમ સુદરેહ સફેદ અને સફાઇદાર રાખવાની ફરજ છે તેમ આપણું અંતઃકરણ પણ સાફ અને પવિત્ર રાખવું જોઇએ.

સઃ—છાતી આગળ કોથરીના આકારનું છે તે શું છે ?

જઃ—ગીરહ્યાન અથવા “કીસ્સે એ ફરફે” યાને ‘સવા બની કોથરી’ જેમ આપણે આપણી પોકીત પૈસાથી ભરીએ છીએ તેમ આ કોથળી સવાબના કામોથી ભરવી જોઇએ.

સ:—સુદરેહ કેટલા કટકાનો બનાવવામાં આવે છે ?

જ:—નવ કટકાનો, બે પરદા, એક આગલો અને એક પાછલો, ગીરેબાન, બે બોંચે અને બેઉ સાંધા આગળની બમે તીરી.

સ:—એ નવ કટકાની મતલબ શું ?

જ:—એક 'રોજ યજ્ઞાંતી' નામની કેતાબમાં કહે છે કે બે પરદા બે કે એક આગળ અને બીજો પાછળ હોવા છતાં જોડાયલા હોય છે તેમ આપણે પણ હંમેશાં એક સંપીથી રહેવું જોઈએ. વડાઓને માન આપતા રહેવું, જોરાવર માણસોએ નબળાંઓને મદદ કરતાં રહેવું જોઈએ.

સ:—બે બોંચ શું બતાવે છે ?

જ:—જેમ સુદરેહ પહેરતાઓએ બોંચમાં હાથ લેવાની જરૂર છે તેમ બલી માજદયસ્તી દીનના દરેક માણસે કાંઈપણ ધંધામાં રોકાવું જોઈએ.^૧

સ:—બેઉ બાજુની તીરીઓની શું મતલબ છે ?

જ:—ગોસપદો યાને ચોપગાં નીરદોષ જનવરોની સંભાળ લેવી, તેઓને દુઃખ દેવું નહીં. ધાતુ અને વનસ્પતીનો સારો ઉપયોગ કરવો.

સ:—સુદરેહ શાનો બનાવવામાં આવે છે ?

જ:—ઉનના સફેદ કપડાંનો.

સ:—કાંચે, રતો બનાવવાની મતલબ શું ?

જ:—સફેદ કપડાં સાદાં અને સસ્તાં હોય છે, અને તે ગરીબમાં ગરીબ માણસબી મેળવી શકે છે.

સ:—કુસ્તી શાની બનાવવામાં આવે છે ?

જ:—મેઢાંના ઉનની.

સ:—કાંચે, મેઢાંના ઉનની બનાવવાનું કારણ શું ?

જ:—મેઢું ગરીબ અને નીરદોષ છે જે માટે તેની કુસ્તી બાંધ-

વાથી દરેક જરથોસ્તી ગરીબ ખવાસનો અને નીરદોષ રહેવાને બંધાયેલો છે જો તેમ નહીં રહે તો તે માટે તે જોખમદાર છે.

સઃ—કુસ્તી કમર ઉપર બાંધવાની મતલબ શું છે ?

જઃ—કમર શરીરનો મધ્ય ભાગ છે તેથી દાદેસ્તાનની દીનીમાં કહે છે કે દરેક બાબદમાં એક જરથોસ્તીએ મધ્યમપણું જાલવવું, જેમકે ખાવામાં, પીવામાં, બોલવામાં ચાલવામાં, કસરત કરવામાં દરેક બાબદમાં મધ્યમપણું રહેવું જોઈએ, અને ‘પતમાન’ નો સોનેરી નીચમ ધ્યાનમાં રાખવો.

સઃ—કુસ્તી કેટલા તારની વણવામાં આવે છે ?

જઃ—૭૨ તારની.

સઃ—એ બોતેર તાર શું બતાવે છે ?

જઃ—યજ્ઞને નામની ધર્મની ચોપડીના ૭૨ હા. અથવા પ્રકરણની યાદ આપે છે. એનો ધાતુ ‘યજ્ઞ’ છે એટલે ક્રિયા સાથે સ્તુતી કરવી. એમાં દાદાર અહુરમજ્દ તથા અમશાશપંદો યજ્ઞદોની સ્તુતી સમાયલી છે.

સઃ—યજ્ઞને કોણે લાણે અને ક્યાં લાણુએ ?

જઃ—દરેમહેર (યાને મેહર દાવરનો દરવાજો) યા અગ્યારીમાં યોજદાથ્રેગર મોબેદો લાણે.

સઃ—યોજદાથ્રેગર એટલે શું ?

જઃ—અરશનુમવાલો મોબેદ અથવા પવિત્રાઈ આપનાર મોબેદ.

સઃ—કુસ્તીના આંટા કેટલા વાળો છે.

જઃ—ત્રણ.

સઃ—તે શું બતાવે છે.

જઃ—માજ્દયસ્તી દીનના ત્રણ મુખ્ય ફરમાનો જે હુમત દૂખ્ત અને હવર્સ્ત એટલે કુસ્તીના આંટા વીટાળતાં દરેક જરથોસ્તી વિચારે છે કે નેક વિચારું, નેક બોલ બોલું, અને નેક કામો કરું.

સઃ—કુસ્તીના ગાંથ કેટલા છે ? અને તે વાળતી વખતે શું વિચારવું જોઈએ.

જઃ—ચાર ગાંથ છે. પહેલાં ગાંથ વાળતાં એમ વિચારવું કે ખોદાતાલા એકજ છે અને તેના જેવો બીજો કોણ નથી. બીજો ગાંથ વાળતાં એમ વિચારવું કે માનવ્યસ્ત્રી દીન સાચી છે અને તે ખોદાતાલાની તરફથી મોકલવામાં આવી છે. ત્રીજો ગાંથ વાળતાં એમ વિચારવું કે પેગામ્બર અશોબરથોસ્ત ખોદાના મોકલેલા સાચ્યા પેગામ્બર છે અને ચોથો ગાંથ વાળતાં એમ વિચારવું કે હંમેશાં નેક કામો કરીશ અને બીજી દુર રહીશ. કેટલાકો એ ચાર ગાંથને ચાર ખોલો સાથ સરખાવે છે ૧) માનવ્યસ્ત્રો એટલે એકજ ખોદાની પરસ્તેશ કરનાર ૨) જરથુશ્ત્રીશ એટલે અશોબરથોસ્તના ધર્મ પ્રમાણે ચાલનાર ૩) વીદ્યેવો એટલે દેવોના કામોનો ધિક્કાર કરનાર ૪) અહુરતકએષો એટલે અહુરમજ્દના હોકમ પ્રમાણે ચાલનાર તરીકે જાહેર કરે છે.

સઃ—કુસ્તી કેવી રીતે વણે ?

જઃ—ઊનને કાંતે, વળદે, અને વળદીધેલા દોરાને એક જાંતર ઉપર ચઢાવી વણે.

સઃ—કુસ્તી કોણ વણે ?

જઃ—અથોરનાન યાને મોખેદ ટોલાની ખાયડીઓ.

સઃ—વણી રહ્યા પછી શું કરે ?

જઃ—મોખેદ, નીરંગ ભણીને વચમાંથી છુટી કરે.

સઃ—પછીથી શું થાય ?

જઃ—તેનું પર સવળું કરીને લર અને લરીઓ ગુથે.

સઃ—લર કેટલા આવે ? અને તે શું ખતાવે ?

જઃ—બે લર આવે અને તે વરસના બે ભાગ હાવન અને રપિથવન છે તે ખતાવે. હાવન અને રપિથવન તે વરસના બે ભાગ છે. ફરવરદીન મહીનાના અહુરમજ્દ રોજથી તે મહેર મહીનાના અનેરાન રોજ સુધી બપોરના રપિથવન જેહ ભણાએ અને આવાં મહીનાના અહુરમજ્દ રોજથી તે વહીરતોષરત ગાથા સુધીનો જે ભાગ તેમાં બપોરના બીજા હાવન ભણવી કારણ કે ધરાનમાં સાત

મહીના હામીન યાને ગરમીના હતા તથા પાંચ મહીના જમ્બેસ્તાન એટલે શરદીના હતા.

સઃ—લરી કેટલી આવે અને તે શું બતાવે ?

જઃ—લરી છ આવે, અને તે વરસના છ ગાંહમ્પારની નીશાની છે.

સઃ—છ ગાંહમ્પારના નામ દેવો.

જઃ—મેદીઓજરેમ, મેદીઓશેમ, પેતેશેમ, અયાગ્રેમ, મેદીયારેમ, અને હમસપથમેદેમ.

સઃ—કુસ્તી બાંધતી વખતે કંઈ તરફ મોઢું કરવું ?

જઃ—સવારે સુરજ તરફ અને રાતે ચંદ્ર, તારા, અથવા ચેરાગ સાંમે.

સઃ—સુર્યને અવસ્તામાં કેવો ગણેલો છે.

જઃ—યજ્ઞશનેતા ૩૬માં હામાં સુર્યને અહુરમજ્દનાં બદન તરીકે ગણેલો છે. ત્યાં કહે છે કે ઓ હોરમજ્દ ! બુલંદ (રોશનીઓ) માંની આવે સઉથી બુલંદ રોશની (જેને) ખોરશેદ કહે છે. તેને શરીરોમાનાં તારા સઉથી સોદામણા શરીર તરીકે હમો જાહેર કરીએ છીએ.

સઃ—કુસ્તી ક્યારે ક્યારે કરવી જોઈએ ?

જઃ—સવારે ખીછાનેથી ઉઠતાં વાર અહુરમજ્દ ખોદાએ બાણવું, હાજતે જઈ આવ્યા પછી, જમવાની અગાઉ, બંદગી કરવાની અગાઉ, ગુજરેલાંને સેજદો કરી આવ્યા પછી, રાતે સુતી વખત વગેરે.

સઃ—પાદીયાબ એટલે શું ?

જઃ—પદ્ધતી અને ‘આબ’ એ બે બોલ ઉપરથી પાદીયાબ થયો છે. પદ્ધતી એટલે ઉપર અને ‘આબ’ એટલે પાણી યાને કે પાણી વડે ઉઘાડા ભાગોને ધોવા.

સઃ—કુસ્તી કેમ કરવી તે સમજાવો ?

જઃ—સઉથી પહેલા ક્ષનઓઝ, અહુરહે મજ્દાઓ અપેમ વોહ
૧) બાણીને શરીરના ખુલ્લા ભાગો હાથ, મોઢું, પગ વગેરેને ધોવા

પછી તે ઘોઝેલા ભાગોને તુંછી નાંખવા અને આખી કેમના મજદા ભણી જવી, પછી કુસ્તી કમ્મરેથી છોડી અહુરમજદ ખોદાય ભણવી.

સઃ—તે ક્રિયાની ખુખી સમજવો.

જઃ—કુસ્તી ખેડ હાથમાં પકડી ‘આહરેમન અવાદશાન’ ભણતાં જમને હાથે પખોરવી અને મનમાંના સઘળા ખરાબ વિચારોને દૂર કરવા અને અંતકરણ પાક કરવું. મનશની ગવશની કુનશની ભણતાં જેમ કુસ્તીનો વળ કાઢી તેને સરખી કરીએ છીએ તેમજ આપણા મન, વચન અને કરણીનો વળ કાઢવો યાને મનમાં ચોકખું વિચારવું, મોઢેથી ચોકખું ખોલવું અને કામો ચોકખા કરવાં. શ્યઓથનનામ અને અખેમ ભણતાં આગળા ખે અને પાછલા ખે ગાંઠ વાલવા. જસમે અવંધહે મજદ ભણતાં આગલો ગાંઠ ખંને હાથે પકડવો યાને કે જસમેમાં આપેલી કબુલાતો મક્કમપણે પાળવી.

સઃ—નવજોત એટલે શું ?

જઃ—નવજોત એટલે નવો જોતી અથવા નવો ખંદગી કરનાર માજદયસ્તી દીનમાં દાખલ થનાર અને અહુરમજદની ખંદગી કરનાર.

સઃ—કેટલા વરસના બચ્ચાંને સુદરેહ પહેરાવે છે.

જઃ—સાત વરસના બચ્ચાંને સુદરેહ કુસ્તી પહેરાવે, છે પણ જે બચ્ચું એટલી વયે સમજમાં નહીં આવ્યું હોય તો ૯, ૧૧ અને વધત્રામાં વધતી ૧૪ વરસની જણાવી છે.^૧

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં શું કહે છે ?

જઃ—વંદીદાદની પરગરદ ૧૮, ૫૪ ફ. માં કહે છે કે જે કોઇ જનાકાર (યાને અનીતિમાન) મરદ ૧૫ વરસની ઉમર થયા પછીથી સુદરેહ કુસ્તી પહેરયા વગર દુન્યાદારીમાં પડે છે તો તેણે ચોથું પગલું ભર્યા બાદ હમો દેવો તેની જખાન અને ચરખીને વધારીએ છીએ જેથી તે અશોઈના મુલકોને ખરાબ છે.

સઃ—જરથોરતી ધર્મમાં દાખલ થનાર કબુલાત શું આપે છે ?

જઃ—હું માજદયસ્તી છું યાને એક ખોદાને માનનાર છું. હું

માજ્ઞદ્યસ્તી જરથોસ્તી છું. માજ્ઞદ્યસ્તી જરથોસ્તી દીનની સ્તુતી કરનાર અને તે ઉપર એકીન લાવનાર થવાને હું કલુલાત આપું છું. હું હુમત એટલે સારા વિચારને વખાણું છું હું હૂખ્ત એટલે સારા વચનને વખાણું છું, હું હવર્સ્ત એટલે સારાં કામને વખાણું છું. હું ભલી માજ્ઞદ્યસ્તી દીનને વખાણું છું, જે દીન કળયો કંકાસ દુર કરનારી, હથીયાર છોડવનારી, પોતાના તરફ ફેદા થએલી (giving family connection) અને અશો યાને કાયદાવાલી છે. સઘળા દીનો જે હાલ છે, અને હવે પછી ઉભી થશે, તેઓમાં સર્વથી મોટી સર્વથી ભલી અને સર્વથી શ્રેષ્ઠ દીન તે છે જે હોરમજ્ઞદી જરથોસ્તી દીન છે. સઘળા ચીજો અહુરમજ્ઞદ તરફથી છે એમ હું માનું છું, આ દીનની વખાણુ છે.

સઃ—જરથોસ્તી ધર્મની અંદર દાખલ થનાર બચ્ચાં ઉપર શું શું ક્રિયા કરવામાં આવે છે ?

જઃ—પહેલાં યોજદાઘગર યાને બરશનુમવાજો મોબેદ તે બચ્ચાને નહાન નવાડે છે તે વખતે ‘હધાનેપાત’ યાને દાડમના ઝાડની પાંદડી બાજુ ધરાવીને ચવડાવે છે અને તેનો રસ પીને તે પાંદડી થુંકી નાંખવામાં આવે છે. પછી નીરંગદીનની ક્રિયાથી તૈયાર કીધેલો ગઝોમીજ અથવા નીરંગ^૧ ત્રણ વખત પાજંદ કલામો ભણાવતાં પીવાડે છે. તે પીતાં તે બચ્ચું બોલે છે કે “ઇન ખુરમ, ઇન પાકીએ તન યોજદાસરે રવાનરા” યાને આએ (ગઝોમીજ) મારા તનની અને આત્માની પવીત્રાઇ માટે પીઉં છું. પછી બાજુ મુકી પતેત ભણાવે છે. ત્યાર પછી કપડાં કઢાવીને બદન ઉપર નીરંગ ચોપડાવી ચોખા પાણીથી નહવાડે છે, અને પછી અનજુમન એકડું થયું હોય ત્યાં એક બેઠક કીધેલી હોય છે ત્યાં બેસાડે છે. પછી દસ્તુર યા મોબેદ જે નવજોતની મીજલસમાં આવ્યા હોય છે તેઓ સુદરેહ પહેરનારની સાથે એક પતેત ભણે છે, તે વખતે સુદરેહ પહેરનારના ડાબા હાથમાં સુદરેહ પકડાવી રાખે છે.

સ:—ત્યારપછી તે દસ્તુર શું કરે છે ?

જ:—પછી દસ્તુર અથવા મોખેદ ઉઠીને તે બાળકને દીનનો કલામો ભણાવીને માજદયસ્તી જરથોસ્તી દીન સામ્યી છે તે વિષેની તેમજ જરથોસ્તી ધર્મના ત્રણ મુખ્ય ફરમાનો હુમત હૂખ્ત અને હવરૂશત પ્રમાણે ચાલવાની તથા દુશમત, દુબૂખ્ત, અને દુજવરૂસ્તને ધીક્કારવાની કબુલાત લેવામાં આવે છે. ત્યારે કેડે તેને સુદરેહ પહેરાવે છે જે વખતે તે દસ્તુર સાથે સઘળી અનજુમન પણ યથા અહુ વધિ-રયોના કલામો ભણે છે. ત્યારબાદ દસ્તુર કુસ્તી હાથમાં લઈ અહુરમજ્દ યસ્તની ખશનુમન (યાને ખુશાલી) પઢે છે ત્યારપછી નીરંગ કુસ્તી બાંધવાની (યાને અહુરમજ્દ ખોદાએ) સુદરેહ પહેરનાર સાથે ભણી જાય છે અને તેને ઘટતી ક્રિયા સાથે કુસ્તી બાંધે છે. પછી તે બાલકને બેસાડીને નવજોત કરનાર હોશબામ પઢે છે અને પછી નાલીયરની કાતરી અને દાડમના દાણાં તે બચ્ચાં ઉપર નાંખતાં તેને કેટલીક દુવા દે છે કે જે દુવા તનદરેસ્તી નામે જાણાએલી છે. ત્યારપછી તે ક્રિયા ખલાસ થાય છે.

સ:—બાળક જેની નવજોત થાય છે તે શું એકરાર કરીને જરથોસ્તી દીનમાં દાખલ થાય છે.

જ:—“હું એકજ ખોદાની પરસ્તેશ કરનાર અને તેનેજ સર્વ ચીજનો પેદા કરનાર સમજું છું. હું અશો જરથોસ્તને પેગામ્બર તરીકે કબુલ કરું છું. હું દેવોનો ધીક્કારનાર છું અને અહુરમજ્દના તરીકા પ્રમાણે ચાલવાને કબુલ થાઉં છું માજદયસ્તી દીન પાક ખોદાએ અશો જરથોસ્ત પાસે મોકલાવેલી છે માટે એ દીનના ફરમાન પ્રમાણે ચાલવાની હું સદા કોશેશ કરતો રહીશ. અશોષ, સમ્યાષ પ્રમાણીક-પણું, ઉઘોગ, પેરોપકાર વગેરે નીતિમાન ગુણો પ્રમાણે ચાલીશ. જુઠાઈ આલસાઈ, નીંદા, અપ્રમાણીકપણું વગેરે દુર્ગુણોને હું સદા ધીક્કારનાર થઈશ. જે કાયદા અને રેવાજો જરથોસ્તી ધર્મથી ઉલટા હોય તેને હું ધીક્કારીશ.

સઃ—એ ઉપરાંત સદરા કુસ્તીની બીજી મતલબ આપણી કેતાબો જેવી કે દાદેસ્તાને દીની, સદદર વગેરેમાં લખેલી છે તેમાં શું જણાવે છે ?

જઃ—પાદશાહ જમશેદ તેના જમાનામાં સઉથી મ્હોટો અને ચહડતો થયો હતો. તેથી તેને મગરૂરી કીધી અને અહંકારથી ખોદાને વીસરવા લાગો એથી તેની દશા પડતી થઇ. પછી તેણે પોતાની તકોબરીનો પરતાવો કીધો અને દુન્યાના માણસોને શીખામણ આપી ગયો કે તમે દરેક જણ ખોદાના બંદા છો તેની નીશાની તરીકે કમર ઉપર કુસ્તીનો બાંધ હમેશાં રાખજો; તે વખતથી પુરાતન ધરાનીઓ કમરે કુસ્તી બાંધતા થયા. જે પ્રમાણે આજેખી આપણા જરથોસ્તીઓ બાંધે છે. આ બે કપડાં જમશેદ જેવા એક શુભદં દરજ્જેના પાદશાહ ઉપર વીતેલી કાહાણી ઉપરથી આપણને એક નસીહતનો ખોધ આપે છે કે જમશેદ જેવો ગરદનફરાજ ગરૂરીથી માર્યો ગયો તો આપણી શી બીશાદ ? માટે મગરૂરી છોડી કમીનાપણું અખત્યાર કરવું.

(૨) સર્વ જરથોસ્તીઓ તેઓની દીન એકજ હોવાને લીધે સવાબ અને નેકીના કામો કરવાને ઐક્યતાના બાંધથી બાંધાયલા છે. એજ સંબંધને લીધે પોતાના હમદીનને પોતાથી બની આવતી ઘટતી સખાવતની તથા હરેક બીજી મદદ કરવાને તેઓ ફરજથી બાંધાયલા છે. જરથોસ્તીઓ કમરે કુસ્તી બાંધે છે તેથી તેઓનું એક નામ ‘બસ્તે કુસ્તીઆન’ એટલે કુસ્તી બાંધી રાખનારા કરી કહેવાએ છે માટે દરેક કુસ્તી બાંધનારે આખી દુન્યામાંના પોતાના હમદીનોની ભાઈબાંધી અને ઘટતી સખાવત વગેરે મદદ ઉપરનો તેઓનો પહેલો હક કુસ્તીની મારફતે યાદ રાખવો.

(૩) કુસ્તી કમરે બાંધવાની તે તૈયાર થવાની તથા કામે લાગવાની નીશાની છે તેથી કમરે બાંધેલી કુસ્તી એવું દેખાડે છે કે તે બાંધનારે નેક વિચારો, નેક વચનો અને નેક કામો કરવાં તથા બદ વિચાર, બદ વચન, અને બદ કામો તજવાં.

(૪) કમર બાંધવી તે એક તાબેદાર નોકરે પોતાના શેઠની ચાકરીમાં હાજર થવાની નિશાની છે તેથી કમરે બાંધેલી કુસ્તી એવી યાદ આપે છે કે તે બાંધનાર ખોદાનો બંદો છે—એટલે તાબેદાર નોકર છે.

(૫) આપણે આપણી જીંદગીમાં દરેક બાબદમાં મધ્યમપણે ચાલવું જોઈએ. કમર શરીરનો મધ્ય ભાગ છે તેથી દરેક કુસ્તી બાંધનારે મધ્યમપણું રાખવું જોઈએ.

નરથોસ્તી ધર્મ વિષે.

અવસ્તા—યજ્ઞશને હા. ૩૩-૬માં ભણનાર કહે છે કે “અએ હોરમજદ ! તારી પાસેથી આ બે ચીજ હું માગું છું એક તારા દર્શન અને બીજી દીન બાબે તારી સાથે વાતચીત.”

યજ્ઞશને હા. ૩૪-૭ માં કહે છે કે “ઓ અષ ! તારા સિવાય બીજા કોઈને હું જાણતો નથી. માટે તું હંમને બચાવ.”

સઃ—ધર્મ એટલે શું ?

જઃ—માણસ જાતનો અનંત જગત સાથે અને તેના કરતા સાથનો સંબંધ તે ધર્મ કહેવાય છે. બીજો એક લખનાર કહે છે કે “ખોદા અને માણસ જાતના એકબેકના સમાગમમાં આવવું તે ધર્મ કહેવાય છે. ધર્મ એક ખોદાઈ ચેરાગ છે જેની રોશનીનો ઇશ્વરી પ્રકાશ માણસ જાતની અજ્ઞાનતાથી ભરપૂર અંધારી હાલત ઉપર પડતાંજ તેની સઘળી ફરજોનો માર્ગ તેને દેખાડી આપે છે.

બીજો એક લખનાર કહે છે કે “ધર્મ એ મુક્તિનો દરવાજો છે, અથવા નેકી અને ભલામનો રસ્તો દેખાડનાર રેહબર છે. બીજો એક લખનાર કહે છે કે માણસોએ અરસપરસ કેમ ચલાવું તે વિષે પેગમબરની મારફતે મોકલેલા કાયદા તે ધર્મ કહેવાય છે. કાંઈ કહે છે કે ધર્મ એટલે પાક હોરમજદ તરફ પુણ્ય ભક્તિભાવ તથા તેની

પીછાન કરવાની શીખામણુ આપનાઈ શાસ્ત્ર. એક લખનાર કહે છે કે ધર્મ એ મુક્તિનો દરવાજો છે.

સઃ—શું ધર્મ આપણને અગત્યનો છે ?

જઃ—હાજી, દાદાર અહુરમઝ્દના ગુણોનું અને તેની શક્તિનું જ્ઞાન ધર્મવડેજ થઈ શકે છે. “ વળી આપણો સ્વભાવ, આ દુન્યામાં આવવાનું કારણ શું, આપણે ક્યાંથી આવ્યા છીએ. ક્યાં જનાર છઠ્ઠાએ એવધું આપણે ધર્મથી જાણીએ છીએ.” ધર્મ આપણા દુઃખમાં દીલાસો દેનાર જાતી મિત્ર છે, જન્મથી મરણ સુધી આ દુન્યામાં જે રંજ ખેંચીએ છીએ તેના બદલાની આશા આપણા ધર્મથી મળે છે.

સઃ—ધર્મ વગરના માણસની હાલત કેવી થાય છે ?

જઃ—ધર્મ વગરનું માણસ હેવાનની મીસાલે પહેંચે છે અને જેમ એક સુકાન વગરનું વહાણ દરીયામાં અથડાઈને ઘસડાયા કરે છે અને ખરાબે અથડાઈને લાંગી જાય છે, તેમ ધર્મ વગરનું માણસ ખોદાને ઓળખ્યા વગર હેવાનની મીસાલે પોતાની કંગાલ જીંદગી ખતમ કરે છે,

સઃ—આપણા ધર્મનું નામ શું ?

જઃ—માજદયસ્તી જરથોસ્તી દીન.

સઃ—એને માજદયસ્તી કહેવાનું કારણ શું ?

જઃ—માજદયસ્તી એટલે માહાજ્ઞાની યાને મોટા જ્ઞાનવાલા ખોદા તાલાને માનનારી.

સઃ—એને જરથોસ્તી કહેવાનું કારણ શું ?

જઃ—કારણકે તે દીન અશો જરથોસ્તે આપણા વડવાઓને ધરાન દેશમાં શીખવી હતી.

સઃ—માજદયસ્તી દીન અને જરથોસ્તી દીન વચ્ચે તફાવત શું છે ?

જઃ—માજદયસ્તી દીન તે જરથોસ્તના જમાનાની આગમજની એક ખોદાને માનનારી દીન અને જરથોસ્તી દીન એટલે માજદયસ્તી દીન ઉપર કેટલોક સુધારો વધારો અને ફેરફાર કરીને જે અશો જરથોસ્તે શીખવી તે દીન. તેથીજ આપણે એકરારનામામાં લખીએ

છીએ કે “ માજદ્યસ્નો અહીં માજદ્યસ્નો જરયુશત્રિશ ” એટલે હું માજદ્યસ્ની છું હું જરથોસ્તી માજદ્યસ્ની છું. જરથોસ્ત પેગામ્બર એક સુધારક હતા તેવણ કંઈ નવી દીન લાવ્યા ન હતા પણ આગલી માજદ્યસ્ની દીન ઉપર કેટલોક સુધારો વધારો કરી પોતાની દીન ફેલાવી હતી. (He was a reformer)

સઃ—એ માજદ્યસ્ની ધર્મ કોણે મોકલ્યો ?

જઃ—પાક ખોદા તાલાએ.

સઃ—ધર્મ કોણને માટે મોકલ્યો ?

જઃ—દાદાર અહુરમઝદના હુકમને તાબે રહી માણસ જાતને સારૂ મોકલ્યો છે.

સઃ—જરથોસ્તી ધર્મના મુખ્ય ફરમાનો શું છે.

જઃ—હુમત, દુખ્ત, અને હવર્શત એટલે નેક વિચારવું, નેક બોલવું, અને નેક કામો કરવા.

સઃ—એ ઉપરાંત બીજા ફરમાનો આપો.

જઃ—દયા, માયા, રાસ્તી, અશોષ, સચ્ચાઈ, પરાપકાર, સખાવત, ઉદ્યોગ વગેરે ઘણા સદ્ગુણો જણાવેલા છે.

સઃ—એથી ઉલટા બોલો શું આવે ?

જઃ—દુરમત દુનૂખ્ત અને દુજવર્શત.

સઃ—એનો અર્થ શું.

જઃ—બુરા વિચાર, બુરા સખુન અને બુરાં કામો.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં શું કહે છે ?

જઃ—અઈ બિગધરયા દધથે વીરપા હુમતાયા, દુખ્તાયા હવર્શતાયા, પધતિરિચ્યા દધથે વીરપા દુરમતાયા, દુનૂખ્તાયા દુજવર્શતાયા.

સઃ—એટલે શું ?

જઃ—સઘળા સારા વિચાર, સારા વચન, અને સારાં કામોને હું અખત્યાર કરું છું, સઘળા બુરા વિચાર, બુરાં વચન, અને બુરાં કામોને હું છોડી દઉં છું.

સ:—ખીજ દીનો કરતાં આપણી દીનની સરસાધ કેવી છે તે વિષે વંદીદાદમાં શું મીસાલ (સરખામણી) આપી છે ?

જ:—વંદીદાદમાં કહે છે કે જેમ વોહરકશ દરીયો (કેટલાકો એને હાલનો કાસપીયન સમુદ્ર ધારે છે) પાણીના ખીજ ભાગો જેવા કે નદીનાળાને ઢાંકી નાંખે છે, જેમ એક મોટું ઝાડ નાનાં ઝાડને ઢાંકી નાંખે છે, જેમ આસમાન જમીનને બધી તરફથી ઢાંકી નાંખે છે, તેમ માજદયસ્તી દીન ખીજ બધી દીનોને ઢાંકી નાંખે છે.

સ:—આપણે માનવું જોઈએ કે આપણી દીન સૌથી સરસ છે ?

જ:—હાજી, આપણે આપણી દીન ઉપર મજબુત એકીન અને વિશ્વાસ રાખી ખીજ દીનવાલાઓ સાથે સહનશીલતાથી વર્તવું જોઈએ. (યાને ખીજઓના વિચારો જે આપણેથી જુદા પડતા હોય તો તે સાંખી જવા જોઈએ.)

સ:—આપણા ધર્મ વિષે પારકા ધર્મના વિકાનોતું કેવું મત છે.

જ:—પારકા ધર્મના વિકાનો પણ આપણા ધર્મ નીતિની અને ખાલેસ શીલસુફીની વખાણો અને ખુબીઓતું જ્ઞાન મેળવીને એ ધર્મ વિષે બહુ સારો વિચાર ધરાવે છે. જેમકે અમેરીકાની ક્રાઈસ્ટીયા યુનીવર્સિટીના જાણીતા પ્રો. જેકસન, પ્રો. દારમેસ્ટેટ, પ્રો. મીલ્સ, પ્રો. મોલટન, જરમન વીદ્વાનો વગેરે. તેથી આપણે જેઓ એ ધર્મમાં જનમ્યાં છઈએ તેઓ ઘણા ભાગ્યશાળી તથા મગરૂર છઈએ. એક ખ્રીસ્તી મીશનરી ડાક્ટર મરેમીયલ જેણે આપણા ધર્મનો તેમજ ખીજ ધર્મોનો ઘણા વરસો સુધી અભ્યાસ અને સરખામણી કીધી છે તેણે જે મત આપ્યું છે તે નીચે મુજબ છે.

(૧) એ ધર્મમાં જે પુણ્ય ગણાય છે તેને ક્રાઈખી અનીતિના દુર્ગુણો લાગુ પડેલા નથી. દાદાર અહુરમઝદ જે સઉથી મહોટો તે ખીજ દેવતાઓ કરતાં ચોકખી નીતિમાં ઘણો ઉંચે દરજ્જેનો છે. દરેક કુદરતી પેદાયશ અને તે ઉપરના ફરેસ્તાને કાંઈખી દુર્ગુણો લાગુ પાડ્યા નથી. (૨) કાંઈખી અનીતિવાન કામ અને પરસ્તેશન એક ભાગ તરીકે અવસ્તામાં બહાલ રાખ્યું નથી. (૩) પરસ્તેશની ક્રિયાઓમાં

ઘાટકીપણાંની કશી નીશાન નથી. (૪) રોશની અને અંધકારના મોટા ઝઘડામાં અવસ્તા તેના પરસ્તેશ કરનારને મુંગા મુંગા અભ્યાસ કરવાની તાકીદ કરતા નથી પણ બદીની સાંમે પુરતાં બળથી લડાઈ કરવાની તાકીદ કરે છે. (૫) એ ધર્મની ખાસ ધ્યાન પુગાડવા જોગ ખાસીયત મૂર્તિ પુગ્મની ગેરહાજરી છે. (૬) અવસ્તા માણસના સારાં ભવીષ્ય વિષે કદી નાઉમેદી શીખવતા નથી. પણ તેથી ઉલટું તે એવું શીખવે છે કે અંતે બદીની ઉપર નેકીની શ્તેહ થશે. (જરથોસ્તી ધર્મ નીતિ અંક છ થો.)

સઃ—આપણામાં એક ખોદાને માનવાનું ફરમાન છે કે અનેક ?

જઃ—એકજ ખોદાને માનવાનું આપણા ધર્મમાં જણાવ્યું છે તેથી આપણો ધર્મ : Monotheism કહેવાએ છે. આગલી પોઘરયોતકેશી દીનમાં જે અનેક શક્તીઓને માનતા હતા તેથી અશો જરથોસ્તના આવવા પછી આપણી દીન જુદી પડી. અનેક આકાશીઓને માનવાનું અશો જરથોસ્તે કબુલ રાખ્યું નહી અને તેથીજ આપણો ધર્મ ઘણોજ પસંદ કરવા જોગ છે. •

સઃ—જેઓ ઘણા ખોદાને માને તેઓને શું કહીએ ?

જઃ—દેવયસ્ત્રી એટલે દેવોને માનનારા શરૂઆતમાં માણસો ભુત દાકણ જેવાં જલેમ ભયાનક અને મેલાં તરીકે માની લીધેલાં અદરહોની પુજા પાત્રી કરતા હતા. (૨) પછીથી અનેક આસપાસની મહાન શક્તિઓ, જીવંદ પેદાયશો અને તેઓની ઉપર માની લીધેલા મુવક્કલ (વડાઓ) ને આરાધના કરવાનો ધર્મ ચાલુ થયો હતો. ત્યાર કેડે જેમજેમ માણસો વધુ સુધરતા ગયા કે તેઓ એકલા એક સર્વ શક્તિમાન ખોદાને સર્વોપરી ગણીને તેનીજ પરસ્તેશ કરવા લાગા. આપણી માજદયસ્ત્રી દીન કુદરત મધેની સર્વ પેદાયશનું મુળ કારણ જે દાદાર અદુરમજદ તેની પરસ્તેશ કરવા શીખવે છે.^૧

સઃ—ત્યારે આપણે સુર્ય આગળ ઉભા રહી ખોરશેદનીઆએશ કરીએ છીએ, ચંદ્ર આગળ ઉભા રહી માહાખોખતાર નીયાએશ

કરીએ છીએ, આતશ આગળ ઉભા રહી આતશ નીઆએશ ભણીયે છીએ, તેનો તમે કેમ ખોલાસો કરશો.

જઃ—આપણે તો માત્ર એકજ ખોદાને યાદ કરીએ છીએ પણ ખોદાતાલા એ માણસ જાતના સુખને માફ સુર્ય, ચંદ્ર, આતશ, પાણી, જમીન, ઝાડપાન વગેરે પેદાયશો પેદા કીધી છે તેથી તેઓની આગલ ઉભા રહી તેઓની શક્તીઓની વખાણ ગાઇ, તેઓમાં બક્ષેલા ગુણોની વખાણ કરવા સાથે તે સાહેબને આપણે યાદ કરીએ છીએ. ખોદાખી તમામ રોશની છે અને સૂર્ય, ચંદ્ર, આતશ, તારા, વગેરે રોશનીજ છે યાને તેઓ નેકરાહ આપે છે તેથી એવી ચીજો આગળ ઉભા રહી ભણવાથી આપણને ખોદાના નુરનો યાને ચળકાટનો કાંઇ ખ્યાલ આવે છે.

સઃ—આપણી મજબદસ્તી દીનના ચાર જુદાજુદા નામો જે અવસ્તામાં મલે છે તે આપો.

જઃ—૧ હોરમજ્જો જરથોસ્તી દીન ૨, માજ્દયસ્તી જરથોસ્તી દીન ૩) દાતેમ્ જરથુશત્રીમ એટલે જરથોસ્તી કાયદો ૪) દાતેમ્ વીદાયુમ્ જરથુશત્રીમ એટલે દેવોની સાંમે અપાયલો જરથોસ્તી કાયદો.

સઃ—અશો જરથોસ્તની આગમજ જે ધર્મ હતો તેનું નામ શું ?

જઃ—પોધરથોતકેશી દીન યાને પોધરથો એટલે આગલા અને તકેશ એટલે તરીકા અથવા કાયદો યાને આગલા કાયદાવાલી એ દીન મજ્દયશની નામે પણ જણાએલી હતી એટલે એક ખોદાને માનનારી દીન.

સઃ—જરથોસ્તી ધર્મની ઉત્પત્તિ પહેલ વહેલી ક્યાં થઈ ?

જઃ—જરથોસ્તી ધર્મની ઉત્પત્તિ પહેલ વહેલી ધરિાન દેશમાં ક્રએ ગુસ્તારપ પાદશાહના વખતમાં બલખ શહેરમાં થઈ હતી. દરેક જરથોસ્તીને પોતાના ધર્મનું મુળ સ્થાન વહાલાં વતન ધરિાન તરફ પવીત્ર માન ખેંચાવું જોઈએ. દરેક જરથોસ્તીએ પૃથ્વીની ભુગોળ સાથે પોતાના અસલી ધરિાનની ભુગોળનું અને તેટલું જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે.

મીઝનહિલ તાલીમ કેતાએ દુવમમાં કહે છે કે “આપણું વતન ધરાન છે. તે જીવને વધારે જ્ઞાણ છે. આપણે આપણા વતનને આઈ ગણવું જોઈએ. આપણો દેશ ધરાન છે. આપણું ઘર ધરાન છે. આપણી મગફળી અને માન મોહોળત ધરાન છે. આપણું તન ધરાન છે. આપણો ખોરાક ધરાની છે. ધરાનની માટી અમ્મરથી ભરેલી છે. તેની હવા કસ્તુરીથી ભરપુર છે.”

સઃ—તે ધર્મની ઉત્પત્તિ કોણથી થઈ અને અશો જરથોસ્તની આગમજ લોકો કયો ધર્મ પાલતા હતા ?

જઃ—તે ધર્મનો લાવનાર અશો જરથોસ્ત હતો. ધરાનમાં જરથોસ્તની આગમજ લોકો માજદયસ્તની દીન પાલતા હતા. પણ તેમાં લાંબી મુદત જવાથી તેમાં ફેરફાર થયો. કોઈ ધુરા પુરોના દોરથી તેમાં અવારનવાર નુકશાન થતું હતું. કોઈ ધાર્મિક પાઠશાળો તેને અસલ સ્વચ્છ હાલતમાં લાવવાની કોશેશ કરતા હતા. તે બધામાં અશો જરથોસ્તની કોશેશ વધુ ફતેહમંદ થઈ તેથી તેવણે જરથોસ્તી માજદયસ્તની દીન ધરાનમાં ચાલુ કીધી. લોકો દેવના માર્ગ ઉપર ચાલવા લાગ્યા ને એકને બદલે અનેક ખોદાને માનવા લાગ્યા, અને દરેક પેઢાયશમાં જુદો જુદો દેવતા માની તેની પરસ્તેશ કરવા લાગ્યા. કાંઈ સાર માડું થાયે તો તે જુદા જુદા દેવતાઓની મરજી સાથે તેને જોડવા લાગ્યા તેથી તેઓમાં અનેક દેવાને માનવાતું ચાલુ થયું.

સઃ—દેવ એટલે શું ?

જઃ—દેવ એટલે બદીને ઉત્પન્ન કરનાર ખરાબ માણસ, ખરાબ ચીજ, અથવા ખરાબ શક્તિ ગયોમરદ, સ્યામક, જમશેદ, હોશંગ, તેહમુરસ્પ, કએપુસ્તુ જે દેવો સામે લડ્યા હતા તે ખરાબ માણસો હતા. બાલ, નખ, નસો તથા માનસિક અને રવાન (એટલે આત્મા) ના ભલાંને આડે આવનાર જેથી કાંઈ ચીજ તે પણ દેવને નામે જણાએલી છે. દેવનો અર્થ પહેલે તો સારો હતો. એનો ધાતુ જે ‘દીવ’ એટલે પ્રકાશવું તે ઉપરથી પ્રકાશીત શક્તિ થતો હતો. અસલના વેદવાલા આર્ય લોકો ખોરશેદ, ચંદ્ર, સેતારાઓ અને આતશ જેવા ચલકતા

‘પદાર્થોમાં ખુદાને જોવા લાગ્યા. એ ઉપરથી એ દેવ’ શબ્દ પહેલે બંધાયેલો હતો પણ પાછળથી તેઓ દરેક જુદાજુદા પદાર્થમાં જુદાજુદા ખોદા ધારવા લાગ્યા અને એ મુજબ એકથી વધુ દેવોની હસ્તી માનવા લાગ્યા. આથી અશો જરથોસ્તે દેવ બોલને ખરાબ અર્થ આપ્યો.’

સ:—દેવો કેટલી જાતના છે ?

જ:—તેઓ ચાર જાતના છે ? માણસાઇ સુરતના દેવો, જેવા કે જોહાક, અક્રાસીયાબ, વેસેના છોકરાઓ, માનવદરાન અને ગીલાન શહેરના બદકાર લોકો.

૨) દરદ લાવનારા દેવો, જેવા કે અરદીએહેરત યસ્તમાં અનેક જાતના દરદો દેવને નામે ઓળખાયે છે. તેમજ ગંદકી, કોહવાત, મુવેલું શરીર જેથી માણસના શરીરને દરદ થાય છે તેને પણ દેવ કહે છે, જેમકે ખુધતી દેવ જે તાપ તથા બીમારી લાવે છે.

૩) નીતિનો ભંગ કરનાર દેવ જેમકે જુહાઇ, ટગાઇ ગીજત, અદેખાઇ, લોલ વગેરે જેઓની અસર આપણા દીલમાં થવાથી આપણને બદીની રાહ ચાલવાને મુજે છે જેમકે, અએખ દેવ ‘ગુસ્સાનો દેવ, આજુદેવ લોભનો દેવ, ઇદ્રદેવ માણસોને અશોષના માર્ગથી દુર રાખનાર દેવ વગેરે.

૪) આબાદીનો ઘટાડો કરનાર જેમકે ‘અપઓષ દેવ’ વરસાદની તંગી લાવનાર, તઉર પાણીની તંગી લાવનાર, ઝંઘરીય ભુખમરો ઉત્પન્ન કરનાર વગેરે.

સ:—આપણો ધર્મ કયાંસુધી ચઢતી હાલતમાં રહ્યો ?

જ:—હખામની વંશનો દારાએદાર પાદશાહના વખત સુધી તે આબાદ હાલતમાં રહ્યો.

સ:—પછી શું થયું ?

જ:—ગ્રીસ દેશનો એલેક્ઝાન્ડર (સીકંદર) પાદશાહ ધરાન પર ચઢી આવ્યો દરેનપીસ્તનું કેતાબખાણું બાળી નાંખ્યું. ત્યારથી દીનના પુસ્તકોની જાલવણી રહી નહીં તેથી આપણો ધર્મ ચઢતી

૧ જુઓ ડા. મોદીની જરથોસ્તી ધર્મની તવારીખ પાનું ૩૩ મું.

હાલતમાં રહી શક્યો નહીં. બીજી પુસ્તક ખાતું ગંજે સપીગાન યુના-નીઓ (ગ્રીસ દેશના લોકો) પોતાને વતન લઇ ગયા.

સઃ—ત્યારબાદ કોણે દીન પાછી સજીવન કીધી ?

જઃ—પારથયન અથવા અસકાનીયન વંશના વલખશ પાદ-શાહના વખતમાં આસ્તે આસ્તે સજીવનની હાલત શરૂ થઇ; ત્યારબાદ સાસાનીયન વંશના સ્થાપક અરદેશીર ખામેગાનના વખતમાં તેના દસ્તુર તોસર યા તનસરની મારફતે પાછી આપણી દીન સજીવન થઈ. જ્યારે દીન પાછી સજીવન થાયે ત્યારે તેને અંગ્રેજીમાં (Renaissance) કરી કહે છે, જેનો અર્થ નવો જન્મ યા (Revival) કરી થાય છે.

સઃ—આપણા ધર્મ પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવાથી આપણે શું શું શીખ્યે છીએ ?

જઃ—ખોદાને ઓલખતાં, સાચ્યાને ચહાતાં, જીકાંને ધીક્કારતા, આપણે પોતાને સુધારતાં, ખરાબ દુગુણોને મારતાં, સુખથી જીવકાષ ન જતાં, દુઃખમાં નીરાસ ન થતાં, દયાળુ, નમનતાઇવાલા અને સદ્ગુણીયતાં શીખીએ છીએ.

સઃ—દરવંદ તે કોણ ?

જઃ—દરવંદ એટલે જે કોઇ આડે માર્ગે ગએલો હોય તે ‘દુ’ એટલે, આડે માર્ગે જવું. એક જરથોસ્તી પણ જે લુચ્યો લંકંગો અને ખરાબ હોય તેને પણ ‘દરવંદ’ કહેવો. આપણે દરવંદ ખોટી રીતે બીજી જાતવાલાઓને માટે વાપરીએ છીએ તે ખોટું છે. બીજી દીનવાલો જે કોઇ સારો માણસ હોય તેને શું કામ દરવંદ કહેવો જોઇએ, જ્યારે એ ખોલ આપણે ખોટી રીતે વાપરીએ છીએ ખરું પુછાવે તો દરવંદ એટલે ખુરો માણસ પછી તે જરથોસ્તી હોય યા જુદાદીન હોય.

સઃ—ત્યારે આપણાથી જુદો ધર્મ પાલનારાઓને આપણે શું કહેવા જોઇએ.

જઃ—‘અન્યો વરેન’ અથવા ‘અન્યો તકએષ’ એટલે જુદા ધર્મ પાલનારા.

સઃ—અવસ્તામાં અધર્મ તથા અનઅધર્મની મુકાબેલ કયા બોલો છે તેના અર્થ આપો.

જઃ—વંધુહિ દીન તથા અધદીન. અધર્મ એટલે આબાદી કરનાર અને અનઅધર્મ એટલે આબાદીની સામે થનારા. અધર્મનો મૂળ અર્થ ઠરી ઠામ સુધરેલી અને કેળવાએલી જીંદગી ગુજરનારા, વંધુહિ દીન એટલે ભલી દીનના. એ બોલ ઉપરથી વેહદીન યા બેહદીન બોલ નીકળ્યો છે. આપણે બધાજ ખરું જોતાં બેહદીનના કહેવાયએ પણ મોખેદ તરફનાઓને આપણે ‘એજ્જતા’ બોલથી ઓળખીએ છીએ. અધદીન એટલે ધુરી દીનનાં દરેક જરથોસ્તી સુધરેલી અને કેળવાએલી જીંદગી ગુજરનારું હોવું જોઈએ. તે જંગલી, અભણ અને વહેમી જીંદગી ગુજરનારું નહીં હોવું જોઈએ.

સઃ—આપણા ધર્મની જાલવણી કેવી રીતે કરવી.

જઃ—જેવી રીતે આપણા વડીલોની આખર, ધજત દોલત, દરજ્જે, માન વધારવા અને જાલવવાની આપણે સંભાળ રાખીએ છીએ તેવીજ રીતે યા તેથી વધારે આપણા ધર્મની જાલવણી કરવી જોઈએ.

સઃ—પોતાના ધર્મને તજનાર કેવો હોવો જોઈએ ?

જઃ—જે પોતાના ધર્મને તજે છે તે પોતાના વડીલોની આખર, ધજત, તથા માનને તજે છે અને તે પોતાના આપદાદાના નામને એળ લગાડે છે. જે ધર્મમાં તે વતલઈ જાય છે તે ધર્મવાલાએ તેને માન આપતા નથી.

સઃ—પોતાના ધર્મ તરફ દરેક જરથોસ્તીની ફરજ શું છે ?

જઃ—દરેક દીનદાર જરથોસ્તીએ પોતાના ધર્મ જે અશો જરથોસ્ત ફેલાવી ગયા તેની ઉપરજ મક્કમ રહેવું જોઈએ; તેને વધારવા અને ફેલાવવાની કોશિશ કરવી, ગમે એવા દુઃખ આવી પડે તોખી ધર્મ કદી છોડવો નહીં. ધર્મના બચાવ ખાતર ધુરાઓની સામે લડવું, આપણા અસલી આપદાદાઓએ પોતાના પ્યારા ધર્મને ખાતર ધન, દોલત, માલ ખજનો, ધરખાર વાડી વજીરો અને સેવટો

પોતાનું વતન તથા દષ્ટ હીંદુસ્તાનમાં આવી વાસો કરીયો તેજ પ્રમાણે તેઓને પગલે ચાલી આપણે ધર્મને દરેક જગ્યાએ ફેલાવવાની કાશિશ કરતા રહેવું જોઈએ.

સઃ—પારકા મજબૂબવાલાઓ આપણા ધર્મની શું વખાણ કરી ગયા છે તેના દાખલા આપો.

જઃ—હારડ બાધરન કહે છે કે ‘એકત્રીયાનો જરથોસ્ત જે જે શીખવી ગયો છે તે ખોટાઈ રાસ્તી અને ચોખ્ખું છે. મીસ ક્રાન્સીસ કોબ કહે છે કે પેલો બહાનુ દાનાવ પુરુષ જરથોસ્ત કે જેણે લોકોને ભલી દીનની નેક રાહ બતાવી તે જો દેયાતીમાં નહી આવ્યો હતો તો તમામ આદમીઓનો એતેકાદ કેવી ડામાડોળ હાલતમાં રહ્યો હતો તે વિષેનો પુરતો ખ્યાલ આપણા મનમાં ઉતરી શકતો નથી. ડા. ગાધગર અને વિન્ડીશમેન કહે છે કે “અશો જરથોસ્તને! ધર્મ મીનોઈ અને નીતિની બાબદોનો વધારો કરવાની અને સંપૂર્ણતા મેળવવાની કેળવણીનો ધર્મ છે. માણસ જાતની જીંદગીની સઘળા હાલતોમાં તે દાખલ થાય છે, જેવી કે જમીન સાફ કરવી; ગોસપંદોની બરદાસ્ત લેવી અને ખેતરો ખેડવાં. ડા. વીલીયમ જેક્સન કહે છે કે “પવિત્ર આતશની ચણુગારી કદી પણ ભુજબ ગમ નથી, પવિત્ર આતશ હજી રોશન છે. અને અશોજરથોસ્તનો ધર્મ હજી દેયાત છે અને તેની ઉપર ગમે તેવા હાદેસાઓ વિત્યા છતાં જ્યાંસુધી કદીમ ધરિનના તે પેગમબરના ફરમાન પ્રમાણે ચાલનારા તથા તેના નામને જેબ આપનારા હાલના પારસીઓ દેયાત રહેશે ત્યાંસુધી તે તે પણ દેયાત રહેશે.” સેમ્યુઅલ લેંગ કહે છે કે “અશો જરથોસ્તનો ધર્મ જે આ સઘળા ફેલાયલા (ધ્રુવાકર્ષણના) કાયદાનું સૌથી સરસ રૂપ રજુ કરે છે અને વ્યવહાર જીંદગીને લગતી ધણી બીનાઓ સાથે બંધ બેસે એવી રીતની તેની સમજણ આપે છે તે ધર્મને આપણો પોતાનો કરી ગણીએ તો કેમ ?” વીલ્યમ દવાઈટ બ્લેટની કહે છે કે “તેની ઉંડી શીલસુરીને લીધે, તેના મીનોઈ જ્ઞાન તથા મનોને લીધે અને તેના સ્વચ્છ

નીતિ શાસ્ત્રને લીધે ઇંડો-યુરોપીયન મુળના તેમજ અસલી મૂર્તી-પુજક લોકોના સઘળા ધર્મોમાં જરથોસ્તી ધર્મ સર્વથી ઉમદા અને વખાણને લાયક હોવાનો દાવો કરી શકે.” ફીરદોશી કવી કહે છે કે. “ખોદાના કસમ ખાઇને કહું છું કે જે કોઈ જરથોસ્તી ધર્મ નહીં ધરાવે તે કદીપણ બહેશતનો રરતો બેઠ શકે નહીં.” પ્રો. પીટરસન જેવણ એલફ્રી-સટન કોલેજના માણ પ્રોફેસર હતા અને જરથોસ્ત સાહેબને ઘણાજ વખાણનારા હતા, તેવણ કહી ગયા છે કે અશો જરથોસ્ત એક પહેલા પ્રકારના પેગામ્બર, ફીલસુફ તથા કવિ હતા.

જરથોસ્તી ધર્મમાંથી મલતી નીતિ વિષે.

અવસ્તા—આસ્તુયે હુમતૈમ મનો, આસ્તુયે હુજતૈમ વચો

આસ્તુયે હુવરૈશ્તૈમ બ્યઔથનૈમ, આસ્તુએ
દઐનાંમ વંધઉહીમ માજ્દયસ્નીમ.

અર્થ:— નેક વિચારેલા વિચાર ને હું વખાણું છું, નેક ખોલેલા વચનને હું વખાણું છું, નેક કીધેલાં કામોને હું વખાણું છું, તથા બધી માજ્દયસ્તી દીનને હું વખાણું છું. (યજ્જશને હા. ૧૨-૮)

સ:—નીતિ એટલે શું.

જ:—ખોદાના માર્ગને અનુસરીને જે જીંદગી ગુજારીએ તેનું નામ નીતિ. સારા માર્ગને નીતિનો માર્ગ કહે છે. ખોટા માર્ગને અનીતિનો માર્ગ કહે છે, સારે માર્ગે એટલે નીતિથી ચાલવું એ આપણો ધર્મ છે. ખરા ખોટાની સમજ, જેમ અંતઃકરણથી અને વિચાર શક્તિથી મલે છે તેમ એ સમજને ધર્મવડે ટેકા મલે છે, આપણે જે ધર્મ પાળતા હોઈએ તે ધર્મમાં આપણે કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ તેની સરળણ આપેલી હોય છે તેનું નીતિ કહે છે.

સઃ—નેકીની સાથ કોણુનું નામ આવે છે,

જઃ—પાકદાદાર અહુરમઝદનું.

સઃ—બદીની સાથ કોણુનું નામ આવે છે.

જઃ—નાપાક એહેરમનનું.

સઃ—કયાકયા દુર્ગુણોને આપણે દુર કરવા જોઈએ જેથી રોષેન્તમઘન્યુશની પેદાયશનો વધારો થાએ અને અંત્રમઘન્યુશની પેદાયશનો ઘટાડો થાએ ?

જઃ—કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મગરૂરી, અદેખાઈ, કીનો, કપટ લુચ્ચાઈ, જુઠાઈ ધુરો વિચાર, ધુરા સખુન, ધુરાં કામ વગેરે દુર્ગુણોને આપણે દુર કરવા જોઈએ જેથી આપણુનું તેમજ આસપાસનાઓનું તુકસાન થવું અટકે.

સઃ—દાદાર અહુરમઝદની હજુરમાં હસ્તે મુખે જવા સાર કેવા કામો કરવાં જોઈએ ?

જઃ—તેણે ફરમાવેલા હોકમોને તાબે રહીને પવિત્રાઈ અને અશોઘને લગતાં કામો કરવાં જોઈએ.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં શું લખાણ છે.

જઃ—અવસ્તાના ૬૦ માં હામાં ફ. ૧૨ મા કહે છે કે અશ વહિશત, અશચ્ચરેશ્ત દરેસામ થવા પઘરિથવા જમ્મામ હમેમ થવા હપ્મ યાને ઓ અહુરમઝદ ! અશોઈ કરવાથી હમો તુંને જોઈએ (હમો) તારી નજદીક પહોંચીએ અને હમો તારી દોરતીમાં આવીએ.

સઃ—જરથોસ્તી ધર્મના મુખ્ય ફરમાનો કયા ?

જઃ—હુમત દૂખત અને હવરૂશત એટલે નેક વિચારવું, નેક બોલવું, અને નેક કામો કરવાં એ ત્રણ મુખ્ય ફરમાનો છે અને એની ઉપર આખી દીનનો પાયો રચાયલો છે.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં શું લખાણ મળે છે.

જઃ—યજ્જશનેના ૧૨ હામાં કહે છે કે આસ્તુયે હુમતૈમ્મનો, આસ્તુયે હુપ્તૈમ્ વચો આસ્તુયે હવરૂશતેમ્ બ્યઝાથનેમ્ એટલે હું નેક વિચારેલા વિચારને વખાણું છું, નેક બોલેલા બોલોને વખાણું છું.

અને નેક કીધેલા કામોને વખાણું છું, બીજું લખાણુ આવે છે કે નેક વિચાર, નેક વચન, અને નેક કામો બહેશત તરફ લઇ જાય છે.

સ:—એથી ઉલટા બોલો શું આવે ?

જ:—દુશ્મત દુનૂખત અને દુનૂવરૂશત એટલે ખુરા વિચાર, ખુરા સખુન અને ખુરા કામો.

સ:—એ વિષે અવસ્તામાં શું લખાણુ મળે છે ?

જ:—પદતિરિચ્યા દધથે વીસ્પા દુશ્મતાચ્યા દુનૂખતાચ્યા દુનૂવરૂતાચ્યા એટલે સઘળા ખુરા વિચાર, ખુરા સખુન અને ખુરા કામોને હું છોડી દઉં છું. વીસ્પ હુમતવાલી બંદગીમાં કહે છે કે સઘળા ખુરા વિચાર ખુરા સખુન અને ખુરા કામો દોજખ તરફ ધસડી લઇ જાય છે.

સ:—આ ઉપરથી તમો શું સમજ્યા ?

જ:—આપણા પેગામ્બર અશોનરથોસ્તતુનું ફરમાન છે કે દરેક જાણે પોતાના વિચાર વાણી અને કામ શુદ્ધ અને સ્વચ્છ રાખવા કારણકે તેજ તેને બેઉ દુન્યામાં સુખ અપાવશે.

સ:—નેક વિચારનાર, નેક બોલનાર અને નેક કામ કરનાર નો ઓછો કેવો છે ?

જ:—તેને અહુરમઝ્દનો સઉથી સરસ દોસ્ત તરીકે ગણેલો છે.

સ:—એ વિષે અવસ્તામાં શું લખાણુ મળે છે ?

જ:—નેમખ્યા મહી ધષૂઘઘામહી થવા મજ્દા અહુરા વીસ્પાઘશ્ થવા હુમતાઘશ્ વીસ્પાઘશ્ હુખ્તાઘશ્ વીસ્પાઘશ્ હવરૂતાઘશ્ પધરિજ સામઘદે એટલે અએ હોરમઝ્દ ! તુંને હમો નમીએ છીએ, તારા હમો એહસાનમંદ છઈએ, તમામ નેક વિચારોથી, નેક સખુનોથી તથા નેક કામોથી હમો તારી નજદીક પોહોંચીએ છીએ.

સ:—સારા કામો કરનારને શું ફાયદો થાએ ?

જ:—સારાં કામ કરનારને આ તથા આવતી દુન્યામાં સુખ મેળવવાની આશા રહે છે. અને પરવરદેગારની ઇજ્દ અમશાશપ'દોની શક્તિઓ તેને મદદ કરે છે. એવા માણસને આ દુન્યાના સર્વ લોક

ચાહે છે અને માન આપે છે અને પેલી દુન્યામાં હમેશગીનું સુખ જે ગરોથમાન બહેસ્ત છે ત્યાં તે જવાને શક્તિવાન થાય છે, અને ત્યાં ફરેસ્તાઓની સાથ રહેવાને બને છે.

સઃ—બહેસ્તમાં કેવા માણસો જઈ શકે છે ?

જઃ—અરદીબેહેસ્ત યસ્તમાં કહે છે કે બહેસ્તનું મકાન અશો માણસોનેજ માટે છે. કોઈબી દુષ્ટ માણસ ગરોથમાન બહેસ્તમાં જઈ શકતો નથી. એ બાબેનું લખાણ આપણને હાદોખત તુરકની બીજી તથા ત્રીજી પરગરદમાં તેમજ વંદીદાદ ૧૯ ફ. ૨૭-૩૨ માંથી પણ મલી આવે છે.

સઃ—સખાવતના કામો કરવાથી શું ફાયદો થાય ?

જઃ—સખાવતના કામો કરવાથી આ દુન્યામાં આપણી કીર્તિ વધે છે અને આવતી દુન્યામાં મોટું માન મળે છે. માણસો બહેસ્તમાં પાંચ માર્ગે પોહોચે છે તેમાંનો પહેલો માર્ગ સખાવતનો છે.

સઃ—સખાવત એટલે શું ?

જઃ—કાંઈપણ બદલો મેલવવાની આશા વગર ગરીબોને અન્ન-દાન વસ્ત્રદાન તેમજ તેના દુઃખનું નિવારણ કરવું એ ઉમદા સખાવત છે. વંદીદાદમાં ત્રણ જાતની સખાવત જણાવી છે. કોઈપૈસા માંગતું આવે તેને પૈસા આપવા, પણ તે કોણને ? અશક્ત અને ગરીબ પણ અશોધને માર્ગે ચાલનારાને (આશોદાત) આપવી, કોઈ કેળવણીની ખાહેશથી આવે તો તેને કેળવણી આપવી, અને કોઈ પરણવાની ખાહેશથી આવે તો તેને પરણાવી આપવો, બળવાન-દુર્બળને, જ્ઞાની અજ્ઞાનને, ડાકટર-દરદીને, અને ધર્મી-અધર્મીને સખાવત કરી શકે છે.

સઃ—પૈસાદાર માણસે શું શું સખાવત કરવી.

જઃ—મુફ્લેસને તથા ગરીબને ખોરાક, પોશાક તથા પૈસાની મદદ કરવી, ગરીબ છોકરાંઓની નવજ્મેત તથા લગન કરાવી આપવા, ધર્મના મકાનો જ્યાં અગત હોય ત્યાં બંધાવી આપવાં, ધર્મ તથા વિદ્યાના ફેલાવા માટે સ્કુલો તેમજ કોલેજો સ્થાપવી, મુસાફરો માટે ધર્મશાળા, દરદીઓ માટે દવાખાના, જ્યાં પાણીની તંગી હોય ત્યાં કુવા તળાવ બનાવવા અને ઉઘોગી અને મહેનતુ માણસોને ચાકરીએ રખાવવાં.

સઃ—સખાવત કરવા માટે અવસ્તામાં શું લખાણ મળે છે ?

જઃ—ક્ષેત્રેન્ધ્યા અહુરાઈઆ વિમ્ દ્રેગુખ્યો દદત્ વાસ્તારેમ્ એટલે જે ગરીબોને પોષણ આપે છે તે અહુરમઝદને પાદશાહી આપે છે. યાને ખોદાનું વડપણ કબુલ રાખે છે (Kingdom of Heaven) યજ્ઞશનેના ૩૫ હામાં કહે છે કે “રાસ્તીની સરદારીમાં તથા રાસ્તીના અમલમાં (રહીને) હૈયાતી ભોગવનારામાંનો કોઈ શખ્શ બેઉ દુન્યામાં સઉથી ઉત્તમ જીંદગી ગુજારવાને ચાહતો હોય તો તેને સખી યા સખાવતી થવું ?

સઃ—સલાહ સંપન્ન રાખવાથી શું ફાયદો થાયે ?

જઃ—આપણા માઆપ, લાઘવ્ય સગાંવહાલાંઓ તેમજ કુલ જાત લાઘવો સાથે હળી મળીને ચાલવું, સંપત્તી કળયો કંકાશ દુર થાય છે, અને આપણું દરરોજનું કામકાજ કરવામાં જરાખી મુશકેલી પડતી નથી. કળયા કંકાસથી દુઃખ થાય છે, બીગાડ થાય છે, ખરાખી વધે છે અને ધણા તુકશાનકારક દુર્ગુણોને ઉત્તેજન મળે છે. એથી ઉલટું સુલેહ સંપત્તીજ સુખ મળે છે, આઘાદી વધે છે, માણસાઈ નીતિ સદગુણ અને બીજી ખોદાઈ ખાસીયતો ખીલે છે. ફરેદુનના બેટા સેલમ, તુર અને એરચ વચ્ચે કુસંપ જગ્યો તેથી સેલમે એરચને મારી નાંખ્યો પછી તેના નખીરા મીનોચેહરે સેલમ અને તુરને કતલ કીધા. એ પ્રમાણે કળયા કંકાસે ફરેદુનનું ઘર ખરાખ કીધું. ધરાનીઓ અને તુરાનીઓ વચ્ચે તેમજ ધરાનીઓ અને યુનાનીઓ તથા રૂમીઓ વચ્ચે ચાલુ કળયાથી સેંકડો લડાઈઓ થઈ અને લાખો જાણુના જીવ ગયા. અસપનદીયારે રસ્તમ સાથે કળયો કરી તેથી તે પોતે અને તેના બે બેટાઓ માર્યા ગયા. ખુશરો પરવીઝ પછી સાસાનીયન શાહજાદાઓ અને ધરાંની અમીર ઉમરાવો વચ્ચે કળયા ચાલુ રહેવાથી તેઓની પાદશાહી નબળી પડતી ગઈ અને અંતે આરખોએ તે પાદશાહી લઈ લીધી. એવા એવા તવારીખના દાખલા ઉંપરથી માલમ પડે છે કે જ્યાંબી કળયાનું બી રોપાય છે ત્યાં અંતે ખરાખી અને નાશ સીવાય બીજું કશું મલતું નથી. એક

વેળા એક ધરાની ખેડુતે એક ધરાની શાહજાદાને તાણો મારી કહ્યું કે તમે તીર, કામઠાં, તલવાર, ગુરજ વગેરેથી સજ થએલા છે ને તમારા હરીફ પાસે ડાંગ, કોઇતું કે છરી છે તોખી તમે તેઓને પીક દેખાડી નાસો છો, તે શાહજાદાએ જવાબ આપ્યો કે હમે હમારા ન્યાગાનોથી કોઇખી રીતે મરદાનગીમાં ઉતરતા નથી. પણ અમારામાં જરાખી સંપ નથી. હમે આરખોને અમારા હરીફ કહેવાને શરમાઇએ છીએ કેમકે તેઓ અમારાથી ઘણા ઉતરતા છે. હમારો ખરો હરીફ તે હમારો કુસંપ છે. જેણે અમારી સેંકડો વરસોની પાદશાહીનો અંત લાવી મુક્યો છે.

સઃ—સખાવત વિષે અવસ્તામાં શું લખાણ મળે છે ?

જઃ—યજ્ઞશનેના ૬૦ માં હામાં કહે છે કે “વધનીત અભિ-ન્માને રાઘતીશ અરાઘતીમ્ એટલે આ ધરમાં સખાવત બખીલાઇને મારી લેવાયે.

સઃ—લાંચ લેવાનું કામ કેવું ગણાય છે ?

જઃ—લાંચ એટલે કોઇને પૈસા આપી ખોટું કામ કરાવીએ તે. જેમકે ન્યાયાધીશ પોતાના ઓદ્ધા ઉપરથી લાંચ લઇ મુકદ્દમે ઉઘો વાલે, અથવા એક ખુની પૈસા લઇ કોઇનું ખુન કરે અથવા બાહુતી માણસ રાખી પૈસા આપી કોઇને માર મરાવે. આપણા ધર્મની રૂએ લાંચ લેવાથી આપણું અંતઃકરણ કોઇખી કામ આપણને જે ફરમાવે તેમ થઇ શકતું નથી અને તે ધર્મના ફરમાનથી ઉલટું થાય છે તેથી લાંચ લેનારને દોજખનું મકાન મલે છે.”

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં શું લખાણ મલે છે ?

જઃ—યજ્ઞશનેના ૩૨ લા. ૬. ૧૩ માં કહે છે કે જે શખ્સ પોતાના ઓદ્ધાની રૂએ લાંચલે છે તેનું મકાન ખુરં દોજખ છે અને તે શખ્સ આ દુન્યાનો નાશ કરનાર છે.

સઃ—એ લાલચને ધીક્કારી કાઢતાં અશોજરથોરતે શું કહ્યું હતું ?

જઃ—વંદીદાદ પરગરદ ૧૯-૭ માં લખાણ મળે છે કે “પદ્ધતિ

અલ્પાઈ અવપત યો યો સ્પિતામો જરથુરતો, નોઈતિ હે અપસ્તવાને વંધુહીમ્ દ્યૈનાંમ્ માઝદ્યસ્તીમ્ નોઈત અસ્તયનોઈતિ ઉસ્તાનેઝ્ય, નોઈતિ અઘોધસ્ય વીઉવીસ્થાત્ યાને અશો જરથોસ્તે અંઘ્રમધન્વુશને હીમતથી જવાપ્ય વાલ્યો કે” અગર જે (સચ્ચાઈ ને ખાતર) મારાં દાડકાં છુટાં પડે, મારો જન જાએ અને મારી ખુદ્ધિ ગુમ થાએ તોખી તે લાલચને ખાતર હું માઝદ્યસ્તી દીન કદી છોડું નહીં.

સઃ—આ ઉપરથી શું ધડો મલે છે ?

જઃ—અશોજરથોસ્તને જે તેવણ પોતાનો ધર્મ તથા દે તો બણી દોલત બલકે મુલકની પાદશાહી વતીક આપવાની લાલચ દેખાડવામાં આવી હતી તોપણ તે સાહેબે તે રાસ્તે દીનને છોડી નહીં હતી, તે દાખલો યાદ રાખીને હમેશાં દરેક જરથોસ્તીએ પોતાની દીન ઉપર મક્કમ રહેવું. એટલુંજ નહીં પણ તે દીન ઉપર મક્કમ રહેવાને લીધે ગમે તેવી સખ્તી અને મુરકેલીઓ ખમવી પડે તો તે જરથોસ્ત સાહેબની માફક સચુરીથી અને ધીરજથી ખમવી જોઈએ.

સઃ—હગાઇ કરવાથી શું સજ થાએ છે.

જઃ—હગાઈ એટલે એક ચીજ સસ્તી વેચાતી લઘ ખીન્નઓને બહુ મોટા ભાવે વેચવી તે. હગાઇ કરવાથી લોકોમાં આપણી આખર જાય છે તથા ધર્મના ફરમાનથી ઉલટું થાય છે અને તેને આખરે દોજખનું મકાન મળે છે.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં કાંઈ લખાણ મલે છે ?

જઃ—યજ્જશને હા. ૩૧-૧૦માં કહે છે કે ‘ઓ હોરમજ્દ ! હગાઇ કરનાર આલમુ માણસ દીનનાં સારા કાનુનનો ફાયદો મેલવનાર હોતો નથી યજ્જશનેના હા. ૩૧-૨૦ માં કહે છે કે જે શખ્શ અશો માણસને ઠગે છે તેનું મકાન ત્યારપછી લાંબા વખત સુધી અંધારામાં, (તેનો) ખોરાક બદ, અને (તેનો) પોકાર શોક કારક હોય છે.

સઃ—કોઈની અદેખાઈ કરવી એ કામ કેવું કહેવાએ ?

જઃ—ધણુંજ ખરાબ, અદેખાઈ કરનાર કોઈનું સાઈ જોઈ શકતો નથી. તે પોતે પોતાના ઉદ્ધોગથી આગળ વધવા માંગતો નથી પણ

બીજાઓનું નુકશાન કરી પોતે આગળ વધવા માંગે છે પણ તેમાં તે શકતો નથી. જેમ એક મીનબત્તી બળા બળાને રાખ થાય છે તેમ અદેખું માણસ અદેખાઇની આંખથી બળા બળાને ખાક થાય છે. પતેતમાં કોઈની અદેખાઇ કરવી એ “અરશ્વતી” નામનો ગુનાહ જણાવ્યો છે. યજ્ઞશનેના હા. ૯-૫ માં “અરસકો દેવો દાતા” યાને કે અદેખાઈ દેવોથી યાને ધુરાઓથી ઉત્પન્ન થયેલી છે, એમ મને છે. જે માણસ બીજાની અદેખાઈ કરે છે તે પોતેજ પોતાનું ઉતરતાપણું અને તેનું ચહડતાપણું સામેત કરી આપે છે. તેનું મન અદેખાઇ કરવાથી રાતદીન બલાપાના આતશમાં બસે છે અને બીજાનું ખરાબ કરવાના વિચારો અને તજવીજો કરવામાં તેનો કીમતી વખત અને મહેનત બરબાદ જાય છે, અને જે તે કદાચ પોતાની ધુરી મકસદમાં ફાવે છે તોપણ તેને સુખ થતું નથી કેમકે તેનું અંતઃકરણ તે ખોટું કામ કરવા વિષે તેને હમેશાં ડાંખ્યા કરે છે. ફારસીમાં કહેવત છે કે “અદેખાઇના દુઃખથી મરણ સિવાયે છુટકો નથી.”

સઃ—આપણા ધર્મમાં અપવાસ કરવાનું ફરમાન છે કે ?

જઃ—નહીં, આપણા ધર્મમાં અપવાસ કરવા ફરમાવું નથી. વંદી-દાદમાં કહે છે કે માણસ ખાવાથી જીવે છે, નહીં ખાવાથી મરી જાય છે. અપવાસ કરવાથી આપણી તન્દરોસ્તીમાં ખલલ થાય છે. જે ખાઇએ પીએ નહીં, તો દીવમાંથી શક્તી અને ઉલટ ઓછો થાય છે અને તેથી સંસારના તેમજ ધર્મના કામો થઇ શકતાં નથી. તેથી ખાવાથીજ શરીરમાં જોર રહે છે. સદ્દર નામની એક ફારસી કેતાબમાં કહે છે કે ઉપવાસ જે કોઇની આજનો રાખવો હોય તો તે ખાનાંને નથી પણ ગુનાહનો છે. જે ખોરાક રહેવાની જરૂર નથી, પણ જે ગુનાહ રહેવાની જરૂર છે. જે કે મોટી ઉમરનાઓએ અઠવાડીયામાં એક દીવસ અપવાસ પાલવો એ તન્દરોસ્તીને ઘણુંજ ફાયદાકારક છે. અને હાલના ડાકતરોનું પણ એવું મત છે કે મોટી ઉમરે અઠવાડીયામાં એકવાર અપવાસ પાલી હોજરીને અને શરીરના અવ્યવોને આરામ આપવો.

સઃ—જે કોઇ પારકા ધર્મની રીત પ્રમાણે આલીને માનતા કરે

જેમકે દેવ દહેરાને પુજે, હરમાનને તેલ ચઢાવે, સીતલા માતાને તેના ગુસ્સો ઉંતારવા માનતા કરે, મુસલમાનોની દરગાહમાં જઈ પીરોને નમે, સાધુઓની માનતા કરે વગેરે વગેરે, તો તે ધર્મની રૂએ જોતાં કેવું ગણાયે ?

જઃ—આપણા ધર્મની રૂએ જોતાં એ કામ ધણુંજ ગુનાહ ભરેલું છે અને કમકમાટ ઉપજાવે એવું છે. એમ થવાથી આપણા ધર્મ ઉપરથી વિશ્વાસ ઉડી જાય છે અને પારકા ધર્મ ઉપર વિશ્વાસ આપણે લઈ જઈએ છીએ આપણા ધર્મમાં તો એકલા એક ખોદાને માનવાતું ફરમાન છે, તેથી જો આપણે બીજા કોઈને માનીએ તો એ મોટું પાપ છે, માટે દેવ દહેરાં પુજવાં નહીં અને માનતા કરવી નહીં. શ્રુત પરસ્તી શ્રુત=મૂર્તિ અને પરસ્તેશ=પૂજા યાને માણસોએ હાથે બનાવેલી કોઈબી આકાર=મૂર્તિ, ચિત્ર વગેરેને પુજવું એ જરથોસ્ત્રી ધર્મમાં ફરમાવ્યું નથી. પુરાતન ધર્મોનીઓ કોઈબી હસ્તકૃત આકારને નમતા નહી હતા. જેઓ પોતાનો ધર્મ છોડી પારકા ધર્મ અપભ્યાર કરે છે તેના મુખ્ય કારણ ધણું કરીને પોતાના ધર્મની બીન માહી-તગારી હોવાને લીધે હોય છે.

સઃ—જરથોસ્ત્રી ધર્મ કેવો ચોકખો અને નિર્મળ છે તે સમજાવો ?

જઃ—જરથોસ્ત્રી ધર્મમાં કાંઈબી એવું શીખવેલું નથી જેથી અનીતિ અને નારાસ્તીને પસંદ કરવા તરફ માણસનું મન લલચાએ. પ્રાચીન ધર્મના લખાણોમાં તેઓના દેવતાઓએ કીધેલાં પ્રપંચોની તેમજ તેમના કપટ, વ્યભિચાર વગેરે દુર્ગુણોની વાતોએ જોવામાં આવે છે જેથી પાધરી યા આડકતરી રીતે માણસોને તે કામોથી વાકે-ફગાર થવાને ઉત્તેજન મળે પણ જરથોસ્ત્રી ધર્મના લખાણો એવાં સ્વચ્છ છે કે તેઓમાં એવી વાતો છેજ નહી.

સઃ—સંતોષ એટલે શું ?

જઃ—જે સુખ અથવા ફાયદા આપણે ભોગવીએ છીએ તે નમનતાપથી અને ઉપકાર સાથે ભોગવવા અને જે દુઃખો આવી પડે તે ધીરજથી તે પરવરદેગારની મરજીને આધીન થઈ ખમવાના

સ્વભાવને સંતોષ કહે છે. ન્યારે દુઃખો આવી પડે ત્યારે આપણું કરતાં જેના ઉપર વધારે દુઃખો આવી પડ્યા હોય તેનો દાખલો લેવો.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં શું કહે છે ?

જઃ—ગાથાના ૪૩ માં હાના ૧૫ ક. માં કહે છે ‘દક્ષત ઉખ્યા તુખ્યા મધ્ધતિશ વહિસ્તા’ યાને અક્કલની રૂએ જેતાં અથવા હુશીયારીથી (સરોષ ધજદે) જાણુવ્યું કે સંતોષી વિચાર સૌથી ઉત્તમ છે.

સઃ—સચ્ચાઇ એટલે શું ?

જઃ—આપણે જોયલું સાંભળેલું કે કીધેલું જેવું હોય તેવુંજ, તેમાં કંઈ પણ ઉમેરયા વગર ખીજાઓને કહેવું યા કરવું તેવું નામ તે સચ્ચાઇ. જેમ જેવું હોય તેમ તેવું હોવું તે. જરથોસ્તી ધર્મમાં અશ્રેમ વોહના નીતિ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે એક માણસ અશોર્ધ યાને સત્ય ધર્મને માત્ર જાણે એટલુંજ બસ નથી પણ સત્ય ધર્મથી ચાલવાના નીયમને પોતાના વિચાર વચન અને કામમાં અમલમાં લાવે તેને ખરી શાખ્યાશી ધટે છે.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં શું લખાણ મળે છે ?

જઃ—અર્ધુખ્ધો—વાક્ષયાહિ વેરેથજન્સ્તેમો (સરોશ યસ્ત હાદોખ્ત ક. ૧) યાને સાચ્યા વચન દરેક કામમાં ધણોજ ફતેહમંદ છે. અરદીખેહેશત યસ્તમાં કહે છે કે અએ ધણુજ જુદા સખુન બોલનારા ! તમો નાજુદ થાઓ. આક્રીને પેગામખર જરથોસ્તમાં કહે છે કે.

“અધવ બવાહિ યથ જરથુસ્ત્રો રિપતૂમો” યાને રખીતમન જરથોસ્ત જેવા સાચ્યા થજો.

સઃ—રાસ્ત માણસને ફાયદા અને દુષ્ટ માણસોને લાંબા વખતનું દુઃખ હોય છે તે વિષે ગાથામાં શું કહે છે ?

જઃ—યજશનેના હા. ૩૦-૧૧ માં કા. કહે છે કે ‘દરેગેમ દ્રૂગ્વો દેખ્યો રષો સવચા અધવખ્યો.’

યાને દુષ્ટ પાપી માણસોને માટે લાંબા વખતનું દુઃખ ખમવું, રાસ્ત માણસોને માટે ફાયદા (જેઓને લીધે તેઓને સુખ હોય છે)

સઃ—સત્યાષ વિષે અશોનરથોસ્ત બીજું શું કહે છે ?

જઃ—યજ્ઞસ્તે ૬૦ માં હા ક. ૧૨માં કહે છે કે સત્યાષથીજ હોરમજ્ઞદને પહોંચી શકાએ છે. ગાથામાં કહે છે કે, સાત્યા રસ્તામાં હોરમજ્ઞદ રહે છે. અંતે સત્યાષ ને જ્ય (ફતેહ) છે. સાત્યા વિચાર, સાત્યા વચન, અને સાત્યા કામોથી બહેત મલે છે. વગેરે અર્પુષ્ઘો વાક્ષ (સરોષ યસ્ત હાદોખત) ઔરષ વચો (ગાથા) અને એરે મૂશ પથો આ બોલો અવાર નવાર આપણુને અવસ્તામાં મલે છે અને એ અશોનરથોસ્તનો મુદ્રા લેખ છે (Motto) વળી આપણો અષે મવોહ વહિશતેમ અસ્તી એજ બોલો દેખાડી આપે છે કે અશોષ (સત્યાષ) એજ સર્વોત્તમ સદ્ગુણ છે, અશોષ (યાને સત્ય-ધર્મ, પુણ્ય, કાયદો વ્યવસ્થા) સૌથી ઉત્તમ સંપત્તિ છે.

સઃ—ઉદ્યોગ કરવાથી ફાયદા શું થાએ ?

જઃ—આપણે સ્વતંત્ર થઈએ છીએ, આપણુને પારકે આધારે રહેવું પડતું નથી, પણ તેથી ઉલટું ઉદ્યોગ કરવાથી આપણે આપણું ગુજરાન કરવાને અને આબરૂથી રહેવાને શક્તિવાન થઈએ છીએ. અને આપણા ગરીબ સગાં વડાલાંઓને પારકાઓની સખાવત ઉપર રાખવાને બદલે આપણે તેઓનું ગુજરાન કરવાને શક્તિવાન થઈએ છીએ. પેલી કહેવત છે કે “ પારકી આશ સદા નિરાસ. ” ઉદ્યોગ એજ માણસનું જીવન છે. ઉદ્યોગ ત્રણ હેતુથી કરવામાં આવે છે. ૧) ગુજરાનના સાધન મેલવવા ૨) તન મનને કસવા ૩) પરોપકારના કામો કરવાં. ઉદ્યોગ વગર શરીરને પોષણ મળતું નથી તેથી લુખમરો વેદવો પડે છે. જે આજસુ થઈને પડી રહે છે તેનું શરીર કટાઈ જાય છે. આરોગ્યતા, આનંદ પૈસો ટકો, સંતોષ, સદ્ગુણ, સુખ અને આત્માની ઉન્નતિ એ સૌ ઉદ્યોગના ફળ તેમજ ફાયદા છે.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં કાંઈ લખાણુ છે કે

જઃ—વીસપરદની કરદા ૧૫ માં કહે છે કે “ઓ માનદ્યસ્તી જરથોસ્તીઓ ! તમે તમારા હાથ પગ અને હુશીયારી મક્કમ રાખો, લાયક વખતસરના અતેનેક કામો કરવા માટે તથા નાલાયક કવખતના અને દુષ્ટ કામોથી દુર રહેવા માટે આ દુન્યામાં બલો ઉદ્યોગ કરો.

સઃ—ઉઘોગ નહી કરીશું તો શું થશે ?

જઃ—વંદીદાદ પરગરદ ૩-૨૯માં કહે છે કે એ માનવી ! અગર બે તું મહેનત નહી કરશે તો ખચીત ખીજને ખારણે હાથ ઓરી ભીખ માંગતો તું ઉભો રહેશે. વંદીદાદ પરગરદ ૧૧-૯માં કહે છે કે “પેરેને બુખ્યાંસ્તયા ઝધરિન” યાને “આળસ જે દુખતું કરનાર છે તેની સામે લડુ.”

આ સુંદર કલામો આપણને મહેનત કરવાને ખાસ તાકીદ કરે છે. તોખી કેટલી અફસોસની વાત છે કે ઘણાં છોકરાંઓ આલસાઈ અને હરામખોરી કરે છે, અને પાછળથી નહી શીખવાને લીધે પરતાએ છે. પતેતમાં આલસ કરવાના ગુનાહને ‘અસગદાની’ કરી કહે છે. આલસથી તન, મન અને ધનનો નાશ થાય છે જે આલસને વશ થાય છે તે અંતે નીરાશ થાય છે. દુઃખ, દલીદ્ર અને પાપતું મુળ આલસ છે. જે માણસ આલસાઈ કરે છે તે ખોદાના કાયદાથી ઉલ્ટો ચાલે છે અને તેને તેની સજા ખમ્યા વગર છુટકો નથી.

સઃ—સવારે વહેલાં ઉઠવા વિશે કાંઈ અવસ્તામાં ફરમાન છે કે ?

જઃ—વંદીદાદ પરગરદ ૧૮ ફ. ૧૬ માં કહે છે કે “ઓ જરથે-સ્તીઓ ! વેલાસર ખામદાદે તમો ખેદાર થાઓ. લાંબો વખત સુધી ઉઠાવું તમને સજાવાર નથી. આપણા અવસ્તામાં દહાડો અને રાત મળી (એટલે આખા દહાડાના વખતના ૮ કલાકની ઉંઘ વાજખી ધારી છે.) ઉંઘ ન્યાંસુધી તે હદસરની હોય છે ત્યાંસુધી તે ભલા મીનોની ખખ્ખેશ છે પણ ન્યારે તે હદ ઉપરાંતની હોય છે, ત્યારે વંદીદાદ મુજબ, બુખ્યાંસ્ત નામના આલસાઈના દેવના શ્રાપ સમાન હોય છે.

સઃ—પરોપકાર એટલે શું.

જઃ—પરોપકાર એટલે પારકાનું ભલું કરવું. માણસ જાતનું સારું કરવાની લાગણીને તથા તેમનાં સુખ વધારવાની, તંગીઓ દુર કરવાની એક સરખી તીવ્ર ઈચ્છાને પરોપકાર બુદ્ધિ કહે છે. પરોપકારનું મૂળ દાદાર અહુરમઝદ ઉપરના ભાવમાં છે, કેમકે માણસ તરફની લાગણી ત્યાંથીજ ઉત્પન્ન થાય છે. દાદાર અહુરમઝદ પોતે

કેવા પરાપકારી છે, તેને સારા જગતની ફિકર છે અને તેવણુ જીવ જાંતુથી તે છેક મોટા પ્રાણીઓ ઉપર અથાગ અને નિરંતર ઉપકાર કરે છે.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં કાંઈ લખાણુ છે કે ?

જઃ—યજ્ઞશને હા ૩૫-૮ માં કહે છે કે ‘ જે માણસો બેઉ જાંદગીમાં સૌથી ઉત્તમ હસ્ટી (યાને આ દુનિયાનું) સુખ અને આવતી દુન્યામાં બહેશત) ભોગવવા ચલાતા હોય તો તેઓએ પરાપકારી થવું.

સઃ—હમદીનોને સદા સહાય થવા વિષે કાંઈ અવસ્તામાં ફરમાન છે કે ?

જઃ—યજ્ઞશને હા ૧૨-૩ માં કહે છે કે ‘ નહી મારા શરીરના કે નહી મારા જનનના પ્યારમાં (યાને અગર જીવ જવાનો જોખમ હોય તો પણ) હવે પછી માજ્યદસ્નોને લગતા મોહલા તરફ તુકસાન તથા પાણીની ટીપણી (લાવવાને) હું નહી ઉંમો રહું (યાને મારા હમદીનો ઉપર આવી પડતી આક્રમમાંથી તેઓને હું સદા ઊગારીશ. ચોર અને લુટારાઓથી મારા હમદીનોના જનન માલનું હું સદા રક્ષણુ કરીશ.

સઃ—જુહાષ વિષે કાંઈ અવસ્તામાં લખાણુ છે કે ?

જઃ—અરદીબેહુશત યસ્તમાં કહે છે કે ‘ દ્રૌઘોધોવાક્ષ દ્રૌઘોજશત અપર્દશત’ એટલે અએ જુહા સખુન બોલનારા ધણુજ જુહા ! તમે નાજુદ થાઓ. વંદીદાદ પરગરદ ૪-૪૬ માં કહે છે કે ખોરાક અને વસ્ત્રના ચાહનારે (યાને પેટને ખાતરખી) હરગેજ બેકાયદે યા ગેરવાજખી રીતે (જુહા) બોલવું નહીં. અશોજરથોસ્તે જુહાઈને તેના મુળમાંથી ‘ઉખેડી નાંખવા સારૂ પોતાની આખી જાંદગી સુધી ચાલુ કોશેશ કીધી અને આખરે તેમાં ફતેહ મેળવી હતી. એજ યસ્તમાં ખીજો ફકરો નીચે મુજબ આવે છે. દ્રૌઘોધોવાક્ષ દ્રૌઘોજશત જનાત્ દ્રૌઘોધોવાક્ષ દ્રૌઘોજશત ત્યમેપયાત યાને (અશવહીશત નામની બંદગીનો ભાગ) જુહા સખુન બોલનારાઓમાંના ધણુજ જુહાઓને મારશે, જુહા સખુન બોલનારાઓમાંના ધણુજ જુહાઓને જેર કરશે. દારયવહુશ મહાન પાદશાહ પોતાના વારસને શિખામણુ દે છે કે “ તુ જુહાંથી તદન દુર રહેજે અને જે માણસ જુહા હોય તેનો તું નાશ કરજે.

સ:—અજીથીને ખાવામાં કાંઈ ગુનાહ છે કે ?

જ:—હાજી, અજીથીને ખાવું અપણા ધર્મની રૂએ ગુનાહ બરેલું છે. એકની લખ બીજાના મોંમાં જવાથી તેને નુકસાન થવાનો સંભવ રહે છે. વળી એકનું ખાધેલું જો બીજો માણસ ખાએ અથવા એકનું પીધેલું પાણી બીજો માણસ પીએ તો તેને નુકસાન થવાનો ઘણો સંભવ હોય છે, વળી હાલના દાકતરોનું પણ મત છે કે એક બીજા સાથે અજીથીને ખાવું નહીં.

સ:—ઉઘાડે માથે અને ઉઘાડે પગે ચાલવામાં ગુનાહ છે કે ?

જ:—હાજી, પતેતમાં ઉઘાડે માથે ફરવાનો ગુનાહ જણાવેલો છે જેમકે કુશાહ દ્વારશની યાને કે સુદરેહ કુસ્તી વગર અડીં તહીં ઉઘાડે માથે ફરવું. હાલના દાકતરોનું મત છે કે માથાની ખોપરીની અંદર આપણા શરીરનો ઘણોજ નાણુક લાગ છે જેને ભેંજી કહે છે તેને જો તડકો લાગે તો (Sun stroke) થી માણસ મરી જાય છે. ઉઘાડે પગે ચાલવાના ગુનાહને ‘અએમુક દ્વારશની’ કહે છે. પગમાં મોજાં રાખવાથી સરદી લાગતી અટકે છે અને હાલના દાકતરો પણ કહે છે કે પગમાં ગરમ મોજાં રાખવાથી તનદરોસ્તી સારી રહે છે અને દરદ થવાનો સંભવ રહેતો નથી.

સ:—ચોખ્ખાઘ રાખવાથી શું ફાયદો થાયે અને એ વિષે અવસ્તાનું ફરમાન છે કે ?

જ:—હાજી ઘણા ફાયદા થાયે છે. ચોખ્ખાઘ રાખવાથી તનદરોસ્તીમાં ઘણો મન માનતો ફાયદો થાય છે. જે ઘરમાં રહેતાં હોઘએ તે સફાઈવાલુ નહીં રાખીએ અને ગલીયા અને કચરો એકઠો થવા દઈએ, તો આપણી તનદરોસ્તીને ઘણું નુકસાન થાયે. વળી વંદીદા-દમાં કહે છે કે ‘પવીત્રાઘ માણસને માટે જન્મથીજ સારી છે કારણકે પવીત્રાઘ તેજ માજદયસ્તી દીન છે.’ યાને કે જો માજદયસ્તી થવું હોય તો પવીત્રાઘ તનની, મનની અને રવાન (આત્મા) ની જાલવતી. તનની પવીત્રાઘ રોજ આંગ ચોળીને ધોવાથી થાય છે. મનની પવીત્રાઘ જાળવવા માટે ધર્મની કેળવણી જરૂર લેવી જોઈએ.

જેથી આપણા મનમાં ખરાબ વિચાર દાખલ થતા અટકે અને આપણું મન અશોભિત રહે.

સઃ—મગજ સથી સુધરી શકે ?

જઃ—૧) મનને ઉચ્ચ વિચારોથી ભરપૂર કરવાથી ૨) મોટાં માણસોની હિંદગી તથા બહાદુર લક્ષણોની વાર્તા વાંચવાથી, આપણા મગજને સારું શિક્ષણ મળે છે. ૩) મોટા ચીતારાઓના ચીતારો આપણા મનને સ્વચ્છ અને ઉચ્ચ ખ્યાલો કરાવે છે.

એ વિષે એક કવી શું કહે છે.

He that has light within his own clear breast
May sit in the centre and enjoy bright day
But he that hides a dark soul and foul thoughts
Benighted waks under the midday sun.

સઃ—એટલે શું સમજ્યા !

જઃ—જેની સ્વચ્છ છાતીમાં રોશનીનો પ્રકાશ છે તે વ્યો-
વચમાં બેસે છે અને ખુશનુમા દીવસની ખરી મોજ ભોગવે છે
પણ જેનું અંતઃકરણ પાપી હોય છે અને જેના વિચારો દલકા હોય
છે તે ખપોરના તપોતામાં પણ અંધારામાં ગોના ખાતો ચાલે છે.

સઃ—તનદરેસ્તી જાલવવાના નીયમો કયાકયા છે ?

જઃ—(૧) સકાળે ઉઠવું. (૨) ઉઘોંગી થવું. (૩) ખાણી
ખીણીમાં અંદાજે રાખવો. (૪) આઠ કલાકની ઉંઘ ભોગવવી. (૫)
મનને નેક વિચારમાં ગુટાયણું રાખવું.

સઃ—તનદરેસ્તીને નુકશાન કયા કારણોથી થાય છે ?

જઃ—(૧) ભુખમરો અને પ્યાસ, (૨) એદીપણું, (૩) કેફી
વ્યસન અને છાકટપણાથી, (૪) ખરાબ હવા, પાણી અને ખોરાકથી,
(૫) બેહદ દલગીરીથી, ગુસ્સો, ફીકર અને ખરાબ મનોવીકારથી, (૬)
ગંદાપણાથી અને નજસાતથી.

સઃ—પાણીને સ્વચ્છ રાખવાથી શું ફાયદો થાય ?

જઃ—પાણીથી માણસો તેમજ સર્વ જનનાર પ્રાણીઓનો શુભ-
વાનો આધાર છે તેથી કુવાના, ઝરાના, તલાવના, નદીના વગેરેના

પાણી સ્વચ્છ રાખવાં તેથી આપણી તનદરોસ્તીને ફાયદો થાય છે. પાણીમાં પડેલો નસો યાને મુવેલી કહોતી વસ્તુ કહાડી નાંખી તે પાણીનો ચોક્કસ ભાગ બહાર કાઢી નાંખવો જોઈએ. સુર્યના પ્રકાશથી પાણી સાફ થાય છે.

સઃ—એ વિષે અવસ્તામાં કાંઈ લખાણ છે કે ?

જઃ—ખોરશેદ નીઆએશમાં કહે છે કે જ્યારે ખોરશેદ ડુંગે છે ત્યારે હોરમજદની પેદા કીધેલી જમીનને, વહેતાં પાણીને, ઝરાના પાણીને, દરીયાના પાણીને, થમ પાણીને પાકજગી આપવાનો સખમ થાય છે. પાણી ઉપરનો મવકકત્ર (વડો) આવાં અરદવીસુર ઇજદ છે. એ નારી ફરેસ્તો છે. અસપન્દારમદ, આવાં, દીન, અરશીશવંધ અને મારેસ્પંદ એ પાંચ દીવસ અને ચાંદરાત અને પુનમ ઉપર આવાં અરદવીશુર ન્યાએશ લાણુવા દીની કેતાબમાં જણાવ્યું છે.

સઃ—આપઘાત કરવાનો ગુનાહ અવસ્તામાં છે કે ?

જઃ—હાથ માણસને તેના પેદા કરનારે દરાવેલી હદ લગ્નીની પૂરેપૂરી અંદગી ભોગવીને તેની મકસદખર લાવવી અને નહીં કે તે વખત આગમજ તેનો અંત લાવવો. અવસ્તામાં જગેજગ લાંખી અંદગી, તનદરોસ્તી કૌચત વગેરે માંગવામાં આવે છે. આપઘાત કરનાર પોતાની મેલેજ પોતાના અંદગીના નાવ (વહાણ) ને ભાંગીને પોતાની મેલે દુખી મરે છે, તેને પોતાના ગુનાહ ઘટાડવાની અને સવામ વધારવાની જોગવાઈ મળતી નથી. આપઘાત કરનાર ખોદાનો ગુસ્સો પોતા ઉપર ખેંચી લેછે, અને પેલી જહાનમાં સખત સખ ભોગવે છે, સદા રમવાથી, મોજમજાલથી, શીશીયારીથી, વ્યભિચારથી, મોટાંમોટાં કરજો કરી માણસ આપઘાત કરે છે. તે કરવાનું મુખ્ય કારણ માણસે પોતાના મન ઉપર કાણુ નહીં રાખવાનું છે. તેનામાં ધીરજ, સખુરી સંકટ ખમવાની લીમત રહેતી નથી, અને તેથી તે સર્વની નજરમાં દલકું દરે છે.

સઃ—ક્યારે અંદગીનો ભોગ આપવામાં માન સમાયલું છે ?

જઃ—ઘણીવેળા અંદગીનો ભોગ આપનાર તરફ કેટલાકો દયા

ખતાવે છે જેમકે કોઇ પરમાર્થને ખાતર, કોઇ બીજી ઉમદા નેમથી, કોઇ બીજાનો જન અચાવવાના હેતુથી, કોઈ ખાહાદુરીનું કામ કરતાં, કોઈ દેશનાં ભલાને ખાતર (Die a Martyr's Death) જીંદગીનો ભોગ આપે તો માન આપવા લાયક છે. પણ ખોટી, હુજતી, હીચકારી, નાલાયક બેઇજતી ભરેલી નાપસંદ મતલબને ખાતર આપ-ધાત કરે તો તે જરથોસ્તી ધર્મ રૂએ ધીક્કાર ભરેલું છે.

અમશાસ્પંદ, ચનદો ગાહમ્બાર ગાથા ગેહ અને નશન વિષે.

અવસ્તા—અષાઉનાંમ વંદુહીશ સૂરાઓ રપેન્તાઓ ક્વપયો
ચજમધદે યાઓ અમેષનાંમ રપેન્તાનાંમ...યોધ હૃતહમો—
મનંધહો, યોધ હૃત હમો વચંધહો, યોધ હૃત
'હમો-બ્યઓથનાઓંધહો ચએષાંમ અસ્તિ હમેમ
મનો, હમેમ વચો, હમેમ બ્યઓથનેમ હમો પતચ
ક્રસાસ્તચ, યો દધ્વાઓ અહુરો મજદાઓ.

અર્થ—ભલાં ખહાદુર તથા દુન્યાની વૃદ્ધિ કરનારાં ફરોહરો, જે અશો અમશાસ્પંદોના તેઓને હમો માનસાથ યાદ કરીએ છીએ કે જે સાત અમશાસ્પંદો એક સરખા વિચારના, એક સરખા વચનના, અને એકં સરખા કામ કરનારા છે, જેઓના વિચાર, વચન, અને કામ એકજ છે અને તેઓનો પીતા તથા સાહેબ દાદાર અહુરમજદ છે.

સ:—અમશાસ્પંદ એટલે શું ?

અમશાસ્પંદ બોલ બે શબ્દોનો બનેલો છે અમેષ+રપેન્ત 'અમેષ' એટલે અમર્ગ અને રપેન્ત એટલે વૃદ્ધિ કરનાર એનો આખો અર્થ અમર્ગ વૃદ્ધિ કરનાર ખોદાઇ શક્તી એવો થાય છે. કેટલાક સ્કોલરો એવોને જીવતી, જાગતી, હોશદાર શક્તિ તરીકે ગણે છે, તો કેટલાકે

તે સાહેબની જુદીજુદી ખૂબી શક્તિ અને તેના ગુણ જતાવવા માટેના જુદાજુદા વિચારો તરીકે જણાવે છે.

સ:—અમશાસ્પદ કેટલા છે !

જ:—તેઓ ૭ છે, જેવા કે બહમન, અરદીએહેરત, શહેરેવર અસ્પનદાદ ખોરદાદ અને અમરદાદ. જે દાદાર અહુરમજદને સાથે લખ્યે. તે સાત અમશાસ્પદ કરી બોલાય છે. એઓના અવસ્તા નામ 'વોહુમનો' એટલે બહુ મન, અધવહિસ્ત એટલે ઉત્તમ કાયદો અથવા ઉત્તમ અશોષ, ક્ષત્રવૈર્ય એટલે સ્વતંત્ર સત્તા અથવા મરજી મુજબની પાદશાહી, સ્પેન્ત આંરમઠતી એટલે વૃદ્ધિ કરનાર તાબેદારી અથવા નમનતાઈ, હઉરવતાત્ એટલે સુખાકારી અથવા સર્વતા, અને અમેરેતાત્ એટલે અમર્ગી અથવા લાંબી જીંદગી, તે સાહેબનો પહેલો ગુણ, બહમન, અવસ્તા વોહુમનો એટલે બહુ મન છે. આ ગુણ હોવાને લીધે દાદાર અહુરમજદ અતીશય જ્ઞાની છે એમ આપણે જાણી શકીએ છીએ. જાતી અક્કલ અને કાને સાંભળેલી અક્કલને લીધે દાદાર અહુરમજદ તમામ બહુ મન ધરાવે છે. જે બધે બધ બહુ મન ફેલાયે તોજ તેના અંગનમમાં માણસને ખરી શાંતી મળી શકે (A poised and a balanced mind) Perfect wisdom માણસ બહમનની અક્કલ ધરાવવાને લીધે તે તમામ જનદાર પેદાયશમાં શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. જેઓનું મન બહુ હોય તો તેના દરેક કામ કાયદાસરના નેક અને બલા હોઈ શકે. ખોદાની બીજી શક્તી અશ વહીશત યાને ઉત્તમ કાયદો યા ઉત્તમ અશોષ (વ્યવસ્થા) જાહેર થાય છે. અશનો અર્થ બહોલો છે. સ્વચ્છ પવીત્રાઈ, કાયદો, વ્યવસ્થા વગેરે એવા અર્થો થાય છે. અને એ બહોળી રીતે વપરાયો છે. એનો અર્થ પ્રગટી કારણનો કાયદો પણ થઈ શકે. The law of ordered Evolution and progress of bosmie life તે સાહેબની ત્રીજી શક્તી અવસ્તા ક્ષત્રવૈર્ય યાને સ્વતંત્ર, સત્તા, મરજી મુજબની પાદશાહી (Holy sovereign power). બલા મન મારફતે નેક અને અશોષના કામો અમલમાં લાવવાથી દરેક માણસ પોતાની ખાહેશ મુજબ પોતાની જીંદગી સ્વતંત્રપણે

અલાવી શકે અને તેનો અંજન એક સુખી રાજ્ય, શાંતી અને ખુશાલી તથા સામાન્ય લાઘ્યધીમાં આવી શકે. virtuous Government, Peace and good will, and the Kingdom of Heaven. તે સાહેબની ચોથી શક્તી અસ્પંદાદ અવસ્તા સ્પેન્ત આર્મધતી એટલે લલી તાબેદારી તથા નમનતાઈ (Devotion to God, love for humanity) લલાં કામો કરવાની ઉત્સાહ લલુ મન, અશોખ સ્વતંત્ર સત્તા અમલમાં લાવવાથી દરેક માણસમાં ખોદા તરફનો લક્તિલાવ યાને ચાહ, નમ્રતા પરહીતેચ્છા, પરોપકાર ખુદી આવી શકે. વળી એ અમશાસ્પંદ જમીન ઉપર મવક્કલ છે, તેથી જો કોઈ મહેનત કરીને જમીન ખેડે છે તો તે ખેડનારને જમીન તાબે થઈ ખોરાકનો પુષ્કળ જથ્થો ઉત્પન્ન કરી આપે છે અને તેનું પરીણામ ચાહ, હીત, લોકોના લલાના કામમાં ચપલતા, ખેતી કરવાની ફરજ વગેરે ગુણો તેનામાં આવી શકે છે. તે સાહેબની પાંચમી શક્તી ખોરદાદ અવસ્તા હર્ઉર્વાતાત યાને સુખાકારી પુરતાપણું (Perfection and happiness in this world) Health સારીરિક આનંદ તથા ખુશાલી, તનદરેસ્તી, આરોગ્યતા એ તેની એક ફરજ થઈ પડે છે. આ ઉપલા સર્વ ગુણો મેલવવાથી તેનો અંજન તે માણસની સંપુરણ હંદગી અને સુખાકારીમાં આવે છે અને તે આ દુન્યાનું તમામ ખર્ચ સુખ મેલવી શકે છે. તે સાહેબની છઠી શક્તિ અમરદાદ અવસ્તા અમેરેતાત યાને અમર્ગી અથવા લાંગી હંદગી (Perfect existence Hereafter in the presence of the Divine Beloved). જેઓ ઉપર જણાવેલા સઘળા ગુણો અમલમાં લાવે છે તેઓજ મરણ પછી પેલી દુન્યાનું અમરપણું અને પુણું અમલમાં આણુવું તેમજ પાર પાડવું (Realization and union) અને હમેશનું મોક્ષ તથા ઉદ્ધાર મેળવી શકે છે. (eternal salvation).^૧ એટલે કે ઉપલાનો દુકમાં અર્થ કરીએ તો લલી મનશનીનો ગુણ,

૧. જુઓ વિદ્વાન સોલીસીટર લાઇ દી. જે. ઇરાનીનો Circle of perfection નો આર્ટ.

ઉત્તમ કાયદો અથવા અશોષ, લઘુમત એટલે મોટાઈ, તાબેદારી, સુખા-
કારી અને લાંબી જીંદગી એવા ઉમદા ગુણો અને મીનાઈ અખશેશો
જો આપણે મેલવવા ઇચ્છા રાખીએ તો ખોદાની છ શક્તીઓની મારફતે
તે મેલવી શકીએ.

સઃ—એ અમશાસ્પંદોને પાછલા અવસ્તામાં કેવા જણાવ્યા છે ?

જઃ—ગાથા પદ્ધતિના અવસ્તામાં અમશાસ્પંદોને શારિરીક રૂપ
આપીને તેઓની જોગજોગ વખાણુ ગામ છે અને તેઓને દુહરતમાંની
છ મુખ્ય પેદાયશો ઉપરના મવક્કલ (વડા) તરીકે જાહેર કીધેલા છે
જેમકે બહમન ગાયઝોસપંદ ઉપરના વડા, અરદીએહેસ્ત આતશ ઉપરના
વડા, શેહેરેવર ધાતુ અથવા દોલત ઉપરના વડા, અસ્પંદાદ, જમીન
ઉપરના વડા, ખોરદાદ પાણી ઉપરના વડા અને અમરદાદ ઝાડ પાન
ઉપરના વડા. અમશાસ્પંદની સંખ્યા છ છે અને દાદાર અહુરમજ્દને
સાથે ગણતાં સાત થાય છે. હોરમજ્દ યસ્તમાં છ અમશાસ્પંદ છે
એમ જણાવ્યું છે. આપણા ધર્મ પુસ્તકમાં લેખ અમેશાસ્પંદ એવા
નામથી એઓને ઓલખેલા છે. દરવરદીન યસ્તમાં અહુરમજ્દને પણ
એક અમશાસ્પંદ ગણીને સાત અમશાસ્પંદ જણાવેલા છે.

સઃ—એ અમશાસ્પંદોની વીરૂદ્ધ કામ કરનાર દેવો કેણુ કેણુ છે ?

જઃ—હોરમજ્દની વીરૂદ્ધ કોઈ નથી તો પણ વંદીદાદ પહેલી
પરગરદમાં અહુરમજ્દની વિરૂદ્ધ ‘અંઝ્રમઘન્યુશ’ ગણેલો છે. બહમનની
વિરૂદ્ધ ‘અકોમન’ જેતું કામ જુરો વિચાર માણસના મનમાં લાવવાનું
છે. અરદીએહેસ્તની વિરૂદ્ધ ‘ઇદ્ર’ છે કે જે માણસોને અશોષના કામોથી
દુર રાખે છે. શેહેરેવરની સાંમે દેવ સાઉર્વ છે કે જેતું કામ આ
દુન્યામાં જીવમીદોર ચલાવવાનું છે. અસપંદાદની વિરૂદ્ધ કામ કરનાર
દેવ તરોમર્ધતી છે કે જેતું કામ લોકોના મનમાં ધિક્કાર, મગરૂરી
વગેરે દુર્ગુણો ઉત્પન્ન કરવાનું છે. ખોરદાદની વિરૂદ્ધ તકર છે જેતું
કામ પાણીની તંગી લાવવાનું છે. અમરદાદની વિરૂદ્ધ ઝઘરીય છે
જેતું કામ દુકાળ અને બુખમરો લાવવાનું છે.

સઃ—યજ્ઞ એટલે શું ?

જ:—યજ્ઞ ખેલ 'યજ્ઞ' ધાતુ ઉપરથી નીકળેલો છે જેનો અર્થ 'સ્તુતી કરવી એવો' થાય છે. યજ્ઞનો અર્થ 'સ્તુતી કરવા લાયક' ખુદાઈ શક્તી એવો થાય છે.

સ:—એ યજ્ઞ અમશાસ્પદોની સંખ્યા કેટલી છે ?

જ:—અધા મલી ૩૩ ફરેસ્તા આપણે ખોલીએ છીએ, ત્રીસે-રોજના દરેક નામવાલો અકેક ફરેસ્તો, તે ઉપરાંત ખીજા ત્રણ અરજો યજ્ઞ, હોમયજ્ઞ અને હહમ યજ્ઞ મળી તેત્રીસ થાય છે. પણ તે જુલ ભરેલું છે. કારણકે દાદર અહુરમજ્ઞ ફરેસ્તામાં આવી શકે નહીં. અમશાસ્પદો પહેલી પંક્તીના ફરેસ્તા છે, જ્યારે યજ્ઞો ખીજા પંક્તીના છે કે જેઓ તેઓના હમકારો છે તેઓ પણ સાથે આવી શકે નહીં, કેટલાકો જેવાકે મરહુમ અરવડ શેહરીયારજી ભગ્યા તેમજ શેહ અરશેદજી કામા જુદી રીતે એ તેત્રીસ ફરેસ્તાની સમજણ કરે છે

સ:—હમકારા એટલે શું ?

જ:—હમ એટલે સાથે કાર એટલે કામ કરનારા યાને સાથે મળી કામ કરનારા ફરેસ્તા. એક અમશાસ્પદ અને ત્રણથી ચાર યજ્ઞો મળી દુન્યાનો કારોબાર ચલાવે છે. ખોદાતાલાએ એ યજ્ઞ અમશાસ્પદોને જુદીજુદી શક્તી આપી મીનો એટલે પેલી દુન્યા અને ગેતી એટલે આ દુન્યાની સંભાળ લેવાને કામો ઠેરવી આપેલા છે. જેમકે અહુરમજ્ઞના હમકાર, દેપાદર દપમેદર અને દેપદીન, બહમનના હમકાર મોહોર, ગોશ, રામ. અરદીએહેસ્તના હમકાર આદર સરોપને બેહરામ, શેહરેવરના હમકાર ખોરશેદ, મેહર, આસમાન અને અને-રાન. અસ્પદારમદના હમકાર, આવાં, દીન, અરશીશ્વંધ અને મારેસ્પદ. ખોરદાદના હમકાર તીર. અરદાફ્રવશ (યાને ફરવરદીન) ગોવાદ. અમર-દાદના હમકાર રશને, આસ્તાદ, અને જમ્યાદ.

સ:—દરેક યજ્ઞ વિષે ટુકમાં સમજણ આપો.

જ:—દેપાદર એટલે આદર રોજની ઉપરનો દાદર અહુરમજ્ઞનો દીવસ. આદરયજ્ઞ આતશ ઉપરનો વડો છે, આવાંયજ્ઞ પાણી ઉપરનો વડો છે. આવાં અરદવીસુર નામની નદી ધરાનમાં ધણીજ

વખણાએલી હતી. ખોરશેઠ યજ્ઞ સુરજ ઉપરનો વડો છે. અવસ્તા
 બોલ હવર છે. માહ યજ્ઞ ચંદ્ર ઉપરનો વડો છે તીરયજ્ઞ વરસાદ
 લાવનાર ફરેસ્તો છે. અસલના ધરાનીઓ તેશતર સેતારા યાને
 (Sirius) તરફ ધણા માનથી જોતા હતા. એની સામે અપઓશ
 દેવ થાય છે કે જે વરસાદને આવતો અટકાવે છે. તીર યસ્તમાં એ
 બંનેનું હાથો હાથની લડાઈનું ગ્યાન આપેલું છે. ગોશ યજ્ઞ તમામ
 જીવતી દુન્યાનો આત્મા છે. એનું કામ માણસોને ઘોડાઓને અને
 ગાય ગોસપદોની તનદરોસ્તી જાલવવાનું છે. દપમેહેરનો અર્થ
 મેહરરોજની ઉપરનો દાદાર હોરમજ્ઞનો દીવસ. મેહર યજ્ઞ રોશની
 ઉપરનો છે. રોશની બે જાતની છે એક શારીરીક એટલે રૂપવાળી
 યાને જે સુર્ય ઉગવા અગાઉ ને અસ્ત પામવા પછી દેખાય છે તે,
 બીજી નીતિમાન રોશની તરીકે તે કેટલાક સદગુણો ઉપરનો વડો છે
 જેવાકે સચ્ચાઈ, પ્રમાણીકપણું, ઇન્સાફ, કોલ કરાર મિત્રાચારી વગેરે.
 વળી તે ગુજરેલા માણસોના રવાનોનો ચોથી રાતની બામદાદે ઇન્સાફ
 કરે છે. સરોષ યજ્ઞ એ 'સુ' ધાતુ ઉપરથી, નીકળ્યો છે એનો
 અર્થ સાંભલવું, તે ઉપરથી તે યજ્ઞ 'ફરમાન બરદારી' નેક ભક્તિ
 એવા ગુણો ઉપર વડો છે. ગાથા હા ૪૫-૫૬. માં અશો જરથોસ્ત
 કહે છે કે આ દીનની બાબદ જે હું જાહેર કરું છું તે તરફ જે
 કોઈ સરોષ આપે (યાને વાજબી કહેલાને ધ્યાનથી સમજે) અને તે
 પ્રમાણે અમલ કરે તો તેઓ બંને જહાનના ફાયદા હાંસલ કરે છે.
 એનો દુશમન અએબમ દેવ છે જે ગુસ્સાનો દેવ છે. એ યજ્ઞ જીવતાં
 જીવત તેમજ મુવા બાદ ત્રણ દીવસ માણસના રવાનની સંભાળ
 લે છે તથા ચાહારમની બાબદાદે તેનો ઇન્સાફ કરે છે. વળી દાદાર
 અહુરમજ્ઞનો પેગામ પેગામબરોને તથા દીનના પેશવાઓને એજ
 યજ્ઞ પોહોંચાડે છે. રશને યજ્ઞ રાસ્તી તથા ઇન્સાફ ઉપર વડો
 છે. એ પણ ચોથી રાતની બામદાદે માણસોના કામોનો ઇન્સાફ કરે
 છે. એનું કામ અશો લોકોનું રક્ષણ કરવાનું તથા દુન્યા ઉપર ચોક-
 સાઈ કરવાનું છે. ફરવરદીન અવસ્તા શબ્દ ક્રવષિ ફારસી ફરોહર.

ફરોહરો દુન્યાની તમામ પેદાયશ ઉપર નેજેદખાન તરીકે માની લીધેલી શક્તિઓ છે. એઓનું કામ કુલ પેદાયશને સારી વ્યવસ્થામાં રાખવાનું અને દેવ દરજ્જેની સામે તેઓનું રક્ષણ કરવાનું છે. વળી ફરોહર એક મીનોઘ ભાગ છે જેનું કામ તેરવાનને “ખુદિ મારફતે સારી આત્મા પોંદ્યાડવાનું” સારી સલાહ આપવાનું, સારો માર્ગ દેખાડવાનું અને તેમ કરી તેને સદાય થવાનું છે.^૧ બેદરામયજ્ઞ માટે અવસ્તા બોલ ‘વેરેશ્વર’ એટલે વેરી યાને દુશ્મનને મારનાર તે ઉપરથી ‘ફતેહમંદ’ કરી ધાય છે. એ ફતેહ ઉપરનો વડો છે. જે માણસ બેદરામ યજ્ઞને ખરાં અંતઃકરણથી યાદ કરે છે અને તેની મદદ માંગે છે તેને ફતેહ આપવા તે દસ જુદાજુદા આકારમાં તેની મદદે જાય છે. જેવા કે દ્યોટો, પવન, ગોધો ઉંટ, હુક્કર, માણસ, પક્ષી, મેઘાં બકરાં ને પહેલવાન. રામ યજ્ઞ પુશાલી ઉપરનો વડો છે. અવસ્તામાં રામખાસ બોલ આવે છે જેનો અર્થ ખોરાકમાં લેજત આપનાર તરીકેના વડા દાખલ એને ગણ્યો છે. ગોવાદ યજ્ઞ એ દવા ઉપરનો વડો છે. અવસ્તામાં ‘હુવયુ’ બોલ આવે છે જેનો અર્થ સારો પવન એવો થાય છે. એને માટે કાંઈ યસ્ત લખાઈ નથી, પણ એનું જ્યાં રામયસ્તમાં આવી જાય છે. દેપદીન એટલે દીન રોજની ઉપરનો દાદાર અહુરમજ્ઞનો દીવસ. દીન યજ્ઞ એ ‘દી’ ધાતુ ઉપરથી નીકળ્યો છે જેનો અર્થ ‘જેવું’ કરી ધાય છે. દીનનો અર્થ ધર્મ, ખોદાના ફરમાન, ફરજ, સાં નરમું જોવાની શક્તિ એવો થાય છે. દીન ઉપરની વડી શક્તીને દીનયજ્ઞ કહેવામાં આવે છે. જે જે અશોજરથોસ્તના પેગામખરી ધ્યાનમાં દેખાયલું અથવા ખુલું થએલું તે ‘દએન’ છે. અપિશવંધ એ દોલત ઉપરનો વડો છે. એ ભલી દુવા ઉપરનો પણ છે અને પરણતાં જોડાંને તે ભલી દુવાદે છે. એ એક સ્ત્રી રૂપી ઈજ્ઞ છે. એ અહુરમજ્ઞ અને સ્પેન્ત આરમઘતીની બેટી છે. આશતાદ યજ્ઞ રાસ્તી, ઇન્સાફ પ્રમાણીકપણા ઉપર વડો છે. એ માણસના કામોનો

ચોટી રાતની બામદાદે ધનસાદ કરે છે. આસમાન યજ્ઞ આસમાન ઉપરનો વડો છે. એને માટે કાંઈ ખાસ ચસ્ત જોડવામાં આવી નથી. જમીયાદ યજ્ઞ જમીન ઉપરનો વડો છે. એને માટે અવસ્ત! બોલ 'ઝેમોદુદાઓ' એટલે સારી પેદા કીધેલી જમીન એવો થાય છે. જમીયાદ ચસ્તમાં જમીનને લગતું કાંઈ ખાસ વર્ણન આવેલું નથી, પણ જમીન ઉપરના પહાડોનું, હોરમજ્ઞના ક્યાની તુરનું અને રસ્તામિજ (ગુજરેલાઓનું) પાછુ ઉભા થવા) વિષેનું વર્ણન આવેલું છે. મારેસ્પંદ યજ્ઞ 'જરથોસ્તી ધર્મના પત્રીત્ર કલામો' ઉપરનો વડો છે. અવસ્તા બોલ માંથ્ર ર્ષેન્ત એટલે વૃધ્ધ કરનાર ભેદી કલામો એમ થાય છે. પાછળથી તમામ અવસ્તાના કલામોને માંથ્ર કરી કહેવામાં આવ્યા.

અનેરાંત અનાંત, અથવા હદ વિનાની રોશની ઉપરનો વડો છે. અવસ્તા 'અનદ્ર રોચાઓ' નો અર્થ હદ વિનાની રોશણી એવો થાય છે.

એ ઉપરાંત ખીજા થોડા યજ્ઞો પણ છે જેઓના નામો નીચે પ્રમાણે છે. હોમ યજ્ઞ એ એક અશોજરથોસ્તની આગમજ થઈ ગએલા પેગામ્પરનું પણ નામ છે. તેમ એક યજ્ઞનું પણ નામ છે. વળી તે એક જાતનો પાલો છે કે જેનો રસ કાઢી અસલના ઇરાંનીઓ પીતા હતા જેથી તેઓને તનદરોસ્તી મલતી હતી. એ આર્ય લોકોનો 'સોમ દેવ' છે. દહમ યજ્ઞ નેક દુવા ઉપરનો વડો છે. ઉષા બામી તે 'હોશ બામ' એ બામદાદ ઉપરનો વડો છે. એ એક નારી ફરેસ્તો છે. અધર્યમન એ યજ્ઞનું કામ આરામ અને સુખ એન આપવાનું છે. એ યજ્ઞ વેદમાં મલતા અર્ધમનને મલતો છે જેને ઉચ વર્ણના હોંદુઓ લગ્નની ક્રીયામાં યાદ કરે છે. નધર્યો સંગ યજ્ઞનું કામ અદુરમજ્ઞના કાસદ તરીકેનું છે. એ વેદમાં 'નરીસ' ને મલતો આવે છે જે અગ્નિનું એક નામ છે. વનન્ત યજ્ઞ એ તીર યજ્ઞનો સાથી છે, એ સેતારાનું તેમજ એક યજ્ઞનું પણ નામ છે. એનું કામ તીરયજ્ઞની સાથે વરસાદ વરસાવવાનું છે.

સ:—ગાહમ્પાર એટલે શું ?

જ:—ગાહામ્પાર શબ્દ બે બોલના બનેલો છે ગાહ+અંપાર.

ગાહ એટલે વખત અને 'હમ્યાર' એટલે એકઠું થવું, એ શબ્દનો અર્થ 'ભરાયલો વખત' અથવા પુરો થએલો વખત એવો થાય છે. પહેલવીમાં એ શબ્દ 'ગાસાન્યાર' મળે છે. એ મોસમના જશનો છે કે જે વેલા સમજા જરથોસ્તીઓ એકઠા મળી ખોદાતાલાની ખંદગી કરે છે. આખા વરસમાં જે જુદીજુદા રૂતુઓ થાય છે તે વખતે જે નવાનવા પાકે થાય છે તે માટે ખોદાતાલાનો આભાર માનવાને જરથોસ્તીઓ એકઠા થઈ ખંદગી કરે છે.

સઃ—અસલના ધરાનીઓ કેવી રીતે ગાહમ્યાર કરતા હતા ?

જઃ—એ દીવસોએ ધરાંની પાદશાહો પોતાની તમામ પ્રજા સાથે ખોદાની ખંદગી કરતા હતા અને ભણાયલી ચીજોની એક સુફરે બેસી ચાશણી કરતા હતા અને ગરીબ અને તવંગર વચ્ચે કાંઈ ફરક રાખતા હતા નહીં.

સઃ—ચાશણી એટલે શું ?

જઃ—ફા. ચાશીદન^૧ એટલે જીભથી ચાખવું. પહેલવીમાં એનો અર્થ મનથી ચાખવું ચખાડવું, શીખવવું એમ પણ થાય છે. રખીથ વનની આફ્રીનમાં "દીન ચાશીદાર બોલ આવે છે" એટલે દીન બીજાઓને ચખાડનારા અથવા શીખવનારા. એનો અર્થ જેમ જીભથી ચાખવું તેમ મનથી ચાખવું પણ થાય છે. એટલે દીન શીખવી અથવા સમજાવવી સઃ ચક્ષ્નો અર્થ કહેવું 'અથવા' શીખવવું થાય છે.

સઃ—શું ગાહમ્યાર કરવાની આપણી ફરજ છે.

જઃ—હાજી, પાક ખોદા તાલાએ જે રૂતુઓ આપી છે તે તેમાં જે જે પાકે થાય છે તેથી તે સાહેબનો ઉપકાર માનવાની ફરજ છે. હાલ ગામડામાં જે ગાહમ્યાર થાય છે ત્યાં દરેક જરથોસ્તી પોતાના ઘરમાંની ચીજ કાઢી આપે છે. કાંઈ ચોખ્ખા, દાળ, ઘી, આટો વગેરે કાંઈ પણ ચીજ આપે છે, પછી તે ભણાવી અને સર્વે જરથોસ્તીઓ સાથે જમે છે. જે ઘરમાં કાંઈજ નહી હોય તોખી ત્યાં જઈ ગરીબમાં ગરીબ માણસ પણ ખંદગી કરી ગાહમ્યારની ચાશની કરે છે.

સ:—ગાહામ્બાર કેટલા છે તેઓના નામો તથા તેનો અર્થ સમજાવો.

જ:—ગાહામ્બાર છ છે, ૧) મધ્યો જરેમ ૨) મધ્યોશેમ
૩) પદતિશહએમ ૪) અયાગ્રેમ ૫) મધ્યારેમ ૬) હમસ્પથમેદેમ.
મધ્યો જરેમ (મધ્ય એટલે મધ્ય અને જરેમ=લીલાસ) મધ્ય
લીલાસ અથવા વસંત એની સીદ્ધતામાં “પયંધહો” એટલે દુધ આપનાર
ખોલ આવે છે. મધ્યો શેમ (મધ્ય=મધ્ય અને હમ=પેમ=ઉનાળો)
મધ્ય ઉનાળો. મધ્યો શહેમની સીદ્ધતાવાસ્તોદાતએનેયેહે એટલે ઘાસ અથવા
ખેતરની ચોકસ પેદાયશની કાપણી કરવાનો વખત છે. પદતિશહય
એની સીદ્ધતા નથી આવી એની જોડે હલય=મેવો શબ્દ આવે છે.
મધ્યારેમની સીદ્ધતામાં ‘સરેધ’ શબ્દ આવે છે, જેનો અર્થ થંડી
થાય છે, હમસ્પથમધ્યની સીદ્ધતામાં ‘અરેતો કરેથન’ છે જેનો
ખુલાસો સમજ પડતો નથી. કદાચ અરેતો=ઉંચો, ખુલ્લું અને
કરેથન=કાપવું થઈ શકે. પદતિશહએમ (પદતી=ઉપર અને હલય=સસ્ય=
અનાજ) અનાજ કાપવાનો વખત. અયાગ્રેમ=ગરમી અને તેજી આવવાનો
વખત. એ મોસમ ઉપર ચોપગાં જનવરોમાં ખચ્યાં જનમવાનો જોસો
વધારે હોય છે. એની સીદ્ધતામાં આ ખોલો આવે છે “ક્રૌંઆઉર્વિ
એક્ષમહે વર્પનિદર્શતહે” યાને રપીથવન અથવા ગરમીનો નીચે
જવાનો (એટલે જમીનમાં પેવસ થવાનો) વખત તથા જનવરોમાં
શેલવત (યાને ખચ્યાં જન્વાનો) વખત. મધ્યારેમ (મધ્ય=મધ્ય
અને યાધરય=શિયાળાની મોસમ) એટલે શિયાળાનો વખત. હમસ્પ-
થમેદેમ=સરદી અને ગરમીનું સમતોલ થવું તથા દહાડાનું રાત અને
અને દિવસના બાર બાર કલાકના બે સરખા ભાગમાં વહેંચાઈ જવું.

સ:—દરેક ગાહમ્બારના દિવસો કેટલા અને કયા મહિનાના
કયા દહાડાથી શરૂ થાય ?

જ:—દરેક ગાહમ્બારના દિવસો પાંચ છે. પહેલો ગાહમ્બાર
અરદીખહેસ્ત મહિનાના ખોરશેદ રોજથી શરૂ થાય છે અને દ્વિયેષ
મહેર રોજે આખેર થાય છે. બીજો ગાહમ્બાર તીર મહિનાના ખોર-

શેઠ રોજથી તે દએપમહેર રોજ સુધી. ત્રીજો ગાહમ્માર શેઠરેવર મહિનાના આસ્તાદ રોજથી તે અનેરાન રોજ સુધી. ચોથો ગાહમ્માર મેહર મહિનાના આસ્તાદ રોજથી તે અનેરાન રોજ સુધી. પાંચમો ગાહમ્માર દેએ મહિનાના મહેર રોજથી તે બેહરામ રોજ સુધી. છઠો ગાહમ્માર વરસની આખેરીએ અસ્પંદારમદ મહિનો પુરો થવા પછી ગાથાના પાંચ દહાડાઓની સાથે આવે છે.

સ:—ગાહમ્મારના વખત ઉપર ખોદાએ શું શું પેદાયશ પેદા કીધી ?

જ:—પહેલામાં આસમાન, ખીન્નમાં પાણી, ત્રીજામાં જમીન, ચોથામાં ઝાડપાન, પાંચમામાં જનવરો અને છઠામાં માણસો.

સ:—ગાથા એટલે શું ?

જ:—ગાથા તેના ધાતુ ‘ગા’ એટલે ગાવું તે ઉપરથી ગાયણનું ભણતર, એ દિવસો વરસની આખેરીએ સુર્યની ચાલની કસરથી વધેલા દિવસો ગણવામાં આવે છે અને તે દિવસોને ગાથાવાણી નામે જે કવિતારૂપી અવરતા છે તે ઉપરથી નામો આપવામાં આવેલાં છે. એ ગાથાના હા, ખુદ અશો નરથોરતના અને તેમના ચેલાઓના લખાણો હોય એમ ગણાય છે.

સ:—ગાથા કેટલા છે અને તેઓના નામો આપો.

જ:—ગાથા પાંચ છે જેવા કે અહુનવદ, ઉશતવદ, રપંતોમદ, વોહુક્ષત્ર અને વહીશતોષસ્ત.

સ:—ગેહ એટલે શું અને તે કેટલી છે તેઓના નામો આપો.

જ:—ગેહ એટલે ગાહ યાને વખત દહાડાના પાંચ ભાગને ગેહ કરીને કહે છે જેવા કે હાવન, રપિથવન, ઉશરન, અધવિસ્ત્રુએમ અને ઉશહીન.

સ:—ઉંપલી ગેહનો વખત આપો.

જ:—હાવન સવારના સુરજ ઉગે ત્યાંથી બપોરથી બાર વાગા વેર. રપિથવન બાર વાગાથી ત્રણ વાગા વેર, ઉશરન ત્રણથી તે સુરજ અસ્ત પામે તથા ઝઝકલું રહે ત્યાં સુધી. અધવિસ્ત્રુએમ તારા

દેખાય ત્યારથી તે રાતના બાર વાગા વેર, ઉશહીન રાતના બારથી તે બામદાદ તથા પરોઢયાં સુધી.

સઃ—ગાથા લખાયા તે વેલા કેટલી ગેહ હતી અને તે કેમ બળ્યું ?

જઃ—ત્રણજ હતી. જેવીકે ઉશહીન, રપિથ્વન અને અધવિ-
સુથ્રેમ, કારણકે યજ્ઞશને હા. ૪૫-૫ માં સવાલ પુછવામાં આવે છે
કે અએ હોરમજ્ઞદ ! કાણે સહવાર, બપોર તથા રાત પેદા કીધી ?
આ ઉપરથી જણાય છે કે અસલ ત્રણજ ગેહ હતી અને તેમાં
ઉશહીન સહિથી પહેલી હતી.

સઃ—રપિથ્વન ગેહ આખું વરસ બણાય કે ?

જઃ—નહીજ. ફરવરદીન મહિનાના અહુરમજ્ઞદ રોજથી તે મહેર
મહિનાના અનેરાન રોજ સુધી રપિથ્વન ગેહ બણાય છે, પણ
આવાં મહિનાના અહુરમજ્ઞદ રોજથી તે વહીરતોષયસ્ત ગાથા સુધી
બીજી હાવન બણાવી નેમ્મએ. ગરમીના દિવસમાં દિવસ લાંબા હોવાથી
પાંચે ગેહ બણાતી હતી. થંડીની અંદર દિવસ ટુંકા હોવાથી ચારજ
ગેહ બણાતી હતી.

સઃ—જશન એટલે શું ?

જઃ—જશન શબ્દ અવસ્તાનો ‘યસ્ન’ શબ્દ છે જેનો ધાતુ
‘યજ્ઞ’ એટલે ઇજ્ઞવું સ્તુતિ કરવી, આરાધવું ઉપરથી જશન એટલે
આરાધના, પરસ્તેશ સ્તુતિ, વખાણ થાય છે. જશન એટલે પાકદાદાર
અહુરમજ્ઞદ અને તેના પેદા કીધેલા યજ્ઞદ અમશારપંદોની સ્તુતિ કર-
વાના દિવસો. જશનના બણતરમાં તે સાહેબનો આભાર તથા યજ્ઞદ
અમશારપંદોના કાર્યો સાથનો એક જાતનો સહકાર તથા એકતાનં થવું છે.

સઃ—આખા વરસમાં કેટલાં જશન છે ?

જઃ—બાર જશનો છે. જે મહિનાનો જે રોજ આવે તે
દિવસે જશન થાયે જેમકે ફરવરદીન મહિનો તે ફરવરદીન રોજ
વગેરે વગેરે. દેહ મહિનામાં દાદાર અહુરમજ્ઞદના દિવસો જશન તરીકે
પાલવામાં આવે છે. એ મહિનામાં ચાર જશનો થાય છે અને તે
અહુરમજ્ઞદ, દેપાદર, દેપમેહેર અને દેપદીન રોજે જશન થાય છે.

સઃ—જશનના દિવસોની મતલબ શું ?

જઃ—(૧) અહુરમઝદ અમશાસ્પદો યજ્ઞદો અને અશોકરો-હરોની સ્તુતિ કરવાના દિવસો છે. (૨) એ દિવસો સ્તુતિ કરવા પછી આસાયશ, રાહત લેવાના દિવસો છે. (૩) એ દિવસો એક ખીજમાં લાઇખંધી વધારવાના તથા મિત્રાચારી જલવવાના દિવસો છે. (૪) તે ખોદાઇ શક્તિઓની આરધનાથી એ દિવસો ઉપર પવિત્ર મીનોઇ આશીરવાદો મેલવવાની છે, કે જેની યરકતથી આપણે આપણી ફરજો બજાવી અહુરમઝદ હજુર હસ્તે મુખે જઇ શકીએ છીએ. જશનોમાં આપણા અશો ન્યાગાનો તેના મહાન પેગામ્બર, દસ્તુરો તેમજ દીનના રક્ષકોના નામો લઇએ છીએ ત્યારે ત્યાં હાજર રહેલાઓને એક જાતની લાગણી થાય છે કે આ મહાન પુરુષોને મરણ પામ્યાને સદીઓ પસાર થઇ ગઇ છે, પણ તેઓના નામો હજુર યાદ થાય છે તો આપણે પણ કેમ તરફની તથા દીન તરફની ફરજ બજાવીશું તો આપણું નામ પણ હમેશા યાદ રહી જશે. માટે આવી ક્રિયાઓ આપણને સદ્ગુણો ખીલવવાના તથા મહાન પુરુષોના દાખલા ઉપરથી શીલસુરી શીખવનારાં સાધનો જેવાં છે.

સઃ—ઘરિનમાં મુખ્ય જશનો કયા હતા. ?

જઃ—જશને સદેહ, મેહરગાંન, અરદવીસુર અને આદરગાનતું જશન.

સઃ—જશનના મુખ્ય પ્રકારો કેટલા છે અને તે કયા કયા ?

જઃ—ત્રણ છે, (૧) મોસમના જશનો (૨) ગુજરેલાઓની યાદના જશનો (૩) કોઇ બનાવની યાદના જશનો જેવા કે પહેલામાં (૧) ગાદમ્યા-વના જશનો. (૨) જમશેદી નવરોજ. (૩) મહેરગાન, (૪) રપિથ્વન, (૫) તીરંગાન, (૬) ખોરદાદ સાલ. ખીજમાં ગુજરેલાઓની યાદના જેવા કે (૧) ક્રવદેગાનના ૧૦ દિવસો (૨) ફરવરદીન મહીનો ને ફરવરદીન રોજ અને દર મહીનાનો ફરવરદીન રોજ. ત્રીજામાં કોઈ બનાવની યાદના જેવા કે (૧) તીરંગાન, (૨) મહેરંગાન વગેરે.

૧ દરેક જશન વિષે લંબાણથી હકીકત માટે જુઓ “મારી જરથોસ્તી ધર્મ” સંબંધી વિષયો ભાગ ૧ લો.

સઃ—જમશેદી નઝરોજના જશનનો અર્થ શું ?

જઃ—કુદરતી વરસ શરૂ થવાનો તથા વસંતરતુના શરૂ થવાના વખતે કરવામાં આવતું જશન. એ જશન પહેલવહેલું જમશેદ પાદ-શાહે ગાદીનશીન થતી વખતે કીધું હતું. તેણે ધરિનવેજને આપાદ કીધું અને એમ કર્યા પછી એ બનાવની યાદગારીમાં તેણે એક ફર-વરદીન મહિનો ને હોરમજદ રોજે ધરિનવેજના તખ્તે ગાદીનશીન થઇ એક મોટું જશન કીધું. એ જશન ત્યાર પાદ જમશેદી નઝરોજનો નામે પ્રખ્યાત થયું છે, એ જમશેદી નઝરોજ તા. ૨૧ માર્ચે પડતો શુભ દિવસ છે. જેનો મહિમા ધરન દેશમાં હજુર સુધી પુર ધામ-ધુમથી આઠ દીન સુધી પાળવામાં આવે છે. એને અંગ્રેજીમાં Vernal Equinox કહે છે.

સઃ—ત્યારે એ નવરોજ ફરવરદીન મહીનો ને હોરમજદ રોજે કાંએ નથી પડતો ?

જઃ—ન્યાંસુધી આપણી પાદશાહી હતી ત્યાં સુધી આપણે સુર્યની ચાલનો કસરનો વખત (યાને કે સુર્ય પોતાનું વરસ દહાડાનું ફરવું ૩૬૫ દી. ૫ કલાક ૪૮ મીનીટ ૪૯ સેકન્ડ લે છે જેને આક્રતાબી વર્ષ કહેવામાં આવે છે) ગણતરીમાં લેતા હતા પણ તે ચાલ આપણા રોજામાંથી પાછળથી નીકળી ગયો તેથી આપણી હાલની ગણતરી ખોટી છે. ખરું પુછાવો તો આપણું વર્ષ ૩૬૫ દિવસનું છે પણ આપણે ચાર વરસે એક દહાડો અથવા ૧૨૦ વરસે એક મહિનો હાલ ઉમેરતા નથી તેથી આપણી ગણતરી ખોટી છે.

સઃ—મહેરગાંનનાં જશન વિષે તમે શું જાણો છો ?

જઃ—મહેરગાંનનું જશન એ પાનખર રતુમાં આવતું જશન છે, એને Autumnal Equinox કહે છે. એ મહેર મહીનો ને હોરમજદ રોજે પડે છે. પણ આપણામાં જે મહિનાનો જે રોજ હોય તે દિવસે જશન પાળવામાં આવતું હોવાથી એ જશન મહેર મહિનો ને મહેર રોજે પાળવામાં આવે છે. એ દિવસે પાદશાહ ફરદુન જે પેશદાદીયન વંશનો ધણો નામીયો પાદશાહ

હતો તેને જલેમ જોહાક જે અરબસ્તાનને પાદશાહ હતો તેને બંદ કરી, ધરાનને એક પારકા રાજાની જીલમગાર બેડીમાંથી છોડવું. તે બનાવની માદમાં તેણે એક ખાસ તહેવાર તરીકે એ દીન પાળ્યો.

સઃ—તીરંગાનના જશન વિષે શું જાણો છો ?

જઃ—તીર ઇન્દને સેતારા તરીકે Dogstar અથવા Sirius સાથે સરખાવ્યો છે. એની સાથે કામ કરનારો ફરેસ્તો સતવેશ છે. એતું કામ ઘરસાદના પાણીને વહેંચી આપવાનું છે. કહે છે કે પેશ-દાદીયન વંશના પાદશાહ મીનોએહર અને અફરાસીયાબ વચ્ચે થયેલી લડાઈમાં મીનોએહર પદશખ્વાગર પહાડમાં બંદ થવા પછી તેઓ વચ્ચે મુલેહ થઈ હતી. તે મુલેહની સરતોમાં એક સરત આ હતી કે એ બેઉ પાદશાહોએ પોતાની મુલકની હદો નક્કી કરવી. તે માટે નક્કી થયું કે એરેક્ષ નામનો એક જાણીતો તીરંદાજ જે તે વેળા ધરાનમાં હતો તેની પાસે તીર મરાવેલો અને તે જ્યાં જમને પડે ત્યાં તેઓએ પોતાની હદો નક્કી કરવી. કહે છે કે એરેક્ષે છેક બામદાદ તીર ફેંક્યો તે છેક બપોરે જમીન ઉપર પડ્યો. એક સપાટે ફેંકેલો તીર બપોરે મળે એ ધણું સરાહગાત ભરેલું દીસે છે પણ એમ કહેવામાં આવે છે કે તે તીર એક હવામાં ઉડતા એક પક્ષીને લાગ્યો. અને તે તેના પીછામાં ભરાઈ રહ્યો. પછી તે યોડુંક જખમી થયેલું પક્ષી પાછું ઉડતું ઉડતું છેક બપોરે એક જગ્યાએ પડેલું મળી આવ્યું તે જગ્યાએ મુલકની હદ મુકરર થઈ. ^૧

સઃ—ખોરદાદ સાલના જશન વિષે તમો શું જાણો છો.

જઃ—એક જાણીતા જશનના દીવસ તરીકે એ જશન જાણાયલું છે. એ દીવસ “ નવરોજે ખાસ ” એવે નામે જાણાયલો છે જ્યારે આપણો ફરવરદીન મહીનો ને હોરમજદ રોજ “ નવરોજે આમ ” માને ખાસો આમને માટે ખુશખુશાલીનો નવરોજ એવે નામે જાણાયલો છે. ધરાનની તવારીખના ઘણાક બનાવો એ દિવસે બનેલા જણાવવામાં આવે છે. એ દિવસે સઘળા જરથોસ્તીઓએ ખોરદાદ

સાલના જશનમાં સામેલ થઇ એકબીજા સાથે હમાજેર લેવી જોઇએ. પછી ગરીબોને અનાજ, વસ્ત્ર વગેરે આશોદાદ આપવી જોઇએ. એ દિવસ લાઘવથી, દોસ્તી અને પ્રેમનો ગાંઠ મજબુત કરવાનો દિવસ છે. કહે છે કે અસલી ધરાંનીઓ એ દીને ગામ-શહેર ને પાયતખ્તના ઝુપડાંઓ લીપાવીને સાફ કરાવતા, ધરોને ચુનો દેતા, હવે-લીઓની નકસી કાતરકામ સાફ કરાવતા, અને તેમાં લોખાન અગર વગેરે ખુશબો બાળતા તથા બાળકો બોદાની સીકતના ગીતો ગાતા હતા. એ દીને બનેલા બનાવો ૧) પહેલા ધરાની પાદશાહ ગયોમર-દનો જન્મ ૨) પેશદાદીયન વંશનો પાયો નાંખનાર હોશંગ પાદશાહનો જન્મ ૩) દેવોની યાને ખુરા લોકો ઉપર પાદશાહ તેહમુરસ્પની ફતેહ ૪) ફરેદુને પોતાની મુલકની પહેંચણી પોતાના ત્રણ છોકરાઓને સેલમ, તુર અને એરચને કીધી હતી. ૫) પાદશાહ કેખસરની તુરાની અફરાસીયાબ જેણે તેના બાપ સીયાવક્ષને મારી નાંખ્યો હતો તેના ઉપર ફતેહ મેળવી અને તેનેથી અફરાસીયાબનું માર્યા જવું. ૬) અશોબરથોસ્તનો જન્મ. ૭) અશોબરથોસ્તે પોતાની દીન પહેલવહેલી જાહેર કીધી. ૮) ગુસ્તાસ્પ પાદશાહે તે દીન કબુલ રાખી.

સઃ—રપીથવન એટલે શું ? અને તે કયારે ઇજવામાં આવે છે ?

જઃ—ફરવરદીન મહીનો અને અરદીબેહેસ્ત રોજે બપોરના આરથી ત્રણ વાગા સુધી રપીથવન ઇજવાનો દીવસ છે. દરેમેહરમાં જશન અને ઇજશને કરવાનો દીવસ એ છે. રપીથવન એટલે દીવસનો મધ્ય ભાગ, અવસ્તા બોલ અરેમપીથવ એટલે દીવસનું મગજ ગરમીની મોસમની શરૂઆત માટે દાદાર અહુરમજ્દનો ઉપકાર માનવાનું એ જશન છે. એ અરદીબેહેસ્ત રોજે ઇજમય છે જો કે રપીથવન ગેહ તો હોરમજ્દ રોજથી શરૂ થાય છે કારણ કે અરદીબેહેસ્ત ગરમી યાને આતશ ઉપરનો વડો છે.

સઃ—ખોરદાદ મહીનાના જશન માટે શું જાણો છો ?

જઃ—ખોરદાદ પાણી ઉપરનો વડો છે. વરસો, મહીના, દીવસો અને રતુઓને વખતસર લાવવાનો એ અમશાસ્પદ છે. એના અર્થ

પ્રમાણે (હઉંરવતાત=સુખાકારી). એ ખોરદાદ અમશારપંદ અશો માણસને પુરતું સુખ આપનાર છે. એ દીવસે ખોરદાદની ક્ષત્રુમનથી જશન, આક્રીનગાન વગેરે ક્રિયા કરવામાં આવે છે.

સઃ—અમરદાદના જશનને માટે શું જાણો છો ?

જઃ—એ અમશારપંદ ઝાડ પાન, ગાય ઢોર ઉપર, અનાજના વધારા ઉપર અને ગઝોકરેન યાને સફેદ હોમ ઉપર મવક્કલ છે. એ જશનનું નામ લીલોત્રી છે.

સઃ—બહમન મહીના જશન વિષે શું જાણો છો ?

જઃ—બહમન મહીનામાં ગુલે બહમન નામના ધુલો દુધમાં ખોલીને અસલના જરથોસ્તીઓ ખાતા હતા, એમ ધારીને કે તેથી અક્કલ આવે.

સઃ—અસપનદારમદ અમશાશપંદના જશન વિષે તમે શું જાણો છો ?

જઃ—અસપનદારમદ એ નારી અમશાશપંદ છે. અસપનદારમદ રોજ અને અશપનદારમદ મહીનાના દીવસે અસલી ધરાનીઓ ધરની કાળજી રાખતા હતા. તેઓના ધર્મ ગુરુઓ તેઓને એજમતી નીરંગ લખી આપતા હતા તે દીવાલ પર ચોટાડતા હતા અને તે દીવસે ચોખી રેતી ધજતા હતા ને નીરંગના કાગળો ચારે બાજુએ ભીંત ઉપર ચોટાડતા હતા, કારણ કે તેમ કરવાથી ખરફસતર યાને નુક-શાનકારક પ્રાણીઓનો તથા ગલીચાધનો નાશ થતો હતો.

સઃ—ખોરદાદ રોજ ને અસપનદારમદ મહીના વિષે શું જાણો છો ?

જઃ—એ દીવસે અવરદાદ સાલગાહનું જશન કરવામાં આવતું હતું. જરથોસ્તીઓ ચાર વરસે એક દીવસ ઉમેરીને કપીસો કરતા હતા તેની ખુશાલીમાં એ જશન કરતા હતા.

બંદગી વિષે.

અવસ્તા:—નમો વૉહુ નમો વહિશત્તમ, જરથુશત્ર ! ગએ-
થાખ્યો (સરોષ હાદોખત ક. ૧ લો.)

યાને અએ જરથોસ્ત માણસો માટે બંદગી ભલી છે. બંદગી સહિથી સરસ છે.

નેમહી રૂઝ્યામા અહુરમજ્દા ! નેમહી ઉસેમહી, નેમંધહે
વીસામધદે (યજ્ઞશને હા. ૫૮-૩.)

એટલે—અએ અહુરમજ્દ ! બંદગીમાં હમો મોજ લઇએ છીએ
બંદગીમાં હમો શોખ રાખીએ છીએ અને બંદગી માટે હમો મશ-
ગુલ થઇએ છીએ.

યજ્ઞશનેના હા. ૧-૨૧ માં કહે છે કે ‘ઓ હોરમજ્દ ! અગર
જો મારા વિચાર, વચન અને કામથી, જાણી જોઇને અથવા અજા-
ણપણે, તુંને મેં અપમાન કર્યું હોય અથવા તો તારી બંદગી કરવામાં
અને તારી સ્તુતી ગાવામાં મેં કાંઇ ખામી કીધી હોય તો તેની
તોજેશ તરીકે હું તારી કીર્તિ ગાઉ છું અને હું તારી ભક્તિ કરું
છું,’ સરોષ હાદોખતમાં કહે છે “જે બંદગી ભલી, ઠગાઇ વમરની
અને ખીઆઝાર હોય, તેજ બંદગી માણસને માટે બચાવ અને દર-
જની સાંમે દાલ જેવી છે.”

સ:—બંદગી એટલે શું ?

જ:—બંદગી શબ્દ અવસ્તા ‘બન્દ’ એટલે બાંધવું ધાતુ
ઉપરથી નીકળ્યો છે જે ઉપરથી ફારસીમાં ‘બન્દ’ એટલે બંદી,
‘બન્દહ’ એટલે નોકર એવા શબ્દો નીકળ્યા છે, જે દેખાડે છે કે
જેમ એક ગોલામ પોતાના શેઠની નોકરી કરવાને બાંધાયેલો છે તેમ
આપણે પણ તે સહિથી મોટો આપણો શેઠ જે જગતનો ધણી આપણો
પિતા તેની નોકરી કરવાને, તેના તરફની આપણી ફરજો બજાવવાને,
તેની ફરમાનખરદારી કરવાને બાંધાયેલા છીએ.

સઃ—તેની ફરમાન બરહારી કરવી એટલે શું ?

જઃ—તેની મરજી મુજબ ચાલવું તેની કુદરતમાં જેને સહયુક્તો હોય તે આપણે અખત્યાર કરવા.

સઃ—કયા કયા સહયુક્તો ખોદામાં છે ?

જઃ—દયા, માયા, પરોપકાર, સખાવત, સચ્ચાઈ, અશોઈ, પ્રમાણીકપણું વગેરે.

સઃ—બંદગી કોણની કરવી જોઈએ ?

જઃ—એકલા એક ખોદા દાદાર અહુરમજ્દની.

સઃ—કઈ ચીજ આગળ ઉભા રહી ખોદાતાલાની યાદ કરવી જોઈએ.

જઃ—ખોદાતાલાની પેદા કીધેલી નુરી ચીજો જેવી કે સુરજ, ચંદ્ર, તારા, પાણી, આતશ વગેરે સાંમે ઉભા રહી તેની બંદગી કરવી, કેમકે તે ચીજો આપણી નજર આગળ હોવાથી આપણને ખોદા વિષેનો વિચાર આવી શકે અને આપણું મન કુદરત ઉપરથી કુદરતના ખાવીંદ ઉપર જાય.

સઃ—કુદરત ઉપરથી કુદરતના ખાવીંદ ઉપર એટલે શું ?

જઃ—એટલેકે કુદરતના અવલોકનથી કીરતારની પીછાન કરવી ખોદાની શક્તિનો ખ્યાલ આપણા મન ઉપર સારી રીતે ઉતારવા માટે તેની ચલકાટવાળા પેદાયશો જેવી કે સુર્ય, ચંદ્ર, આતશ પાણી, ઝાડપાન, વગેરે ઉપયોગી સાધનો છે.

સઃ—કેબલો એટલે શું ?

જઃ—સામે રાખેલી વસ્તુ એ અરખી લાખાનો ખોલ છે. સધળા કેમોમાં બંદગી કરતી વખતે ચોકસ ઠરાવેલી ચીજો તરફ 'કેબલો' કરવાનો રેવાજ છે, પણ જરથોસ્તી ધર્મ માણસોએ હાથથી ખનાવેલી કોઈપણ ચીજનો કેબલો કરવા ફરમાવતી નથી. પથર, લાકડું, ધાતુ વગેરે ચીજોમાંથી ખનાવેલી મુર્તિ ચિત્ર વગેરેનો કેબલો કરવાનું જરથોસ્તીએ અસલના જમાનાથી નાલાયક સમજતા આવ્યા છે.

સઃ—અશો જરથોસ્તની આગમજ ધરાનીઓ કેવી રીતે બંદગી કરતા હતા ?

જ:—તેઓ પણ આપણી માફક સુર્ય, ચંદ્ર આતશ અને પાણી જેવી નુરી ચીજો આગળ ઉભા રહી બંદગી કરતા હતા.

સ:—બંદગી કેવી રીતે કરવી ?

જ:—ખોદાતાલાનો મનમાં વિચાર લાવી એકાંત જગ્યામાં જેવી કે દરમહેર અથવા આતશખેરામમાં દોવા માંગતા હોયએ એવી રીતે હાથ ઊંચા કરી અદબથી અને ખરા અંતઃકરણથી અવસ્થાના કલામો શુદ્ધ ઉચ્ચારે લણવા જોઈએ. સરોષ હાદોખતમાં કહે છે કે “તેજ બંદગી લક્ષી છે કે જે ખરા દીક્ષથી કીધેલી અને ઇમાઈ વગરની હોય” બંદગી એક દરજ ગુજરી સમજીને ફક્ત કલાક અરથો કલાક વગર ધ્યાને, વગર સમજવે ભરડી જવામાં સમાયણી નથી પણ તેનો ખરો હેતુ તે કીરતાર તરફની દરજો બળવવાનો તેનો આભાર માનવાનો, ગુનાહ માટે પસ્તાવો કરી માફી ચહાવાનો છે.

સ:—શું બંદગી કરવાની આપણી દરજ છે ?

જ:—હાથ, જેને વખાણુ ઘટતી હોય તેની વખાણુ ગાવી એ ઉમદા દરજ છે. કોઈને જેને આભાર ઘટતો હોય તેનો આભાર માનવો એ ઈન્સાન જાતની દરજ છે. આપણને તે સાહેબ દરરોજ દર પળે બેશુમાર નીચામતો આપે છે, તેને માટે તે સાહેબની શુક્ર ગુજરી કરવી, તેની કીર્તિ ગાવી, તેની તરફ વફાદારી જાહેર કરવી એ આપણી મુખ્ય દરજ છે. બંદગીમાં ચાર હેતુઓ યાદ રાખવા ૧) ખોદાતાલાની સેતાયશ, ૨) તે સાહેબની અપાર બક્ષેસો માટે આભાર માનવો, ૩) તે સાહેબ તરફ તથા તેની પેદાયશ તરફ થએલા ગુનાહની માફી માંગવી અને તે ફરીથી નહીં કરવાની કચુલ્લાંત આપવી, ૪) આપણી મુશીબતોમાં મદદ મેળવવાની અરજ કરવી આપણે માટે, કુટુંબ માટે, કોમ, દેશ અને કુલ દુન્યા માટે નેક મુરોદો માંગવી.

સ:—ફક્ત મોહોડેથી લણવામાં બંદગીની મતલબ પુરી થાય છે ?

જ:—ના, કદી નહીં. બંદગીનો અર્થ અવસ્થામાં બહુ બહોળો છે. સમજાના નેક વિચારો, નેક વચનો, નેક કામો સાથે કીધેલી બંદગી એજ ખરી બંદગી છે ‘લણે જણે ને દયાનત પુરી’ એવી બંદગી કંઈ કામની નહીં.

સ:—શું લલાં કામો દીનના લણતર કીધાં ખરાખર છે ?

જ:—હાહ, ફક્ત લણવા ગણવામાંજ ખંદગી આવી રહી એમ સમજવું નહીં પણ તેની સાથે લલાં લોક ઉપયોગી કામો કરવાં, સખાવત કરવી, લલો ઉઘોગ કરવો, ચોખ્ખી દયાનત રાખવી, ચોર છુટારા, જીલમગાર, અને જીયાંગાર જનવરોનો નાશ કરવો વગેરેમાં ખંદગીનો બહોલો અર્થ સમાયલો છે ? ૧ અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે—
“Work is worship” યાને કામ એ એક જાતની ખંદગી છે.

સ:—એ વિષે વંદીદાદમાં શું કહે છે ?

જ:—જે કોઇ અનાજની ખેતી કરે તે ગોયા અશોઈ ખેડે છે, તે શાખ્સ માજદ્યસ્ની દીનને ૧૦૦૦૦ યજ્ઞશનીઓ કરવા ખરાખર ખીલવે છે.

સ:—આપણે ખોદાની યાદ કઈ જખાનમાં કરવી જોઈએ ?

જ:—અવસ્તા જખાનમાં. એ કાંઈ શોખની વાત નથી પણ ફરજની વાત છે.

સ:—પણ તે તો આપણે સમજતા નથી તેનું કેમ ?

જ:—આપણે આપણા ફરસુદના વખતે જે ખંદગી કરીએ તેનો સાર સમજવાની કોશેશ કરવી જોઈએ. ફક્ત મોંડેથી સમજ્યા વગર અવસ્તા બોલી જવા તેમાં કંઈ વળ્યું નહીં. નહીં તો મહાન કવિ નાટકકાર શેક્સ્પીયર જેમ કહે છે તેમ:—

“My words fly above, my thoughts remain below,
Words without thoughts can never to heaven go.

સ:—એટલે શું સમજ્યા.

જ:—મારા શબ્દો ઉપર ખોદાને માટે છે, પણ મારા વિચારો તો નીચેની દુન્યા માટે છે બિચાર વગરના શબ્દો દાદાર અહુરમજ્દની દરગાહમાં પહોંચતા નથી.

ખીજો એક વિદ્વાન કહે છે કે:—

God looks not at the pomp of words, and variety of expressions but at the sincerity and devotion of the heart.

૧ જીઓ ધર્મ નીતિ અબ્માસ લા. એ. ન. ૨. કાંગા.

ખોદાતાલા આપણા શબ્દોના ભપકા સપકા અને જુદાજુદા વાક્યો તરફ જોતા નથી. પણ આપણા અંતઃકરણની ગંભીરતા અને ભક્તીભાવ તરફ જોય છે.

સઃ—ખરી બંદગી કેવી હોએ છે ?

જઃ—પુરતી ગંભીરાધથી, તથા અદબઅદાથી, પુરતા ધ્યાન સાથની, ખરાં અંતઃકરણની બંદગી તે દરજ્જની સાંમે એક ધાલ સમાન છે. ખરાં દીલથી પાક નૈયતથી સમજીને કીધેલી બંદગી, હર તરેહની આકૃતની સાંમે એક મજબુત હથીયાર અને દુઃખમાં દીલાસો દેનાર જાણીમીત્ર થઇ પડે છે. ખરી બંદગી આપણામાં એક જાતનું શુર ઉત્પન્ન કરે છે કે જેથી કરી આપણી સાંમે આવતી અનેક મુશ્કેલીઓ દુર કરવાને આપણે સામર્થવાન થઇએ છીએ. આપણી બંદગી યા ક્રિયા કામ કાંઇ દુન્યવી કાયદાઓ મેળવવા માટે નથી પણ એ બધાં ભણતરો આપણાં રવાનની બહેતરી માટે છે અને સ્વાર્થ વિનાના છે.

સઃ—ટુંકી બંદગી સારી છે કે નહીં ?

જઃ—હાજી, ટુંકી બંદગી પુરતાં મગજ સાથની વધારે સારી અસર અને વધારે સારો ફાયદો નીપજાવી શકે છે. લોકોમાં ધર્મી દેખાડવા માટે માથે રમાલ મુકી બંદગી કરવી એ દાદાર અહુરમજ્દને ઠગવા ખરાબર છે. પગે માછલાં મારવાં ને મોંદે રામ પોકારવા તેના જેવું ધીક્કારવા લાયક બીજું કાંઈ નથી.

સઃ—બંદગી કરવાથી ફાયદો શું થાય ?

જઃ—બંદગી કરવાથી આપણા મનને ભરોસો મલે છે જેથી મનની શકમંદી દુર થઇ ઉલટ ઉસકેરાએ છે, નાઉમેદી દફે થઈ ઉમેદ પેદા થાય છે, અને આપણને આપણા કામમાં ફતેહ મલે છે. જેમ દરરોજ નહાવાથી શરીર પરનો મેલ સાફ થઈ જાય છે, અને શરીર સ્વચ્છ અને તનદરોસ્ત બને છે તેમ બંદગીથી આપણું મન અને તેની અંદરના ખુરા જુરસાઓનો મેલ ધોવાઈને આપણાં દીલના અંદરનો ભાગ સાફ થાય છે અને મનમાંના ખુરા દુર્ગુણો અહંકાર, ગુસ્સો, અંતસ અદેખાઈ વગેરે સાફ થઈ જાય છે.

સઃ—અહુરમઝદ યસ્તમાં દાદાર અહુરમઝદ પોતાના નામોને યાદ કરવા માટે શું કહે છે ?

જઃ—અહુરમઝદ ઉપરનો આપણો વિશ્વાસ અને તે સાહેબની યાદ, આપણને હરમુશકેલી દુર કરવા, આ દુન્યાની આદત દુર કરવાનું, આપણી નેક ઉમેદમાં નીશફળતા દુર કરવાનું તથા આપણા કોઈ વહાલાંઓનું આ દુન્યામાંથી કુચ એવી અનેક રીતની નાસીપાસમાં સાધન થઈ પડે છે. એ વિષે અહુરમઝદ યસ્તમાં દાદાર અહુરમઝદ કહે છે કે—

‘ અએ જરથોસ્ત ! અગરને તું ચાહે કે આએ ખરાબીઓ જે દેવાની, ખરાબ માણસોની, જાદુગરોની, જીલમગરોની કીકા અને કરપો અને દુશ્મનોની તે ખરાબીઓને તું તોડનારો થાએ તો તું રાત અને દહાડો અને યાદ કરનારો થા કે જેથી તું જે અહુરમઝદ તે તારી મદદ અને રામશનીને માટે પહોંચું. ૧૯ ક્રકરામાં કહે છે કે ‘ જે પ્રમાણે હજાર માણસો એક માણસની ઉપર ચોકસી રાખે તે પ્રમાણે આએ દાદાર અહુરમઝદના નામો મીતોદરજ, ગીલાનના દરવંદ, અને નુકસાન કારક પાપી માણસની સાંમે તથા તમામ મરકીવાલો અંત્રમધન્યુશની સાંમે શિખામણ અને ટેકા તથા બચાવ તરીકે થાએ.

સઃ—અવસ્તામાં કેવા પાદશાહોની દુવા બર આવી હતી અને કોણની દુવા બર નહી આવી હતી.

જઃ—જે બંદગી કરનાર પોતે અનીતિમાન હોય અથવા તેઓની માંગેલી મુરાદ પુરી હોય તો તેની લકિત અને ક્રિયા કબુલ રહેતી નથી. એ વિષે આવાંયસ્તમાં કહે છે કે પાદશાહો હોશંગ, તેહમુરસ્પ, જમશેદ, ફરેદુન કેરસાસ્પ, કેખસર, કાઉસ, કયાની ગુસ્તાસ્પ, જામાસ્પ વગેરે તથા અશો જરથોસ્તે પાક દયાનત અને ચોખી નીતિમાન બંદગી સાથે બંદગી કીધી હતી, તેઓની દુવા બર આવી હતી. જ્યારે જેહાક, અફરાસીયાબ અને અરગનસ્પ તથા વેસેના છોકરાઓ ઉપલા પાદશાહ પહેલવાનોની રીતેજ ખોદાતાવાની બંદગી કરી પોતાની મુરાદો માંગી હતી પણ તેઓ અનીતિમાન હોવાથી, તેમજ તેઓએ ધરાન

દેશનાં લોકોની કીર્તિ છીનવી લેવાની મોરાદ માંગવાથી તે દુવા પાર પડી હતી નહીં. આ દેખાડી આપે છે કે બંદગી અને ધર્મ-ક્રિયા સાથે પાક નૈયત તથા ચોખ્ખી નીતિમાન બંદગીની પણ જરૂર છે.

સઃ—બંદગી માટે એક ફારસી રેવાયતમાં શું બોલો આવ્યા છે ?

જઃ—બંદગી કુન્ બંદગી કુન્ બંદગી

ઝેન્દગી બી બંદગી, શરમન્દગી

એટલે—બંદગી કરો, બંદગી કરો, બંદગી.

બંદગી વિનાની બંદગી એ શરમીદાપણું છે. મોન્ટગોમરી નામનો કવિ કહે છે કે:—

Prayer is the soul's sincere desire,
Uttered or unexpressed ;
The motion of a hidden fire,
That trembles in the breast

સઃ—એ વિષે શેખસાદી શું કહે છે ?

જઃ—એક સારૂ નામ ધરાવતો પાપી દીલના માણસ કરતાં એક સારા સ્વભાવનો ક્રિયાકામ વિનાનો પવિત્ર દીલનો હજાર દરજ્જે સારો છે. મારા મત પ્રમાણે પરહેજગારીના નામા સાથનો એક બદ્દેલ લંપટાધવાળો માણસ કરતાં એક ધાડપાકુ લુટારો વધારે બલો છે.

નેકુસીરત ખીતકલ્લે ખીરુન્ બેહ અન્ નીફકામી ખરાબ અન્દરુન્. બેનજદીકેમન્ શયુ રવે રાહજન્, બે અન્ફાસકે પારસા એ પચેરહન્.

સઃ—હાવન ગેહમાં શું બાણવું જોઈએ ?

જઃ—સરોષખાજ, હાવનગેહ, ખોરશેહ તથા મેહેરની નીયાએશ, દોવા વીરપહુમત, અહુરમજ્દ યસ્ત, અરદીબેસ્ત યસ્ત, સરોષ હાદોખ્ત દોવા નામ સેતાયશને, આતશ, નીયાએશ, ગુજરેલાંએનો કરદો, વગેરે રખીયવન તેમજ ઉજીરતગેહમાં ઉપલુંજ બાણતર બાણવું.

સઃ—અધવિસ્મયેમ ગેહમાં શું બાણવું.

જઃ—સરોષખાજ, અધવિસ્મયેમ ગેહ હોરમજદ યસ્ત, આતશ નીયાએશ, રાતની સરોશ યસ્ત, ગુજરેલાનો કરદો વગેરે.

સઃ—ઉશહેન ગેહમાં શું લણવું જોઈએ ?

જઃ—સરોષખાજ, ઉશહેનગેહ, હોશખામ, અહુરમજદયસ્ત, ગુજરેલાનો કરદો, સરોષ હાદોખ્ત, વગેરે.

સઃ—પાજંદ ભાશામાં કંઈ કંઈ બંદગી જોડાયેલી છે.

જઃ— નીરંગ કુસ્તી બાંધવાની, (યાને અહુરમજદ ખોદાએ) નીરંગ આખેજર લેવાની (આખેજર=પીળું પાણી યાને તરો અથવા ગઓમીજ, યાને શેકશતેહ શેકશતેહ શેતાન્) દીનનો કલમો, દુવા નામ સેતાયશને, પતેત, તનદરોસ્તી, રોજ નેકનામ અને યસ્તોની પછવાડે લણાતી નીરંગો, બંદગીના લણતરો જેવાં કે પતેતો, આક્રીનો દુઆઓ અને સેતાયશો જેવી કે નામે સેપાસ, અહુરમજદની સેતાયશ વગેરે.

સઃ—પતેત પાજંદ ભાશામાં છે તો અવગતા ભાશાની પતેત કંઈ ?

જઃ—ક્રસ્તુયે હુમતોઈખ્યસ્યાનો ખોરશેદ નીયાએશમાં આવતો કરદો એ કરદા ઉંપરથી દસ્તુર આદર્યાદ મારેસ્પંદ તથા બીજા દસ્તુરોએ પાજંદ અને ફારસી ભાષામાં પતેત રચી જેને પતેત પશે-માની અને પતેત ધરાની નામથી ઓલખે છે.

સઃ—એ ક્રસ્તુયે હુમતોઈખ્યસ્યા નો સાર આપો.

જઃ—તમામ નેક વિચાર, નેક વચન અને નેક કામોને મારી મનશની, ગવશની અને કુનશનીથી હું વખાણું છું. સઘળા નેક વિચાર, નેક વચન અને કામોને હું અખત્યાર કરું છું, સઘળા ખુરા વિચાર, ખુરા વચન અને ખુરા કામોને હું છોડી દઉં છું. ઓ અમશાશપંદો ! મારા નેક વિચાર નેક વચન અને નેક કામોથી તથા મારા અંતકરણથી હું ત્હમારી સ્તુતિ ગાઉં અને હું ત્હમોને હરદમ યાદ કરું. (યાને ત્હમારી ઇજશની નીયાએશ કરું) અને મારો જાન હું ત્હમોને અર્પણુ કરું. રાસ્તીને વખાણું છું.

જરથોસ્તી. ધર્મને લગતા પુસ્તકો વિષે.

સ:—અવસ્તા ખોલનો અર્થ આપો.

જ:—અવસ્તા ખોલ 'વીદ' ધાતુ ઉપરથી નીકળ્યો છે, 'વીદ' એટલે જાણવું તે ઉપરથી વિદ્યા ખોલ નીકળ્યો. અવસ્તા એટલે જણા-એણું દાદાર અદુરમજદ અને તેની જગત વિષે જણાયણું તે અવસ્તા. એ અવસ્તા ભાષા વેદીક-સંસ્કૃતને ધણી મલતી છે એમ કહો કે તેની બહેનપણી છે. એરવદ શેહેરીયારજી ભર્યા કહે છે કે અવસ્તા એ લખાણનો સંગ્રહ ધણા જણાઓથી જુદાજુદા જમાનામાં ભાશાની એકથી વધુ લીપી (dialect) માં ગોઠવવામાં આવ્યો છે અને પાછળથી મુખ્ય કરી ક્રિયા કામોની મનલખ ખાતર હાલના વખતમાં તે ગોઠવવામાં આવ્યો છે.

સ:—અવસ્તાના બે વિભાગ આપો.

જ:—૧) ગાથા અને ગાયણનું ભણતર જે અશો જરથોસ્ત અને તેના નજદીકના ચેલાઓથી લખાયેલા છે. અને ૨) બાકીના અવસ્તા.

સ:—અર્થ શું અવસ્તાઓ જદ કે જદ અવસ્તા ?

જ:—અવસ્તાઓ જદ કારણ કે અસલ ભાષા તો અવસ્તા હતી.

સ:—ત્યારે જદ એટલે શું ?

જ:—જદ ખોલ 'જન' ધાતુ ઉપરથી નીકળ્યો છે, 'જન' એટલે જાણવું તે ઉપરથી જદ એટલે જણાયણું. અવસ્તા અને તેની ઉપર થયેલી સરેહ યા સમજણ તે જદ ? જદ એટલે Commentary on the Avesta.

સ:—પાજદ એટલે શું ?

જ:—સરેહની ઉપર થયેલી વધુ સરેહ.

૧ જુઓ ધર્મ તવારીખ ડા. જી. જ. મોદી.

સ:—કેટલાક પાજાંદ ભણતરોના નામો આપો.

જ:—(૧) પતેત પસેમાંની અથવા પતેત આદર્યાદ ૨) પતેત રવાની ૩) પતેત ધરાંની ૪) પતેત ધરાંની રવાની ૫) ખુદ પતેત.

(૨) આફ્રીનો યાને દુવાના ભણતરો જેવા કે આફ્રીને ગાહમ્માર, આફ્રીને રપીથ્વન, આફ્રીને અરદાફવશ, આફ્રીને દહમાન, આફ્રીને ગાથા, આફ્રીને સરોપ. (૩) પએમાંની પહેલવી અને લગનની શુભ ક્રિયા વખતે ભણાતું ભણતર જેમાં તે પરણતા જેડાં પાસે કબુલાત લેવામાં આવે છે. (૪) સેતાયશો યાને ૩૦ રોજની સેતાયશ. (૫) બાજ અને નીરંગો.

સ:—કેટલાક પહેલવી પુસ્તકોના નામો આપો.

જ:—વંદીદાદ, યજ્ઞશને, વીરપરદ અને ખોરદેહ અવસ્તાના કેટલા ભાગોના પહેલવીમાં થએલા તરજુમા, દીનકરદ, દાદેસ્તાને દીની ખુનદહેશ, અરદાવિરાઝ નામું, શાયસ્તલાશાયસ્ત, માદાગાને ગોસ્ત ક્રીયાન, સેકન્દ શુમાની વજાર, નીરંગીસ્તાન, અનદરજેઆદરબાદ, અનદરજે ખુજેરગ મહેર, મીનોખેરદ, જન્દે બહમનયસ્ત અને થોડાક બીજાં.

સ:—કેટલાક ફારસી પુસ્તકોના નામો આપો.

જ:—સદ-દર યાને એકસો બાબદોતું લખાણ, જરથોસ્તનામું અને રેવાયત યાને કે હીદુસ્તાનથી પુછાએલા સવાલોના ધરાનથી આવેલા જવાબો જેવા કે બહમન અસફનદાયારની રેવાયત, ૭૨ રેવાયત વજેર.

સ:—અવસ્તાના પુસ્તકો અગાઉ કેટલાં હતાં ?

જ:—એકવીસ અને તે એકવીસ ગુસ્ક (યાને ચોપડી) ને નામે જણાયલાં હતાં.

સ:—તેઓના નામો કેમ પડ્યાં હતાં ?

જ:—અહુનવર યાને યથા અહુ વધરીયોના ૨૧ સપ્તો ઉપરથી નામો પડેલાં હતાં જેવાં કે યથા; અદ્; વૈયો; અથા, સ્પુસ;

અખાત ; ચીત ; હયા ; વંધહેઉશ ; દબ્દા ; મનધંહો ; ખ્યોચનનાંમં ; અંધહેઉશ મજદાઇ ; કાયેમ્યા ; અહુરાઇ ; આ ; યિમ ; દેશુખ્યો ; દદત ; વાસ્તારેમ .

સઃ—એ ૨૧ તુરકમાં શું શું બાબદોનું લખાણ હતું.

જઃ—એના ત્રણ ભાગ કર્યા હતા, પહેલા સાત પુસ્તકો બન્ને દુન્યાની બાબદો વિષે, બીજા સાત પુસ્તકો ધર્મ સંબંધી બાબદોને લગતાં, અને ત્રીજા સાત રાજદારી અને વિદ્યા—હુનરને લગતાં હતાં. પ્લીની પ્રમાણે જરથોસ્ત સાહેબે કોઇક ખનીય પદાર્થની બાબદ ઉપર લખ્યું હતું. વળી એજ વિદ્વાનના કહેવા પ્રમાણે એવણે ચોક્કશ પ્રકારની ખેતી કેમ કરવી તે બાબે પણ લખાણો કર્યા હતા.

સઃ—એ બધાં પુસ્તકો આપણી પાસે હાલ છે કે ?

જઃ—એ સઘળાં પુસ્તકો સંપૂર્ણ હાલતમાં રહ્યા નથી. દદત નામનું પુસ્તક આખું મળે છે જ્યારે બીજા પુસ્તકોનો થોડો થોડો ભાગ મળે છે.

સઃ—ત્યારે બીજાં પુસ્તકોનું શું થયું ?

જઃ—આપણા બાપદાદાઓનું જ્યારે ઇરાનમાં રાજ્ય હતું ત્યારે ગ્રીસ દેશનો સીકન્દર પાદશાહ ઇરાન ઉપર ચઢાઇ લાવ્યો અને દારા-એદારાને ઇસસ અને અરબેલાની લડાઇમાં હરાવી મારી નાંખ્યો અને ત્યાર પછી મુસલમાન લોકોએ ચઢાઇ કીધી તે વખતે કીનો રાખી તેઓએ આપણા ધર્મનાં પુસ્તકોનો નાશ કીધો હતો તેથી આપણી પાસે હાલ કંઈ પણ પુસ્તકો રહ્યાં નથી.

સઃ—દદત નામના પુસ્તકોમાં શું શું છે ?

જઃ—વંદીદાદ યજ્ઞશની, વીસ્પરદ અને ખોરદેહ અવસ્તા.

સઃ—વંદીદાદ એટલે શું અને તેની કેટલી પરગરદ છે ?

જઃ—વંદીદાદ બોલ વી+દએવ+દાન બોલ ઉપરથી નીકળ્યો છે વી=જુદો, દએવ=દેવ, અને દાત=કાયદો યાને દેવોથી જુદો કાયદો. અહય દેવનો અર્થ માણસના શરીરની અને આત્માની પવિત્રાઇની આડે આવનારી કોઇ જાતની ગલીચાઇ જાણવી, વંદીદાદમાં તનદરોસ્ત

જળવવાના અને તનદરોસ્તી આડે આવનાર કારણો જેવા કે કોહવાત, ગલીચાઇ, ગંદકી વગેરેને તાળવાના ફરમાનો છે, વંદીદાદની બાવીસ પરગરદ છે. પરગરદ એટલે સવાલ જવાબ. અશો જરથોસ્તે પુછ્યું અને હોરમજદે જવાબ આપ્યો એવી જાતનું લખાણ આવે તે પરગરદ કહેવાય છે.

સ:—ઇજશની એટલે શું અને તેના કેટલા હા છે ?

જ:—ઇજશની ખોલ ‘યજ’ ધાતુ ઉપરથી નીકળ્યો છે જેનો અર્થ આરાધના કરવી એવો થાય છે. ઇજશનીમાં દાદાર અહુરમજદની, અમશાસપદોની યજદો વગેરેની ક્રિયા સાથે આરાધના અને સ્તુતી આપેલી છે. એના ૭૨ હા યાને બાબ છે. એના બે ભાગ છે. એક અસલ ભાગ જેને ‘ગાથા’ કહે છે અને બીજો પાછળથી લખાયેલો છે.

સ:—ગાથા એટલે શું ?

જ:—ગાથા ખોલ ધાતુ+ગા=ગાવું પરથી નીકળ્યો છે, એનો અર્થ ગાયણનું બહુતર કરી થાય છે. એ ગાથા ખુદ અશોજરથો-સ્તનું અને તેના શાગેરદોનું લખાણ ગણાય છે.

સ:—કેટલા ગાથા છે ? અને તેના નામ આપો.

જ:—યજશનેનો વચમાંનો ભાગ ગાથા છે, જેમકે હા. ૨૮-૩૪ અહુનવદ ગાથા હા. ૩૫-૪૨ એ હપ્તનયસ્ત છે, એ ગાથા પછીની એબાદતને લગતું તુરતનું લખાણ છે. એ આઠ હામાં દાદાર અહુરમજદ અને સાત અમશાસપદોની સ્તુતી અને યાદ સમાવી છે. હા. ૪૩-૪૬ ઉસ્તવદ ગાથા છે. હા. ૪૭-૫૦ સ્પેન્તોમદ ગાથા છે. હા. ૫૧ વોહુક્ષથ ગાથા છે. હા. ૫૩ વહિસ્તો ઇસ્ત ગાથા છે.

સ:—યજશનેના બીજા હાઓનું દુકમાં વર્ણન આપો.

જ:—હા. ૧-૨ માં અહુરમજદ, અમશાસપદોની યાદ છે. હા. ૩-૮ને સરોષ દર્શન યાને દર્શનનીચાશની. એ બાજ ધરતી વખતે મોખેદ બણે છે. હા. ૯-૧૧ હોમ યસ્ત. હા. ૧૨ જરથોસ્તી દીનનું એકરારનામું યાને કબુલાતનામું. હા. ૧૩-૧૮ અહુરમજદ, અમશાસપદો, યજદો વગેરેની યાદ. હા. ૧૯-૨૧ યથા અહુ વધરયો, અપેમ વોહ અને ચેમહે હાતામની સમજણ. હા. ૨૨-૨૭ અહુરમજદ અમશાસપદોની યાદ. પાછલના હા. ૫૪ એ આશીરવાદની ક્રિયા વખતે બહુવામાં

આવે છે. હા. ૫૫ માં એવું લખાયું છે કે ગાથાની સેવામાં તન, મન, અને રવાન વતીક અર્પણ કરવામાં આવે છે. હા. ૫૬-૫૭ સરોષ યસ્ત રાતની વડી. હા. ૫૮-૬૧ નેમાજ, ફરજગુજરી અને નેક દુવાનું બહુતર છે. હા. ૬૨ આતશની નીયાએશ. હા. ૬૩-૬૪ આવાં અરદવીસુર નીયાએશ, હા. ૬૫-૬૭ પાણીની જુદીજુદી પ્રવાહીઓની યાદ, હા. ૬૮ પ્રવાહીઓની જુદી જુદી બખશોશો અર્પણ કરવાની દુવા, હા. ૬૯-૭૦ અહુરમઝદ અમશાસ્પદોને અરજ ગુજરી, હા. ૭૧ ફરશોશતરે પુછેલા સવાલ અને અશોજરથોસ્તે દીધેલો જવાબ, હા. ૭૨ પાણી અને જમીન વચ્ચેની અનેક ખરાબીઓને હાંકી કાઢાડવાની દુવા.

સઃ—વીસપરદ એટલે શું ? અને એના કરદા કેટલા ?

જઃ—વીસપરદ ખેલ વીસપરતુ પરથી નીકળ્યો છે. વીસપ એટલે સઘળા અને રતુ=રતુ અથવા સરદાર, સરદાર અર્થ વાજખી લાગે છે, કારણ કે વીસપરદમાં એ સરદારોને યાદ કીધા છે. એ બહુતર ગાહમ્યારના અવસર ઉપર બહુાય છે. કારણ કે 'એ વખતે સરસમાં સરસ મેવો દુધ, અનાજ દારૂ વગેરે રજુ કરવામાં આવે છે. અને તે ગરીબોને ખવડાવવામાં આવે છે. એના રર કરદા છે.

સઃ—એ સીવાય બીજા અવસ્તા છે ?

જઃ—હાજી, ખોરદેહ અવસ્તા, વીસ્તારપ નુસ્કની આઠ પરગરદ, દામદાદ નુસ્કનો થોડોક ભાગ, હાદોખ્ત નુસ્કની ત્રણ પરગરદ.

સઃ—ખોરદેહ અવસ્તામાં કેટલી નીયાએશ છે અને કેટલી યસ્ત છે, તેના નામો આપો.

જઃ—પાંચ નીયાએશ છે જેવી કે ખોરશેદ, મહેર, માહાખોખ્તાર, આવાં અરદવીસુર અને આતશ નીયાએશ. યસ્ત બાવીસ છે તેઓના નામ અહુરમઝદ યસ્ત, મહોટી હમ્તન યસ્ત, અરદીખેહેરત, ખોરદાદ, આવાં, ખોરશેદ, માહ, તીર, ગોશ, મહેર, સરોશ હાદોખ્ત તથા રાતની વડી, રશને, ફરવરદીન, બહેરામ, રામ, દીન, અશીસ્વંગ, આસ્તાદ, જમ્યાદ, વનંત, હોમ અને સીરાજ યસ્ત.

માણસની મુખ્ય ફરજો અને તેના મરણ પછીની રવાનની હકીકત.

સઃ—માણસની મુખ્ય ફરજો શું છે.

જઃ—પેહેલી ખોદા તરફની, બીજી આજીઆજીનાઓ તરફની ત્રીજી પોતા તરફની.

સઃ—અહુરમજ્દ તરફની ફરજો શું ?

જઃ—તે કીરતારે માણસને સાડ દુન્યામાં સર્વ ચીજો પેદા કીધી છે. તે ચીજોને વહેવારમાં લાવી માણસ તેનો ઉપયોગ કરે છે માટે તેના ઉપકારના બદલામાં ખોદાતાલાની રોજ રતુતી અને બંદગી કરવી અને તેનો ડર રાખી આ દુન્યામાં ચાલવું. બીજાનેથી ઉદ્ધતાં તેને યાદ કરી અહુરમજ્દ ખોદાએનું ભણુનર ભણુવું. તે સાહેબે આખી રાત આપણી જાતન લીધી અને સહવારે જીવતાં ઉઠાડી ખોરશેદની રોશની બક્ષી માટે નાહી ધોઈ તેની બંદગી કરવી અને પછીથી આપણા ગુજરાનને માટે ધંધો રોજગાર કરવો.

સઃ—આજીઆજીનાઓ તરફ આપણી ફરજ શું છે ?

જઃ—આજીઆજીનાઓમાં કુલ કુદરત, શું જીવવાળા કે નીજીવ (ધાને જીવ વગરની) તમામ સમાઈ જાય છે. તે બધાઓ તરફ આપણે ફરજથી બંધાયલા છીએ. જેવા કે ઉસ્તાદ, ધર્મશુર માઆપ, ફરજંદ, સગાંવહાલાંઓ, હમદીન, પરદેશી હમશહેરી પરદેશી વગેરે, ગોસપંદ વનસ્પતી, પાણી, આતશ, જમીન હવા તરફની ફરજો, તુકશાનકારક પેદાયશોને તોડવી, ચાર છુટારા હરામખોરોનો નાશ કરવો વગેરે.

સઃ—માઆપ તરફની ફરજ શું ?

જઃ—માઆપે આપણને જન્મ આપી પાળી પોશીને મોટા કીધા અને હરેક જાતના દુઃખો ખમી આપણને ઉધાર્યાં માટે આપણી ફરજ છે કે તેઓના હોકમમાં રહેવું, તેઓને માન આપવું અને જ્યારે તેઓ ધરડાં થાય ત્યારે તેઓને પાલવાં, તેઓની પરવરશી

કરવી. તેમ કરવાથી આપણાં છોકરાંઓ પણ તેવી સારી નકલ કરશે. આપ તેવા બેટા અને વડ તેવા ટેટા એ કહેવન યાદ રાખવી.

સઃ—એ વિષે સદ્દર કેતાબમાં શું કહે છે ?

જઃ—તેમાં કહે છે કે જે આપણા માબાપ આપણાથી રાજી રહે છે તો આપણો અદુરમજદ પણ રાજી રહે છે. ત્યારે પણ આપણાં માબાપ આપણેથી નારાજ થાય ત્યારે ખુદ ખોદા પણ આપણેથી નારાજ થાય.

સઃ—ઉસ્તાદ એટલે શીક્ષક તરફની ફરજ શું ?

જઃ—શીક્ષકે આપણને કેળવણી આપી મોટાં કીધાં અને તે જ્ઞાનને આપણે સારે માર્ગે વાપરી આપણી જીંદગી નીતિ અને અશોભથી ગુજરીએ છીએ, માટે શીક્ષકનો આભાર માનવાની ખાસ ફરજ છે. આપણી ધર્મ ચોપડીમાં શીક્ષકને માબાપની પંક્તીએ મુકેલાં છે. આદરબાદ મારેસ્પંદ કહે છે કે જે તારે ત્યાં છોકરો હોય તો બાળવયથીજ તેને નીશાળે મુકજે કારણ કે કેળવણી એ રોશન બાંધ મીસાલ છે, યાને કે કેળવણીથી આપણે સારાં નરસાંનો તદ્દાવત સમજી શકીએ છીએ.

સઃ—બુન્નેર્ગ તરફની ફરજ શું છે ?

જઃ—બુન્નેર્ગ એટલે આપણેથી વડાએને નમીને ચાલવું તેઓની શીખામણો ઉપર ધ્યાન આપવું કેમકે તેમ કરવાથી આપણે અદુરમજદના ફરમાનોને બળ લાવીએ છીએ. નમનતાઈના લલા ગુણની મદદથીજ ખોદાતાલાની બંદગી અને તેની તાબેદારી કરવાની આદત આપણામાં કાયમ થાય છે. અવસ્તામાં એ લલો ગુણ “આર્મ-ધતી” ના નામથી જણાયલો છે જેનો અર્થ નમનતાઈ થાય છે.

સઃ—તકોબરી અને નમનતાઈ વચ્ચે મુકાબલો દેખાડવા શેખ-શાહીની વાત આપો.

જઃ—એક વખત એક પાદશાહી વાવડાએ પોતાના લાઘબંધ મેહલના પરદાને કઢ્યું કે “તું અને હું બંને પાદશાહની દરબારના નોકર છીએ. મને હંમેશાં ખડે પગે ઉભું રહેવું પડે છે, ધુળારાના ગોટા મારી ઉપર ઉડતા આવીને મને બેઝર કરે છે. એક જગ્ગવાર

પણ મને આસાપશ મલતી નથી. વખત બેવખત એકદમ મુસાફરીએ જવું પડે છે. પણ તું નથી કંઈ મહેનત કે નથી કીલ્લા પર ચઢવું, નથી ખીયાખાનમાં જવું કે નથી તું પવનના સપાટા ખમવા. એદરકાર નોકરોના હાથમાં હું ધસારા ખાતો રહું છું, જ્યારે ત્હને તો માહાતાય જેવી ખુબસુરત નાજનીનો પોતાના નાળુક હાથે પસવાર્યા કરે છે.” પરદાએ જવાખ આપ્યો કે “એ સધળું ખરું છે; પણ હું નમનતાઈથી સર નમાવી દરવાજા ઉપર જમીન ખોસી કરતો રહું છું, અને તારી માફક તકોબરીથી સર આસમન ઉપર ઉઠાવેલું રાખતો નથી. આ વાતનો નીતિસાર એ છે કે જે કોઈ મગરૂરીથી ગરદન કશી કરે છે તેને ઘણી રંજ અને મહેનત ખેંચવી પડે છે અને ઘણા દુશમનોની શીકરમાં રહેવું પડે છે. જ્યારે નમનતાઈવાળાને તેવું કશુંએ થતું નથી.

સ:—તમારા બાઈબલ ધરફની ફરજ શું છે ?

જ:—આપણા ધર્મની રૂએ માણસ જાતની ફરજ છે કે પોતાનું બલું કરવા સાથે પારકાનું બલું કરવું, આપણા બાઈબલમાં સારું ચહાવું, તેઓને પૈસાની મદદ કરવી, તેઓને કેળવણી આપવી, તેઓને લગન કરાવી આપવાં એવું વંદીદાદમાં ફરમાન છે. તેઓ ખરાબ રસ્તે જતા હોય તો તેઓને સારે માર્ગે લાવવા. દરેક જરથોસ્તીને પોતાને એક ટોલાનાં ભાગ તરીકે ગણવો. ટોલાની બલાઈમાં પોતાની બલાઈ સમજવી. એ વિષે આદરબાદ મારેસ્પંદ કહે છે કે “જે કાંઈ તારે માટે બલું નહિ હોય તે તું ખીજાને માટે કરતો ના” એ વિષે ખ્રિસ્તીઓના બાઈબલમાં પણ કહે છે કે ‘Do unto others as you would that they should do unto you’ યાને તું ખીજાઓ તરફ તેવીજ રીતે વર્તજે કે જેવું તું ઇચ્છે કે તેઓ તારી તરફ વર્તે.

સ:—આપણી પોતા તરફની ફરજ શું છે ?

જ:—ખોદાએ જે આપણને તન અને મન આપેલાં છે તેનો સારો ઉપયોગ કરવો તેઓને સારી હાલતમાં રાખવાં, તેઓની શક્તિઓનો

સારો ઉપયોગ કરવો. તનને કષ્ટ દેખાડવું નહીં તેમજ તેને પંપાલવું નહીં. સાદી જીંદગી ગુજારી તેને સારી હાલતમાં રાખવું, તન જે દરોસ્ત હાલતમાં રહે તો મન પણ ચાલાક રહે અને મન ચાલાક રહેવાથી આપણું રવાન બલાં કામો કરવાને શક્તિવાન થાયે તેથી ખોદાતાલા ખુશી થાયે.

સઃ—ખીજ કોઈ ફરજે બળવવાની છે કે ?

જઃ—આપણા દેશના પાદશાહ તરફ વફાદારી બતાવવી. ખરી વફાદારી આપણા પાદશાહની પાદશાહી જેજે કામોથી ભલી નીવડે તે કામોમાં આપણે હીસ્સો પછી તે ગમે તેવો નાનો હોય તે પણ આપવો. ખેતીવાડીનો વધારો કરવો જેથી દેશની આખાદાની થાયે, ધર્મનો ફેલાવો કરવો, નીતિ ફેલાવવી, સખાવત કરવી, દરદી-ઓના દરદ ટાળવાં, નાગાં ભુખ્યાંને અન્ન વસ્ત્ર આપવું, દુઃખીઓના દુઃખ તાલવાં, કોમની મદદે જવું, ચોરી કરવી નહિ, નીંદા કરવી નહિ, ચાડી ચુગલી કરવી નહિ. જીલમ ગુજારવો નહિ, ખરાબ સંગત છોડી દેવી, મગફરી કરવી નહિ, નઠારી ટેવ રાખવી નહિ, ખીંડી પીવી નહિ, જે મલાજસર કપડાં પહેરવાં નહિ, ઉઘાટ માથે ફરવું નહિ, વગેરે હાલ કેટલાક પારસી બાનુઓ જે મલાહજે બહાર ફરે છે તેથી સમજીઓના દીલ કચવાયે છે.

સઃ—માણસના મરણ પછીની રવાનની હકીકત.

જઃ—એ વિષે હાદોખત તુરકની ખીજ પરગરદમાં લખાણ મળે છે કે ગુજરનાર જે અશો યાને ભણે હોય તો પહેલી ત્રણ રાત આખેર થાયે ત્યાં લગી તેનું રવાન તેના માથા નજદીક યાને લાશને મુકેલી જગાએ રહે છે. અને ખુશકારક ગાથાના કલામો ભણવું તમામ જીવતી આલમ ભોગવે એટલી ખુશાલી ભોગવે છે. ત્રીજી રાત પછી ઝઝકળું થતાં તે અશો માણસનું રવાન ખુશખોદાર વનસ્પતીની લપટમાં વિટલાયેલું હોય તેમ પસાર થતાં, તેને એવું લાગે છે કે આ ખુશખો મેં અનુભવેલી ખુશખોઈઓમાં અતી ઉત્તમ છે. તે ઉપરાંત તેની ‘દંઓના’ યાને અંતકરણથી કીધેલાં સુધર્મી કામોનો

જ્યો એક ઉત્તમ કુલની અતિ સુંદર જવાન કન્યાના આકારમાં હોય એમ દેખાય છે. તે અશોનું રવાન તેને પુછે છે કે તું રૂપ સુંદરી કોણ છે ? જવાબ મળે છે કે ઓ નેક વિચારનાર, નેક ખોલનાર, નેક કામો કરનાર નેક દીનવાલા ! હું તારી નેક ડેરદાર છું જે તારા તનમાં રહેતી હતી, અને તારી મોટાઇ લલાઈ અને શ્રેષ્ઠ તારી સુખુદ્ધિ અને બદીના પક્ષ ઉપરની તારી ક્ષેત્ર અને તુને સાંભો થતો જોઈને તુને હમેશ ચાહતી હતી. જેમ તું મને હમણા ચાહે છે તેમ તે કરતાં વધારે કોઈજ તુંને ચહાતુ હતું નહીં. જ્યારે તું બીજા કોઈને ધર્મથી બેપરવા રહેતો અને લાયકોને સખાવત કરવાથી લાથ ખેંચતો જોતો હતો ત્યારે ચોંપ પકડીને તું વધારે ધર્મી થતો હતો. તું પાક ગાથા ગાતો હતો, પાણી અને આતશને નસાથી અને કોહતી ચીજોથી પરહેજ રાખતો હતો, નેક માણસ દુરથી કે નજીકથી આવે તેની તું મેહમાનદારી કરી ખુશી કરતો હતો. દરએક તારા નેક વિચારે, નેક સખુને, અને નેક કામે તેમજ તારા નેક દાખલાથી બીજાઓ ખરા માનદયસ્તાન થયા છે અને હવે પછી થશે, તેથી હું જે ચહાવા જોગ, સુંદર અને માનવંતી હતીજ તે વધારે અને વધારે ચહાવા જોગ, ખુબસુરત અને માનવંત થતી જતી હતી. પછી તે અશોનું રવાન પહેલે કદમે ‘હુમત’ ના બહેશતમાં, બીજે કદમે ‘દુખ્ત’ ના બહેશતમાં ત્રીજે કદમે ‘હવરૂશ’ ના બહેશતમાં અને ચોથે કદમે અનંત રોશનીમાં દાખલ થાય છે. ત્યારે આગલા ગુજરેલાં અશો તે ખાકી દુન્યામાંથી મીનોઇ જહાનમાં શી રીતે આવ્યું તે વિષે પુછ પરછ કરે છે. ત્યારે અદુરમજદ તે પુછપરછ બંધ પાડી તેની ખાકી જહાનની રંજની આખેરી લાવી આરામ અપાવે છે અને નેક વિચારનાર, નેક ખોલનાર અને નેક કરનાર નેક દીનનાં નરનારીને ગુજરવા પછી સદાની તૃપ્તિ આપનાર ઉત્તમ મીનોઇ અમૃત અપાવે છે.

મરનાર જે ‘દરવંદ’ યાને ખુરૂ હોય તો પહેલી ત્રણ રાત આખેર થાયે ત્યાં લગી તેનું રવાન તેની લાશની મુકેલી જગાએ

તેના માંથા આગળ લમતું ફરે છે અને બેકરારી અને નાઉમેદીના સખુનો ઓચરતું રહે છે કે ઓ હવે હું ક્યાં જઈ અને શું કરું. અને એ રીતે તમામ જીવતી આલમ ભોગવે તેટલી નાખુશા તે ભોગવે છે. ત્રીજી રાત પછી ઝઝકલું થતાં તે બદ માણસનું રવાન ખરાબ વાસ અને ગંદકીમાં દુર્ગંધથી બેજનર થતું પાર થાય છે ત્યારે તેને એવું લાગે છે કે આવી અતી દુર્ગંધ મેં કદી સુંધી નથી. પછી એક બીહામણી, બદસુરત, અને તમામ રીતે નાખુશ કરનાર ડાકણુ રૂપી બદકરદાર તેને તાનાબની કરતી અનંત અંધકારના દોજખમાં ઘસડી લઈ જાય છે. ત્યાં તેને બીજાં દોજખીઓ મળે છે અને પુછપરછ કરે છે અને એહેરેમન તે બદ વિચારનાર, બોલનાર અને કામો કરનાર, બદદીન નર કે નારીના રવાનને દોજખી ખોરાક અપા-વીને ચાલુ બેજનરીમાં નાંખે છે. ૧

સ:—ખોરશેદની વખાણ કરવાનું અવરતા લાલુતર કયું છે ?

જ:—ખોરશેદ તથા મેહર નીયાએશ.

સ:—એ સાથે લાલુવાનું ફરમાન કાંએ છે ?

જ:—ખોરશેદ અને મેહરને નીકટનો સંબંધ છે. મેહર એ સુર્ય ઉગવા અગાડીની રોશની જેને આપણે ઝઝકળું કરી કહીએ છીએ ખોરશેદ મેહરની નીયાએશ દીવસમાં ત્રણવાર લાલુવામાં આવે છે. કાવન રખીથવન અને ઉજરનગેદમાં.

સ:—ખોરશેદથી થતા ફાયદા જણાવો ?

જ:—એ આ જમીન ઉપર પ્રકાશ આપનાર, અંધારાને દુર કરનાર, ઝાડપાનને પુસ્તી આપનાર, હવા અને પાણીને સ્વચ્છ કરનાર, જમીન ઉપરની તમામ ગલીચી દેડે કરનાર માણસોને તથા તમામ અશો પેદા-યશની જીવન શક્તિનો આધાર એનેથીજ છે.

સ:—ખોરશેદ નીયાએશ સા સાફ કરવી જાઈએ ?

જ:—નુરમંદ ખોરશેદથી જે ફાયદાઓ આપણને મળે છે તે માટે તેના પેદા કરનાર અદુરમજદની બંદગી કરી તે સાહેબનું હેશાન

માનવાની આપણી ફરજ છે. ખોરશેઠ નીચાએશમાં કહે છે કે જે શખ્શ અમર નુરમંદ તથા તેજ ઘોડાવાલા ખોરશેઠ ઇજ્જતને ઇજ્જત છે, તે ગોયા અહુરમજ્દને ઇજ્જત છે. જેમ તે ખોરશેઠ પૃથ્વી ઉપરની તમામ ગલીચી અને નાપાકીને બાળી નાંખે છે તેમ આપણે પણ આપણા તન અને મનની ગલીચીને બાળી નાંખવી જોઈએ. જેમ તે પોતાનું કાર્ય વખતસર બજાવે છે તેમ આપણે પણ દરેક કામમાં ખંત રાખી ઉદ્યોગ કરી આપણું કાર્ય વખતસર બજાવી લેવું જોઈએ.

સઃ—આપણામાં આતશનો કેળવો કાંએ કરવામાં આવે છે ?

જઃ—આ દુન્યાના કારોબારમાં આતશ ઘણી અગતની જગા લે છે. તમામ જગતની હસ્તી, ઉત્પત્તિ, આબાદી, તનદરોસ્તી, અને ઉદ્યોગનું મુળ આતશ છે. આગગાડી, આગબોટો, સ્ટીમરો કારખાનાઓ એ દરેક ખાતામાં આતશ ઉપયોગી કામ બજાવે છે. માણસમાં આતશ યાને ગરમી છે તો આપણી હૈયાતી ટકી રહેલી છે. ટુંકમાં આતશ દુન્યા ઉપરના દરેક પ્રાણી અને પદાર્થનું જીવન છે. એવા અસાધારણ ગુણોને લીધે અને તેમાં અહુરમજ્દનું નુર હોવાને લીધે તે આપણી સેતાયશને લાયકનો છે. દરેક પ્રકારનો દુર્ગુન્ધ, સરદી અને રોગના જાંતુઓનું જોર તોડનાર આતશ છે, તેથી તેને આતશ-બેરામ તથા અગ્યારીઓમાં હમેશાં જરૂરી રાખવામાં આવે છે.

સઃ—શું પારસીઓ આતશ પરસ્ત છે ?

જઃ—નાજી. આપણે કાંઈ આતશને ખોદા તરીકે માનતા નથી પણ ખોદાની પેદા કીધેલી ઉમદા સ્વચ્છ ચીજોમાંની એક તરીકે ગણી તેની આગલ ઉભા રહી, તેનેથી થતા ફાયદા વર્ણવી ને ખોદાની એક ઉત્તમ નીશાન તરીકે આપણે તેનો કેળવો કરીએ છીએ. અવસ્તા હા. ૩૬ માં કહે છે કે “ઓ હોરમજ્દના આતશ ! તારી મારફતે અમે તુંને અને તુંનેજ પોહોંચીએ છીએ. આપણો ધર્મ આપણને From nature to nature's God ઉપર લઈ જાય છે, યાને કે કુદરત ઉપરથી કુદરતના ખાવીંદને પીછાનવો.

સઃ—આતશ ઉપરથી મલતા ધડા કહી જાઓ.

જઃ—(૧) જેમ આતશબેરામનો આતશ અંધાર દુર કરી બધે અજવાળું આપે છે. તેમ આપણે પણ મનમાંથી અજ્ઞાનપણું કઢાડી નાંખી ધણા કેળવાએલા અને હુશીયાર થવાની ચોંપ રાખવી જોઈએ. (૨) જેમ તે આતશ બધેબધે રોશણી પાથરે છે તેમ આપણે પણ દુન્યામાં સારાં કામો કરી આપણું નામ યાદગાર કરી જવું. (૩) જેમ તેને ગાલી ગાલીને પાક કરવામાં આવે છે તેમ આપણે આપણો દીલનો આતશ તેના જેવો ગાલી ગાલીને પાક કરવો જોઈએ. (૪) જેમ તે આતશ ખુશખોઈ બેટ કરનારને સુંગંધીથી તાગ કરે છે તેમ આપણે પણ જેઓ આપણી ઉપર ઉપકાર કરે તેઓનો ઉપકાર માની ખુશી કરવાં જોઈએ. (૫) આતશની રખ્યા આપણને ધડો આપે છે કે માણસે મગરૂરી છોડી નમનતાઈ રાખવી જોઈએ. (૬) ગમે તેવો બુલંદ રોશણીથી બલતો આતશ પણ અંતે ખાક થાય છે તેમ ગમે તેવા આલા દરજ્જાનો પૈસાદાર માણસ એક રાજા વતીક આખરે મરણ પામી ખાક થનાર છે માટે જીવતાં જીવત સારાં કામોનો પમરાત પોતા પાછલ મુકી જવો.

સઃ—બીડી પીવી એ આપણા ધર્મની રૂપે ગુનાહ બધું છે કે ?

જઃ—હાથ, આપણે બીડી પીવાથી આતશને નજીસ કરીએ છીએ. બીડી પીવાથી આતશ તરફ માન જલવાતું નથી. એ આતશને હલાક કીધા બરાબર છે. બીડી પીવી એ એક જાતનો ગુનાહ છે. કારણ કે આપણે આતશને નજીસ કરીએ છીએ. ધણા નામીયા ડોક્ટરોનું મત છે કે બીડી પીવાથી તનદરોસ્તી બગડે છે.

સઃ—હવાના ફાયદા શું છે ?

જઃ—હવાથી માણસ અને પ્રાણીના જીવવાનો આધાર છે. ગરમીના દીવસોમાં થડો પવન આપણને એક આશીરવાદ સમાન થઈ પડે છે, હવાથી માણસોની તનદરોસ્તીમાં ફાયદો થાય છે તેથીજ માણસો હવા ખાવાની જગ્યાએ સહેલ કરવા જાય છે.

સઃ—સોજ હવા ક્યાંથી મળે ?

જઃ—સોજ હવા વાડી ઝાડીને પાણીનો છંટકાવ કીધેલી જગ્યા

તરફથી, જ્યાં ગલીથી અને ગંદકી નહી હોય ત્યાં કચરો મેલ નહી હોય ત્યાંથી, જ્યાં ઝાડપાન અને રોપાઓ ઉગેલા હોય ત્યાંથી, ઉંચી ટેકરી ઉપરથી તથા પર્વતો ઉપરથી વગેરે.

સઃ—જમીન માટે અવસ્તા બોલ શું છે ?

જઃ—જેમ એટલે જમીન. એની ઉપર મવેકકલ ફરેસ્તો સ્પેન્ત-આરમઘતિ છે.

સઃ—જમીન વિષે અવસ્તામાં લખાણ શું છે ?

જઃ—ફરવરદીન યસ્તમાં ફ. ૯ માં કહે છે કે—“ફરોહરના તેજ અને પ્રતાપને લીધે હોરમજ્દની પેદા કીધેલી વીસ્તારવાળી મહોટી તથા પહોળી પૃથ્વીને અએ જરથોસ્ત ! હું ટકાવી રાખું છું કે જે પૃથ્વી તમામ ન્યામતની માતા છે તથા જે હાદમંદ દુન્યાના લોકોને જીવતાં તેમજ ગુજરેલાંઓને તથા ઘાસચારાથી ભરપૂર તથા પાણીથી આપાદ ઉચા પહાડોને પોતાની ઉપર ટેકવી રાખે છે.”

સઃ—જમીનને ‘અરદાસ્ત કરનારી માતા’ કાંએ કહે છે ?

જઃ—જમીનને અવસ્તામાં ‘અરદાસ્ત કરનારી માતા’ કહી છે. કારણ કે જેમ જમીન તેમાં વાવેલાં બીયાંમાંથી ફક્ત ઝાડપાનના રોપા ઉત્પન્ન કરે છે એટલુંજ નહી પણ તેને ભીતરનું પાણી પુરું પાડી ઉધારે છે તેમ એક માતાએ એક બચ્ચાને જન્મ આપ્યો તો તે બચ્ચાને સારી રીતે પાણી પોશી મોટું કરવાની પણ તેણીની ફરજ છે. આપણે ધર્તીમાતા (The mother earth) કરી બોલીએ છીએ તે એજ કારણથી છે.

સઃ—કય જમીન ખુશાલ છે ?

જઃ—જ્યાં પાણી નહી હોય ત્યાં પાણી પહોંચતું કરવામાં આવે તેજગા, જ્યાં પાણી ઘણું હોય ત્યાંથી પાણી ઓછું કરવામાં આવે તે, જ્યાં અશો માણસ પોતાના બચ્ચાં છોકરાં સાથ રહેતા હોય તે જગા, એબાદતખાના હોય જ્યાં રોજ ધજશની લણાતી હોય, જ્યાં ખેતી થતી હોય, આતશબેરામ, આતશ આદરાનવાળી જગા, જે જગા ઉપર ગાય ઢોર ઘણા જન્મે અને ઘણું ખાતર એકઠું થાએ તે જગા વગેરે.

સ:—કંઈ કંઈ જમીન નાખુશ છે ?

જ:—જ્યાં ખરફસતરો (યાને તુકસાન કરનારા જનવરોના) ઘણા ખાડા હોય, જ્યાં પાણીના ખખેચીયાં ભરાઈ રહેતાં હોય, સરદી અને ભીનાસવાલી જગાઓ, જ્યાં કોઈ અશો માણસ ગુજરી ગયું હોય તે, નસો દાતવાની જગા, નસો આળવાની જગા, ઉઝડ જગા અને જે જગા ઉપર રૂઢન અને વીલાપ થતો હોય એ સર્વ જગા નાખુશ છે. ?

સ:—જમીનની વખાણુ આપણે કાંએ કરવી જોઈએ ?

જ:—આપણા પોપણુ માટે આપણે જમીનને આભારી છઈએ. આપણને તે અનાજ, ભાઈપાણો, તરકારી, નીરમળ પાણીના ઝરા, રૂ કે જેમાંથી પહેરવાના કપડાં થાએ છે વગેરે ઉત્પત્તી જમીનમાંથી થાય છે; એટલા માટે જમીનની વખાણુ કરવી ખાસ જરૂર છે

સ:—ઝાડપાન ઉપરનો મવકકલ કોણુ છે અને તેથી શું ફાયદા થાય છે ?

જ:—ઝાડપાન ઉપરનો વડો અમરદાદ અમસારપદ છે. ખોરાક અને પોશાક એનીથીજ છે. આપણા ઘરખાર, વાડી, ગાડી, કપાત ફરનીચર વધુ એનેથીજ બને છે, જાત જાતના દરદોની દવાની ઉત્પત્તિ એમાંથીજ થાય છે. પ્રાણીઓની જીવનશક્તિનો આધાર ઝાડપાનથીજ છે. જે આપણે વનસ્પતી સાથે કાંઈ ગુનાલ કીધો હોય તો અમરદાદ અમસારપદ નાખુશ થાય છે.

સ:—અમરદાદ અમસારપદ જે ઓરવરની પેદાયશ છે તે ઉપરથી મલતો બોધ આપો.

જ:—જે પ્રમાણે ઝાડ પાનના ફળો આપણને ખુશબો આપે છે અને તેના બદલામાં આપણી પાસે કાંઈ પૈસા લેતા નથી તેમ આપણે પણ કાંઈપણુ મેળવવાની આશા વગર પરોપકારી થવું.

૨) લીલોતરીવાલા ઝાડ પાનનો બગીચો કરવાથી ત્યાંના રેહેવાસીઓને ખુશબો મળે છે તેમ સારા કામો કરવાથી આત્માને ખુશબો મળે છે.

૩) જેમ રેતાલ જંગલમાં પાણીના ઝરા આગળ ઝાડ પાનની છાયાઓ થાકેલા મુસાફરોને તેની છાયા તળે થંડક આપે છે તેમ સીડામાં રહેનાર જરથોસ્ત્રીએ (યાને પૈસાવાળાઓએ) તડકાથી કાચેર થએલા મુસાફરને (યાને ગરીબોની) કદર યુજવી જોઇએ.

૪) ખીનના ઉડાનમાંથી જેમ માણસ ઉંચે આવેલા ઝાડપાનો દુરથી જોય છે તેમ એક માજદયસ્ત્રીએ સમજવું જોઇએ કે આ જહાનને માથે મીનોઈ જહાન છે અને ત્યાં બહેસ્તનું મકાન છે.

૫) જેમ ઝાડપાનો પહાદની પથ્થરવાળી જગામાં દતાએલા હોવા છતાં કોઇની પણ મદદ વગર પોતાના માથા બહાર કાઢી સુર્યના પ્રકાશ તરફ ઉંચે લાવે છે તેમ દરેક માણસે દુન્યાની અનેક મુસીબતો છતાં સ્વતંત્ર મહેનત વડે અને સમ્યાધના બલથી ખુદરતમાં ખીલી નીકળવાની નેમ રાખવી જોઇએ.

સ:—અવસ્તામાં કયાકયા પાલાઓ વખણાએલા છે ?

જ:—હોમ, ગઓર્ડેન, વોહગઓન, વોહૂકરેતી, હધાનએપત અને ઉરવાસિન હોમ નામનો પાલો છે જેને છુંદીને તેનો રસ પીવાના કામમાં લે છે, જેથી તંદરોસ્તીને ફાયદો થાય છે. ગઓર્ડેન એ એક ઝાડ છે કે જે વોઉરકશ દરીયામાં ઉગે છે. એને “હઓમે સરીદ” કરી કહે છે ?^૧ બાકીના વોહૂગઓન વોહૂ કરેતી વગેરે સર્વ ખુશખોદાર ઝાડો છે. વંદીદાદ પર. ૮. ફ. ૨-૩ માં કહે છે કે એના લાકડાની ધુંધથી રીમન થએલા ધર પાક કરવામાં આવે છે. વોહૂ-ગઓન=સુખડ, ઉરવાસિન=લોખાન, વોહૂકરેતી=અગર અને હધાનએપત=દાડમના ઝાડ.

સ:—આપણા ધર્મની ક્રિયામાં કયા જનવરોની ધણી અગત પડે છે ?

જ:—ગોધો, બળદ તથા ગાએ, જેઓના દુધ અને નીરંગ વગર આપણા ધર્મની કોઈખી ક્રિયા થઈ શકતી નથી. ગોધો પણ તદ્દન સફેદ જોઇએ. તેનો એક ભાગ પણ કાલો હોવો નહી જોઇએ, એને આપણે ‘વરસીઓ’ કરીને કહીએ છીએ.

૧ જુઓ મી. ખી. એમ. બાહદુરજીવાલો અમરદાદ ઉપર રેસાલો.

૨ જુઓ મ્હોટી હમન યસ્ત.

સઃ—ગોસપંદો તરફ આપણી શી ફરજ છે ?

જઃ—તેઓને નાહકતું દુઃખ દેવું નહી, તેઓ પાસે હૃદયી ન્યાય કામ કરાવવું નહી, તેઓની પરવરશી કરવી, જે તેમ નહી કરીએ તો તેઓ આપણને શ્રાપ દે છે જેમ કે ગાય પોતાના માલે-કને કદુવા દે છે કે તું કે જે મારી પાસે ધણું કામ કરાવે છે અને મને પુરતો ખોરાક આપતો નથી, તેથી તું ફરજદ વગરનો અને બદનામી ભરેલો થજે. તેજ મુજબ ઘોડો પોતાના ધણીને કદુવા દે છે કે તું તેજ ઘોડા જેડનાર, તેજ ઘોડા ઉપર બેસનાર, અને તેજ ઘોડાને લગામમાં રાખનાર થતો ના, આ કદુવાની મતલબ એ છે કે જે આપણે એવાં ઉપયોગી જનવરને બરાબર ખોરાક આપીએ નહી તો તેથી આપણનેજ તુકસાન થાય છે. ગાયને ખોરાક નહી આપવાથી તે આપણને દુધ આપી શકે નહી. ઘોડાને ખોરાક નહી આપવાથી તે ગાડીમાં જેડાઇ શકાશે નહીં. ગાય ગોસપંદ ઉપર બહુમન અમસાશપંદ મવકલ છે. જે ગોસપંદ ઉપર જીલમ ગુજર્યો હોય, તેઓને ધાસચારો નહીં નાંખ્યો હોય, જીલમગારોથી તેઓને બચાવ નહી કીધો હોય, તેઓને ટાઢમાં ઢઢરતા રાંખ્યાં હોય તેથી બહુમન અમસાશપંદ નાખુશ થાય છે.

ઈરાન અને પરચુરાગુ બાબદો વિષે.

સઃ—અવસ્તા પ્રમાણે પૃથ્વી ઉપર કેટલા ખંડ છે ?

જઃ—સાત ખંડ છે જેઓને હપ્તકેશ્વર કહે છે.

સઃ—તેઓના નામ આપો.

જઃ—અરેન્હિ, સવહિ, કદંધશુ, વીદંધશુ, વોઊરેન્શતી, વોઊરેન્શતી અને ખનીરથબામી.

સઃ—અવસ્તામાં મુખ્ય દેશો કેટલા છે અને તેઓના નામ આપો.

જઃ—ફરવરદીન ચસ્તમાં પાંચ દેશો જણાવેલા છે તેઓના નામ

(૧) અધરયનામ્ દખ્યુ (ઈરાન દેશ) તૂધરિયનામ્ દખ્યુ (તુર્કિસ્તાન)

સાધરીયનાંમ્ દખ્યુ (સિરિયાનો મુલક), સાધનિનાંમ્ દખ્યુ (ચિન દેશ)
દાહીનામ્ દખ્યુ (કયું તે જણાયું નથી) વગેરે.

સ:—અવસ્તામાં કયા પહાડોના નામો મળે છે.

જ:—અવસ્તામાં ૨૨૪૪ પહાડોની સંખ્યા મળે છે. તેમાંના
કેટલાક હરખેરજઘતિ (અલખુર્જ) હુકેરે, ખનવંત, રએવંત, અસ્નવંત
હિંદ (હીંદુકુશ) અરંજુર, ઉશીધ, વગેરે છે.

સ:—અવસ્તામાં કયા કયા દર્યાના નામો મળે છે ?

જ:—વોહરકસ, કાંસુ, પુષ્તિક.

સ:—અવસ્તામાં કઈ કઈ નદીઓના નામો મળે છે ?

જ:—અરદવી, દાઘતિ, રંધા, એચસ્ત, વીતંધુહધતિ વગેરે.

સ:—અવસ્તા પ્રમાણે ધરાન કયા ખંડમાં આવેલું છે ?

જ:—ખનિરથખામી નામના ખંડમાં.

સ:—ધરાન શબ્દનો અર્થ શું ?

જ:—ધરાન નામ અવસ્તામાં ‘અધરયન’ છે. અધરયનનો અર્થ
અવસ્તા ધાતુ ‘અર’ સં અર એટલે ભલું થવું ઉપરથી ‘ભલુ’ નેક
થાય છે તે ઉપરથી ભલા લોકોનું રહેદાણું.

સ:—દુન્યામાં પહેલું આદમી કાણ પેદા થયું હતું ?

જ:—ગયોમરદન (ગયો મર્દ.)

સ:—એ શબ્દનો અર્થ શું ?

જ:—મરવા લાયક જીંદગી Mortal life ગય=જીંદગી અને
અરેતન=મરવા લાયક-અથવા ખાકી શરીર ધરાવનાર.

સ:—ગયો મરદને માટે અવસ્તામાં શું લખાણ મળે છે ?

જ:—ફરવરદીન યસ્તમાં ૮૭ ક. માં કહે છે કે તે સધળા
ધરાનીઓનો ખાપ હતો એટલે કે ધરાનીઓ તેનેથી ઉતરેલા હતા અને
અહુરમજ્દની પહેલવહેલી શીખામણુ એણે સાંભળી હતી. અવસ્તા-
યઓધરયો અહુરાઈ મજ્દાઈ મનસચ ગૂશત સારનાઓસચ યજ્ઞાત હચ
કૃથેરેસત નાફે અધરયનાંમ્ દખ્યુનામ્ ચિથ્રેમ અધરયનાંમ્ દખ્યુનાંમ્
યાને કે જેણે (યાને ગયોમરદ) પહેલવહેલાં દાદાર અહુરમજ્દનો

વિચાર અને શીખામણો સાંભળી જેમાંથી ધરાનદેશ (ના લોકો) ની યુન્યાદ અને ધરાન દેશના (લોકો) નું તોખમ (દાદાર અહુરમજ્દે) ઉત્પન્ન કીધું.

સઃ—ગયોમરદ કયો ધર્મ પાળતો હતો.

જઃ—મજ્દયસ્ની ધર્મ યાને માહાગ્રાની ખોદાને માનનારો ધર્મ પાળતો હતો.

સઃ—આપણા વડવાઓ કયાં વસતા હતા ?

જઃ—ધરાનદેશમાં.

સઃ—આપણને પારસી શા ઉપરથી કહે છે ?

જઃ—ધરાનમાં સાસાન્યન તોખમના પાદશાહ અરદેશીરે પોતાની મુખ્ય રાજધાની પાર્સ નામના શહેરમાં સ્થાપી હતી, તે શહેરનાં નામ ઉપરથી આપણને ‘પારસી’ કહે છે. ડા. જીવનજી મોદી કહે છે કે પારસી કોમનું ‘પારસી’ નામ એ પાર્સનો મુલક (Persia) જેણે પરશયા નામ ઉત્પન્ન કર્યું છે તે ઉપરથી નીકળ્યું છે.

સઃ—અસલી ધરાનીઓ કેવી રીતની જીંદગી ગુજારતા હતા ?

જઃ—પહેલાં તહેઓ શીકાર મારીને તથા ફલફલાદી ખાંધને પોતાનું ગુજરાન કરતા હતા. (savage life) પછીથી તેમાં સુધારો કરી ગાય દોરોને પાળી તેઓના દુધ, દહીં ઉપર ગુજરાન કરવા લાગા, યાને કે ભરવાડી સ્થિતિમાં જીંદગી ગુજરવા લાગા. (pastoral life) ત્યાર કેડે તહેઓ ખેતી કરવા લાગા (agricultural life) અને અનાજ ઉત્પન્ન કરી તેની ઉપર ગુજરાન કરવા લાગા અને ખેતી કરવા માટે તહેઓને એકજ જગ્યાએ ઠરીફામ થઈ રહેલું પડ્યું. પણ તેની આગમજ તો તહેઓ એક જગ્યાથી બીજી જગ્યાએ ભટકતા હતા (Nomadic life). ચોઠો જમાનો તે પુરુષાતનનો જમાનો હતો જ્યારે માણસો પોતાના કૌવત ઉપર મક્કમ રહી આજુબાજુનાઓને મદદ કરતા હતા (Chivalrous life.)

સઃ—અસલના ધરાનીઓ પોતાના બચ્ચાંઓને કેવી રીતની કેળવણી આપતા હતા.

જઃ—તેઓ પોતાના અચ્ચાંએને લણેલા લાયક દસ્તુરના હાથમાં સોંપતા હતા, અને ઘણી જાનની સારી તરખીયત આપતા હતા મુખ્ય કરી સાચ્યું બોલવું, ઘોડા ઉપર બેસી જાણવું, અને લડાઈમાં જોઈતી તાલીમ જેવી કે તીર મારવો, બરછી ફેંકવી વગેરે.

સઃ—આગલા ઈરાંની પાદશાહો પોતાનો સને કેમ ગણતા હતા ?

જઃ—દરેક પાદશાહ જ્યારે ગાદી ઉપર આવે ત્યારે નવેસરથી પોતાના રાજનો નવો સને ગણતો હતો. પાદશાહ તખ્તે આવે ત્યારે જેથી મહીનો હોય ત્યાંથી તે વસંત રતુના પહેલા દહાડા (જમશેદી નવરોજ) સુધીનું પહેલું વર્ષ ગણાતું હતું અને નવરોજથી બીજું વર્ષ ગણાતું હતું, એમ Mordtmann કહે છે. એના રેકામાં તે આ દલીલ રજુ કરે છે. કેકોબાદ શીરઝે પાદશાહ તખ્તે આવ્યો ત્યારે તા. ૨૫ ફેબ્રુઆરી ૬૨૮ ઇ. સ. હતી અને ૮) મહીના રાજ કરી અકબરની આખેરીએ મરણ પામ્યો હતો. તે છતાં તેના સીકકામાં એ સાલ નજરે પડે છે પહેલું સાલ તા. ૨૫ ફેબ્રુઆરીથી તા. ૨૧ મી માર્ચ અને બીજું સાલ જમશેદી નવરોજથી તેના મરણ સુધી.

સઃ—આફતાબી વરસના એ ભાગ કયા છે ?

જઃ—પાંચ દહાડા વરસના મહીનાઓના કલાકોથી ભેગા થાય છે તેઓને વરસના છેલ્લા મહીનાની સેવટે મુકવામાં આવેલા છે તે સખતથી વરસના દહાડા ઉમેરવાનું વરસ કહેવાય છે અને સાધારણ આમ લોકોની ગણતરીમાં વપરાતું થયેલું છે, તે કારણથી સાધારણ વરસ (ફ્રશમેરદી=Common year) કરીખી કહેવાય છે. ^૧ અને વરસમાંથી ભેગાં થતા પેલા ઉપરાંતના કલાકોને ઉમેરવાનું વરસ કે જેમાં ૩૬૫ દહાડાની આખેરીએ જે છ કલાકો અને અપુર્ણક કલાકો દર સાલ ભેગા થાય છે તે, જેને Sidergal એટલે રાશીનું વરસ ગણ્યું છે.

સઃ—જરથોસ્તી પાદશાહોના વખતમાં કોઈ શખ્સ ગુનાહ કરે તો તેને કેવી રીતે સજા કરતા હતા ?

જઃ—જેમ હાલના વખતમાં ગુનેહગારોને જેલમાં મોકલીને

૧ જુઓ જરથોસ્તીઓના રોજમાહને લગતી શોધખોળ પાનું ૩૨.

કામ કરાવે છે તેમ રસ્તા સમારવા, પુલો બાંધવા તથા ધર્મના મકા-
નોમાં જોઈતી ચીજો પુરી પાડવાની તેઓને ફરજ પાડતા. જેમકે
આતશબેરામને સાડ લાકડાં કપાવીને તેના ભારા મંગાવતા અને એ
વિગેરે બીજા લોક ઉપયોગી કામો કરાવતા હતા.

સઃ—અશો જરથોસ્તના વખતમાં કયા વળુ નામીયા ખાનદાનો
જાણાયલા હતા ?

જઃ—સ્પીતમાનનું, હવોવનું, અને નોદરનું ખાનદાન.

સઃ—સ્પીતમાનના ખાનદાનમાં કયા નામીયા પુરષો હતા.

જઃ—જરથોસ્ત, મેદીઓમાહ, પોહિસસ્પ, પેતેરસ્પ વગેરે.

સઃ—હવોવના ખાનદાનમાં કયા નામીયા પુરષો હતા ?

જઃ—નમાસ્પ, ફરશોસ્, અશો જરથોસ્તની બાઈડી હવોવી વગેરે.

સઃ—નોદરના ખાનદાનમાં કયા નામીયા પુરષો હતા ?

જઃ—તુસ, અહિર્વતસ્પ (લોહરાસ્પ), વીશતારસ્પ (કર્મે ગુસ્તારસ્પ) વગેરે

સઃ—હોમની કીયા કયા ચાર શખ્સોએ કીધી હતી ?

જઃ—જમશેદના બાપ વિવંધહવત, ફરેદુનના બાપ આથબ્યાન,
કેરસાસ્પના બાપ શ્રીતએ, અને ખુદ જરથોસ્તના બાપ પોહિસસ્પે.

સઃ—જમશેદ પાદશાહે પોતાની વસ્તીના માણસોના કેટલા
ભાગ કીધા હતા ?

જઃ—ચાર ભાગ કીધા હતા. પહેલામાં અથોરનાન એટલે ખરા
ધર્મ ગુરનો ધંધો, બીજો રથેસ્તાર એટલે પાદશાહ પહેલવાનનો ધંધો,
ત્રીજો, વાસયુશ એટલે ખેડુતનો ધંધો અને ચોથો હૂનોક્ષ એટલે
સાધારણ કારીગરનો અને અનેક ધંધાદારીઓ. દીનકરદ નામની
પહેલવી કેતાબમાં એ હલાલ ધંધાઓને શરીરના અવયવો સાથે
સરખાવ્યા છે. અથોરનાની પેશાનું કામ ધણું કરીને મગજ સાથે
સંબંધ રાખે છે તેથી તેને માથાં સાથે સરખાવ્યો છે, કારણ કે
મગજનું કામ કરનારાઓમાં ધર્મગુર, તખીબ, ધારાશાસ્ત્રી, કઠી
હિસ્તાદ, ગ્રંથકાર વગેરે સમાઈ જાય છે. રથેસ્તારી ધંધાનું કામ
બાજુબાજ સાથે સંબંધ રાખે છે તેથી તેને બાજુએ સાથે સરખાવ્યો

છે, એ વર્ગમાં ભલા પાદશાહો, હાકેમો, સીપાઇઓ, લશકરી ધંધા કરનારા વગેરે સમાઇ જાય છે. વાસપુરા ધંધાનું કામ પેટના કામને મળતું આવે છે તેથી તેને પેટ સાથે સરખાવ્યો છે. એ વર્ગમાં ખેતી કરનારા, પશુપાલન અને ગોસપંદને લગતા પેશા કરનારા જેઓ ખોરાક, કપડાં, માલમતા વગેરે ઉત્પન્ન કરે છે. દૂતોક્ષ ધંધાને પગો સાથે સરખાવ્યો છે. એ વર્ગમાં તમામ હુન્નર કામ કરનારા, કારી-ગરો, વેપારવનજ ચાકરી નોકરી વગેરે કરનારાઓ સમાઇ જાય છે.

સઃ—જમશેદે ગુફા બાંધ્યો તેનું નામ શું ?

જઃ—વરે-જમ્-કરદ. વર એટલે ગુફા યા સ્વસ્થાન જમ્=જમશેદ અને કરદ=બનાવેલો.

સઃ—એ ગુફા બાંધવાનું કારણ શું ?

જઃ—દુન્યામાં વરસાદ તથા ખરફથી એક ભારે ખરાબી થનાર હતી તેની આગાહી પાદશાહ જમશેદને થઇ હતી જેથી તેણે એક અચાવ ભરેલી જગા બાંધી ને તેમાં સહગુણી માણસો સારા ઝાડપાનો જનનવરો અને પક્ષીઓનો જમાવ રાખ્યો હતો અને પછી તે ભારી ખરાબી જે દુન્યાની ઉપર એક મોટી રેલ આવવાથી થઇ હતી તે દુર થવા પછી તે ગુફા માંહેલા માણસોથી દુન્યા પાછી સજવન થઇ હતી.*

સઃ—ધર્મને લગતી નીશાની સુદરેહ અને કુસ્તી કોણના વખતથી ચાલુ થઈ હતી ?

જઃ—સુદરેહ કુસ્તી બાંધવાનો રેવાજ પહેલવહેલો હોમ પેગ-ખ્ખરના વખતમાં ચાલુ થયો હતો. કોઇ કહે છે કે પાદશાહ જમશેદના વખતમાં અને કોઇ કહે છે કે પાદશાહ મીનોચેહરના વખતમાં તે ચાલુ થયો હતો. એટલું તો ચોક્કસ છે કે એ રેવાજ અશો જરથોસ્તના જમાના આગમજનો હતો.

સઃ—જમશેદ પાદશાહે કેટલા વરસ રાજ કીધું હતું ?

જઃ—જમશેદે ૭૧૬^૩/_૪ વરસ રાજ કીધું હતું એવું બુનદહેશ આબ ૩૪-ક. ૪ માં જણાવે છે, જેમાંના છેલ્લા ૧૦૦ વરસ તો

જોહાક પાદશાહને હાથે હાર ખમવાથી નાસભાગમાં પસાર કીધાં હતાં. શ્રીરદોસી એણે ૭૦૦ વર્ષ રાજ કીધું હતું એમ કહી જાય છે. મીનો ખેરદ બાબ ૨૭ ક. ૨૪ માં તેણે દુન્યાના લોકોને ૬૧૬૬ વરસ અને ૧૬ દીવસ સુધી દુઃખ અને ખીમારી વગરના કીધા હતા એમ કહી જાય છે.

સઃ—શું એટલા વરસ માણસ જીવી શકે ?

જઃ—એના રાજ્યની તેમજ ખીજ આગલા પાદશાહોના રાજ્યની જે આવી લાંબી મુદત જણાવી છે તે તેઓના પોતાના રાજ્યની સમજવી નહીં પણ તેઓના વંશ અને ઓલાદના રાજ્યની સમજવી. જે આગલા અને હાલના જમાનામાં એવડો ફેર ધારી લઇએ તો ખસોથી ત્રણસો વરસની આગલા જમાનાની ઝીંદગી આપણા વિચારમાં આવી શકે, કારણ કે તે વેળા ખુશનુમા હવા, સંગીન ખોરાક, દેહ સુખી અને ફિકર ચિંતા વિનાનો હતો. એરવદ કુતાર ભાઇઓ કહે છે તેમ ગણીએ તો કદાચ 'સદ' શબ્દ ત્રીસ વરસની મુદત માટે વપરાતો હતો. 'સત' ની સંખ્યા પ્રથમ ૩૦ ની હતી. પાંચ-જાણથી રક્તેરક્તે વધીને એકસોની સંખ્યા માટે તે વપરાવા લાગ્યો. જે એમ લેવાએ તો જમશેદનો અમલ ૨૧૦ વરસનો અને વંદીદાદ પ્રમાણે ૨૨૦ વરસનો થવા જાય.

સઃ—પાંચજાણથી તેની કેવી અવસ્થા થઇ ?

જઃ—પહેલાં તો એણે ધણી જાહોજલાલી ભરેલી રીતે રાજ્ય કીધું હતું. એને પોતાની આબુબાબુ તનદરોસ્તી અને મમદરોસ્તી પાંથરી હતી. સફાઇ, સુગંધસ્વચ્છતા, હવા ઉજસના મકાનો વગેરે એણે દાખલ કર્યા હતા. એણે લોકોને શાની કરવાની કોશિશ કીધી હતી તથા દીનદારી ફેલાવી હતી. એણે આબુબાબુનાઓને નીતિમાન કર્યા હતા. અદેખાઇ, અંતસ, અપ્રમાણીકપણ વગેરે દુર્ગુણો એણે દુર કીધા હતા. એનો જમાનો સોનેરી જમાનો હતો. (Golden age) યાને ઇરાંની સુખી સોનેરી જમાનો જાન્યો. ક્રશોકરેતી અથવા ક્રશો ગર્દની સોનેરી હાલત ઉત્પન્ન કરવાનો તે જમાનો હતો. છેવટે તે

જુદા સખુનો વાપરવા લાગ્યો અને તે સાહેબ નેઆમતનો આપનાર છે એમ ભૂલી ગયો, અને મગરૂરી કરવાથી તેની સઘળી કીર્તિ જતી થઈ હતી અને તે ફના થયો હતો.

સ:—તુર્કસ્તાનના કયા પાદશાહો ધરાન દેશના કદા દુશ્મન હતા, એના અવસ્તા નામ આપો.

જ:—અફરાસીયાબ, અરબસ્પ, અને વેસેના છોકરાઓ પહેલા એને અવસ્તામાં ક્રંદ્રસે અને અરેજતઅરપ કરી કહે છે. એઓએ આવાં અરદવીસુરની બંદગી કરી એવું ચાહ્યું હતું કે દુન્યાના સઘળા માણસોને હું મારી નાખું, ધરાન દેશની કીર્તિ છીનવી લેવું, તુસ પહેલવાનને લડાઇમાં લમો મારીએ વગેરે કહુવા માંગી હતી, પણ તેઓની દુવા બર આવી હતી નહી.

સ:—આવાયસ્તમાં કઇ કઇ વખણાએલી ઓરતોએ બંદગી કીધી અને તેઓએ શું માગ્યું.

જ:—ગુસ્તાસ્પની બાનુ હુતોશી અને અશો જરથોસ્તની બાનુ હવોવી. ગુસ્તાસ્પની બાનુએ એવું માગ્યું કે મારા ધણી ગુસ્તાસ્પના ઘરમાં હું ધણી વહાલી અને માન પામેલી થાઉં અને મારા ઉપર મારો ધણી હેત રાખે. અશો જરથોસ્તની બાનુ હવોવીએ એવું માગ્યું કે મારો ધણી અશો જરથોસ્ત ધણે બખ્તાવર થાએ અને માજદ-યરની દીન ફેલાવવામાં તે ફતેહ મેળવે.

સ:—કયા સેતારા મોટા ગણાયલા છે.

જ:—તેસ્તર, વનંત, સતવેશ અને હપ્તોરંગ.

સ:—વરસાદ લાવનાર કયો ફરેસ્તો છે.

જ:—તેસ્તર તીરઘજ્જ.

સ:—તેની સાંમે કોણ દેવ છે ?

જ:—અપોશ નામનો દેવ. એઓ વચ્ચેની લડાઇનું બ્યાન તીર યસ્તમાં આપેલું છે.

સ:—બાજ એટલે શું ?

જ:—કેટલાકો ‘બાજ’ બોલ ફા. ‘વાઝ’ ઉપરથી લે છે અને

એનો અર્થ ‘ પાછું આવવું ’ એટલે વરસીનો દીવસ કરી કરે છે. (The Anniversary day) કોઈ સ્કોલરો ‘ વચ્ચે ’ એટલે બોલવું યાને બાજમાં બોલવું ઉપરથી લે છે. એરવદ શેહરરીયારજી ભર્યા બાજનો અર્થ યજ્ઞશનેના હા. ૩-૮ સુધીને ગણે છે કે જે દાદાર અહુરમજ્દ અને ઇન્દ અમશાશપદોની યાદમાં ભણવામાં આવે છે. એને દરૂન-ચાશની કરીને પણ કહે છે. એ ક્રિયામાં દરૂન, ઘી, મેવો, પાણી, આતશ, એશમ બોય યાને સુખડ, લોખાણુ વગેરે રાખવામાં આવે છે. અશોના ફરોહરોની આરાધના કરતી વખતે માણુસોની હૈયાતી કાયમ રાખનારી તમામ યાજ્ઞેના છ પ્રતિનિધિઓને ત્યાં હાજર રાખવામાં આવે છે જેમ કે અનાજના પ્રતિનિધિ તરીકે દરૂન, પ્રાણીમાંથી મલતા ખોરાકના પ્રતિનિધિ તરીકે ગોસેદો=ઘી, પાણીના પ્રતિનિધિ તરીકે પાણી, વનસ્પતિના પ્રતિનિધિ તરીકે હરેક જાતનો મેવો, ગરમી અને રોશણીના પ્રતિનિધિ તરીકે આતશ અને આતશને રોશણુ રાખવા સુખડ તથા લોખાણુ જેને એશમ તથા બોય કરી કહે છે. એ છ યાજ્ઞના સમુદાયને ‘ બાજ ’ ના નામથી ઓળખવામાં આવે છે.

સઃ—રવાન બોખતગી એટલે શું ?

જઃ—રવાન એટલે આત્મા અથવા જીવ અને બોખતગી એટલે છુટકારો યાને રવાનનો દોજખથી છુટકારો. એ છુટકારો તેના પોતાના રવાનના સુધારા ઉપર, તેના જીવતા જીવત કીધેલા વિચારો, વચનો અને કામો ઉપર આધાર રાખે છે. જેમ સારાં કામો વધુ કીધાં હોય તેમને છુટકારો જલદી મળે છે. મરહુમ દસ્તુર પાહ-લન એ વિષે લખે છે કે:—

રવાને ખીશ્રાહમ્ ખીશ્ર ગમખુરુ

જનો ફરજંદરા ગમખારુ મશુમુરુ

યાને કે તારા આત્માની, ફીકર તું પોતેજ રાખ, તારી બાઇડી અને તારા ફરજંદ તારી ફીકર રાખે તેને ભરોસે ના રહે.

સઃ—કોલ અથવા કબાલા કેટલી જાતના છે અને તે કયા ?

જઃ—વંદીદાદ પ્રમાણે ૬ જાતના કોલ છે. ૧) મ્હોડે બોલીને

આપેલો કોલ યા વચન, ૨) હાથ ઉપર હાથ થોડીને આપેલો કોલ, ૩) કોલકરાર બળવવાની જમીનગીરી દાખલ એક પશુ આપીને કીધેલો કોલ, ૪) એજ મુજબ એક ઢોર આપીને કીધેલો કોલ, ૫) એજ મુજબ કોઇ માણસ સામા ધણીને સ્વાધીન (hostage) કરીને કીધેલો કોલ, ૬) એજ મુજબ દેશનો કબજો આપીને કીધેલો કોલ.

સ:—કોલ ખરા અંતઃકરણથી પાળવા વિષેના કેટલાક દાખલા આપો ?

જ:—કયાનીવંશના પાદશાહ કેકાઉસે પોતાના છોકરા શીયાવક્ષને તુરાની પાદશાહ અફરાસીયાબ સાંમે લડાઇ કરવા મોકલ્યો. શીયાવક્ષે અફરાસીયાબને ધણીક લડાઇઓમાં હરાવી તેને તાબે કીધો. સલાહના કોલકરાર થયા પછી કેકાઉસે તે કોલકરારો પોતાની ચોક્કસ મતલબને ખાતર રદ કરવાને શીયાવક્ષ ઉપર કહેવડાવ્યું. શીયાવક્ષે એક વખત આપેલો કોલ કાંઇ પણ કારણ વગર રદ કરવાનું વાજબી ધાર્યું નહીં, અને તેથી કેકાઉસ શીયાવક્ષ ઉપર ગુસ્સે થયો. શીયાવક્ષે આપેલો કોલ તોડવા કરતાં પોતાના બાપનું ઘર તજવાને વધારે પસંદ કીધું, અને આખરે અફરાસીયાબની દરબારમાં જઇ રહ્યો કે જ્યાં અફરાસીયાબને હાથે તે માર્યો ગયો.

For advanced division

ઉપલા વર્ગો માટેની બાબતો.

સઃ—હરેક કામનું મંડાણ કરતાં યા બહાર જતી વખતે કોણનું નામ દેવું.

જઃ—પાકદાદાર અહુરમજ્દનું નામ દઇ એક યથા અહવધયો લણુવો.

સઃ—દાદાર અહુરમજ્દની યાદ ક્યારે કરવી ?

જઃ—જ્યારેખી પુરસદ મળે ત્યારે તેની અંદગી કરવી. ઘણું વખત નહીં મલે તો થોડો વખત પણ કરવી. જો મ્હોડે આવડતું હોય તો રસ્તામાં ચાલતા પણ લણતા જવું. જો દીવસે કામકાજના બોળને લીધે નહીં લણાયે તો રાતે પણ થોડોક વખત અંદગી કરવી. એ વિષે જુઓ “ અંદગી વિષે ” પાનું ૭૧.

સઃ—સઘળી પેદાયશમાં બોદાતાલાની સૌથી ઉત્તમ પેદાયશ કય ?

જઃ—માણસ જાત.

સઃ—કાંએ માણસ જાત બધી પેદાયશમાં ઉંચો દરજ્જો કાંએ ભોગવે છે ?

જઃ—અક્કલ અને વાચાને લીધે.

સઃ—અક્કલ ઉપર કયો ફરેસ્તો મવક્કલ અથવા વડો છે ?

જઃ—બહુમન અમશાશપદ.

સઃ—અક્કલ કેટલી જાતની છે ?

જઃ—એ જાતની એક આરનીદેહ ખેરદ અને બીજી ‘ગઝોશ સુત ખેરદ’ આસ્નીદેહ ખેરદ એટલે જાતી અક્કલ યાને કે જન્મતાંને વાર લખને આવે તે. એને અંગ્રેજીમાં inborn intellect કહે છે. ‘ગઝોશ સુત ખેરદ’ એટલે કાનથી સાંભળેલી અક્કલ, ગઝોશ એટલે કાન, સુત=સાંભળેલી, ખેરદ=અક્કલ યાને કે જે શીખીને મેળવીએ તે યા ચોપડી વાંચીને યા શીક્ષક જે શીખવે તે. આ જ્ઞાનમાં કુદરતી શીલસુધીતું જ્ઞાન સમાઇ જાય છે. એને અંગ્રેજીમાં acquired intellect કહે છે.

સઃ—માણસના બદનમાં જે પાંચ ગેખી તત્ત્વો છે તે કયાં ?

જઃ—અહુ, દ્યેન, બ્રહ્મ, ઉરવન અને કવણી.

સઃ—એ બોલોનો અર્થ શું ?

જઃ—માણસની બનાવત વિષે આપણો ધર્મ શીખવે છે કે માણસ ખાકી અને મીનોઈ બે ભાગોનું બનેલું છે. માણસનું દેહ ખાકી તત્ત્વનું છે પણ તેનો આત્મા યા રવાન મીનોઈ તત્ત્વનું છે, માણસને બ્રહ્મ બે મીનોઈ આલમમાંથી આગેતીની દુન્યામાં અશોધનો બનનો એકદો કરવા ભલાં કામો કરી ઘટતો બદલો મેળવવા મોકલ્યો છે. આત્માને અવસ્તામાં 'ઉરવન' અને દાર્શીમાં 'રવાન' કરી કહે છે. આત્માને તેના બનાવનાર સાથે એક બાપ અને બેટા જેવો, એક શેઠ અને વાણીતર જેવો સંબંધ છે. તે રવાનને આ દુન્યામાં ઘટતી મદદ કરવા અહુ, દ્યેન વગેરે મદદગારો આપેલા છે. અહુ એટલે જીવન શક્તિ તેનો શરીરરૂપી કીલ્લો, તેના બોરાક અને અસબાબનો ભંડાર તેને ટકાવી રાખે છે. અંગ્રેજીમાં એને Vitality કહે છે. દ્યેન એ સાર નરસુ બેવાની તેમજ સમજવાની શક્તિ જે વડે તે નેહીની યા બદીની પીછાન કરી શકે છે. દ્યેન તે અંગ્રેજીમાં Conscience છે. ચોથી રાતની બામદાદે માણસની કેરદાર યા દ્યેનના, તેના કામોનો નમુનો, તેની આગળ આવી દેખાવ દે છે. બ્રહ્મ યાને બુદ્ધિ તે રવાનનો ચોપદાર છે જે રવાનને બહારની દુન્યાની બબર અંતર પહોંચાડે છે. એને અંગ્રેજીમાં intelligence કરી કહે છે. ઉરવન તે રવાન યા આત્મા જેને દુન્યામાં કીધેલા કામ માટે આવતી દુન્યામાં જવાબ આપવો છે. રવાનને દાદાર અહુરમજ્દે મરજીનું છુટાપણું આપેલું છે. ભલું યા ભુલું જેવું તે વિચારે, બોલે યા કરે, તે પ્રમાણે મરજી પછી તેનો દરજ્જો ચઢતો યા ઉતરતો થાય છે. હવે રવાને પોતાની કારકીરદી કેમ કરવી એ વિષે જરથોસ્તી ધર્મ ફરમાવે છે કે અશોધથી સ્વચ્છ જીંદગી ગુજારી પોતાના રવાનનો સુધારો કરી તે વડે દાદાર અહુરમજ્દને પહોંચવાની ચાલુ કોશેશ કરવી. ઉરવનને અંગ્રેજીમાં Soul કરી કહે છે તે હંમેશ અમર છે.^૧

ક્રવષી એટલે ફરોહર તે મીનાઇ શક્તિ છે કે જે આપણા રવા-
નને સારે માર્ગે ચલાવે છે, સારી સલાહ આપે છે અને નીતિને
રસ્તે દોરવે છે. એને અંગ્રેજીમાં the guardian angel of
the soul કહી કહે છે. એ વીદિહીક આત્મા છે યાને દેહ વગરની
મુળ આકૃતિ છે. કે જેઓને અદુરમજદે લલી પેદાયશને સારી વ્ય-
વસ્થામાં રાખવા માટે, તેને જલવી રાખવા માટે, અને દેવ દરજ્જેની
ખુરી શક્તીઓ સામે બચાવી રાખવા માટે દરેક જગાએ રાખ્યા છે.
દરેક જનનાર પેદાયશ ફરોહર ધરાવે છે એઓની સંખ્યા ૯૯૯૯૯
જણાવી છે એટલે કે તેઓ અગણીત છે. તે માણસનો અસલ નમુના
છે (the prototype of man.) ફરોહર જોરાવર, દોલતમંદ,
ફતેલમંદ અને નુરમંદ છે. તેઓની મદદથી દાદાર અદુરમજદ આસ-
માનને ટકાવી રાખે છે. ઝરાના પાણી વહે છે, ઝાડપાન ઊગે છે,
પવન ફૂકે છે તે ફરોહરને લીધેજ છે એવું ફરવરદીન યસ્તમાં કહે
છે. તેમને લીધે બચ્ચાંઓ સહેલથી જન્મ લઇ શકે છે અને ખોરશેદ.
ચંદ્ર પોતાના માર્ગમાં નિયમીત ફરે છે. ફરોહર ૧૧ મીનાઇના છે
જેવા કે દાદાર અદુરમજદ અમશાશપદો યજ્ઞદોના, જેઓ કુદરતના
કાયદા પ્રમાણે સૃષ્ટીના કાયદાના કામો કરે છે ૨) ગેતીના ફરોહરો
જેવાંકે માણસ, જનવર, ઝાડપાન, પાણીના, લવાના, આતશના, આકાશી
ગોળાઓના જેમની મદદથી માણસો લલા કાયદા ભરેલા કામો કરી
શકે છે. ૩) ગુજરેલાઓના ન્યાગાનોના જેમને મદદ માટે બોલાવ-
વવામાં આવે છે અને તેઓ મદદે આવે છે. ફરોહરો જીવતાઓના
ગુજરેલાઓના તથા હવે પછી જન્મ લેનારાઓના પંચ હોય છે.
જીવતાઓના ફરોહરો ગુજરેલાઓના કરતાં વધારે અસરકારક હોય છે.

ગુજરેલાના ફરોહરોને યાદ કરતાં અને બોલાવતાં જેમ તેઓ
આપણા સ્વપતન ધરાનનાં હોય કે પરવતન-તુરાન, ચીન, રૂમ વગેરે
મુલકોના હોય તેઓને યાદ કરવામાં આવે છે. ફરોહરો બહેશ કરે
છે, જોર ધરાવે છે, આખાદી કરે છે ધણો કાયદો આપે છે, તેઓ
ઉસ્તેવાર અને ગાલેબ યાને બધાંને હરાવે તેવાં છે. તેઓ હીમતવાન,

તનદરોસ્તી આપનાર અને વીચારી નહી શકાએ તેવાં છે. ધરાનના બહીસ્તુન પહાદ ઉપર પારસી પાદશાહ દારાયશ હીસ્તારપીસે પોતાની ફતેહની છબી કોતરાવી છે તેમાં તે નામદારના માથા ઉપર જે પાંખ-વાલું પક્ષી ચીતારેલું છે તે પાદશાહના ફરોહરનો ચીતાર છે. ગુજ-રેલાના ફરોહરો હમસ્પથમેદેમ ગાહમ્યારના હીંગામ ઉપર મહોદલા તરફ આવે છે તથા આ મદદની ખાએશ રાખતા દસ રાત સુધી તેઓ ત્યાં ફરે છે અને ખોલે છે કે કોણ હમને આરાધશે ? કોણ હમારી કીર્તી ગાશે ? કોણ હમારી ઉપર મહોબત રાખશે ? ખોરાક અને વસ્ત્ર સાથના હાથે તથા અશોઈ તરફ પહોંચાડનારી બંદગીથી કોણ હમને આદરમાન આપશે ? હમારામાંના કોણનું નામ અહ્યાં યાદ કરવામાં આવશે ? તમારામાંના કોણનું રવાન હમને આરાધશે ? હમારામાંના કોણને તે ભેટ આપવામાં આવશે કે જે હંમેશ સુધી તાબા ખોરાક તરીકે થાએ ! મી. દેશાઈ મુજબ ક્રવપિ બોલ અગ્રેજી Force અથવા energy છે.

સ:—ક્રવદેગાન એટલે શું તે કેમ ગુજરવા અને તેના ફેટલા દીવસ છે ?

જ:—એ તેહવારો અસલના વખતથી આપણામાં ધણા અગ-ત્યના તહેવારો ગણાય છે. સદરે બેહેરે તવીઝમાં કહે છે કે એ દીવસો ઉપર જરથોસ્તીઓ બંદગીના કામો સીવાએ કોઇ તરેહથી ખીજું કાંઇ નહી કરે. રેવાયતોમાં કહે છે કે “ જંદ અવસ્તા એ દીવસોમાં પઢે અને સવાખનું કામ કરે. ખીજું દુન્યાનું કામ નહી કરે.” વરસની આખેરીના એ દીવસો પવીત્ર ગણાતા હતા. અસલના ધરાંની પાદશાહો એ દીવસો પર વ્યવહાર અથવા રાજદારી કામોથી ફરેગ રહેતા હતા. તેનો એક દાખલો તવારીખમાં નોશરવાન અદલનો મલે છે ? ઇ. સ. ૫૭૫માં ન્યારે રોમન શહેનશાહ જસ્ટીન એક એલચી ખાતું તેની મુલાકાતે મોકલે છે ત્યારે ક્રવદેગાનના તહેવારો આવી પહોંચેલા હોવાથી તેમાં રોકાવાથી તેના દસ દાવસ અસ્પંદાર્મદ મહીનો ને આસ્તાદ રોજથી તે વહીશતોઈશત ગાથાના દીવસો પસાર

થાએ ત્યાં સુધી નોશેરવાન તે એલચીખાતાંને ખોટી થવા કહે છે. એ દીવસો ઉપર સઘળાં ગુજરેલાંઓનું અન્ન આવવું થાય છે તેટલા માટે તેઓને સારો આવકાર આપવા માટે ઇરાનીઓ ધરો સાફમુદ્ર કરી તેને સણુગારે છે. તેઓ એ દીવસો ઉપર ધરમાંથી બહાર જતા નથી. અને છેલ્લા પાંચ દહાડા ઇજ્જતને, વંદીદાદ, અને દરનની બાજુ કરાવે છે. આપણે અશોકથી અને ખરાં જીગરથી તે અશોકરોહરોની નમ્યતે બહુતર કરાવીએ છીએ તેથી તેઓ ખુશી થઈ આપણને આશીશ દઈ પોતાના મીનોઈ મકાનમાં પાછાં ફરે છે. આવા બહુત-તરોથી અન્ન એક જાતનું સ્વચ્છ વાતાવરણ ઉભું થવા પામે છે. કે જેની બરકતથી અમશાશપંદો યજ્ઞો અને બીજી અનેક બલી શક્તિઓનું અન્ન આવવું થાય છે અને તેઓ આપણા દુન્યાના કામમાં મદદગાર થઈ આપણને હરેક રીતની રહેતુમાએ યાને સારો રસ્તો બતાવે છે. એ દીવસો બધા મલી દસ છે અને નહીં કે અદાર. દીન કરદમાં, રેવાયતમાં, સદદરે બેહેરતવીલમાં ક્રવદેગાનના દસ દીવસો જણાવ્યા છે. એ તેહવારોને મુકતાદ નામ નેરીયો સંગ 'ધવલ' ઉપ-રથી મળ્યું હોય કે જેવણ અષાઢિનામ ક્રવધિનામ નો સંસ્કૃતમાં અર્થ 'મુકતાત્માના વૃદ્ધી કરે છે.' એટલે છુટકારો પામેલા આત્મા એવો કરે છે. ક્રવદેગાન એટલે 'ક્રવધી અથવા ફરોહરોના તહેવારો' એ દીવસો ઉપર અશોક ફરોહરોનું આ દુન્યામાં આવવું થાય છે. તે દસ દીવસો યજ્ઞને અને નીઆએશનાં તેઓની યાદ કરવાની જરૂર છે. તેથી તેઓનું ધણું ખુશાલ થવું થાય છે. તેઓને નહીં આવકાર મળવાથી તેઓનું દુઃખી થવું થાય છે, અને તેઓ આ દુન્યામાંથી ઉઠાવગરી કરી જાય છે અને તે હીંગામ ઉપર સખાવત અને બખશેશ કરવાની ધણી જરૂર છે; શહેરના દરવીશોને મદદ કરવાનું અને દસ્તુરનું કામ ફરોહરની આરાધના માટે શીખવવાનું છે. અશોકરોહર મારફતે ગુજરેલાઓ અને જીવતાંઓ વચ્ચેના સંબંધ એક બીજા તરફ હોય છે. જીવતાંઓ તરફથી ગુજરેલાંઓના અશોક-ફરોહરને આરાધના મળે છે અને ગુજરેલાંના અશોકરોહરો તરફથી

જીવતાંઓને ચારી અને દુવા મળે છે. એ દીવસો ઉપર ધરાનમાં ૯૦૦ વરસ ઉપર એક ખાસ ઓરડામાં ખાવા પીવાની ચીજો મેલવામાં આવતી હતી અને ઘરમાં ખુશો આલવામાં આવતી હતી. અને એવું માનવામાં આવતું કે તે દીવસો ઉપર તેઓ તે કુટુંબમાં આવતા અને તે અર્પણ કરેલી ચીજોની ખુશો ભોગવતાં હતાં. ધુલપાનનો સુંદર સીંગાર અશો ગુજરેલાંઓની યાદ માટે ઘણોજ આવકારદાયક છે. એ દીવસોમાં આખા વરસોમાં અગ્નિપુષ્પે જે જે ગુનાહો થયા હોય તેનો પસ્તાવો કરીને ખોદા પાસે માફી માંગવી અને તે દીવસો ઉપર ખુશી સાથે ખંદગી, રતુની અને પરહેજગારીમાં ગુજરવા જોઈએ.

સ:—રીસ્તાખેજ (કેઆમત) એટલે શું અને તે ક્યારે થશે ?

જ:—રીસ્તાખેજ એ ખોલ ધરીસ્ત+આખેજ પરથી નીકળ્યો છે. ધરીસ્ત એટલે ગુજરી ગયેલાંઓ અને આખેજ=ઉભા થવું, એનો આખો અર્થ ગુજરેલાંઓનું પાછાં ઉભા થવું એવો થાય છે. કહે છે કે, દુન્યાની આખેરી આવશે ત્યારે બધાં ગુજરેલાં માણસોને પાછાં ઉભા કરવામાં આવશે અને આ દુન્યાને નવેસરથી પાછી ચાલુ કરવામાં આવશે. તે વખતે ખુરાષ જેવું કશું રહેશે નહીં અને તે વખતના લોકો ફરેસ્તાઈ ખસલતના થશે. આપણે ઇચ્છીએ છીએ કે તે જમાનો જલદી આવે. એ રીસ્તાખેજ છેલ્લો પેગમબર મોસ્થેશ મારફતે થશે. આપણે જરથોસ્તી ધર્મ ખુરાષની રાહ છોડી દેવા અને લલાઇની રાહ ઉપર આવવા ચાલુ શીક્ષણ આપે છે. એવી બધી અસરોથી આખરે લલાઇનો સર્વ ઠંકાણે ફેલાવો થશે અને નમામ ખુરાષ કમજોર અને લાચાર થઇને નાપદીદ થશે અને જમ્યાદ યસ્તમાં ફ. ૧૨માં કહે છે તેમ જે (દાદર અહુરમજ્દનું ખોરેદ) દુન્યાને તરોતાજગી વાલી, જીની નહીં થતી, નાશ નહીં પામતી, હમેશાં હયાતી ભોગવનારી, અને હમેશાં ફાયદો કરનારી કરશે, ગુજરેલાંઓ પાછાં સજીવન થશે, જીંદગી અને અમરપણું આવશે, તથા તમામ દુન્યા ખોતાની અરજ મુજબ તરો તાજગીવાલી થશે. અશોઇની

કાયદાકારક પેદાયશો અમર થશે. અને કહે છે કે અશો માણસને અને તેની પેદાયશને હાની પહોંચાડવાને માટે જો કે દરજ આસપાસ દોરધામ કરશે તો પણ તે ઉંઘો પડીને નાશ પામશે.

સઃ - ગુનાહ અને તેની પતેત વિષે સમજાવો.

જઃ—ગુનાહ એટલે કે ખોદાએ નેમેલા કાયદાની હદ ઓળંગી દુરવંદીના યાને ખરાબ માર્ગ ઉપર જવું અથવા જે કામ આપણા શરીર અને આત્માની ખરાબી લાવે તે ગુનાહ. ડા. મોદી ગુનાહને પહેલવી ભાષાનો શબ્દ ‘વનાસ’ સાથે સરખાવે છે અને એનો અર્થ એ રીતે કરે છે. ૧) વી+નસ એટલે વી=વધારે અને નસ=નાશ પામવું. ૨) બીજો અર્થ વી=વધારે અને નસ=પહોંચવું યાને હદ અદાર જવું. એ અંગ્રેજી બોલ transgress ને મળતો આવે છે. ગુનાહ એ જાતના આવે છે. ૧) તુકશાનકારક કામો કરવાથી અંગ્રેજીમાં Sin of commission અને ભડાં કામો કરવાની ટક ચુકવાથી Sin of Omission જેમકે મીઠાં પાણીમાં નસો (યાને મુવેલી કહોતી ચીજ (any decayed matter) નાંખવો તે ગુનાહ કહેવાયે. જો નસો નાંખેલો જોય તો તે તેમાંથી કહાડી નાંખવો. જો તેમ નહીં કરે તો તે પણ ગુનાહ યાને કે તક મલતાં ભડું નહીં કીધું, દરજ ભુલ્યા તેનો ગુનાહ, પતેત એ પહેલવી અને દારસી પતિત અને અવસ્તા પધતિત છે. પહેલો ભાગ ‘પધતિ’+ધ પધતિ=પાધું, ધ=જવું યાને ગુનાહ માટે પસ્તાવો કરી અશોધના સીદા માર્ગ ઉપર પાધું દરવું. અંગ્રેજીમાં regress બોલ આવે છે. અવસ્તા પ્રમાણે પતેત કરવાની ત્રણ રીત છે. ૧) પધતી-તેમ મનો ૨) પધતીતેમ વચો ૩) પધતી તેમ શક્યોથનેમ્. પધતીતેમ મનો એટલે ભડી દયાનતદારી અને ખરાં અંતકરણથી કીધેલો પસ્તાવો. પધતિતેમ વચો એટલે મોદેથી સારા સખુનો બોલીને કીધેલો પસ્તાવો. પધતીતેમ શક્યોથનેમ્=ગુનાહની તોજેશ યા દંડ તરીકે જરથોસ્તી ધર્મએ દરમાવેલા નેકીના અને સખાવના કામો કરીને કીધેલો પસ્તાવો. આપણા આત્માને બીમારી લાગુ નહીં પડે, તેને માટે ગુનાહથી દુર

રહેવાની આપણે ચોંપ રાખવી નોંધએ, અને એ રોગ મટાડવાની દવા પતેત છે યાને પસ્તાવો છે :જેથી આપણા રવાન (આત્મા) ઉપર તે ગુનાહની અસરનો વધારો થતો અટકે, વળી પતેતને ભરોસે જાણી નોંધને ગુનાહ કરવામાં ભારે નોંખમ છે. વળી આપણા ગુનાહ માટે બીજાઓએ કીધેલી પતેતથી આપણો ગુનાહ કપાતો નથી. ગુનાહ ચહડ ઉતરના આવે છે. એક માણસ એક ભુકું કામ કરે તે નુકશાનનું કામ ગુનાહનું કામ કહેવાએ. ગુનાહ ભર્યા કામોમાં જે કામ પોતાનેજ નુકશાન કરે તે કરતાં આજીબાજીનાઓને નુકસાન કરે તે વધારે ગુનાહ ભર્યું કહેવાએ. વળી અંજાણપણે ગુનાહ થયો હોય તો તે ખોદાતાલા માફ કરે છે પણ જાણી નોંધને ગુનાહ કર્યો હોય તો પસ્તાવો કીધા છતાં માફી મળતી નથી.

જુદા જુદા ધર્મોમાં તોજેશ અને પ્રશ્નાતાપના ફરમાનને લગતો ટુંક ઈન્તેખાબ.

દરેક માણસે પોતાના ધર્મના ફરમાનોને માન આપી ચાલવું. તે ફરમાનોનો અનાદર કરવો એ એક ગુનાહ છે. ગુનાહ એટલે કાયદાનો અનાદર. અંગ્રેજી બોલ transgress ને મલતો આવે છે એટલે to go beyond the limit. માણસ મોતને પાત્ર છે માટે તેને ખોદાની હજુરમાં જવાબ આપવા માટે પોતાના જાણી નોંધને કીધેલા અથવા અંજાણપણે કીધેલા ગુનાહ માટે ખરા અંતઃકરણથી પશ્ચાતાપ કરી ફરીથી તે ગુનાહ ન કરવાની કલુલાત આપવી નોંધએ. પશ્ચાતાપ વડા ધર્મગુરુ આગળ કરવો નોંધએ; કારણ કે વડો ધર્મગુરુ ખુદ પેખાબરનો જાએનશીન જેવો છે અને

પોતાના દરજ્જાને લીધે પશ્ચાતાપ સાંભળવાને પુરતો લાયક છે. એક ખ્રીસ્તી ધર્મગુરુ કહે છે કે જે માણસે ગુનાહ કર્યો હોય તેને પશ્ચાતાપ કર્યા બાદ રવાનને ગુનાહથી દુર રાખવું જોઈએ, નહીં તો તે ખોદા આગળ હમેશનો વીખુટો થઈ રહે છે.

ઇજીપ્શીયન, એસીરીયન અને બેબીલોનીયન જેવા પુરાણા ધર્મોમાં તેમજ યાહુદી, હિંદુ, બુદ્ધ, ખ્રીસ્તી અને મહોમેદન અને આપણા જરથોસ્તી ધર્મમાં ગુનાહની તોજેશ એક અતી અગત્યનો લાગ લગવે છે. ઇજીપ્શીયન ધર્મમાં ગુનાહની તોજેશ માટે સહેજ પણ ઇસારો મલતો નથી. તેઓ કોઈખી દીવસ ગુનાહ ભર્યા કામ માટે પશ્ચાતાપ કરતા હતા નહીં. એ લોકોની The book of the dead યાને ગુજરેલાંઓની ચોપડી નામે એક દસ્તાવેજ મળે છે જે ઉપરથી એમ સાબેત થાય છે કે ઇજીપ્શીયન લોકો ગુનાહનો કોઈ પણ દીવસ એકરાર કરતા નહીં હતા, અને ગુનાહનો એકરાર કરવામાં એક ઇજીપ્શીયને કોઈપણ ધર્મગુરુની જરૂર પડતી હતી નહીં. એ ચોપડી આસરે ઇ. સ. પૂ. ૧૫૮૦માં રચાએલી માલમ પડે છે. એ જાણીતી બાબદ ઉપર મારા વિદ્વાન મિત્ર એરવદ જમશેદ ઉનવાલાએ એક રસીલો નીબંધ લખ્યો હતો જેમાંથી આ અદના લખનારને ઘણી સારી રોશની મળી હતી. એસીરીયન તથા બાબીલોનીયન ભાષામાં લખાયેલી ખીલા રોકી તકતીઓમાં તેમજ ઇટો ઉપરથી જણાયછે કે યુફ્રેટીસ અને તાઇગ્રીસ નદીની ખીણમાં વસ્તા લોકોમાં પણ ગુનાહનો એકરાર હતો. પણ તેને નઈતીક વાસ્તવીક રૂપ આગલથી મલ્યું હતું. જે કોઈ ધાર્મિક ક્રીયા કરવામાં ભુલયુક થઈ હોય તો તે ગુનાહ માટે દેવતાઇ શીક્ષા ગણાતી હતી. એ દેવતાઓ ઉપર કાલાવાલા કરી કાંઈ અંબાણપણે થયેલા ગુનાહ માટે ધાર્મિક કવિતાઓ એસીરીયન અને બેબીલોનીયન ભાષામાં લખાયેલી મળે છે. ત્યારે હાં આપણે આટલો સુધારો જોઈએ છીએ કે ગુનાહનો એકરાર કોઈ ધર્મગુરુ આગળ કરવાને બદલે કોઈ દેવતાને હાજર નાજર જાણી મંદીરમાં કરવામાં આવતો હતો. ગુનાહની તોજેશ માટે એક ચોકસ ક્રીયા open the mouth

and wash the mouth યાને મોંદું ઉઘાડવું અને મોંદું ધોવું એટલે મોંદું ઉઘાડી ગુનાહનો એકરાર કરવો અને પછી સાચ્યું બોલવાનો ઠરાવ કરી મોંદું સાફ કરવું. વળી એ લોકોના રાજને પત્રીત જીંદગી ગુજરવી પડતી હતી કારણ કે તેને દેવતા આગલ લોકોના પ્રતીનીધી તરીકે રજુ થવું પડ્યું હતું.

યાહુદી લોકોના Old Testament માં 'તોરા' બોલનો અર્થ આભાર માનવો એવો થાય છે તે પાછળથી બીજી યાહુદી કેતાબોમાં 'ગુનાહનો એકરાર' એવા નામે વપરાયેલો છે. કહે છે કે એઓનો વડો ધર્મગુરૂ આખી યાહુદી પ્રજા માટે પોતે એકલો ગુનાહનો એકરાર કરતો હતો.

ખ્રીસ્તી ધર્મમાં વટવનારને ઇ. સ. પહેલી સદીમાં 'એપતીઝમ' લેવું પડતું હતું અને તેની પાસ ગુનાહનું એકરારનામું ભણાવવામાં આવતું હતું. ત્યારબાદ તેને ધર્મગુરૂ તરફથી મારી બક્ષવામાં આવતી હતી. જો ચોથીવાર ગુનાહ કરે તો તેને ધર્મમાંથી બહાર કાઢવામાં આવતો હતો. અસલ એક ગુનેહગાર ખ્રીસ્તી માટે જાહેરમાં એકરાર કરાવવામાં આવતો હતો. અને જો તે ગુનાહનો પસ્તાવો કરતો હતો તો તેને માટે દેવળમાં બંદગી કરવામાં આવતી હતી. જો એક ગુજર પામતો આદમી એક બીશપ યાને ધર્મગુરૂ આગળ હાથમાં હાથ મેળવી ગુનાહનો એકરાર કરે તો તેનો ગુનાહ તેના મુળમાંથી ઉખડી જતો અને તે એક ખરા દીનદાર ખ્રીસ્તી દાખલ ગુજરેલો ગણાતો હતો. આ રેવાજ હાલમાં પણ ખ્રીસ્તીઓમાં જોવામાં આવે છે અને બીશપને બંદે હાથ કોઈપણ ધર્મગુરૂ તેનો એકરાર સમજી શકતો હતો. આ ધર્મગુરૂ તે ગુનેહગારને નીચું લાગે તેની શીક્ષા કરાવવાથી દુર રહેતો હતો. હાલમાં પણ એક ફીરંગી એક પાદરી આગળ જઈ પોતાના ગુનાહની તોજેશ કરે છે અને તેને કહે છે "પાદરી દાદા પાદરી દાદા માન્ય ગુનાહ બક્ષ." ઇ. સ. ૧૬ મી સદીમાં જો કોઈ ગુનેહગાર માટે એક બીજો પવિત્ર માણસ બંદગી કરતો હતો તો તે ગુનેહગારે પોતે કીધેલાં તોજેશ સમાન ગણાતું

હતું. રોમના પોપ ૧૦ માને સેંટપીટરનું દેવદા બાંધવા પૈસા જોઈતા હતા, ત્યારે તેણે ગુનાહની માફી બક્ષનારી ચીઝ કહાડી હતી. જેને 'Indulgences' કરી કહેતા હતા અને જે કોઈ તે વેચાતી લેતું હતું તેના ગુનાહ માફ થયા એમ ગણાતા હતા. હીંદુ લોકોમાં નૈતીક ગુનાહ યા સંસારી ગુનાહ યા ધાર્મિક ક્રીયામાં ભુલ્લયુક્ત ગુનાહ દાખલ ગણાતી હતી. તેનો પશ્ચાતાપ કેટલીક ક્રીયાઓ કરાવવાથી, ભણુતરે ભણાવવાથી અને પૈસા તરીકે દંડ આપવાથી કરાવવામાં આવતો હતો. એક યુધ્ધ ધર્મશુર્યે જે પોતાના પંથના ફરમાનો સામે ગુનાહ કર્યો હોય તો જે વખતે આ ફરમાનો વંચાતા તે વખતે ગુનાહનો એકરાર કરવો પડતો હતો. ત્યારબાદ તેને તોજેશ તરીકે સજા કરવામાં આવતી જેથી કે આંગણું વાળવું યા પવીત્ર વડના ઝાડ આગલ ધુળ પાથરવી વગેરે. મુસલમાન ધર્મમાં હજરત મહમ્મદ પેગમબર પોતાના ધર્મમાં હજી જેઓ નહી વતલાયા હોય તેઓને બોધ દે છે કે તેઓએ પોતાનો ધર્મ છોડી દઈ તોખાહ કરી મહોમેદન ધર્મ પસંદ કરવો, નહીં તો તેઓને છેવટે જેહનમના આતશની શીક્ષા ખમવી પડશે. જરથોસ્તી ધર્મમાં ગુનાહને આત્માના રોગ તરીકે જણાવ્યો છે. જેમ તનની ખીમારી નહી થાય તેની અગાઉથી સંભાલ રાખવી જોઈએ અને જે થાય તો તેનો ધક્કાજ કરવો જોઈએ તેમજ ગુનાહથી દુર રહેવાનીખી ચોંપ રાખવી જોઈએ અને જે થાય તો તેનું નીવારણ કરવું જોઈએ. દાદેસ્તાની દીની નામની ચોપડીમાં કહે છે કે પાછલથી પતેત (પસ્તાવો) અને તોજેશ (પરાયશ્ચીત) કરવા કરતાં ગુનાહજ નહી કરવો એ વધારે સાઈ છે. પતેત એટલે પસ્તાવો તે છેક હૈડાંના બીતરથી ખરાં અંતકરણથી કરવો જોઈએ, નહીં તો તે એક માત્ર મોહેડેથી બળડેલું જાણવું. તોજેશ એટલે દંડ જો અને તો ઘટે તેથી વધારે સવાખ કરીને ભરવો. કેમકે જીવતાં જીવત કીધેલા સવાખના કામોથીજ, તે આખરે કામ આવશે. જરથોસ્તી ધર્મમાં તોજેશ તરીકે કરવામાં આવતાં સવાખના કામો ઘણી જાતનાં જણાવ્યા છે. જેવા કે નેક લોકોને સખાવત કરવી, દુન્યાની વૃદ્ધિ કરવી,

બદ માણસો અને નુકશાનકારક પ્રાણીઓનો નાશ કરવો. વળી દરેક જણે પોતાના ગુનાહની તોજેશ પોતેજ કરવી. એ વિષે મીનોખેરદમાં સવાલ છે કે આત્માની મુક્તીને માટે પતેત કેમ કરવી ? જવાબમાં કહે છે કે—પતેત (ગુનાહથી પાછું ફરવા) થવાને માટે ખાસ એ છે કે (ફરીથી તેજ) ગુનાહ જાણી જોઈને નહીં કરવો. અને જો અંજણે યા મુસ્તીથી યા બેઅકલાધથી ગુનાહ થાયે તો જો ધર્મ-ગુરૂઓ આગળ તેનો પસ્તાવો કરે અને પછીથી જો તે ગુનાહ નહીં કરે તો જો ગુનાહ થયો હોય તે તેની જાતથી દુર થાયે કે જેમ શેતાખી ભરેલો જોરાવર અને સખત પવન જંગલને એવું સાફ કરી નાંખે છે કે હર એક તણખું યા ચીજ જે ત્યાં પડેલી હોય તેને ત્યાંથી ઝાડી કઢાડે છે તેમ.

સઃ—પતેત પશોમાની કયા યજ્ઞની ક્ષતુમનથી કરવામાં આવે છે ?

જઃ—સરોષ ધજ્ઞની ક્ષતુમનથી કરવામાં આવે છે તેનું કારણ એ કે સરોષનો અર્થ નેક ફરમાન ખરદારી અથવા તાબેદારી થાય છે. એનો ધાતુ 'સુ' છે ને જેનો અર્થ સાંભળવું થાય છે. એથી ઉલટો બોલ અસ્તુસ્તિ યાને નાતાબેદારી, જાણી જોઈને ખોટું રસ્તે જવું. અને એ માટે આપણે પસ્તાવો કરી પતેત જાણીએ છીએ.

સઃ—અશોધને માટેનો જાણીતો ફકરો આપો.

જઃ—અએવો પન્તાઓ યો અપહે વીરપે અન્યએ પાંમ અપન્તામ્.

એનો અર્થ “એકજ માર્ગ છે કે જે અશોધનો છે સર્વ બીજા માર્ગો આડા છે.”. આપણામાં ‘અશો’ અને ‘દરવંદ’ બે બોલ આવે છે. અશો એટલે પવિત્ર, ખાલેશ, ગુનાહ વિનાનો. દરવંદ એટલે આડે માર્ગે ગએલો, અવસ્તા ‘દુ’ એટલે આડે રસ્તે જવું. ભટકવું. હાલ આપણે દરવંદ બોલ બીજા કોમવાળાઓ માટે વાપરીએ છીએ. ઘરમાં કાંઈ બાજ રોજગાર હશે તો ‘દરવંદને ઉપર ના ચઢાવતા’ બોલીએ છીએ ત્યાં દરવંદનો અર્થ બીજા જાતવાળો યા જુદીન કરી થાય છે. પણ તે ખોટી રીતે વાપરીએ છીએ. દરવંદનો ખરો અર્થ આડે માર્ગે જનાર પછી તે જરથોસ્તી હોય યા જુદીન હોય. એક જરથોસ્તી વતીક જો

હુઓ લકંગો હોય તો તેને પણ દરવંદ કહેવો. ત્યારે ખીજ કામવાલા કોઈ સારા માણસને શાકારણસર આપણે એ બોલ વાપરવો નોંધએ ?

સઃ—બહેસ્ત અને દોજખને માટે અવસ્તા બોલો શું છે, તે કેટલી જાતના છે અને તેનો ખુલાસો કરો.

જઃ—બહેસ્ત માટે અવસ્તા બોલ વહિશતેમ અહમ્ એટલે સકીથી સરસ જીંદગી અથવા હાલત. દોજખને માટે અવસ્તા બોલ દુજો દેમાંન યાને સકીથી ખુરી જીંદગી અથવા હાલત. અવસ્તા પ્રમાણે બહેસ્ત ચાર જાતના છે તેઓના નામો હુમતના દરજ્જાવાળું એટલે નેક વિચારનારને મલે તે, હુખતના દરજ્જાવાળું એટલે નેક બોલનારને મલે તે, હવશતના દરજ્જાવાળું એટલે નેક કામો કરનારાઓને મલે તે; અને અનધરઓચાઓ એટલે બેહદ રોશનીવાળું. દોજખના ચાર તખક્કા છે. દુશમતના દરજ્જાવાળું એટલે ખુર વીચારનારાઓને મલે તે, દુજૂખતના દરજ્જાવાળું એટલે ખુર બોલનારાઓને મલે તે; દુજવશતના દરજ્જાવાળું એટલે ખુર કામ કરનારાઓને મલે તે; અને અનધરતેમ એટલે અતીશય અધાર્જ દોજખ.

બહેસ્ત એટલે આ દુન્યામાં કીધેલાં સારાં કામોનો મરણ પછી મલતો બદલો. દોજખ એટલે આ દુન્યામાં કીધેલાં ખરાબ કામોને માટે પેલી દુન્યામાં તેના મરણ પછી મલતી સજા. મરણ પછી આત્મા ત્રણ દીવસ આ ગેતી દુન્યામાં રહે છે. અને તેટલા વખતમાં તેને પોતાની જીંદગીમાં કીધેલા સધળા સારા યા નરસાં કામોનું સામટું ચિત્ર ગોચા તેના કામોની નોંધ તેની દઝેના યા કેરદાર એટલે કામોનું સ્વરૂપ તેની સામેરજી થાય છે. અને જેમ એક સીનેમામાં તમામ બની ગએલા બનાવો આપણી આગળ બનતા હોય તેમ નોંધએ છીએ, તેજ પ્રમાણે તે ગુજરનારની નજર આગળ તેણે પોતાની જીંદગી દરમ્યાન જે કંતેહો તથા નીષ્ફળતાઓ મેલવી હોય, તે સધળાંનો ધન્ટેખાખ તેની નજર આગળ ખુલ્લો થાય છે. અશો માણસને તેની કેરદારથી ખુશી ઉપજે છે અને દુષ્ટ માણસને તેથી ગમગીની પેદા થાય છે. ત્રણ દહાડા પુરા થયા પછી ચહારમની ખામદાદે આ ગેતી દુન્યાની હદ પસાર કરી તે

રવાન ચીન્વત પુલ યાને (ચુંટી કાઢવાનો પુલ) the bridge of selection જ્યાં આએ દુન્યામાં કીધેલા કરતુકોનો હીસાબ લઇ નેકીનો બદલો અને બદીની શિક્ષા ઠરાવવામાં આવે છે ત્યાં તે રવાન દાખલ થાય છે. બેહશતમાં દાખલ થનાર અશો અને દોજખમાં જનાર પાપી તેઓ બંને એકજ બાપના બે બચ્ચાં છે. દોજખમાં જનાર પાપીને માટે કાંઇ હંમેશ સુધીનું દોજખ નથી, ત્યાં તે જઇ પોતાની મેલેજા ભુરો રસ્તો છોડવાની અને બેહશતના રસ્તાપર જવાની કોશિશ કરે છે. એક જીંદગી પછી એકદમ બીજી જીંદગીમાં જઇને ખોદાને પહોંચી શકાતું નથી, વચમાં અનેક મંજલો કાપવાની છે. ભુરી કરણી બાદ કરતાં જેટલી ભલી કરણી વધારે હોય તેટલા પ્રમાણનું તેને બેહશત મલે છે તેમજ ભલી કરણી બાદ કરતાં જેટલી ભુરી કરણી વધારે હોય તેટલા પ્રમાણનું તેને દોજખ મલે છે. ગમે તેવા પાપી માણસે હારી ખાવાનું નથી તે જેટલી ભલામી કરી લેશે તેટલો ફાયદો મરણ પછીની જીંદગીમાં તેનું રવાન મેળવશે. જરથોસ્તી ધર્મનું ખાસ ફરમાન છે કે “અકેમ અકાઈ વંધુહીમ્ અષીમ્ વંધહવે.” યાને બદીનો બદલો બદી અને નેકીનો બદલો નેકી છે. કરણી તેવી પાર ઉતરણી, એ જરથોસ્તી ધર્મનું ખાસ ફરમાન છે. “કરશે હાથે તેજ તે લઇ જશે સાથે.” મરહુમ દસ્તુર દારબ પાહલન પોતાના ફરજિયાતનામાં ખુલ્લું લખે છે કે:-

“રવાને ખીશ્તરા હમ ખીશ્ ગમખુરુ
જનો ફરજંદરા ગમખારુ મશમુરુ.”

યાને તારા આત્માની શીકર તું પોતેજ કર, તારી ઓરત અને તારાં ફરજંદ તારી શીકર રાખે તેને ભરોસે ના રહે. ગાથામાં યજ્ઞશને હા ૪૩-૫ માં કહે છે કે “એ હોરમબદ! જ્યારે તુંને દુન્યાની પેદાયશમાં સઉથી ચઢતો જોયો ત્યારે તુંને મેં ખચીત આબાદી કરનાર ગણ્યો. પેદાયશના સઉથી છેવટના અંત સુધી ત્હારી ઈનસાફવાળી રીતી પ્રમાણે (માણસોને) તેઓના કરતુક તેમજ વચન પ્રમાણે તું બદલો આપશે તે એવી રીતે કે ભુરાને ભુર અને ભલા માણસને

સારા આશીરવાદ. મરણ પછી બલી મનશનીવાળાં 'અશો માણસને માટેજ ગરોથમાન' છે એમ અરદીખેરત યસ્તમાં કહેલું છે. મીનો-ખેરદની પહેલી કેતાબમાં કહે છે કે 'ધણા સવાળી અને બહેસ્તમાં પોહચવાના માર્ગો કયા ?' જવાબમાં કહે છે કે પહેલો માર્ગ સખાવત, ૨) રારતી, ૩) શુક્રગુનરી ૪) સંતોષ ૫) બલાંઓના હકમાં બહુ ધચ્છવું તથા કરવું અને સર્વને ચહાનાર થવું.

મનશની, ગવશની. કુનશની.

યાને

વિચાર, વચન, અને કામ.

હર ધડીએ આપણા મગજમાંથી વિચાર વીજળી જડપે પસાર થઈ જાય છે પણ તેને આપણે ઓળખી શકતા નથી. જો વિચારને પહેલેથીજ આપણે ખરાં રૂપમાં ઓળખતે તો આજે આપણી સ્થિતિ કાંઈ જુદીજ થતે. વિચાર આપણી જીંદગી ટકાવવા માટેનું એક બળવાંત હથીયાર છે. જેણે વિચારને ઓળખ્યો તેણે પોતાને તેમજ તેના પેદા કરનારને ઓળખ્યો. વિચાર એક પ્રબળ શક્તિ છે. જેમ કાળાં વાદળાંમાંથી વીજળી એક એકાદ પ્રકાશ ફેલાવી ગેબ થઈ જાય છે તેમ વિચાર માણસના મનમાંથી હરપળે પસાર થઈ જાય છે. માણસના વિચાર તે આપણા સુખ દુઃખના બીયાં છે. આપણા ગઈ કાલના વિચારોએ આપણને આજના માણસ બનાવ્યાં છે અને આપણા આજના વિચારો આપણને આવતી કાલના માણસ બનાવશે. જે માણસ હુમત હુખત હવરૂરત પ્રમાણે ચાલે છે તેજ માણસ ખચીત આ દુન્યામાંથી પોતાનું વહાણ સહી સલામત હંકારી લઈ જાય છે. એક લખનાર કહે છે કે—A man is a creature of reflection, what he thinks upon, he becomes. બીજો એક લખનાર કહે છે કે—

When a foolish thought within,
Tries to take us in a snare,
Conscience tells us it is a sin,
And entreats us to beware,

સ્કોટલૅન્ડના એક કવીના આખમાં કહે છે કે જ્યારે તેની માતા તેના જન્મ વખતે નાજુક હાલતમાં હતી ત્યારે તેણી હંમેશાં ગીતો ગાઇને પોતાના જીવને ખુશી કરતી, અને તેણી એવું ઇચ્છતી કે તેણીનું ફરજદં પણ એક કવીજ જન્મે. વીદ્વાનો કહી ગયા છે તે ખરુંજ છે કે સાફ નીષ્ઠાથી ખોદાતાલા પાસ કરેલી માંગણી સફળ થયા વિના રહેતી નથી. આ ઇચ્છા મુજબ તેણીનું આળક એક બેટો જન્મ્યો અને તે અતે સ્કોટલૅન્ડનો એક મોટો કવિ થઇ ગયો. ઇતીહાસ ઉપર નજર કરતાં આપણને એમ જણાય છે કે નેપોલી-યનને આવો મહાન લડાયક બનાવનાર પણ તેની માતાનાજ બળવંત વિચારો હતા. આ ઉપરથી જણાય છે કે દુન્યામાં જે કાંઇ બને છે અને જે કાંઇ બનશે તે વિચારશક્તિની ઉચ્ચ ખીલવણીને લીધેજ છે. બધા વિચારનું બહુ સેવટ આવશે અને ભુડા વિચારોનું ભુડું છેવટ આવશે. Evil reward for evil and good for good.

ખરાબ વિચારો આપણને બીલજી શબ્દો તરફ દોરવે છે તેથી ખરાબ સખુનો બોલવા નહીં અને તોખી આપણા પારસી છોકરાઓ રમત ગમતમાં તરેહવાર ખરાબ શબ્દો મોંમાંથી બોલે છે. તેઓ શું બોલે છે તેનો વિચાર કરતા નથી. તે ખરાબ શબ્દોનો અર્થ સમજાવનાર બીલત્સ ભાશા foul language તેઓ જટ પકડી લે છે. ખરાબ જાતની મશકેરીમાં કેટલાકો મોજ માને છે અને તે નાના છોકરાઓ આગળ કરવામાં પણ ડરતા નથી. તેના કેવા ભયંકર ખરીણામો પાછળથી તેઓ લાવે છે તેનો તેઓને ખ્યાલ હોતો નથી. ખરાબ વાર્તાઓ મળહ મેળવવા કરવામાં આવે છે. કવી મીલટન એ વિષે Comus કહે છે તે ખરું છે કે:—

But when lust,

By unchaste looks, loose gestures, and foul talk

But most by lewd and lavish acts of sin,

Lets in defilement to the inward parts,

The soul grows clotted by contagion,

Embodies, and imbrutes, till she quite lose,

The divine property of her first being,

માણસના મુખથી બોલાયલો બોલ તે વચન છે. એ વિચારનું પ્રગટ થવું છે. વીદ્યાનોનું કહેવું છે કે કોઇપણ શબ્દ પોતાની મેળે વિચાર શક્તીની મદદ વિના બોલી શકતો નથી. આપણું મગજ એક ક્ષણરૂપ જમીન છે. આપણા વિચારો તે જમીન ઉપર ઉગતા છોડવા છે અને આપણા શબ્દો તે તેજ ઝાડ ઉપર ઉગેલાં ફુલ છે. જે પ્રમાણે નેમથી મારેલો તીર ખરાબર ટાંકેલી જગા ઉપરજ પોતાનું કામ કરે છે, તેજ મીસાલ એક બોલાયલો બોલ જો તે કડવો હોય તો સામા ઘણીનું દૈયું આરપાર ચીરી નાંખે છે. થોડું બોલો પણ મીઠું અને ખરું બોલો. જો ખીજા માણસો વાત કરતા હોય તો આપણે વચમાં બોલવું નહીં જોઇએ. જો આપણે કોઈની ભુલ દેખાડવા માંગતા હોઇએ તો ‘એઅદખી માફ છે સાહેબ,’ એમ બોલવું જોઇએ જેથી આપણે માટે ખીજના મન ઉપર સારો છાપ બેસે કહેવત છે કે:—

Kind words awaken kind echoes.

શબ્દ એક વેળા બોલાયો કે બસ ખલાસ. તે માણસના જીવનમાં હમેશ માટે કાયમનો કોતરાએલો રહી જવાનો. આપણી ઘણીખી માફી યા કાલાવાલા તે શબ્દને મીઠાડી શકશે નહી. વિચાર વગરનો માણસ પોતાની જીભની લગામ પોતાના હાથમાં રાખી શકતો નથી. તે જેમ મનમાં આવે છે તેમ બકે છે અને પોતાની બોલવાની મુખાધિમાં પોતેજ ફસી પડે છે, એક લખનાર કહે છે તેમ:—

Filthy words, O let them never,
From the tongue unbridled slip;

May a watchful spirit ever,
Check them ere they soil the lip,

જે પ્રમાણે એક માણસ ઉતાવળમાં કાંઈ કાચું કાપે અને મોટા ખાડો જોયા વિના તેમાં એકદમ પછડાઈ મરે છે, તેજ પ્રમાણે હરેક માણસ હરેક વાતનું સાર નહાઈં પરિણામ તપાસ્યા વિના તેમાં એકદમ પછડાઈ મરે છે. અગર જો હરેક માણસ હરેક વાતનું સાર નહાઈં પરિણામ તપાસ્યા વગર કામ કરે છે તો તેમાં તે ફસી પડે છે. માટે એ વાંચનાર! તું વિચારનો શબ્દ લક્ષ દઈને સાંભળ. વિચારનું બોલવું તે દહાપણનું બોલવું છે. મહાભારતમાં કહ્યું છે કે:—

The wound a foeman's trenchant steel,
Inflicts, in time again will heal;
The tree, a woodman's axe o'er throws,
Soon sprouts again, and freshly grows,
But nevermore those wounds are closed,
Which harsh and cutting words have caused,

ખરાબ શબ્દો બોલવાની ટેવ અટકાવવી હોય તો મા આપોની ફરજ છે કે તેઓએ પોતાના ધરમાંજ આવા ખરાબ શબ્દો બોલતાં દુર રહેવું જોઈએ. તેથી તેઓના છોકરાઓ પણ તેવા શબ્દો કદી બોલશે નહી, અને ધરના ચાકર નોકરો પણ એવા શબ્દો બોલતાં અટકશે. બીજું શિક્ષકોએ ચોકસાઈથી છોકરાંઓને એવા ખરાબ શબ્દો બોલતાં અટકાવવાં જોઈએ. કહેવત છે કે:—

A soft answer turneth away wrath,
But grievous words stir up anger,

કામ એ વિચારનું બીજુ રૂપ છે. જેમ હરેક શબ્દ વિચારના પરિણામે બોલાય છે તેજ માફક હરેક કામ વિચારશક્તિને લીધેજ ચાલ શકે છે. જેમ માણસની જીંદગી ત્રણ તબક્કામાં વહેંચાઈ જાય છે તેમ વિચાર પણ ત્રણ તબક્કામાં વહેંચાઈ ગયા છે. વિચારનો પહેલો તબક્કો તે કંઈ શુભ ખ્યાલ. બીજો, તે મુશ્કેલી નીકળતો શબ્દ, અને ત્રીજો તે કામ. કામો કાંઈ એક જાતના હોતા નથી.

પણ જાત જાતના હોય છે. દરેક કામનો આધાર આપણી વિચાર શક્તિ ઉપર રહે છે. વિચાર તો આપણે હમેશા કરીએ છીએ પણ અધા વિચારો કાંઈ અમલમાં આવતા નથી. જ્યારે તે વિચાર અમલમાં લાવીએ ત્યારેજ તે કામ કીધેલું કહેવાયે અને બધાં કામો તો થોડાઓજ સારી રીતે આરંભે છે. એક લખનાર કહે છે તેમ.—

Sow an act and you shall reap a habit,
Sow an habit and and you shall reap a character
Sow a character and you shall reap a destiny,

દરેક કામ આપણે પોતેજ કરવું. જે છોકરો પોતેજ એક કામ કરે છે તો તેને એક પગથિયું આગળ લીધેલું કહેવાયે છે, અને તેથી ફાયદો એ થાય છે કે તે બીજા અને વધુ સરસ કામો કરવાને જોર મેળવે છે. જે છોકરો બીજાને બરોસે કામ કરતો થોભી જાય છે તે જોર તેમજ હીમત એક બોય છે, અને તે પોતાની નિશાળ તેમજ અભ્યાસ છોડી દેવાને સારા બહાનાની શોધમાં રહે છે. એક લખનાર કહે છે કે:—

Seek advancement not through favour but by your own merits

દરેક છોકરાએ પેલી Paddle your own canoe યાને કે તમારે બરોસેજ રહો અને બીજાને બરોસે કામ ના કરો એ કવિતા સદા યાદ રાખવી. જે માટે એ નામની કવિતા ઘણી જાણીતી છે.

Up this world and down this world,
And over this world and through, ••
Though weary and worn
And all forlorn
Still paddle your own canoe,

સ:—અહરમજ્દના બે મીનો રપેન્તમઈન્યુશ્ તથા અંગ્રમઈન્યુશ્ વિષે ખુલાસો કરો.

જ:—અવસ્તા-પાચૂયા શ્વોર્શતારા યજમઘદે (હપતન યસ્ત કરદો ૮-૧) યાને તે બંને રક્ષણ કરનારા તથા ઘાટ ધડનારાઓને

હમો વખાણીએ છીએ. સરોષ યસ્ત કરદા ૧ લામાં કહે છે કે “દાદાર અહુરમજ્દની તમામ પેદાયશમાં તેણે (સરોષ યજ્ઞે) પહેલાં બીછાવેલી ખરસમથી, દાદાર અહુરમજ્દને આરાધ્યો, અમશાશપદોને આરાધ્યા તથા તે “બંને રક્ષણ કરનારા તથા ઘાટ ઘડનારાઓને” આરાધ્યા કે જે બંધે તમામ પેદાયશને ઘાટ આપે છે. અહુનવદ ગાથામાં કહે છે કે જ્યારે એ બે મીનોષ શક્તી (યાને સ્પેનામીનો અને અત્રેમીનો) દાદાર અહુરમજ્દના હોકમ પ્રમાણે ફેરવેલું કામ કરવાને પહેલ વહેલાં સાથે મલયા ત્યારે શરૂઆતમાં એકે છંદગી અને બીજાએ નાશ પેદા કરીધાં અને જ્યાં સુધી દુન્યા આખેર થશે ત્યાંસુધી (એ પ્રમાણે ચાલ્યા કરશે.) (ય. હા. ૩૦-૪)

કુદરતમાં દીઠામાં આવતો સામસામી ઉલટી અસર કરનારો કાયદો (The law of polarity) તમામ પેદાયશને તેના મુકરર કીધેલા કાયદા પ્રમાણે ચલાવે છે. આ બે એકેકથી ઉલટી અસર કરનારી શક્તીઓનું સમતોલપણું દુન્યામાંની કોઈપણ પેદાયશ ઉપર જ્યાંસુધી સંરખું રહે છે ત્યાંસુધી તે પેદાયશ પોતાનો આકાર નીભાવી રાખે છે પણ જ્યારે તેના સમતોલપણામાં કોઈ ખલલ પડે છે, ત્યારે તેના પ્રમાણમાં તે પેદાયશમાંથી કોઈ નવા જુદાં રૂપો જાહેર થાય છે. એ શક્તી વચ્ચેનો ઝઘડો જેમ કુદરતની જનદાર અને નિર્જીવ પેદાયશમાં જોવામાં આવે છે, તેમ સંસાર, નીતિ અને ધર્મની ક્ષીલસુક્ષ્મમાં પણ જોવામાં આવે છે. આ દુન્યાના બંધારણમાં એક પ્રાણી, ચીજ, ગુણ કામ વગેરેમાં એકેકથી ઉલટું જોડકું યા હરીફ પેદા થએલું જોવામાં આવે છે. રોશની અને અંધારું, ગરમી અને થંડી, નેકી અને બદી, જન્મ અને મરણ, સાચ્યું અને જુઠું એ સર્વમાં એક એકથી ઉલટા ગુણો છે તો પણ તેઓ આ દુન્યાની ચોખ્ખ રચના માટે તેઓ એક બીજા સાથે જોડાયેલાં છે, અને એકની મદદ વગર બીજાની હસ્તી ટકી શકતી નથી. જેમ જુઠું વગર સાચ નહીં, અંધારા વગર રોશની નહીં, ગુસ્સા વગર રહેમ નહીં, એવી એ બે શક્તિઓ છે, જે દુઃખ નહીં હોય તો સુખ કોણને કહે,

જુરાઇ નહી હોય તો ભલાઇ કેમ કહેવાયે. ગુસ્સો અને રહેમ એકજ જગે વસે છે તો પણ એકમાંથી માહું પરીણામ અને બીજામાંથી સાઈ પરીણામ આવે છે, તેથી એક અંગ્રમઇન્યુશને લગતું તેમજ બીજું સ્પેન્ટમઇન્યુશને લગતું કહેવાયે છે. સ્પેન્ટમઇન્યુશનો અર્થ વૃદ્ધિ કરનાર મીનો અંગ્રેજીમાં Creative spirit એવો થાય છે. અંગ્રમઇન્યુશનો અર્થ, નાશ કરનાર મીનો Destructive spirit એવો થાય છે. આએ એકમેકથી ઉલટી તોપણ એકમેકને મદદ કરી કામ કરનારી શક્તીની મદદથીજ દાદાર અહુરમઝદે તમામ પેદાયશ તેમના ચકરાવામાં ફરતી બનાવી છે. ધર્મની મુળ નેમ માણસ જાતને નીતિને રસ્તે ચલાવી અશોધનો વધારો કરાવવાની છે માટે એક ગ્રાણી, ચીજ, ગુણ કામ જે નેક, ભણું અને માણસને ફાયદો કરનાર હોય તે સ્પેન્ટમઇન્યુશને લગતું કહેવાયે છે, અને તેથી ઉલટું જે કાંઈ માણસને વધારે નુકસાન કરનાર હોય તે અંગ્રમઇન્યુશને લગતું કહેવાયે છે. ખોરશેદ, ચંદ્ર, તારા, આતશ, જમીન, પાણી ગોસપદો જેઓથી માણસ જાતને ફાયદો થાય છે તે સ્પેન્ટમઇન્યુશને લગતાં કહેવાયે છે, તેમજ ગંદકી, દુઃખદરદ, અધિકાર, ઝેરી ખર-ફસ્તરો યાને નુકસાનકારક જાનવરો જેઓથી માણસ જાતને નુકસાન થાય છે તે અંગ્રમઇન્યુશને લગતાં ગણાય છે. સચ્ચાઈ, ધનસાદ, પ્રમાણીકપણું વગેરે સદગુણો સ્પેન્ટમઇન્યુશને લગતા ન્યારે જુઠાઈ ગેરધનસાદ, અપ્રમાણીકપણું અંગ્રમઇન્યુશને લગતા છે. જે સારા ગુણો હોય તે જાળવવા ખીલવવા તેમજ વધારવા અને જે જુરા હોય તે તોડવા ઘટાડવા અને અશક્ત કરવા. ખોદાએ આપણને મરજી પ્રમાણે કામ કરવાની છુટ આપેલી છે. (Free will) પણ તેને માણસની મરજીને આંકાશમાં રાખવા પણ દરાવેલું છે. માણસ એ છુટનો જે પ્રમાણે ઉપયોગ કરે તે પ્રમાણે સ્પેનામીનો કે જેનામીનોની શક્તિઓનો ઉપયોગ તે વધારે છે યા ઘટાડે છે. આપણી ઉપર જે નુકસાન આવી પડે છે તે આપણું નસીબ ઉધું પડવાથી આવતું નથી. માણસ જો ખોદાના નેમેલા કાયદાથી ઉલટા ચાલે તો તે પોતાને

માટે ખુર નસીબ લાવી શકે. માણસ તે મરજી પ્રમાણે ચાલવાની છુટ જે પ્રમાણે વાપરે તે પ્રમાણે તે પોતાના હકમાં ભલાઈ અથવા જુરાઈમાં વધારે યા ઘટાડો કરે છે. ખોદાએ કંઈખી જાતની બદી પેદા કીધી નથી, તે કરનાર આપણે પોતેજ છઈએ અને તેને માટે આપણે પોતેજ જવાબદાર છઈએ. એ પ્રમાણે સ્પેન્ટમધન્યુશની પક્ષે રહી અંગ્રમધન્યુશની સામે લડવું એ જરથોસ્તી ધર્મનું ખાસ ફરમાન છે ૧

સ:—અથોરનાન ખેલનો અર્થ અને તેની ખાસીયતો જણાવો.

જ:—અથોરનાન ખેલ આશ્રવનનો બનેલો છે, જેનો અર્થ આશ્ર=આતશ વન=સંભાળ લેનાર, જાલવણી કરનાર. ત્યારે અથોરનાન=આતશની જાળવણી કરનાર એ એક ટોલાનું નામ છે કે જેમાં દસ્તુરો તથા મોખેદ હોય છે જેઓ દીનનો એલમ શીખેલા હોય છે અને રાત દહાડો અભ્યાસ કરી તે એલમ ખીજાઓને શીખવવાની કોશેશ કરે છે. એક અથોરનાન કેવો હોવો જોઈએ તે વિષે વંદીદાદમાં પ. ૧૩-૪૫ માં નીચલી ખાસીયતો જણાવી છે. ૧) અંદાજનાર ખોરાક લેનારો, મિતાહાર, ખોરાક પોશાકમાં શોખો અને મોજો ભોગવવામાં મિતાહાર, યાને સમતોલ રહેવું (temperate) એ આશ્રવનોનો ખાસ સદ્ગુણ છે. ૨) સંતોષી યાને જે સુખ અથવા ક્ષયદા આપણે ભોગવીએ છીએ તે જાણવાની ઘટિત બુદ્ધિ અને જે વિપત્તિ આવી પડે તે ધીરજથી સજુરી રાખી ખમવાના સ્વભાવને સંતોષ કહે છે. જે પોતાની સ્થિતિમાં સંતોષ માને છે તેનાથી અવદશા વેગળા રહે છે, તેના હૃદયમાં સ્વર્ગની શાન્તિ રહે છે. આસપાસની સઘળા ચીજો તેને આનંદદાયક લાગે છે. તે સૌ સાથે મલતો રહે છે. ૩) જે સદ્ગુણ દુઃખને હીમ્મતથી સહન કરનારો હોવો જોઈએ ૪) તે ભટકતી જાંઘળી નહી પણ નિયમીત જાંઘળી ગુજરનારો હોવો જોઈએ. વળી તે ઉપરાંત ખીજાઓના સંકટ તાળનારો, આજીઆજીનાઓને સારો રસ્તો બતાવનારો, તેઓના સુખમાં વધારો કરનારો, અને આજીઆજી અશોષ ફેલાવનારો હોવો જોઈએ.

આપણી કામના જે દસ્તુરો (દસ્તુર એટલે દીનને લગતા હોકમ ફરમાવનાર ધર્મગુરુ) હોય તે કેવા હોવા જોઈએ, નહીં કે જેઓ રેસમાં જાય તેવા, નહીં કે જેઓ સાધુઓને પુજે તેવા, નહીં કે જેવો માનચંદના લુખા, નહીં કે જેઓ સલામી લેવાના લુખા, નહીં કે જેઓ વધતાંમાં વધતી સાલ મેળવવાના લુખા, પણ ખરા, સાચ્યા, પરહેજગાર, ધર્મની ખાતેખી જાણનારા, પોતાની ફરજ સારી રીતે સમજનારા, પોતાની ખરી ઇજ્જત અને માન જાળવનારા, કામને ધર્મની ખારીકીનો તેમજ ક્રિયા કામોનો સાચો અને વાજખી બોધ આપી ખરી સમજ આપનારા એવાઓની આપણને જરૂર છે. આપણને પાદશાહ શાપુરના રાજ્યમાં નામાંકીત થઈ ગએલા દસ્તુર આદરખાદ મારેરપંદ, અરદાએવીરાફ, જુનરગ મેહર જેવા દસ્તુરો જોઈએ છીએ. દસ્તુર આદરખાદનું પંદનામું એક સાચ્યા જરથોસ્તી તરીકે કેવી જાંદગી ગુનરવી તેનો પુરેપુરો બોધ આપે છે. અથોરનાનની ખાસીયતોમાં નીચલી મુખ્ય છે જેવી કે સંકટો સહન કરવાં, પરહેજગારી પુરતી રીતે જાળવવી, સંતોષ માથની જાંદગી ગુનરવી, એલમની શોધમાં સદા મશગુલ રહેવું, વીચાર, વાણી અને કામ રાસ્ત રાખવાં, પ્રમાણીકપણું, શાંત સ્વભાવ, શક વગરની ચાલચલણ લોભ અને લાલચ મારી દહાવવાની આદત, ક્રિયા કામોનો ખરો, વાજખી અને ઘટતો બોધ આપી લાયક ક્રિયાઓ કરવા કરાવવા લોકોને શીખામણ દે, એક નકલ કરવા જોગ જીવતો જાગતો દાખલો, એજ એક અથોરનાનની ખરી ખાસીયત, હોવી જોઈએ. જે અથોરનાન પોતે એલમ હાંસલ કર્યા વગર અને ખીજાઓને નેક માર્ગ દેખાડ્યા વગર, પોતાનો વખત ફક્ત વગર સમજની જાંદગી અશુદ્ધ ઉચ્ચારોમાંજ લાજવામાં ગાળતો હોય, કોઈ બેહદીન પાસ ચોક્કસ ક્રિયા કામો માટે દામ લેવા છતાં તે ક્રિયા બજાવવાની ગફલતી કરે તો તે અથોરનાનના નામને કલંક લગાડનારો ગણાય છે. જે પ્રમાણે એક ભરવાડની બેદરકારીથી ગોસપંદનું ટાળું વીખુટું પડે તેમ એવા અથોરનાનની ગફલતીથી અને બેદર-

કારીથી બેહદીનોતું ટોળું તેનાથી વીખુટું પડે અને તેના ઉપરનો વીશ્વાસ તેઓ તમામ ખોઈ દે તેમાં નવાઇ જેવું કશું નથી. આ જમાનો શીખેલા ભણેલાઓનો છે. લઘ ચલાવવાનો વખત હવે વહી ગયો છે. હવે શું અને કાંએ અને કેમ એ સવાલોની પુરતી માહિતગારી મેળવવાનો વખત છે. હવે “દોસી તેવું અફરગાન”ના દીવસો વહી ગયા છે, હવે સાલ પાઘડી પહેરવાનો વખત પુરો થયો છે, હવે તો બસ લાયકાત અને લાયકાતજ બેહદીનો માંગે છે. આપણા ધર્મને સજીવન કરવાને જરમની, ક્રાન્સ, ઇંગ્લાંડ વગેરેના વિદ્વાનોને આપણે આભારી છઇએ. પણ અફસોસની વાત છે કે અથોરનાનો જેઓ એ ધર્મમાં જન્મેલા છે તેઓમાંના ઘણાઓ તેની સમજણ મેળવવાની કાળજી રાખતા નથી. આપણી કેમના ખરા ધર્મ ચુસ્ત ગ્રહસ્થ મી. મેહરવાનજી કામા કે જેઓએ અથોરનાનની હાલત ચટતી કરવા માટે ૨૫ લાખ રૂપીયાની નાદર રકમ કાઢી આપી છે ને એક અથોરનાન ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઉભી કીધી છે તેમાંથી, એવા લાયક મોભાદાર, સાચ્યા, કેળવાએલા, ઉદ્યોગી, મીલનસાર, ધર્મની વાકેરી પુરેપુરી ધરાવનારા અથોરનાનો મેળવવાની આપણે આશા રાખીએ છીએ કે જેઓ આપણું ખરું માન અને ઇજ્જત છતી લેશે. એક બેહદીનની ફરજ છે કે એવા અથોરનાનોને ઘટતું માન આપવું કે જેથી તે પોતાની જવાબદારી સમજી અને સ્વમાન જળવી પોતાના પવીત્ર પેશાને લાયક નીવડવાની કોશિષ કરે. બીજું, બેહદીનોએ તેમના ગુજરાનને માટે તે ચિંતામાં નહીં રહે તેવા ઘટતો, લાયક તેમના મોભાને છાજતો લવાજમ તેને આપવાની ફરજ છે.

સ:—અવસ્તામાં કેટલી જાતના ખોરેહ (નુર નામો) છે, અને ખોરેહ એટલે શું ?

જ:—પાંચ જાતના ખોરેહ જણાવેલા છે. અધરયનાંખ ખરેનો એટલે ઇરાંનીઓનું ખોરેહ, કવેમ ખરેનો એટલે કયાનીઓનું ખોરેહ, અખરેત ખરેનો એટલે અથોરનાનું ખોરેહ, જરથુશ્ત્ર ખરેનો એટલે જરથોસ્તનું ખોરેહ અને યિમહેખરેનો એટલે જમશેદનું ખોરેહ. ખુરેહ એટલે અસાધારણ મીનોઇશકિત કે જે ધરાવનાર શખ્સ ખરાબી

ટાળી શકે છે. તેમજ બીજાં મહાભારત કામો પાર પાડી શકે છે. જે માણસ પોતાના તન, મન અને રવાનને પવીત્ર રાખવા સાથે હમેશાં રાસ્ત વિચારે, રાસ્ત બોલે, અને રાસ્ત કામો કરે, જે અશો રહે તેને તેની બલાષ્ટના પ્રમાણમાં વધતું કે ઓછું ખુરેહ મળી શકે, જેની મદદથી તે બીજાંઓથી નહીં થાયે તેવાં મહાભારત કામો કરી શકે, જ્યાં વેર તે માણસ અશો રહે ત્યાંસુધી તેનું ખોરેહ તેની સાથે રહે, પણ જો તે પોતાની અશોષ છોડે તો તેનું ખોરેહ તેની આગળથી જતું રહે અને તેની પડતીની શરૂઆત થાયે જેમકે જમ-શેઠ પાદશાહ ખુરેહ ધરાવતો હતો પણ જે દહાડે તે જીકું બોલ્યો તે દહાડેથી તેનું તે નુર ઉડી ગયું, તે શીકે પડ્યો અને દીનપર દીન ખુવાર થયો.

અવસ્તા જમાનામાંની નીચલી પ્રજાઓ જણાયલી હતી, અધર્મ, તુઘર્મ, સધરિય, સાધની અને 'દાહી' તેમાંના અધર્મ એક વિશેષ ખોરેહ ધરાવતા હતા. અવસ્તામાં અથોરનાનોનું તેમજ જાણીતા ક્યાનીઓનું ખોરેહ જણાવ્યું છે, કારણ કે તેઓ બીજી પ્રજાઓ કરતાં તનથી, બળથી, મનથી અને નીતિ બળથી બીજાંઓ કરતાં ચલચલાતા હતા. જો કોઇનુંબી સંપુરણ ખોરેહ અવસ્તામાં જણાયલું હોય તો તે અશો જરથોસ્તનું હતું. અશોજરથોસ્ત દરેક બાબદમાં સંપુરણ શ્રેષ્ઠ દરજ્જે પુગેલા હતા. એવણને યજ્ઞનો એલકાબ પણ આપવામાં આવ્યો હતો. તેવણે દુન્યામાં એવાં સરસ કામો કર્યાં હતાં કે તેવણને ફરેસ્તા જેવા એક ફરેસ્તા કહેલા છે.

ખરેનંધહ એટલે ખોરેહ.

એ વિષેની સમજણ અને એ ઉપરથી ઉપજતા થોડાક વિચારો.

ખાજંદ—ખોરેહ બેહદીને માજ્દયસ્તાંન રવા બાદ અંદર હક્તે-કેશવરૂ નામ એસ્તી આદર અંદર કામ બાદ, હસ્ત શેહેરસ્તાન અંદર (મુ'બધ) શેહેરસ્તાન, પોરી શીરોજ સાદી ઓ રામશની રવાન ખોરેહ

ખોજસ્તેહ અવજૂનુ ખા અવ જૂનતર ખાહ ખોરેહ ખોજસ્તે ખાહ; ઇન કનુમનુ અર્દાશ્વશુ ખેરેસાહ.

અર્થ—વળી માનવ્યસ્ત્રી દીનનું ખોરેહ હકીતકેશવર જમીનમાં ફેલાવે. સઘળાઓ નામ બનામ મોરાદે પોંહચવે, શહેરોમાં જે (મુંબઈ) શહેર છે તેમાં આખાદી ‘શીરાઈ’ શાદી અને રામશની હોવે. રવાનોનું મુખારક ખોરેહ છયાદે થવે; વધારે છયાદે થવે, ખોરેહ મુખારક થવે. આ ખુશનુદી અશો ફરોહરોને પોંહચવે.

ખોરેહ એ ફારસી “ખુરેહ” છે. અવસ્તા ખરેનંધહ બોલ છે. જેનો અર્થ “ખર” એટલે ચળકવું એવો થાય છે. ત્યારે ખરેનંધહ એટલે ચળકાત અથવા પ્રકાશ એ એક એવો પ્રકાશ છે કે જેની ખરકતથી માણસ તે ખોદાતાલાના સદ્ગુણોની નકલ કરી નેત્રી અખત્યાર કરી આજુબાજુ સુખ શાંતિ ફેલાવે છે. પ્રોં દારમેશતેતે કહે છે કે ખોરેહ એક ઇશ્વરી તત્વ છે કે જેનામાં તે દાખલ થાય છે, તેને શક્તિ, નેત્રી, બુદ્ધિ અને સારું નસીબ આપે છે. જમીયાદ યસ્તમાં કયાની ખોરેહ વિષે બોલવામાં આવે છે. ત્યાં કહે છે કે પુરતી રીતે ફતેહ મેલવી આપનાર, વધારે શક્તીથી કામ કરનાર, તન્દરોસ્તી બક્ષનાર, નુરમંદ ખુશી ધરાવનાર અને બીજી પેદાયશ કરતાં વધારે ચઢવું પેદા કરીધેવું એવા હોરમજ્દના પેદા કરીધેલાં જોરેમંદ કયાની ખોરેહને હમો વખાણીએ છીએ.

પેગમ્બર જરથોસ્તની સખીમાં જે આપણે અરધું ચળકવું ચક્ર જોઈએ છીએ તે એ ખોરેહનું ચિત્ર હોય એવું જણાય છે. પાદ-શાહેને પણ એવું ખોરેહ હોય છે. અને તે તેઓની આ દુન્યાની કીર્તિ છે. એને અંગ્રેજીમાં Halo કહે છે. એવા ઘણાક આપણે ખ્રીસ્તી ધાર્મિક ચિત્રો જોયાં છે કે જ્યાં તેના ચીતારનારો ઇસસ ક્રાઈસ્ટ યા મેરીના માથા ઉપર રોશન અરધું ચળકવું ચક્ર ચીતારેવું માલમ પડે છે. ખ્રીસ્તીઓમાં ખોરેહને મદનો વિચાર Glory to God in the highest છે. આતશ નીયાએશમાં કાવયેહેય ખરેનંધહો, અઝરયનામ ખરેનો વગેરે બોલો આવે છે કે જે હોર-

મજ્જનું પેદા કીધેલું ધરાની ખોરેહ છે. પાદશાહોના ચિત્ર ઉપર જે ખોરેહ દેખાય છે. તે કાઈ નહીં પણ તેઓની આ દુન્યાપરની ઇશ્વરી સત્તા, ઇશ્વરી શક્તી તેમજ કીર્તિ છે. તેઓ જાણે ખોદાના પ્રતિનીધી જેવા છે અને તેથી તે ખોરેહ તેઓને બક્ષવામાં આવ્યું છે. જમીયાદ યસ્તમાં પેહેલું ખોરેહ દાદાર અદુરમજ્જનું છે. એ ખોરેહ તમામ રોશનીનું મુળ છે. ત્યાં કહે છે કે દાદાર અદુરમજ્જ ખોરેહ ધરાવતા હતા તેની ખુખીને લીધે તેવણે સારી સોહામણી અને પુષ્કળ અજબ જેવી આબાદી કરનારી અને નુરમંદ પેદાયશો બનાવી. વળી એ ખોરેહ અમશાશપદો પણ ધરાવતા હતા તેમજ તે પેશદાદીયન વંશના હોશંગ પાદશાહ સાથે જોડાયું હતું. પછી તે જમશેદ પાદશાહને મળ્યું હતું દાદાર અદુરમજ્જ સાથે પહેલો વાત કરનાર પાદશાહ જમશેદ હતો. દીનનો દેલાવો કરવાનું દાદાર અદુરમજ્જે તેને સોંપ્યું, પણ જમશેદે તેમ ન કરતાં દુન્યાની આબાદી પર ધ્યાન આપ્યું હતું. પાછળથી જમશેદે મગરૂરી કીધી ખુદાઈ દાવો કીધો ને નારાસ્ત સખુન બોલ્યો અને તેને મજેલું ખોરેહ ઉડી ગયું.

શાહનામામાં એ વીધે કહે છે કે—

મની કરહ આન્ શાહે યઝદાન્શેનાસ્
 ઝે યઝદાન્ જેપીચીદો શુહ નાસેપાસ્
 ગેરાન્માયગાનરા ઝે લશકર્ જેખાન્દ
 ચે માયહ્ સખુન્ પીશે ઇશાન્ ખેરાન્દ ..
 ચુનીન્ ગોદત્ આ સાક્ષખુરદ્ મેદાન્
 કે જેઝ્ ખીશતનરા નદાનમ્ જેદાન્

“તે ખોદાને પીછાણનાર શાહે ઘણી મગરૂરી કરી. તેણે ખોદાથી સર ફેરવીને નચણો થયો, તેણે લશકરમાંથી સરદારોને બોલાવ્યા અને તેઓની નજદીક ઘણા સખુન કહ્યા. મોટા જુનેર્ગ લોકોને એ રવેશે કહ્યું કે હું જાણું છું કે દુન્યા મારા સીવાય કોઈને માટે નથી. આગળ જતાં તે બોલ્યો કે આ સઘળું મારાથી થયું છે. મોત મેં દૂર કીધું છે.”

ગર અયદ્દન ક્રેદાનીદ મન કરદમ ઇન
મરાખાન્દ ખાયદ જહાન આફ્રીન
ચુઇન ગોફતલ્ શુદ્દ ફરરે યઝદાંન અઝૂય
ચુસેસ્તો જહાન શુદ્દ પુરઝ્ ગોફતગૂય
અજમ્શીદ અર તીરહગૂન ગરત્ રઝ્
લમીકારત્ ઝૂ ફરરે ગીતીફેરઝ્

“તમે! જ્યારે એ પ્રમાણે જાણો છો કે આ (સધળું) મેં બનાવ્યું
તો (તમેએ) મને ખોદા કહેવો જોઈએ. તે જેવું એ પ્રમાણે ખોલ્યો
તેવુંજ ખોદાઈ નૂર તેનાથી જતું રહ્યું અને દુન્યા ચર્ચાભરેલી થઈ.”

જ્યારે જમશીદ ઉપર દહાડો સીઆહ થયો (ત્યારે) દુન્યાને
રોશન કરનાર નૂર તેનાથી થઈ ગયું. હું ખોદા છઉં તે જેવું એમ
ખોલ્યો કે તેવુંજ ખોદાતું નૂર તેનાથી જતું રહ્યું. મતલબ કે તેણે
જે કાંઈ કીર્તી મેળવી હતી તે જતી રહી. જમશેદનું ખોરેહ તે
જુહું ખોલવાથી ત્રણ મરતમે ઉડી ગયું હતું. જુહાક, અફરાસીયાબ
જેવા પુર: પાદશાહોએ પણ તે ખોરેહ મેળવવાની કોશિશ
કીધી પણ તે નિષફળ ગઈ હતી. કયાની વંશના પાદ-
શાહોમાં તે ખોરેહ કેકોખાદ, કએ અપીવેહ, કએકાઉસ, કએપીશીન,
કએશીયાવક્ષ વગેરેને મળ્યું. પછી કેખશરને મળ્યું. પછી ગુસ્તાસ્પના
રાજનાં તે અશો જરથોસ્તને મળ્યું કે જેની બરકતથી તે દીન ફેલા-
વવાને સક્તિવાન થયો. કએગુસ્તાસ્પને તે મળ્યું કે જેની મદદથી
તેણે અરબરૂપને હરાવ્યો. ત્યાર બાદ તે ક્યાં ગયું તે જમીયાદ યસ્તમાં
જણાવ્યું નથી. પણ કહેવામાં આવે છે કે તે હવે પછી કોઈ શોશી-
યંતને મળશે. એ ખોરેહ તે કાંઈ નહીં પણ દરેક માણસના નીતી-
માન કીર્તીના પ્રકાશ હોય એવું માલમ પડ્યું છે. જે માણસ ખોરેહ
મેળવવાની કોશિશ કરે અને તે પ્રમાણીકપણે વફાદારીથી આજુબા-
જુનું બહું કરવામાં નેક જીંદગી ગુજારે તો તે ખોરેહની બરકતથી
તેને અશિસ્વંધ મળે યાને તેને ત્યાં લક્ષ્મીની આબાદી ફતેહફીરોજી
અને કૌવત મળે. તેના દુશ્મનો નાશ પામે અને તેઓનો દોર તુટેલો

ચાએ. હખામની વંશ કે જે કયાની વંશ પછી આવે છે જે વંશના સાધરસ, દારાયશ અને ઝરકશીશ જેવા પાદશાહોએ ચોમેર પારસી કીર્તિના ડોકો વળડયો હતો, ત્યાર બાદ સાસાનીયન જમાનામાં નામીયા પાદશાહો અરદેશીર બાબેગાન, શાપુર, બેરામગોર, ખુશરો, નોશેરવાન જેવાઓના વખતમાં પારસી કીર્તી અને નામના જગેજગ દેવાઇ હતી. છેલ્લા પાદશાહ યજ્ઞદેજ્ઞરદના વખતમાં તે ખોરેહ ગુમ થઈ ગયું પણ તે સદા ગુમ થયું હોય એવું દીસ્તું નથી. હીંદુસ્તાનમાં આવ્યા પછી પણ કોમી કીર્તી અને નામના ચાલુ રહી છે. એ બાણી દરેક જરથોસ્તી ખુશી થશે. જે હમણાનાં વખતને માટે આપણે બોલીએ તો તે સર જમશેદજી જીજ્ઞાસથી પાછું તે ખોરેહ ચાલુ થયું હોય એવું દીસે છે ત્યાર બાદ તે ખોરેહ દાદાભાઇ નવરોજ, શીરોજશાહ મહેતા, બેહેરામજી મલખારી, સર શાપુરજી ભર્યા વગેરે સદ્ગ્રહસ્થોમાં ઉતર્યું હતું. આવા સાચ્યા દેશ હીતકારીક ગ્રહસ્થો ખોરેહ મુકી ગયા છે તે મેળવવા માટે દરેક જવાન જરથોસ્તીએ કાશેશ કરવી નેમ્યે. બીજી કોમમાં પણ એવા ખોરેહવાળા સદ્ગ્રહસ્થો ધણા નજર આવે છે જેવા કે સર રાસખીદારી ઘોશ, પ્રો. બોઝ, કવી ટાગોર, બાળગંગાધર તીલક, મહાત્મા ગાંધી, જર્જીસ ચંદાવરકર વગેરે ધણાઓમાં તે ખોરેહ ઉતર્યું છે. આપણે દુવા ગુજરીશું કે કોમમાંથી એવા ધણા સદ્ગ્રહસ્થો નીકળી આવે કે જેઓ ઉપર જણાવેલા ગ્રહસ્થોને પગલે ચાલી પોતાના દેશને પોતાની કોમને અને પોતાના ધર્મને તેની નામનામાં અને કીર્તીમાં આબાદ કરે. આમીન. . .

આપણી આશીરવાદની ક્રિયા.

તેમાં થવો જોઈતો સુધારો અને તેમાં આવેલી
બાબદોનો ખુલાસો.

આપણા લોકોમાં લગનના આશીરવાદ સારતી વેલાએ જે કાંઈ બાબદ પરણતાં જોડાં આગલ કહી સંભલાવવામાં આવે છે તેમાં ત્રણ જુદીજુદી બાબદો નીચે મુજબ સમાયેલી છે.

૧. તેના પહેલા ભાગમાં પરણતાં જોડાંની તથા તેઓના વાલી બંધીલોની પહેલાં કબુલાત લેવામાં આવે છે.

૨. તેના બીજા ભાગમાં પરણતાં જોડાંને કેટલીક નસીહતો સંભલાવવામાં આવે છે.

૩. તેના ત્રીજા ભાગમાં પરણતાં જોડાં ઉપર કેટલીક દુવા શુભરવામાં આવે છે.

વિદ્વાને ૩૦ જીવનજી મોટી કહે છે કે આપણી કામ જે જે હાદેસાઓમાંથી પસાર થઈ છે તે ઉપરથી લગનને લગતા આપણા કયા રીવાજો અસલ જરથોસ્તી યા ઇરાની છે અને કયા આ દેશની જુદીજુદી કેમો પાસેથી આપણે મેલવ્યા છે તે કહેવાઈ શકાતું નથી. આ વાત ખરીજ છે. હવે જે રેવાજો આપણે પછવાડેથી બીજાઓ પાસેથી ગ્રહણ કરી લાયા તે રાખવાને આપણે બંધાયેલા નથી. જેવા કે રાતના ફરી આશીરવાદ એ આપણે હીંદુ કામ પરથી લીધા છે માટે તે આપણે રાખવાને બંધાયેલા નથી. ઇરાનના જરથોસ્તીઓની લગ્ન કરવાની રીત અને રેવાજ હીંદુસ્તાનના જરથોસ્તીઓની લગ્ન કરવાની રીતથી જુદી છે, કારણ કે હીંદુસ્તાનના જરથોસ્તીઓએ ઇરાન છોડ્યા પછી લાંબા વખતના અત્રેના વસવાટથી લગનની ક્રિયામાં કેટલીક રસમો દાખલ કરી છે જ્યારે ઇરાનના જરથોસ્તીઓની લગનની રીત સાથે કેટલીક રસમો છે તેમાં ધર્મને લગતું અને અર્થસૂચક જણાય છે. હીંદુસ્તાનના જરથોસ્તીઓની લગનની ક્રિયામાં

પરણતી વખતે પરસ્પર લગનનો કોલ કચુલાવ્યા પછી તેઓને માત્ર ભલી દુવાઓના આશીરવાદો દીધામાં આવે છે. જ્યારે ધરાંનીઓની લગનની ક્રિયામાં એક કુંવારી જીંદગી અને પરણેલી જીંદગીના એ જુદા તખ્ત પાટી પરણેલી જીંદગીવાલાઓએ જુદા અને તેની સર્વ ખુદરત તરફ કેવા નિયમથી વર્તવું તથા માતા, પિતા, ભાઈ, બહેન, સાસુ, સસરા, સ્ત્રી, ફરજદ, ઉસ્તાદ વગેરે સર્વ સગાંઓ અને મોહલેદાર હમવતનીઓ, પરગામીઓ અને મહેમાનો, મીત્રો અને ગરીબ તરફ અને ગુજરી ગયેલાં સગાંઓ તરફ કેવી મોહોળત પ્યાર અને મમતાથી ચાલવું એ એક ધાર્મિક ફરજ દાખલ લખાણથી ઓધ આપી ભલી દુવાના આશીરવાદો વગેરે દે છે. આપણી કોમના જાણીતા ગ્રહસ્થ શેઠ દીનશાહ મે. ધરાંનીને ત્યાંના લગન વખતે તે જોવાની તક મને સારી રીતે મળી હતી તેથી તે ભાઈનો આ તકે ઉપકાર માનું છું. હાલમાં જે ભણતર પાંજદ ભાષામાં ભણાય છે તે આપણને વધારે મધુર લાગે છે. વલી તેની સાથે સંસ્કૃત ભાષામાં જે આશીરવાદ પાછા મારવામાં આવે છે તે પણ કાનને ઘણા ખુશકારક લાગે છે. આપણા જરથોસ્તીઓ માટે લગનનો હેતુ કેવો પાક છે તે સમજાવતાં મારા કાબેલ ઉસ્તાદ દસ્તુરજી દારખજી કહે છે કે લગનનો હેતુ તદ્દન ધાર્મિક છે અને તેથી પવીત્રાઈ, રોશની તથા નેકીની બધી ઉપર જાયકની ફતેહ થાય છે અને તે કારણસર એક અસલી ધરાંની ઘણા છોકરાંવાલી માતાને, ઘણા બેટાવાલી માતાને ઘણા બહાદુર અને જુદીવાન બેટાવાલી માને ઘણું માન આપતા હતા. એક હોંદુ લખે છે તે વાળખી છે “એક લગનને વખતે ભણાતા આશીરવાદમાંજ તે કોમની નીતિ કેટલી ઉચ્ચ છે તે જણાઈ આવે છે. એ આશીરવાદના શ્લોકમાં નીતિના બધાં મુજતવો સમાયલા છે એમ કહીએ તો ચાલે.”

હવે આપણે પહેલો ભાગ તપાસીએ એમાં શરૂઆતમાં એક દસ્તુર થા મોબેદ એખલો ત્રણ ભરતએ બોલે છે તે ભાગ લગનના કોલકરારના દરાવ વિષેનું એકરારનામું છે. આશીરવાદ એખલો મોબેદ]

પણ સારી શકે છે. બેની ખાસ અગત નથી. ગામડામાં જ્યાં મોબેટો જાસ્ટી નહી હોય ત્યાં એકથીબી આશિરવાદ સરાએ છે. એ એકરા-
 રનામું તારીખ વાર તે પરણતાં જોડાને તથા તેના વાલી વડીલોને જરથોસ્તી અનજુમનની હજુરમાં બોલી સંલલાવવામાં આવે છે અને
 એ કોલ તેઓ સર્વ કચુલ કરે છે કે નહિ તે વિષે તેઓને ત્રણ મરતબે સવાલ પુછીને તેઓની કચુલાત લેવામાં આવે છે. શરઆ-
 તમાં તે દરતુર દુવા દે છે કે ખુદા તમને ઘણા ફરજદો અને ફર-
 જદોને ત્યાં ઘણા ફરજદો આપે અને તે સાથે તમેને ઘણી રોજ, ભલી દોસ્તી, તનતું કૌવત અને દોઢસો વરસની લાંબી સુખી જીંદગી બક્ષે. આ દુવા પછીથી પહેલાં છોકરાના વાલી વડીલને સવાલ કરવામાં આવે છે કે સાસાનીયન તોખમનો છેલ્લો પાદશાહ યજદે-
 ઝરદ શેહરીયાર જે ધરાન દેશમાં શ્રધ્ધ ગયો તેના આ ચાલતા વરસમાં (ફલાના) મહીનામાં (ફલાના) રોજે માજદયસ્તી દીનના કાયદા પ્રમાણે આ (ફલાના) નામની કન્યાને લગન કરી આપવાને આ (ફલાના) શહેરમાં, અંજુમન ભેગું મળ્યું છે. તેઓની હજુરમાં તમોએ આ (ફલાના નામવાલી કન્યાને નીશાપુરી શહેરનાં ચલણુના બે હજાર રૂપાના દેરમ અને બે દીનાર સોનાના આપવાને કચુલ્યું છે ? (પઝીર-
 ફતેહ ખુદી ?) આ સવાલના જવાબમાં છોકરાનો વાલી વડીલ બોલે છે કે 'પઝીરફતેહ ખુદમ' એટલે હા મેં કચુલ કર્યું છે. આપણી કોમનો મોટો લાગ આશિરવાદ પાજદ લાખામાં હોવાથી અને તેનો વપરાસ લોકોમાં ઘણો આછો હોવાથી જે કોલકરારનામું પરણતાં જોડાને કે વાલી વડીલોને કહી સંલલાવવામાં આવે છે તે ઘણાં ખરાંઓ સમજતા નથી, અને અમથીજ હા જીહા કરે છે અને ડોકાં ધુનાવે છે. હવે અહીં જે સુધારાની જરૂર છે તે નીશાપુરી શહેરની ચલણુનાં બે હજાર રૂપાના દેરમ અને બે સુનાના દીનાર માટે છે. એ ચલણુ કાંઈ અત્રેના નથી પણ ધરાનનાં છે. આપણે ક્યાં તે આપીએ છીએ કે તેની વાત. આપણે રૂપાના સીક્કા તથા સોનાની ગીની એવું કાંઈ બોલવું જોઈએ, અથવા બાધ શીરોજ મસાની કહે છે તેમ,

‘અપએમાન-૪ ચંદ ૩૫૪એહ હીંદી ગેરકતન ઓ ચંદ આરા-
યશન વ પયરાયશન જરૂરીન અવશદાદન પદીરકતેહ છુદી ?’ યાને

સગામના જોડાણ માટે કેટલાએક હીંદી રૂપીયા લેવા તથા તેણીને કેટલાએક સુનાના ધરેણાં દાગીના આપવાને તહમો કણુલ થએલા છેઓ ? હાલની રીતી મુજબ આપણે જે અસલતું લણીએ છીએ તે ખોટું અને જુઠું કહેવાએ. વળી ખીજું જે જોવાતું છે તે એ કે છોકરો છોકરીને તે સીક્કા આપે છે. હાલ તેને બદલે અહીં તો રીતની વાત આવે છે અને છોકરાવાલાઓ કહેવરાવે છે કે આટલા હજાર આપે તો પરણાવીએ. આજે તો છોકરાવાળાઓ કેવલરાવે છે કે સસરાજી વધુ અબ્યાસ શીખવા પોતાને ખરેખે વેલાત મોકલે તો એ છોકરી સાથે પરણવાનો વિચાર કરે. પછીથી વેલાત જઈ શીખી આવી ત્યાંની રહેની કરણી જોઈ છોકરી તો કંઈ ગમતી નહીં કારણ કે જુના વિચારની અને એખરો એખરો છે, હમે તો બધા ‘સ્ટાઈલીશ’ અને ‘અપડુડેટ’ તેથી એવી છોકરી પરખીએ તો શોભે નહીં, એવા બહાણા કાઢે છે. વળી ખીજું એ કે જે છોકરો છોકરીવાલાને આપે તો છોકરી પાસે પરણતો છોકરો રીતની ભીખ કાંએ નહીં માંજે ? આ બાબદ વિષે અગાઉ પટેરી અંકમાં મારા બહેનના મીત્ર મી० રસ્તમ બ. પેમાસ્તરે લખાણ કર્યું હતું. ત્યાં તેવાણુ પણ એમજ જણાવતા હતા. નીશાપુરી સીક્કા વિષે બોલવાથી આટલું તો બેશક પુરવાર થાએ છે કે આપણી આશીરવાદની ક્રિયા કાંઈ આજકાલની નથી અને તે આ દેશની પણ નથી પણ ખુદ ધરાંની વતનની છે.

ઉપર મુજબ પરણતાં છોકરા તરફથી કણુલાત લેવાયા પછી છોકરી તરફના વાલીને સવાલ પુછે છે કે તમારા કુટુંબની આ કન્યાના નેકાહ આ (ફલાના) મરદ સાથે કરવા બાબે તમોએ સાચ્યાં અંતકરણથી અને સવાખના કામની વૃદ્ધિ સાર નેક વચન વાણીથી ત્રણુવાર બોલીને તમારો વચન આપ્યો છે (પેમાન બેદાદીદ ?) આના જવાબમાં છોકરીનો વાલી કહે છે કે ‘પેમાન બેદાદમ’ યાને હા મેં વચન આપ્યો છે. ઉપર મુજબ બેઉ તરફના વાલીની કણુલાત

લઘ તે પરણતાં જોડાંને તે મોખેદ સવાલ કરે છે કે તમોએ આ કોલકરાર તમારી હૈયાતી સુધી નેક મનશનીથી પાલવાને કણુલ રાખ્યો છે (પસંદ કરદીદ ?) આના જવાબમાં તે છોકરો યા છોકરી જવાબ દે છે કે ‘પસંદ કરદીદ’ એટલે હા હમોએ કણુલ રાખ્યો છે.

આશીરવાદના બીજા ભાગમાં પરણતાં જોડાંને નસીહત કહી સંભલાવવામાં આવે છે કે જેમાં બેઉ મોખેદો સાથે મલીને બણવાનું શરૂ કરે છે. તેમાં તેઓ કહે છે કે ખાદાના નામથી તમો બેઉ જણા ઘણી ખુશી સાથે જીંદગી ગુજરજો, હંમેશાં કીર્તિવાન હોજો, બહી બખશેશોથી પુર થજો, વૃદ્ધિ ભરેલાં થજો, ફત્તેહમંદ થજો, અશોધના અમલ શીખનારા થજો, બહી કારદાનીને લાયક થજો, હુમતને લગતા વિચાર વિચારજો, હુખતને લગતા વચન બોલજો, હવરશતને લગતા કામો કરજો, તમામ દુશ્મતને હાંકી કાઢાડજો, દુખખતને ધીક્કારજો, દુખવરશત ને બાહી નાંખજો, અશોધને વખાણજો, જાદુધને ધીક્કારજો, માજદયરની તરીકે કહેવાડજો, નેકીવાલી દોલત એકડી કરજો, વડાઓ આગળ સાચ્યું બોલજો, દોસ્તોની હજુરમાં નરમાસપણું સાલેસાઈ રાખજો, નીંદા કરતા ના, ગુસ્સો લાવતા ના, શરમને ખાતર ગુનાહ કરતા ના, લોભી થતા ના, દુઃખ દેતા ના, અદેખાઈની ખરાબી ચલાવતા ના, શેખી કરતા ના, મગરૂરી રાખતા ના, હવસી માગણી રાખતા ના, પારકી દોલત પચાવતા ના, પારકાની ઘણીઆણીથી દુરજ રહેજો, બહા ઉઘોગથી દુરજ બળવજો, યજોદો તરફ લલાઇથી વરતજો, લોભી થતા ના, નીંદાખોર થતા ના, બદનામીવાલા સાથે સંબંધ રાખતા ના, દુશ્મનો સાથ ઇનસાઈથી લડજો, મીત્રો સાથ પ્યારથી ચાલજો, કજીયાખોર સાથ તકરાર કરતા ના, મજલેશમાં વાજખી બોલજો, બાપના કરતાં વધારે નામદાર થજો (અજ પેદર નામ ખોરદાર બાશ), માયને કોઇખી રીતે દુઃખ દેતા ના (બહર આઈન માદ મ આજર), પોતાને જાતે સચ્ચાઇથી રાખજો, કેખશર જેવા અમરગ શરીરવાલા થજો, કાઉસ જેવા ખખરદાર થજો, ખુરશેદ જેવા નુરમંદ થજો, મહાખોખતાર જેવા રવાનનો છુટકારો પામનાર

થજો, જરથોસ્ત જેવા નામદાર થજો, રસ્તમ જેવા જોરાવર થજો, સ્પંદારમદ જેવા ક્ષણદ્રુપ થજો, અહુરમઝદને સાહેબ તરીકે ગણુજો, જરથોસ્તને દીનયાસીદાર તરીકે ગણુજો, એહરમનને દેવ તરીકે ધીક્કારજો. ત્યારબાદ દરેક રોજની સીકતમાં તેઓને દુવા દેવામાં આવે છે. જે વેળા આશીરવાદનો ત્રીજો ભાગ શરૂ થાય છે તે વેળા એ મોખેદો તે પરણતાં જોડાં ઉપર દુવા ગુજારે છે કે હોરમઝદની અખશેશો તમે પામો, એહેમનથી નેક વિચાર, અરદીખેહેશતથી નેક ખોલવું, શેહેર-વરથી નેક કામ, અસપનદાદથી સંપુરણ વિચારના થાઓ, ખોરદાદથી મીઠાસ, અમરદાદથી ક્ષલવંત થાઓ, દેપાદરદાદારની અખશેશો તમે પામો, આદરથી તુર તેજ, આવાં અરદવીશુરથી પવીત્રાઈ, ખોરશેદથી સરકરાઈ, મોહરથી ગોસપંદી તોખમની વૃદ્ધિ, તીરથી સખાવત, ગોશથી ભલી પરહેજગારી, મેહરથી ધનસાફ, સરોષથી નેગેહયાની, રશનેથી રાસ્ત માર્ગે ચાલવું, ફરવરદીનથી જોરમાં વધારો, એહરામથી ફતેહ, રામથી ખુશાલી, ગોવાદથી શેતાબી અને શક્તિ, દીનથી અક્કલમાં વૃદ્ધિ, અરશીશવંધથી તુરી ખળનો, આશતાદથી હુન્નરનો • જથો, આસમાનથી ઉઘોગ, જમ્યાદથી કાયમ મુકામ, મારેસ્પંદથી નેક નજર, અને અનેરાનથી તનની દરસ્તી હોજો. ત્યાર બાદ આ અધરયમનો-છઞ્થો યજ્ઞશનેનો ૫૪ હા તથા અહમાધરએશ્ય નામની અવસ્તા અંદગી કહી સંભળાવે છે. ત્યાર ક્રેદે ઉપલીજ બાબદ સંસ્કૃતમાં ખોલી જવામાં આવે છે અને છેલ્લે આફ્રીન બનામે બુજેર્ગીન ૪ પએમાંન યાને બુજેર્ગીના નામ સાથની આફ્રીન ભણી ક્રિયા પૂરી કરવામાં આવે છે.

નીચલી તાલીમ ઝેરાંઓએ ખાસ કરી લેવી જોઈએ. ૧, સંસારી કેળવણી. ૨, સુખશાંતી તેમજ તનદરોસ્તી જાલવવાની કેળવણી. ૩, માંદગી વેલા સારવાર કેમ કરવી. ૪. સ્વાદીષ્ટ ખાતું કેમ પકાવવું. ૫, વેતરવાનું તથા સીવવાનું. ૬, ઘરનો ખરચ કરકસરથી કેમ ચલાવવો. ૭, ધણી તેમજ વડીલો તરફ કેવી ફરજ અદા કરવી. ૮, અચ્ચાંને નેક પાઠો આપવા સાફ કેવી રીતે વર્તવું. ૯, સંસારની

નૌકામાં પગ મુકતાં વાર જાતિ ભોગ આપવા તૈયાર રહેવું. કવિ-
તામાં કહે છે કે:—

જેને ચતુર સુધડ મલી નાર, સફળ જીંદગાની,

મલી અપત યુવડ, અવતાર કરે ધુળધાણી.

સ:—કાવીઆની ઝુન્ડા વિષે તમે શું જાણો છો ?

જ:—એ એક ઝુન્ડાતું નામ છે. * એ ઝુન્ડા હેઠળ કવિદ, ફરેદુને બોલાવી લાવી જોડાકના મુલક ઉપર દુમલો કરવાને કહ્યું. ફરેદુને તે ઝુન્ડાને તેમજ લશકરને આવકાર આપ્યો અને તેને પોતા તરફથી કેટલોક સૌગર્યો. કેદેસીયાની લડાઇ વેલા ન્યારે તે આરબોને લાથ ગયો ત્યારે તેની ઉપર કપડાંને વધારે કરવામાં આવ્યો હતો. તેની લંબાઇ ૨૨ ફીટ, પહોળાઇ ૧૫ ફીટ. પછીથી તે જોહંદરા નામના સીપાઇના લાથમાં આવ્યો તેને ત્રીસ હજાર સોનાના સીકા આપવામાં આવ્યા હતા. ઈરાની પાદશાહોના વાવટા ઉપર એક નેજા ઉપર ઉઘાટેલી આંખ સાથે એક ગરૂડ પક્ષી (Eagle) પાડવામાં આવતું હતું.

સારી જીંદગીની ખરી કસોટી શું છે ?

જીંદગીમાં કીધેલાં ભલાં કામો તેજ ખુદાને ખુશ
કરનારી ઉત્તમ જીંદગી છે.

આપણે આ દુન્યામાં કેટલા વરસો જીવશું તે ઉપર ફક્ત વીચાર કરવાનો નથી પણ આપણે શું કરી જમએ છીએ, આપણી પાછળ કેવાં કામોનો જથ્થો મુકીને જમએ છીએ તે જોવાનું છે. આપણે જે સવાલ પુછવાનો છે તે ફક્ત આ નથી કે આપણે કે ફલાણો કેટલા વરસ જીવ્યો ? પણ તે શું કામ કરી ગયો, તે પોતાની ખુશી શું મુકી ગયો. ફરોહરની આરાધના કરવાના પરીત્ર દીવસો

૧ જુઓ ડા. જીવનજી મોદી પુરાતન ઇરાનનો ઇતિહાસ ભાગ ૧માં.

ઉપર પણ આપણાં ગુજર પામેલાં અશો કુરોહરોના કામોનો આપણે વિચાર કરવાનો છે. પ્રો. મેકસમુલર કહે છે કે:—

It does good to ourselves to remember and to honour the names of our ancestors and benefactors.

અશો ગુજરેલાઓની યાદ કરવાની એક રીત એ છે કે સવાખના અને સખાવતના કામો કરી તે નેક કામો સાથે તેઓના નામો જોડી રાખવા, તેઓના નાવારસ આજકાલી પરવરશી કરવી, તેઓનું પાલણુ પોશણ કરવું, તેઓને ધંધે લગાડવાં, દીન તેમજ સંસારની કેળવણી આપવી, નાચાર, બેચાર આંગળા પાંગળા, અશક્ત માણસોને ગુજરાનનાં સાધનો મેળવી આપવાં, ને અશો ન્યાયાનો તથા પૂર્વજોના લલા કામો અને લલા સદ્ગુણોના વણુનો વાંચવા અને વંચાવવા, તેઓને પગસે ચાલવાને તેઓને ઉશકેરવાં, જો પૈસાની મદદ કરવાને નહીં અને તો તન અને મનની મદદ કરવી જોઈએ. એક અખનાર કહે છે કે:—

A life spent in the service of humanity is worthy of imitation.

મનુષ્ય લાઘવધનું ભલું કરવું તે ખુદાને ખુશી રાખવા ખરાખર છે. સદર કતાખમાં દાદાર અહુરમઝદ કહે છે કે જે કોઈ પોતાના મનુષ્ય લાઘવધનું ભલું કરે છે તે મને ખુશી કીધા ખરાખર છે, અને જે કોઈ પોતાના મનુષ્ય લાઘવધને દુઃખી કરે છે, તે મને દુઃખી કીધા ખરાખર છે. જે માણસોએ નખળા, દુઃખી, બુદ્ધા અને ખરીખોને મદદ કીધી નહીં હોય તે માણસ જાણે આ દુન્યામાં નહીં જીવે હોય તેમજ ગણાય છે. તે જીંદગી ખરી લાંખી ગણાય છે કે જે જે ધણાજ ઉતમ કામમાં જતીભોગ આપી તેમજ મહાન સહાસો કરી ગુજરવામાં આવી હોય પછી તે ગમે તેવી દુઃખી પણ હોય તે શ્રીકર નહીં. અસલી ઈરાંતીઓના સાદાઈ અને સાલેસાઈ તેમજ સાહસના ગુણો જોવામાં આવતા હતા. સાલેસાઈથી આપણે બીજાઓમાં ભલું થવું જોઈ શકીએ છીએ અને તે વખાણીએ છીએ. અને મોટા માણસો બહુ કરી નમ્રતાવાળા હોય છે.

The greatest have always been the humblest seeking to hide their virtues rather than to parade them.

અસલી ધરાંનીઓ ફક્ત પોતાનું જ અને પોતાના કુટુંબનું જ ભલું ઇચ્છતા હતા નહીં પણ તે સાથે પડોશીઓનું, હમશહેરીઓનું, હમદેશીઓનું તથા કુલ અનજુમનનું ભલું ઇચ્છતા હતા. જો કે દુર અંદેશી અને બુદ્ધિબળ ધરાવતા, પૈસાથી ભરપુર તન મનથી બળવાન નરો, પારસી કોમમાં કાંઈ ઓછા નથી, પણ સૌ પોત પોતાના કામમાં જ ગુંથાઈ રહેલાં, કાંઈ કોમની પરવા કરનારા, યા કોમની દાજ હાથે ધરનારાં તો ફક્ત આંગલીપર ગણાય તેટલાં જ છે. આજે તો જ્યાં જાઓ ત્યાં તડાં પડેલાં જોશો. પશ્ચીમ તરફની અનેક જાતની નકલ આજના પારસીઓ કરવા લાગ્યા છે. નેકટાઈ કોલરમાં જ કોમનું દલદર શીટી ગયું તેઓ સમજે છે. આપણી કોમ એક ધણી વગરનાં ઢોર જેવી છે.

એક ફીલસુફ શીખામણ દે છે કે “ભાઈ તું જનમ્યો ત્યારે તારી બાબુબાબુ બધાં હસ્યાં અને તું રડ્યો હતો, પણ તું એવું કંઈ કે તું મરણ પામે ત્યારે બધાં રડે અને તું હસે.” તેની મતલબ તારો જન્મ થતાં તારી આબુબાબુનાઓ ખુશી થયાં અને તું એક બાલક તરીકે રડ્યો પણ તું એવી જીંદગી ગુજાર અને આબુબાબુ સર્વ જાતભાઈઓની એવી સેવા બળવ કે મરતી વખતે કુલ આવમ રહે અને તું એકલો હશે, યાને તું ખુશાલ એહેરે તારા દાદાર અદુરમઝદ હજુર જાય કે તેં તારી જીંદગીની સફર સફળ કીધી છે.” કયા સહયુક્તિ એવા છે કે જે મણસને મોટો અને ભલો (Good and great) બનાવે છે ? મેકમમુલરના કહેવા મુજબ નીચલા છે પરમાર્થ, પ્રમાણીકપણું અને લીમાયત. યા મદદ ડા. બાલદુરજી જેવા એક નર કહેા, કે સર ફીરોજશાહ મહેતા કે એક દાદાભાઈ નવરોજ પોત પોતાના જુદી જુદી શાખામાં પોતાની ઉમદા સેવા બજાવી ગયા હતા, એટલું જ નહીં પણ જાહેર લીમત પણ બતાવી ગયા. જુદા જુદા ધણીઓ જેઓના કોઈ કામ માટે બીજાઓ શું ધારશે તેનો વિચાર ક્યાં વિના ફક્ત ખુદા તે જોશે એવા લીમતભર્યા પક્ષા

કરાવોથી મોટા સહાસીક કામો હાથ ધરે છે તેવાઓને ધન્યવાદ ધટે છે. એક સીલ્પશાસ્ત્રી એક પુતલું બનાવવામાં તેના પછવાડેના બાલોના ગુછડાના નકસી કામ ઉપર બહુ વખત કાઢતો હતો, એક મીત્રે કહ્યું કે પછવાડેના ભાગ કોણુ જોવા આવવાનું છે માટે કાંચ ફેંકટ વખત કાઢે છે, તે સીલ્પશાસ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો તે ધણો અર્થસૂચક હતો. તેણે કહ્યું કે “કાંઈ નહીં ખોદા તો ઉપરથી જોશે.” અને કામ કરવું તો ખુદાને હાજર નાજર સમજીને ઉમંગથી, ઉલટથી, ગરમ દીલે, પક્કા એકીનથી કરવું, પછી તેની ફતેહ મારે ખોદા ઉપર ભરોસો રાખી બેસવું. સર વાલટર સ્કોટ કહે છે કે:—

One crowded hour of glorious life

Is worth an age without a name.

આ દુન્યામાં જનમ્યા યા ખાધુપીધું સાધારણ રીતે જીવ્યા અને મરણ પામ્યા એવી રીતે તો જનવરી પેદાયશ પણ જીવે છે. એમાં કશું વળ્યું નહીં. એવી સાધારણ હેયાતી ભોગવી મરણ પામવા કરતાં ખરેખરી ઉપયોગી, ઉદ્યોગી જીંદગી ભોગવી મરણ પામવું એ વધારે બેહતર છે. તે એક જાતનું કીર્તિવંત મોત છે. જેવા કે પારસી વીરલાઓએ છેલ્લી મહાન લડાઈમાં દુઃખો અને કષ્ટો ખમી પોતાના દેશને ખાતર, પોતાના પાદશાહને ખાતર, પોતાના વહાલા જીવનો પણ ભોગ આપ્યો. એ તે કાંઈ જેવી તેવી હીંમત, એ તે કાંઈ જેવી તેવી બહાદુરી ! આક્રીન છે તે અશો રહેતે ! તેઓનાં ફરોહરોને હજારો દરદ હોજે.

આપણા વડીલો ઘણા ઉદ્યોગી હતા. ઉદ્યોગ એક સદ્ગુણ છે. ઉદ્યોગ વગરનું આજીવું બેજીવું મોતનું ધામ છે. ઉદ્યોગી માણસ પોતાની સર્વ ફરજોને બજાવવાનો સંતોષ લઈ શકે છે. આપણા વડીલો ઉદ્યોગ માટે ખંતીલા ને બજાવ હતા. ઉદ્યોગી જીંદગી માટે તેઓ ગમે તેવાં સંકટો ખુશીથી સહન કરતા હતા. નાના જેવા કામ માટે લાંબાણ મુસાફરી કે પડતાં દુઃખો ખુશીથી સહન કરતા હતા. પગે ચાલતાં મુસાફરી કરતી, બળદના ગાડામાં દીવસો સુધી જીખ તરસે વેડ કરતી, અને કામથી રીતે જીંદગીને રગડીને ગુજરાન

કરવું એ તેઓનો મુદ્દા લેખ હતો. તેથીજ તેઓ દોલત મેળવી કીર્તી મેળવી, સખાવતો કરી દુન્યાની અંદર નાની કોમ છતાં અમર કીર્તી મેલી ગયા. આજે આપણી કોમમાં અયાશીપણું, હરામખોરી આવી છે. નોકરી વગર જવાન જરથોસ્તીઓ રખડે છે. તેઓને દુર જવું કે જંગલોમાં ફરવા ગમતું નથી. મોજ શોખના સાધનો જોઈએ, કલખો અને સીનેમા જોઈએ, સારાં સારાં મીશતાનો જોઈએ, દુર તો જઈએ નહીં એવા એવા ખ્યાલોથી કોમની દલીદ્રતામાં વધારો ચાય છે. વળી આપણી હરામખોરીનું એક ખીજું કારણ પારસી સખાવતની ખામી છે. વગર વીચારે સખાવત કરી કોમમાં હરામખોરીને ઉત્તેજન આપવામાં આવે છે અને તેથી શરમ છોડી દઇ પારસી મરદો ઉપરાંત બાઈઓ પણ ભીખ માંગવા શરમાતા નથી. જેથી કોમને ઘણું હીણું લાગે છે. ઉલોગી જાંદગી માણસના સુખનું સાધન છે. આજે તો મોટે સુધી બાળકોને સુવાડી મુકવામાં આવે છે. અસલ સકાળે ઉઠવાની ટેવ હતી. સકાળે કામકાજ ધંધેધાપે એ લોકો વળગી જતાં હતાં. તેથી બાળકો ખડતલ મહેનતુ અને પ્રમાણિક નીવડતાં હતાં. ખડતલપણું, મહેનત, ઉદ્યોગ એજ જરથોસ્તીઓના સદ્ગુણ છે તેને ખીલવવાથીજ કોમની ઉન્નતિ થઈ શકશે.

Longfellow કવી કહે છે કે:—

Life is real ! Life is earnest !
And the grave is not its goal;
Dust thou art. to dust returnest,
Was not spoken of the soul.

દુન્યાની મહાન લગાઇના મેદાનમાં અને જાંદગીની આખી રાત અતી રખેવાલી અંદર એક મુંઝા ઢોરના જેવા ન થતાં પણ તે હુમલામાં એક પહેલવાન જેવા રહેજો ! બોનાર કવિ કહે છે કે:—

Then no longer idly dreaming,
Shall I fling my years away;
But, each precious hour redeeming,
Wait for the eternal day !

સ:—પએવન્દ, સગદીદ, ગેહસારણું, પાએદસ, પાયા-
માણ, હમેસ્તેગાન વગેરે બોલો સમજવો.

જ:—પએવન્દ જે બે જણ મરનારને જોડ પકડી એસે તેને
પએવન્દ કહે છે. પાએદસે જનારાઓખી હમેશ એમ જોડમાં જાએ.
એમ જોડ પકડવાની મતલબ એ કે તેઓ એક બીજાને કામ લાગે,
એકમેકને મદદ કરે, જેથી તેઓને રોગજનક બીજ લાગુ પડે નહીં
એવે વખતે તેઓ એકમેકને દીલસોણ અને હિંમત આપે.

સગદીદ—લાશ કુતરાને દેખાડે તે. સગ=કુતરો અને દીદ=દેખાડવું,
દરગેહે પછી ગેહસારતી વખતે અને અવલમંજલ પોહોંચાડવાની
જગાએ સગદીદ કરાવવામાં આવે છે. જો સગ નહી હોય તો કાગડા,
ગીધ, વગેરે પક્ષીઓને નજર પડવા દેવાનો રેવાજ છે. એની મતલબ
તેઓ માંસહારી હોવાથી તેઓમાં એવો ગુણ છે કે જો તે માણસ
જીવતું હોય તો તેની તરફ ઝાંખીને પણ જોય નહી પણ જો મરી
ગયું હોય તો તે તરફ જોય.^૧

ગેહસારણું—એટલે ગાથાગાવા, અહુનવદ ગાથા જે યજ્ઞશનેના
હા. ૨૮-૩૪ સુધી છે તે ગેહસારણા વખતે બે મોખેદોથી ભણુ-
વામાં આવે છે. એમાં ઘણું નીતિજનક લખાણ છે. અશો જરથો-
સ્ત પોતે હોરમજદથી જે ઉમદા ખાએશ ધરાવે છે તે એજ છે કે
“ઓ હોરમજદ! મને તારી નેક મનશની તથા ખુદ તારી દાનાઈની
સમજણ આપ અને આ જગતના કાયદાની તાલીમ આપ કે જેથી
માણસો ઉપર ગુજરતી મુશકેલીઓ દુર કરવાને હું શક્તીવાન થાઉં.
પહેલા હામાં અશોજરથોસ્ત બંદગી કરતા જણાવે છે કે ઓ હોરમજદ!
તું મને સારી સમજની અઝલ આપ, વલી તે ઇચ્છે છે કે જ્યાં સુધી
હું શક્તી ધરાવું છું તથા કૌવત રાખું છું ત્યાં સુધી રાસ્તીની ખાહે-
શમાં રહેવાને બીજાઓને હું શીખવું. અને તે ખરા દીલથી અરજ
ગુજારે છે કે અહુરમજદની મદદથી તે પોતાનું કામ જે દુષ્ટ લોકોને

૧ જુઓ કામો ક્રિયા લા. ડા. જી. જ. મોદી.

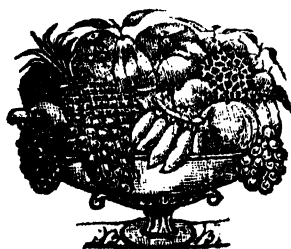
અશક્ત કરવાનું, સચ્ચાઈ ફેલાવવાનું અને ખરાબ રાહેજનારાઓને સુધારીને ખરે રસ્તે લાવવાનું અને એમ ફરી જીવતી આલમને સુખી રાખવાનું કામ તે બજાવી શકે. તે વધુ ઈચ્છે છે કે બહી માનદ-યસ્તી દીનનો ફેલાવો કરવા સાથે તેને તથા ફરશોશતરને જીંદગીના છેડા સુધી અશો હોરમજદ ડહાપણ, હુશીયારી અને નેકમનશની આપવાને મહેરબાન થાયે. ૨૯ હા ઉપરથી જણાય છે કે જરથોસ્ત આબ્યા આગમજ માણસો કુદરતનો ઘટતી રીતે ઉપયોગ કરતા હતા નહીં અને તેઓએ બધી બાબદોમાં જેમ ચાલવું જોઈએ તેમ ચાલતા હતા નહીં. તે જમાનામાં દરજ યાને અવ્યવસ્થા (Disorder) બધી તરફ પંથરાઈ ગઈ હતી. અને ‘અપ’ યાને વ્યવસ્થા નહીં સરખી હતી. અને યજ્ઞદાંપરસ્તી કરતાં દેવ પરસ્તીનું જોર વધારે હતું. એ હા માં દુન્યાના આત્માએ હોરમજદ આગળ ફરીયાદ કીધી કે મારી ઉપર લુટફાટ, ગુસ્સો, મારામારી અને જીલ્મ આવી પડે છે. ત્યારા સીવાએ મને બચાવનાર કોઈ નથી. એ ઉપરથી દુન્યાના આત્માએ જવાબ આપ્યો કે કોણને બલકતનો સરદાર ઠેરવવો, જે તે દુન્યા ઉપર સત્તા ભોગવનાર થાયે ? છેવટે હોરમજદ અશો જરથોસ્તને દુન્યાના માણસોને ખરી ફરજો જાહેર કરવા ઠેરવે છે; અને અશો જરથોસ્ત હોરમજદ પાસે સકીથી પહેલાં તેની મદદ માંગે છે. ૩૦ માં હામાં અશો જરથોસ્તની પહેલી વાંચેજ છે. એમાં તેવણુ લોકોને સમજાવે છે કે મજદ એખલો કુલ જગતનો બનાવનાર છે અને તેજ પરસ્તેશ લાયકનો છે. વળી તે સાહેબ પોતાની નવી દીન કબુલ કરાવવા કોઈ ઉપર જખરજસ્તી વાપરતા નથી પણ દરેક જણને અક્કલ વાપરીને જે ખરો રસ્તો હોય તે પોતાની મરજી પ્રમાણે પસંદ કરવા જણાવે છે. તેવણુ કહે છે કે ઓ માણસો ! મારી ઉત્તમ નસી-હતો તમે કાને સાંભળો તથા રોશન વિચાર શક્તિથી તે ઉપર વિચાર કરો અને દરેક નર કે નારીએ પોતાનો રસ્તો પસંદ કરીને જે ખરું લાગે તે પ્રમાણે અમલ કરો. આ દુન્યામાં નેકી અને બદી, લાલ્ચ તથા હુંડાઈ એકમેકના જોડકાં પેદા પડ્યાં છે. છેવટે

શુરા ઉપર લલાચની ફેલે છે. હા ૩૧ માં અશો જરથોસ્ત કહે છે કે ઓ હોરમજદ ! જ્યારથી તુને મેં મારી આંખમાં રાખ્યો ત્યારથી હમેશાં સર્વથી પહેલો, પાક મનશનીથી પરસ્તેશ કરવા લાયકનો, લલાં મનનો પીતા, રાસ્તીનું ખરું મુળ, અને આ દુન્યાના કામો ઉપર સાહેબી ભોગવનાર તરીકે મેં તુને જ ગણ્યો છે. હા ૩૨ માં દેવ પરસ્તો અશો જરથોસ્તને તેના પેગમ્બરીના કામથી પાછા ફરવાને તેને ટુસલાવે છે પણ તે પોતાના કામ ઉપર મજબુત રહી તેઓની સાંભે હીંમત, કોશેશ અને ખાંતીપણાંથી લડે છે. અને તેઓને શીકસ્ટ આપે છે. હા ૩૩ માં જણાવ્યું છે કે જેઓ દુષ્ટ માણસો સાથે લડીને તેઓની શુરાઈનો અટકાવ કરે છે તેઓ દાદાર, અહુરમજદને ખુશી કરે છે. વળી તેવણુ ખોદા પાસે બે ચીજ માંગે છે ૧) તેના દરશન ૨) દીનખામે તેની સાથે વાતચીત. તેવણુ પોતાનો તનનો જાન અને નેક મનશનીની શ્રેષ્ઠાઈ હોરમજદને માટે અર્પણુ કરે છે. હા. ૩૪ માં અશો જરથોસ્ત પોતાનું મન, વચન, કામ, પરશતેશ, પવિત્ર ગાયણો, સેતાયસ, ભેટો એ સર્વ હોરમજદને અર્પણુ કરે છે. છેલ્લે તેવણુ દુવા ગુજારે છે કે તે સાહેબ તેવણુ આગળ ઉત્તમ દીનના કલામો તથા કામો ખુદા કરે તેથી તેવણુ લડી મનશની તથા રાસ્તીથી, ફ્રેશોકેરેતી યાને (ફ્રેશોકરદ) એટલે દુન્યાને સમારવાનું મહાભારત કામ ખુદાતાલાની મરજી મુજબ બજા લાવે.

પાએદસ—મરનારની લાસ પાછળ દખ્ખા સુધી જવું તેને ‘પાએદસે’ જવું કહે છે. એને મલતો ફા. પાદાશ એટલે સાથી. અંગ્રેજીમાં Companion અર્થે વપરાયે છે. એટલે હમરાહ યા સાથી તરીકે તેની પાછળ જવું. બીજો અર્થ ફા. પાદશ યા પાદાશ છે જેનો અર્થ બદલો થાય છે, અને પાએદસે જવું એટલે મરનારના આપણી સાથના, જીંદગીના સંબંધમાં ‘બદલા’માં માન ખાતર તેની લાશ પાછળ જવું. ફારસી પાદશ્તનો અર્થ મરનારની લાશ પાછળ છેવટની અવલ મંજલની જગ્યાએ લડી જીંદગી ગુજારવાની ખુદાને કબુલાત આપી લવું પરિણામ ખરીદના જવું એવો થાય છે.

પાયામોજી મરનારની લાશ પાછળ પાએદસે મોઝેદોની જે જોડ પગે ચાલી જાય છે. તેઓને દખ્ખા આગલ જે આશોદાદ આપવામાં આવે છે તેને પાયામુજી કહે છે. એ બોલ પાયામોજદ પરથી નીકળ્યો છે. પા એટલે પગ અને મોજદ એટલે બદલો. એ મુજબ જે પૈસા મોઝેદોને મળે તેને એ બોલ લાગુ પડે છે. ત્યારે આપણે જરથોસ્તીઓ જેઓ મરનારની પાએદસ પાછળ જાય છે, તેઓએ કેમ પાયમુજી લેવો ? તે વિષે પ.દશાહ નોશરવાન અદલ પોતાના દખ્ખમાંની તખ્તી ઉપર જે લખી જાય છે તેનો ભાવાર્થ એ થાય છે કે જો એ સેવટના અવલમંજલ પહોંચાડવાની જગાએ પગે ચાલી જવાની મેહનતનો બદલો આપણે લેવો હોય તો તે પૈસાનો નથી, પણ ત્યાં મોત માટેના, ખીજી છંદગી માટેના, અને તેની લક્ષી હાલત માટેના વિચારો કરી તે ઉપરથી લેવાનો છે.

હમેસ્તગાન એ બોલ હોરમજદ યસ્તમાં આવેલો છે જ્યાં એરે “ મિસ્વાનહે ગાત્વો ” (એનો અર્થ મધ્યમ કાયદાવાલી જગા કરીને થાય છે.) કરી કહે છે, જેનો અર્થ હમેસ્તગાન કરી થાય છે યાને એ બહેસ્ત અને દોજખ વચ્ચેની જગાને કહે છે. જે માણસોના સવાબ તથા પાપ એક સરખાં હોય છે, તેઓને માટે પેલી જહાનમાં ઠેરવેલી જગાનું નામ હમેસ્તગાન ત્યાં સુખ, દુઃખ ખુશી તથા દુલગીરી બધું સહ એકજ પ્રમાણમાં હોય છે.

તન, મન અને રવાનની અશોધ.

અષ્ટમ વોહુની બંદગીનો સાર એ છે કે:—‘અશોધ એજ સૌથી સરસ ન્યામત છે. તે સુખ આપનારી ન્યામત છે. સુખ તે શખ્શને છે કે જે સૌથી સરસ અશોધને લીધે, પોતે અશો છે.’ અશોધ એટલે શું? અશોધ શબ્દ ‘એરેત’ ધાતુ પરથી નીકળ્યો છે. એટલે સીધે માર્ગે જવું. તે ઉપરથી અંગ્રેજી બોલ (Right) નીકળ્યો છે. સંસ્કૃતમાં ઋત બોલ મલે છે ત્યારે અશોધનો અર્થ રાસ્તી, પવીત્રાઈ, સચ્ચાઈ, નીયમ, કાયદો એવો થાય છે. અશોધને આપણા અવસ્તામાં ઘણી વખાણેલી છે. અશોધ ત્રણ જાતની છે. ૧) મનની, ૨) તનની, ૩) રવાનની અશોધ, આ અને આવતી દુન્યામાં સુખી યા દુઃખી થવાનો બધો આધાર આપણા મન ઉપર છે. મનની અશોધ એટલે મનને ચોખ્ખું રાખવું, મનમાં દુષ્ટ વિચાર લાવવા નહી, અદેખાઈ, કીનો, કપટ, ડગાઈ, લુચ્ચાઈ, ચોરી એવા વીચારોથી મનને દુર રાખવું. દરેક માણસે પેદલાં કાંઈ બાબદનો વીચાર કરવો જોઈએ. વીચાર કરવા પછી વચન જાહેર થાય છે. ત્યારપછી માણસ કાર્ય કરે છે. આપણા ધર્મમાં મનશનીને ઉંચ જગ્યા આપી છે. જેમ તનને હૃદયસર રાખવા પુષ્ટીકારક ખોરાકની જરૂર છે, તેમ મનને હૃદયસર અને અચળ રાખવા સારા વિચારની અગત્યતા છે. હાલની તખ્ખી વિદ્યાએ પુરવાર કર્યું છે કે દુન્યામાં જણાવેલાં ઘણા દુઃખ દરદોનું મુળ કારણ રોગીષ્ટ અને નબળું મન છે. એક માણસ ગમે તેવો જોરાવર હોય પણ તેના મનમાં એક વખત એમ આવ્યું કે માઈ શરીર નબળું પડતું જાય છે તો ગમે તેવો જોરાવર માણસ પણ પોતાના મનના ખોટા ધખાસથી નબલો પડતો જાય છે. ત્યારે માલમ પડે છે કે સઘળા સુખનો આધાર મન ઉપર છે. મનનો મુખ્ય ખોરાક કેળવણી અને જ્ઞાન છે માટે દરેક માણસે પ્રથમ કેળવણી લેવી જોઈએ. અલખત કેળવણીનો અર્થ કાંઈ ઘણી ચોપડીઓ વાંચવી એમ નથી. આપણા મનને ખોરાકનો કેટલો જથ્થો

મલે છે તે જોવાનું નથી પણ કેવી જાતનો ખોરાક મલે છે તે જોવાનું છે. ચોપડીઓ કંઈ એક જાતની આવતી નથી, તે જાત જાતની હોય છે. કોઈકે મનને ચંચળ અને ભલું અને સ્થીર બનાવે છે તો કોઈકે રોગીબટ, નબળું અને અસ્થીર બનાવે છે, માટે આપણા મનના ખોરાકની ચુંટણી કરતી વખતે આપણે બહુજ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. કેટલું અને કેવું વાંચવું તેનો અંદાજ (Proportion) રાખવો જોઈએ. કેળવણી તેના ખરા (Spirit.) માં લેવાની છે. જે ચોપડી આપણી ઇત્રીઓને ઉશકેરે આપણા જીવ્સાઓને વધારે તેજ બનાવે, અને આપણા અંતઃકરણને ખોટે રસ્તે દોરવે તેવી ચોપડીઓ ખીલકુલ હાથમાં ધરવી નહી. ખીજું આપણા મનને તરેહવાર વીચારોના વમલમાં વીતવાનું અટકાવવાની ખાસ જરૂર છે, મનને સ્થીર રાખવાથી ઘણા ફાયદા થાય છે, મનને સ્થીર રાખવાથી આપણે હોરમજદી મીનોઈ જ્ઞાન સંપાદન કરવાને શક્તીવાન થઈએ છીએ. આપણું મન હમેશાં સ્થીર રહી શકતું નથી. આપણે એકજ ચીજ ઉપર અવારનવાર મનને રોકેલું રાખવું જોઈએ, જેવી કે અશોધ, સમ્યાધ, નીતિ એવા કોઈ ગુણ ઉપર મનને રોકી રાખવાની ટેવ પાડવી જોઈએ. જો કે આ કામ ઘણું અઘરું છે, પણ ધીમે ધીમે વખત જતાં તે આપણા કાણુમાં આવી શકે છે. મનને સ્થીર રાખવાનું મોટું સાધણ બંદગી છે. પણ દલગીરી સાથે કહેવું પડે છે કે આપણા પારસીઓમાં સોમાંથી નવાનું ટકા જે ભણે છે તે સમજતા નથી અને તેથી બંદગી કરતી વખતે ભલતા ભલતા વિચારો કરે છે, બોલવું એકને વિચારો જુદા, ખાવું, પીવું, પહેરવું, ઓઢવું, એવા ખ્યાલી વિચારો આવે છે ને પાક અવસ્તાવાણી બોલવામાં ધ્યાન વગર ફક્ત ઝખ્ખાનનોજ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે એ મુખાંધ બાધું છે. એક ફારસી શાએરે કહે છે કે:—

“કલીદે દરે દુઝખ અસ્ત આન નેમાઝ કે દર ચશમે મરદુમ ગુઝારી દરાઝ.” યાને ખાલી લોકોને દેખડાવવા ખાતર લાંબા લાંબા હાથ કરી ધ્યાન વગર બંદગી કરવી એ પોતાનેજ હાથે દોજખના દરવાજાનું તાલું ખોલવા બરાબર છે.

Banyan બનયન નામનો મહા વિદ્વાન કહે છે “ બંદગીમાં અંતકરણ વગરના શબ્દો કરતાં, શબ્દ વગરનું અંતકરણ વધારે સારું છે.” જેમ એક કીકેટર પોતાની રમતમાં દઢ મન અને પુર બારીકીથી શીલડીંગ કરે છે. તેવીજ દઢ નજર ખોદા ઉપર રાખી બંદગી કરવી જોઈએ. હકતનયસ્તમાં કહે છે કે ઓ હોરમજદ ! તેં જે આપ્યું છે તે નેકજ છે તે માટે હમો તુંને નમીએ છીએ. હમો તારા હેસાનમંદ છઈએ. ખોદાતાલાના કામો અતી વખાણુને લાયક છે. તેના ઉપકારો બેશુમાર છે. ખોદાતાલા આપણા સર્વનો મોટો રક્ષણ કરનાર અને જગતનો રાજકર્તા છે. તેથી તેની તરફ ખરાં અંતઃકરણથી સર નમાવી તેની કીર્તિ ગાઇને તેની તરફ વફાદારી બતલાવવાની આપણી ફરજ છે. દારાયસ હીસતારપીસે પોતાના અનેક દુશ્મનો ઉપર હમેશ ફતેહ મેળવી હતી તે વિષે જે લેખો પહાડ ઉપર કોતરાવ્યા હતા તેમાં તે કહે છે કે ‘આ સધળું મેં કીધું તે હોરમજદની મદદથી કીધું છે.’ બંદગી કરવાથી આફતની વેળાએ આપણને હિંમત આવે છે. બંદગી કરવાથી ખોટું કામ કરવાની આપણને શરમ લાગે છે, અને તે કરતાં આપણે અચકાઈએ છીએ. સારી રીતે શુદ્ધ ઉચ્ચારથી ગવાતા થોડા પવિત્ર કલામોનો સવાબ બેદરકારીથી ઉતાવળે છોડી દઈને બણાતાં પવિત્ર કલામો કરતાં વધારે ગણાતો હતો. એક લખનાર કહે છે તેમ,

Prayer is the soul's sincere desire
Uttered or unexpressed
The motion of a hidden fire
That trembles in the breast-J. Montgomery

Prayer men's rational prerogative-Wordsworth

બીજું આપણી સામે તરેહવાર દુન્યાઇ લાલચો આવી ઉભી રહે છે તે વખતે આપણા મનની કસોટી થાય છે. તેઓને ઠોકરે મારવી કે જેવી આપણા અશો જરથુરતે, જ્યારે નાપાક હોરમને તેને આજદ્યરની દીન છોડી દેવા અને પાદશાહી પણ આપવા કહી પણ

તેઓ સાહેબે જાહેર કીધું કે મારો જન જય તોળી હું માજદયસ્તી દીન કદી છોડું નહીં. ત્યારે કસોટીમાંથી પસાર થવું કે નહીં તે આપણા મન ઉપર આધાર રાખે છે. તેથી જ્યારેથી લાલચ આપણી આગળ આવી ઉભી રહે ત્યારે પેગમ્બર સાહેબનો દાખલો આપણી નજર આગળ ધરવો. લાલચ કાંઈ દુન્યાઈ ચીજોની જ હોતી નથી. જો આપણી આગલ એક બાજુ દુન્યાની દોલત મુકી હોય અને બીજી બાજુએ મીનોઈ ખજાનો યાને નેકી, અશોષ મુકી હોય તો આપણે નેકીને જ લેવાનું પસંદ કરવું જોઈએ. દુરગુણોની યાદ એ પણ એક જાતની લાલચ છે. બદ દયાનત, અદેખાઈ, અહંકારના વિચારો જનતાં સુધી મનમાં લાવવાજ નહીં. આપણી છેવટની નેમ બહેશત મેળવવાની રાખવી અને તે મેળવવાનો એકલો રસ્તો અશોષ છે. છેવટે લગનસરાના આશીરવાદમાં દેવાતી પરણતા જોડાંની દુવા તમેને દમ આ લખાણ ખતમ કરું છું.

મનસ્તી હુમત મનાહ ગવરતી દૂખત ગુયાહ, કુનશની હવરસ્ત કુનાહ હરવેસ્પ દુશ્મત દવારાહ, હરવેસ્પ દુનૂખત બકાહાહ હરવેસ્પ દુબ્વરસ્ત એસુબાહ ! અપહી સેતાયાહ.

“તમે હમેશાં મનમાં સાર વિચારજો, જપાનથી સાર જોલજો, કરણીથી સારાં કામ કરજો, સઘળાં બદ વિચારોને દુર કરજો, બદ જોલવાને ધીક્કારજો, સઘળાં બદ કામોનો નાશ કરજો ને નેકીની હંમેશાં વખાણ કરજો.”

તનની અશોષ.

યઓઝદાઓ મશયાઈ અઘપિ જાંથેમ વહિસ્ત હા યઓઝદાઓ જરથુસ્ત યા દઝેન માજદયસ્તિશ (વંદીદાદ ક. ૫-૨૧.)

યાને પવિત્રાઈ માણસને માટે જન્મથી જ સારી છે કારણ ઓ જરથોસ્ત ! પવિત્રાઈ એજ માજદયસ્તી દીન છે.

તનદરોસ્તી જાળવવાની દરેક જાણની ફરજ છે. ઘણા અબ્યા-સીઓ તનદરોસ્તી જાળવતા નથી તેથી તેઓ કમોતે માર્યા જાય છે.

તનદરોસ્તીની એપરવાધથી નખળાઇ વધે છે અને નખળાઇ વધવાથી કાંઇ પણ કામ કરવાનું મુજ પડતું નથી, માટે તનને દરસ્ત રાખવું જોઈએ. જે તન સ્વચ્છ હોય તોજ રવાન પણ સ્વચ્છ થાએ. કવી થોમસન કહે છે કે તનની સ્વચ્છતા ઉપરથી મન એક છુપી દીલ-સોજ મદદ મેળવે છે. તનને દરસ્ત રાખવા માટે ચોક્કસ વખતે ઉઠવું, બેસવું, સુવું, ખાવું ને ફરવું તેમજ તેને નીચમીત કસરત આપવી જોઈએ. એક જાણીતી કહેવત છે કે દરસ્ત તનમાં દરસ્ત મન (A sound mind in a sound body) તનની દરસ્તી જળવવા માટે નીચલા કાનુનો ધ્યાનમાં રાખવા. ૧) સકાળે ઉઠવું, ૨) ઉઘોગી થવું, ૩) ખાણી-પીણીમાં અંદાજે જળવવો, ૪) આઠ કલાકની ઉંઘ ભોગવવી, (અખ-ફન્યાંમ ક્ષિપૂમ અસ્નાંમચ ક્ષફનાંમચ યાને, આખા દહાડાના વખતનો ત્રીજો ભાગ.) ૫) મનને નેક વિચારમાં રમવું રાખવું તનદરોસ્તીનો જગાડ નીચલાં કારણોથી થાય છે ૧) ભુખમરો અને ખાસ આપણી તનદરોસ્તીનો જગાડ લાવે છે, ૨) એધીપણું, કેશી વ્યસન અને છાક-ટપણું, ૩) ખરાબ હવા, પાણી, અને ખોરાક, ૪) બેહદ દત્તગીરી, ફીકર, ગુસ્સો, અને ચીડ તથા બીજા ખરાબ મન વિકારો, ૫) ઉઝગરો, ૬) ગંદાપણું ને નહાવાની આજસાધ.

નાહીધોઇ સ્વચ્છ કપડાં પહેર્યાં તેમાંજ શારીરીક પવિત્રાઇ સમાઇ જતી નથી પણ તે ઉપરાંત પાદીયાજ કુસ્તીનું ભણતર, નખ, આલ, મુલેલાં શરીર, અને એવીજ બીજી હેહર અને નસાને લગતી પરહેજ જલવવાના ફરમાનો તથા આતશ, પાણી, જમીન, ઝાડપાન વગેરે પેદાયશોને લગતી સ્વચ્છતા જલવવાના નીચમોનો એક ગંજવર સંગ્રહ આપણા વંદીદાદનાં પુસ્તકમાં જલવાઇ રહેલો છે અને તે એટલો શ્રેષ્ઠ અને સંપૂર્ણ છે કે તેના જેવા બારીક નીચમોનો સંગ્રહ દુન્યાના કોઇપણ આરોગ્ય શાસ્ત્રમાં મળી શકે નહીં. એક ઇંગ્રેજ લખનાર કહે છે કે

“ We have in the teaching of Zoroaster a sanitary code which it would be difficult to improve upon even in these days of asserted cleanliness and sanitation. ”

રવાનની અશોધ.

તીરયસ્તમાં ૩. ૧૫ કહે છે કે ‘હવહેચ ઉરનો યોઝ દાઘેમ. યાને પોતાના રવાનને ચોખ્ખું કરવું.’

વંદીદાદ ૩. ૫-૨૧ માં કહે છે કે “ચો હવાંમ અધહવાંમ. ચઓજદાધતિ હુમતાધશચ, હુખ્તાધશચ હવશ્તાધશચ” યાને એક ધણી પોતાના અંતઃકરણને સારા વિચાર, સારા વચન અને સારા કામથી સાફ કરે છે.

રવાન યાને આત્માના સુધારા વગર માણસ મિથ્યા અભીમાન, આપ બડાધ, સ્વાર્થીપણું, અદેખાધ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, બદનજર અને ધુરી વાસના વગેરે દુર્ગુણોને તાબે થાય છે. રવાનનો સુધારો ધર્મ અને નીતિથી થાય છે. રવાનની અશોધ જાળવવા માટે વહેવારોપ્યોગી કાયદાઓ નીચલા છે ૧) દાદાર અહુરમજદને યાદ કરવો ૨) જ્ઞાન મેળવતા રહેવું. ૩) નીતીમાન સદગુણો અખત્યાર કરવા અને તહેઓને ખીલવવા. જરથોસ્તી તરીકે જે ત્રણ બોલો હુમત દૂખત અને હુવસ્તમાં સમાયલો છે. એ સર્વની ખારીક વીગતો દરેક જણે અને તેટલી જણીને તે પ્રમાણે અમલ કરવો, એ રવાનના સુધારા માટે જરૂરનું છે. જરથોસ્તી ધર્મનો એક કાનુન ટુંકમાં પહેલવી જુખાનમાં જણાવેલો છે તેને “ દારપનીએ તન વ બૂજપની એ રવાન ” યાને તનની જાલવણી સાથે આત્માની મુક્તિ કરી કહે છે. એ કાનુન શરમાવે છે કે દરેક જણે તનને નુકસાન થવાથી આત્માનું બલું થાએ અથવા આત્માને નુકસાન થવાથી તનને બલું થાએ તેવી રીતે જીંદગી ગુજરવી નહીં, પણ બંનેનું બલું થાએ તેવી રીતે ગુજરવી. જરથોસ્તી ધર્મ નીતિના અનેક ફરમાનો અને કાયદાઓમાં એવું ધોરણ જાલવી રાખેલો જોવામાં આવે છે. ખીજો એક સદગુણ રવાનના સુધારા માટે રાસ્તી અને ખરાપણું છે. રાસ્તી ફકત સાચું બોલવાનીજ નહીં પણ ખરૂંજ વીચારવું અને ખરીજ રીતે કામ કરવામાં સમાયલું છે. રવાનની અશોધ માટે સીદા, શુદ્ધ, સારા, સ્વચ્છ, સદગુણી માર્ગ ઉપર ચાલવું. યાને કે મને તેમજ અંતઃકર-

જુથી ચહડતા થવું. અને હમેશાં અશોષમાં આગળ વધવાની કોશિષ જારી રાખવી. એક વેળા એક શખ્સને માટે કહે છે કે પેગમ્બરે તેને કહ્યું કે જો તું મારી દોસ્તી અને દીવાસો મેલવવા માંગતો હોય તો તારે પહેલી જે ચીજ શીખવી જોઈએ તે ચાલચલાણને લગતી પવિત્રાઈ છે. સેન્ટપોલ નીચે પ્રમાણે કહે છે:- Know ye not that ye are the temple of God, that the spirit of God dwellth in you યાને શું તું નથી જાણતો કે તું ખુદાનું મંદીર છે અને ખોદાનો અંશ તારામાં છે. જે ખોદાના મંદીરને અપવિત્ર કરશે તેનો ખોદા નાશ કરશે. રવાનનો સુધારો ધર્મથી તથા નીતિ સુધારવાથી થાય છે. નીતિ ધર્મની એક બાજુ છે. એ ધર્મથી છુટી થઈ શકે નહીં. વળી કાંઈબી બદલો મેળવવાની મતલબ વગર પારકાનું ભણું કરવું એ રવાનના સુધારા માટે અગત્યનું છે. ધર્મની કેતાબમાં જણાવ્યું છે કે ફરેદ જુદી યાને બેઅંદાજપણું યાને અપે- જુદી યાને જોઈએ તેથી ઓછું એ બે ગુણો નુકસાનકારક છે, તેથી પતમાન યાને મધ્યમપણું જાળવવું એ રવાનના સુધારા માટે જરૂરનું છે. પોતાની આત્મીક હાલત સુધારવામાં માણસને ધણીએક અગવડો, હરકતો અને મુશ્કેલી વેઠવી પડે છે તેથી આપણે ડરી જવું નહીં. જેમ જેમ તે આવતી જાય તેમ તેમ હીમતથી આગળ વધી નીતીમાં આગળ વધવા દૃઢપણું રાખવું એ રવાનની અશોષ માટે જરૂરનું છે. વળી જન્મ ચરિત્રો વાંચવા, જીવતા મરદ અને ઓરતોના સારાં કામોની નકલ કરવી, કુટેવ છોડી દેવી, ખોદાની બંદગી કરવી, અને પોતાની કરણીનો વારે ધડીએ હીસાબ લેવો એ પણ રવાનના સુધારા માટે અવશ્યનું છે.

સઃ—અવસ્તા જમાનાની ઈરાની બાનુઓના દરબજા વિષે શું જાણો છો તે લખો અને ઈંગ્રેજ કવિના મત આપો.

Woman ! best partner of our Joys and woes !

Blessing and blest wherever she goes,

Eager to hope, but not less firm to bear,

O born to smooth distress and lighten care,

અવસ્તામાં એક જરથોસ્તી બાનુનો દરજ્જો મરદના જેટલો માન ભરેલો છે. બાનુ માટે અવસ્તા બોલ “ધેના” છે એ ‘જન’ યાને જન્મ આપવો ઉપરથી બચ્ચાનો જન્મ આપનારી માવતર કરી થાય છે. વહી નાઈરી તેમજ નમાનો પથની યાને ધરતી ધણીયાણી અર્થે વપરાયે છે. ફરવરદીન ચસ્તમાં ફ. ૧૫૫ માં કહે છે.

વનેન્તાંમ વંઘ્હેન્તાંમ વઘોનુપાંમ દઘેનોસાચામ ઇધ અશઓચાંમ અપઓનિનાંમચ અહુમચ દઘેનાંમચ બઘોધસ્સ ઉરવાનેમચ ફવષીમચ ચઝમધદે યોધ અપાધ વઘોનરે યાને જે જરથોસ્તી અશો મરદો અને અશો સ્ત્રીઓ જેઓએ દીનની તરખ્યત લધને એ દીનના ફરમાનોને ચાહ્યાં, હમણાં ચાહે છે અને હવે પછી ચાહશે જેઓએ દીનની અશોઈની જાણવણી માટે જેહમત ખેંચી તેઓના જનને જીગરને, ખુદીને, રવાનને અને ફરોહરને હમો માન સાથે યાદ કરીએ છીએ. વળી વીરપરદના અવસ્તામાં મોતેબર ક્રિયાઓમાં નેક મનશની, નેક ગવશની અને નેક કુનશનીવાહી બાનુઓ જે પોતાના ખાવીંદના મતોને માન આપી ચાલતી હોય તેઓને સામેલ થવાને બોલાવવામાં આવે છે. વહી ચજશનેના પહેલા હામાં અહુરમઝદ અને અમશાશપંદો ને ભકતી ભાવથી ખુશાલ કરવાને અશો બાનુઓને ઈજન કરવામાં આવે છે. રામચસ્તના ૪૦ માં ફકરામાં અવસ્તા જમાનાની બાનુઓ એવું ચહાતી હતી કે ‘ઓ રામ ઇજદ આવી ભેટ તું હમને બક્ષ કે હમો જવાન અને ખુબસુરત કદનો ખાવીંદ મેળવીએ અને જ્યાં સુધી હમો ખેઉ જણા સાથે જીવીએ ત્યાં સુધી હમારી સાથે નેકસી-રતથી વરતે, ને હમોને નેક ફરજંદની બક્ષેક્ષ કરે, તે દાનેશમંદ સાલેસ અને છતાંથી બોલનારો હોય. શાહ ગુસ્તાસ્પની રાણી હુત-ઓષ માટે કહી શકાયે કે એ નેક બાનુથી જરથોસ્તી દીનની સર્વે ક્તેહ થવા પામી હતી. અવસ્તાનો સંપુરણ તરબુમો કરનાર દારમે-સ્તેતેના મત પ્રમાણે અવસ્તામાં ચીતારેલી જરથોસ્તી બાનુના કરતાં વધારે ઉમદા ખવાસની અને વધારે ચહડતા સદ્ગુણોવાળી સ્ત્રી કેટેબી દુન્યાની તવારીખમાં મલતી નથી. ફરવરદીન ચસ્તમાં જાણીતા અમ-

રગ થએલા આનુઓના નામો નીચલા છે જેવાં કે હવેલી, ફેની થ્રીતી, પોઉચ્ચીસ્તી, હુતઓક્ષ, હુમય ઝઠરિય, વીરપતઉચ્ચી, ઉશતવધતી, તુપનામધતી, ઉસનેમહની આનુ ફેની, ગએધાસ્તની આનુ ફેની, પોઉચ્ચાખશતીની આનુ અસખની, ઉખશયેધન્તી વગેરે નામો સોનેરી તવારીખની યાદ આપે છે. એજ યસ્તના ૧૪૮, ૧૪૯ અને ૧૫૪ ના ફકરામાં એવી અશો પરહેજગાર ઓરતોના મીનોઈ રહોને યાદ કરવામાં આવ્યા છે, જેઓએ માજદયસ્તી દીનનો ફેલાવો કરવામાં પોતાની જાંઘી અરપણ કીધી હતી. અસલી ધરાંની આનુઓ ફક્ત ધરસંસારી ફરજો બજાવવાનેજ સરજાએલી નહી હતી પણ "તે ઉપરાંત, પતી ફેદાગીરી, પાકદામની, અને જરથોસ્તી મીનોઈ જ્ઞાન ફેલાવો કરવામાં અને તે શીક્ષણ પોતાની બહેનપણીઓને આપવામાં પોતાની મુખ્ય ફરજ સમજતી હતી. આપણે ઇચ્છીએ છીએ કે જ્યારે હજારો વરસ આગમજ આવી ઉદ્યાગી, ઉપયોગી, પરોપકારી, અને કીરતીવંત દરજ્જે ભોગવનારી આનુઓ હતી, તેઓના કીર-
તીવંત કામોથી વાકેફ થઈ હાલના જમાનાની આનુઓ પોતાની ફરજો સારી રીતે સમજે અને તે પ્રમાણે ચાલવાની કોશિષ કરે અને નહી કે એસ્કી પોશાકમાં સજ થવાની કાળજી રાખનારી બાલ બાલ કરાવી, સોર વગર અને સલુક વગર જનાં કપડાં પહેરી ફરી પોતાની ઇજત આપરને ઘોકો લગાડે, મોજ મજાહમાં લીન થએલી અને તેમાંજ પોતાની જાંઘીનું સાર્થક સમજે. અસલની ધરાંની આનુઓ દેશ હીતકારીક કેળવણી લેતી હતી, અને તેઓને છાતીએ ધાવેલાં બાળકો પણ પોતાના દેશની ઉન્નતિ અને ચઢતી કરવામાં ઉપયોગી હીરસો આપતાં હતા. એક દેશના વિદ્યા અને હુન્નર માટે અને ધર્મના વધારા માટે સ્ત્રી કેળવણી ખાસ અગત્યનું સાધન ગણાય છે. અને ધર્મ અને નીતીમાન ફરજો બજાવવાની લાગણી બરપા થયા વગર પોતાના કુટુંબ કબીલા, કોમ અને દેશ તરફની ફરજો બજાવવાની શકાતી નથી. કદીમ ધરાંનમાં મરદ અને ઓરતો લગન કરવાની મુખ્ય નેમ સંસાર ભોગવવાની અને ફરજદોને

જન્મ આપી કોમની સંખ્યાની વૃદ્ધી કરવાની નેમ હતી અને તેમાં પણ ધર્મની ઉંચી નેમ સમાતી હતી. યુનાની તવારીખ નવેશો લખી જાય છે કે અસલી જમાનામાં જે માવતરો ધણા ફરજ દો જન્તી હતી તેણીને રાજ્ય તરફથી પણ મોટું ઈનામ આપવામાં આવતું હતું. પાદશાહ ગુસ્તારપને અશો જરથોસ્તે જે નેક દુવા ગુજરી હતી તેમાં એવું કહ્યું હતું કે “તારે ત્યાં દશ બેઠાઓ જન્મ પામે તેમાંના ત્રણ અથોરનાનનો ધંધો કરે, ત્રણ લડાઇમાં સપેહ સાલાહ અને અને ત્રણ ખેડુતનો ધંધો કરે અને એક જમારપના જેવો શીલસુદ્ધ અને હકીમ બને. મનુ કાયદા શાસ્ત્રીના ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે ‘પરણુયા વગરનો આદમી અરધો આદમી છે. પેદાયશમાં તે આખો આદમી ગણાય નહીં.’ પ્લેટો નામનો યુનાની શીલસુદ્ધ કહે છે કે “પોતાના કુટુંબનો અને નામનો સેલસેલો રસ્તાખેજ સુધી ચાલુ રાખવા માટે દરેક આદમીએ પરણવાની ખોદા તરફની એક મુખ્ય ફરજ છે.

કદીમ ઇરાંની જરથોસ્તી બાનુના સદ્ગુણો નીચલા હતા. તેણીનો મુખ્ય મુદ્રાલેખ સાદાઇ દીનદારી, અને સ્વાર્થ વગરનો પેરોપકાર હતો. તેણી ખોદાને ચહાનારી અને માજદ્યસ્તી દીન ભક્ત હતી. તે ઉપરાંત દેશ હીતકારીક, પોતાની કોમનું ખાવીદ અને ફરજદને મદદગાર અને ખેશીઓને મદદ કરી તેઓનું દુઃખ ઓછું કરનારી બાનુ હતી. હાલની બાનુઓએ તેઓ માફક કોમને શોભા લગાડનારા, દીન ભક્ત, નમ્રતા, સાલેસાઇ, પતીવરતાપણું, પાક મનશની, કરકસર, ઉઘોગ અને પેરોપકારી સ્ત્રી થવું એજ તેઓની જાંદગીના સુખનું ઘટતું સાધણ તેઓએ સમજવું.

સ:—ધર્મના બે પ્રકાર કયા છે ?

જ:—ધર્મના બે પ્રકાર છે એક (living) જીવતો અને બીજો (dead) મુવેલો. જે ફરમાનો ધણા ઉંચ હોય પણ જે તે લોકો પાળતા નહી હોય તે dead (મુવેલો) religion કહેવાય.

જે ધર્મ શીલસુદ્ધી ઉંચ નહી હોય પણ તેના શીક્ષણો માણસો [અમલમાં મુકતા હોય તે living (જીવતો) religion કહેવાય.

જરથોસ્તી ધર્મનું શીક્ષણ એકજ શબ્દમાં સમાયલું છે અને તે Purity of thoughts words, and deeds યાને વિચાર, વચન અને કામનું સ્વચ્છતાપણું. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે We live in deeds not years યાને કે તે જીંદગી ખરી લાંબી કહેવાયે કે જે ઉચ્ચ કામો કરવામાં તેમજ બહાદુરીભરેલા જાતીભોગ આપવામાં ગુજરેલી હોય. જો કે તેનો વખત ગમે તેવો ટુંકા હોય તોજી આપણે દરેકે પોતાની છુટી વર્તણુકથી (character) અને એક ટોળાં તરીકેની સામટી વર્તણુકથી આપણા પાદશાહને તેમજ હમશહેરીઓને દેખાડવું જોઈએ કે આપણો ધર્મ કામ એવી શીખામણુ આપે છે તેથી આપણે ભલા શહેરીઓ તરીકે નીવડવાને શક્તિવાન થઈએ. એક ધર્મ, તેના શીક્ષણોમાં ગમે તેવો ભલો હોય પણ જો તે ધર્મ વ્યવહાર રીતે ભલાં પરીણામ નીપજાવે નહીં તો તે મુવેલો ધર્મ સમજવો. જો જરથોસ્તી ધર્મ ભલા, વફાદાર, પ્રમાણીક-દેશ હીતકારીક, સાહસિક, સખી, ઉદ્યોગી અને બહાદુર જરથોસ્તી. પુત્રો પુરાં પાડે નહીં તો તે એક living જીવતો ધર્મ નહીં કહેવાયે. આપણે જાણીએ છીએ કે આપણી કામ સખાવતે બહાદુર છે. એ આપણા વડવાઓના પુત્ર અને પ્રતાપ છે” પણ તે કીર્તી જાળવી રાખવા માટે આપણે પોતે પણ જાતી મહેનત કરવી જોઈએ. આપણે આપણા વહીવેલોની કીર્તિમાં ઉમેરો કરતાં રહેવું જોઈએ.

એક લખનાર કહે છે કે The greatness of a country does not depend upon the extent of the territory but on the character of his people. ટુંકા ભરેલી પાપી જીંદગી ગુજારવા કરતાં એક પ્રમાણીક સાદી જીંદગી ગુજારવી સારી છે. એક લખનાર કહે છે કે Although genius always command admiration character must secure respect. The former is the more product of brain, power and the latter of heart's power and in the long run it is the heart that rules in the life.

સ:—નવસારીના એક દસ્તુર પોતાની ફરજ્યાતનામાં લખી ગયા છે કે “એક પાદશાહ પોતાની દોલતના બેરથી એક ધર્મના કામમાં મોટો ફાલો આપે અને એક મુકલેસ આદમી તેજ કામમાં પોતાથી બનતો ફાલો આપે તો તે ઈનસાફી બાપની નજરમાં તે બંનેનો સવાળ એક સરખો છે.”

આ બાબદ એક દાખલા રૂપે સમજાવો.

જ:—સદદરેનસરમાં ગાહમ્યાર કરવાની ફરજ શું ગરીબ કે તવાંગર દરેક જરથોસ્તીને માથે નાંખવામાં આવી છે. ત્યાં કહે છે કે એકથી ન બને તો બે ત્રણ જણ સાથે મલી ગાહમ્યાર ઇજ્જવવો કારણકે તેમ કરવું એ મોટું સવાળ છે. ગાહમ્યારનું આક્રીન ગાન જે એક હમદીનને “જેવી શક્તી તેવી ભક્તી” કરવાનો પાક શીખવે છે ત્યાં કરજ કરીને ફરજ ઉતારવા કોઇને પણ દયાણુ કરવું નથી. અદુરમજદની રતુતી કરવી અને ક્રિયામાં ઇજ્જવલી મ્યજદની આશની કરવી, તેમ નહી કરનારની બંદગી દાદારની દરખાસ્તમાં નાકબુલ છે.

એક વેલા ધરાન દેશમાં નોશિરવાન પાદશાહે ગાહમ્યાર કીધો, બધાંએને ઇજ્જન કીધું. સર્વ અમીર હિમરાવો, દસ્તુરો, દાવરો ગરીબ ગુરખા સધલી રૈયત હાજર થઇ. નોશિરવાને જર ખરચવામાં જરાબી કચાસ નહી કીધી. બધા દસ્તુરોને આશોદાદ આપી, જર જવાહેર અને ઉંચા પોશાકો આપ્યા. આ રીતે ધારેલું કામ પાર પડ્યું તેથી નોશિરવાને ખોદાના શુકરાના કીધા અને મનથી વીચાર્યું કે એવો ગાહમ્યાર બીજા કોઇએ કીધો હશે નહીં, અને એટલું સવાળ પણ મળ્યું હશે નહીં. પછી તે રાતે તેને સ્વપ્નો આવ્યો. એક પાક મરદે આવી કહ્યું કે, ઓ પાદશાહ ! એટલો બધો મગર ના થા. ત્હારા શહેરમાં મરજબાની કારસાની અશોમરદ રહે છે તેને ગાહમ્યાર ઇજ્જવો છે અને તેનો સવાળ તારા કરતાં ઘણો મોટો છે. તે પાદશાહ આબથી બીદાર થયો, બધી હકીકત વજર અને દાતાવ મરદોને કહી અને પેલા મરજબાનની શોધ કરવા હુકમ કીધો. આખરે તેઓ

મરજખાનને લઘ પાદશાહ નોશેરવાન હજુર આવ્યા. નોશેરવાને પુછ્યું કે તેં ગાહમ્માર કીધો તેતું પુણ્ય વધારે હતું તેથી તે કેમ કીધો તે મને જણાવ. તેણે કહ્યું કે મેં મારી પાસ ખીલકુલ પૈસા નહીં હતા તેથી ધરના બે બારણામાંથી એક બારણું કાઢી બજારમાં વેચ્યું ને તેના પૈસામાંથી ગાહમ્માર કીધો. નોશેરવાને કહ્યું કે મરજખાન જેવા ગરીબ માણસના ગાહમ્મારનો મરતબો મોટો કેમ ? ત્યારે એક મોખેદે કહ્યું કે તેણે પોતાની દોલત જે માત્ર બે દરવાજા તેમાંથી અરધી દોલત ધર્મને માર્ગે ખરચી ત્યારે આપ હજરતે જે ખરચ્યું તે જહાનપનાહના અખુટ ખજાનમાંથી એક હજાર દેરમે એક દેરમ ખરાખર હશે, તેથી તેનો પુન્ય વધારે કહેવાયે. ત્યારે પાદશાહે કહ્યું કે તું તારા ગાહમ્મારનો સવાબ મને વેચી શકશે. જો તેમ કરે તો હું તને આખો દેશ બક્ષેસ કરું. મરજખાને કહ્યું કે તમો મને તમામ ખલકતની પાદશાહી આપો તો પણ હું કેમ સવાબ વેચું ? અને શા માટે વેચું ? પાદશાહીને મારે શું કરવી છે ? હું બીજો સવાબ કરવાની ઇચ્છા રાખું છું કારણ કે મોતનો ભરોસો નથી. (જુઓ રશાયતે દસ્તુર દારાખ હોરમઝદીયાર). આ ઉપરથી પાદશાહ દલગીર થયો, તો પણ તેને જર જવાહીરની નવાજેશ કરી તેના મુલક તરફ રવાના કીધો, માટે અએ હમદીનો તમો પૈસાની તંગીને લીધે નારાજ થઇ ધર્મ તરફનું એકીન છોડી કંઈ મનમાં એવો વિચાર ના રાખતાં કે આપણે ગરીબ માણસ કેવી રીતે ધર્મ ફરજ બજાવી શકીએ. અત્યાર સુધી એવું વિચારનારાઓને સમજાવવાને ઉપલોદાખલો પુરતો છે.

સઃ—એનેજ લગતી બીજી એક વાત આપો.

જઃ—લોભ કરવાના કેટલા ગેરફાયદા છે. તે વિષે બીજી એક વાત છે. એક દરવીશ રોજ ઘરેઘરથી બીબ માંગી રોટીના ટુકડા મેલવતો હતો. એક દીવસ એમ રોટીના ટુકડા સોધવા ત્યારે તે જતો હતો ત્યારે તેને હાજતે જવાની તલબ થઇ તે જંગલમાં ગયો. ત્યાં તેને જમીન તળેથી ખજાનો હાથ લાગ્યો. તેને તે લીધો અને તેથી સુખ ભોગવવાની આશામાં ખુશી થયો. પણ તેને વિચાર આવ્યો

કે આજે બે ઘરે બીજા માંગવાનું રહી ગયું છે. તેથી તે જે ખજાનો મળેલો હતો તે છોડી પોતાનો ફેરો પુરો કરવા રોટીના બે ટુકડા લેવા ગયો અને વિચાર્યું કે પછીથી હું આ ખજાનો લઈ જઈશ. પણ પાછો ફરતી વેલા જોયું છે તો કાઈ બીજો ત્યાં આવી અને તે છુપો ખજાનો જોઈ તે લઈ ગયો. તેથી તે પોતાની મુખાઈ અને લોભ ઉપર પસ્તાવો કરવા લાગ્યો કે આટલો ખજાનો મળ્યો તે છતાં બે ટુકડાને ખાતર તે પાછો ગયો. આ લખી આ વાર્તાનો લખનાર નીતિસાર કાઢે છે કે તે ખજાનો તે ધર્મ હતો અને રોટીના ટુકડા તે આ દુન્યાની ચીજો હતી. આ ક્ષણભંગુર ચીજો પાછળ આપણે દોડવું ન જોઈએ અને ધર્મના ખજાનાને છોડી દેવો ન જોઈએ.^૧

સ:—સાદાઈ વિષે તમારા વિચારો જણાવો.

જ:—સાદાઈ એક મોટામાં મોટો સદ્ગુણ છે. આપણામાં કેટલાકો એમ વિચારે છે કે સાદાઈ શરમ ઉપજાવે છે. વાસ્તવીક રીતે સાદાઈમાં રહેવું, સાદાઈમાં ખાવું પીવું, પહેરવું, ઓઢવું વગેરે સંપુરણ સાદાઈમાં દુન્યાના સકળ કામમાં જીવવું એ મનુષ્યનો ધર્મ છે. સાદાઈ માન દરજ્જાએ અપાવે છે, અને દોલતને દીપાવે છે. સાદાઈ ગરીબાઈમાં આપણો સાથી છે. સાદી જીંદગી ગુજરનાર આદમી કદી પોતાને નીચું લગાડી શકતો નથી. કુદરતમાં પણ સાદાઈ જોવામાં આવે છે. સાદાઈ અને નીચમીતપણાના બળથી કુદરતે હજારો વરસ થયાં સૃષ્ટિને તકાવી રાખી છે, તેજ માફક સાદાઈ અને નીચમીતપણાનો ગુણ આપણી જીંદગીને તેની છેલ્લી ધડી સુધી ટેકવી રાખશેજ. આજના જમાનામાં સાદાઈમાં ફરવા હરવા માટે કેટલાક ઉછલતા મગજના લોકો શરમ ગણે છે. અને તેમ કરી ગજવા ઉપરાંત ખરચ કરવાથી અને સાદાઈની હદ ઓલંગી જવાથી પોતાની પાયમાલી કરાવે છે. આપણા મહાન પેગમ્બરો મોટા મોટા વિદ્વાનો, પ્રધાનો, કવીઓ, લેખકો અને અનેક લોકો જેઓને જવાહીર માફક આપણે માન સાથે યાદ કરીએ છીએ, જેઓ સંઘળાનું જન્મ-

જતાંત જ્ઞેશે તો માલમ પડશે કે તેઓ ખાવામાં સાદા, પહેરવામાં સાદા, ફરવામાં સાદા, અને સાદાઇ સીવાએ બીજું કશું તેઓમાં જોવામાં આવતું નહોતું. સાદાઇનો ગુણ આપણી વર્તણૂકનું બધારણુ યોજવામાં અતી ઉપયોગી છે. સાદાઈ સરખી અમુલ્ય ચીજ બીજી જવલેજ મળશે. એક પળ પણ ખોટી થયા વગર આ ઉત્તમ ગુણ સંપાદન કરવામાં તમારું મન દોરવે.

સાદાઇમાં સમ્યાઇ રહેતી,
સાદાઇ પર હર રાખો પ્રીત.
સાદાઇમાં મળે મોટો જય,
દુઃખ આકૃતનો નહી રહે ભય.
ઉત્તમ ગુણ ને ઉત્તમ કામ,
સાદાઇમાં મલશે વિન દામ.

સાદાઇ કુદરતનો ગુણ છે Nature itself is simplicity તો આપણી ફરજ છે કે આપણે પણ સાદી જીંદગી ગુમરવી. ન્યારે કાંઈ માણસ પોતે પોતાની વખાણ કરે છે અથવા પ્રોતા માટે ધણું ઉંચ બોલે છે અને ન્યારે પોતાની વખાણમાં પોતે ધણો ઉંચ છે એવું દેખાડવા માંગે છે ત્યારે બીજાઓ તેને હસી કાઢે છે, અને લોકોની હસીમાં તે આવે છે. આપણે પોતે પોતા માટે નમન-તાઇથી જાણીતા થવું એટલુંજ નહી પણ તેવા નિરંહકાર થવું જોઇએ; અને ન્યારે બીજાઓ આપણી વખાણ કરે ત્યારે તે વખાણ અને ધન્યવાદ વિનયથી અને નમ્રતાથી લેવો જોઇએ. સારા ગુણો લાજ મર્યાદાથી અને વિનયથી ધણા દીપી નીકળે છે ન્યારે ધણા ઉંચ ગુણો જો તે મગરૂરીથી દેખાડવામાં આવશે તો તે ધીક્કારવા જોગ થઇ પડશે, અને જો આપણે જ્ઞાન, મોક્ષ અને દરજ્જે કે જે ખરી રીતે આપણે નથી ધરાવતા તે ધરાવતા હોઇએ એવો દોલ ધાલીશું તો આપણે વધારે હસીમાં આવીશું. એવી ડંકાસ જણાયા વિના રહેશે નહીં. પછી તેવા વેષધારીને સર્વ કાંઈ ધીક્કારયા વિના રહેશે નહીં. જુવાન પુરૂષોને પોતા માટે હમેશાં ધણો મોટો વિચાર હોય

છે. જો આપણે આજી બાજીનાઓ કરતાં વધારે સારૂ જ્ઞાન મેળવ્યું હોય તો તે માટે આપણે પતરાજખોર અને અર્વિષ્ટ થવું ન જોઈએ પણ તે ઉંચ જ્ઞાન લોકોના કાયદાને માટે વાપરવાની વધુ કોશેશ કરવી જોઈએ. શેખશાદી કહે છે કે ડાહ્યા માણસો નમ્રતા અમલમાં મુકે છે. મેવાથી ભરેલી ડાળી પોતાનું માથું હમેશાં જમીન તરફ નીચું રાખે છે. ન્યુતન જેવો ઇંગ્લંડનો મોટો શ્રીલસુદ્ધ પોતાને એક બચ્ચા સાથે સરખાવે છે કે જે કીનારા ઉપરથી કેટલાંક કાચલાં એકઠાં કરે છે, જ્યારે તેની નજદીક તો એક જ્ઞાનનો મોટો માહા સાગર પડેલો છે. સોક્રેટીસ જેવો મોટો યુનાની શ્રીલસુદ્ધ કહેતો હતો કે તેના બધા અબ્બાસે તેને એક ચીજ શીખવી હતી. અને તે એ કે તે કશું જાણતો હતો નહીં. નમ્રતા જાળવી માણસે વિચારવાનું કે આ પહોળી પૃથ્વી ઉપર તે જોકે ખોદાની એક શ્રેષ્ઠ પેદાયશનો ભાગ છે તો પણ તે કેવો નાકેસ, કેવો ખિસાત વગરનો છે. Wordsworth says.

Know that pride
Howe'er disguised in its own majesty
Is bitterness; that he who feels contempt
For any living thing hath faculties
Which he had never used, that thought with him.
Is in its infancy.....

માહાભારતમાં ત્રણ નીચલા સુંદર બોલો છે ‘Let another man praise thee, and not thine own mouth; a stranger, and not thine own lips.’

By self applause a fool in vain,
From others' glory seeks to gain,

મીનોખેરદમાં કહે છે કે આ દુન્યામાં જે ન્યામત (તું ભોગવતો હોય) તેને માટે મગર થતો ના. કારણકે આ દુન્યાની લલાઇ વરસાદના દિવસમાં પસાર થતો વાદળાંની મીસાલે છે, જે કાંઈપણ પહાડ ઉપર ઠરીકામ રહેતું નથી (યાને આવી ન્યામત એક

વાંદળાની મીસાલે ગુમ થઇ જાય છે). દીનકરદ વૉ.-૧૧ માં કહે છે કે દરએક મોહટાઇનું મુળ નમ્રતા અને દાદાર તરફનો ભક્તિભાવ છે. વલી વૉ. ૧૨ માં કહે છે કે ગરૂરીમાંથી ખુદાની પીછાણ ઉત્પન્ન થતી નથી અને ખુદાની પીછાન વગર આસ્થા ઉત્પન્ન થતી નથી.

આતશ વિષે.

પવિત્ર આતશને ખોદાતાલાની એક નીશાન તરીકે ધજ્જશનેમાં જણાવ્યો છે, તેના કારણ દરશાવતાં જણાય છે કે આતશ મીનોઇ જહાનની યાદ આપે છે. ખાક, બાદ, આખ અને આતશ એવા ચાર મુળતત્વોમાં આતશ આ ગેતીની દુન્યાની પેદાયશમાં સઉથી શ્રેષ્ઠ પેદાયશ જેવો ગણાય છે, યાને કે તે પાક અહુરમજ્દ જે મીનોઆન મીનો છે તેની યાદ આપે છે. વળી આતશ ગરમી આપે છે, જે જીંદગીમાં જરૂરની છે. અને તેથી તે અહુરમજ્દ જે જીંદગી બક્ષનાર તેની નીશાન થઇ પડે છે. આતશ રોશણી આપે છે, જેનાથી સઘળું સમજી શકાય છે. આતશનો સ્વભાવ સદા ઉંચે ચઢવાનો છે. એટલે તે અહુરમજ્દની યાદ આપે છે. આતશ દરેક ચીજને પાક કરે છે. એટલે તે અહુરમજ્દ જે પવીત્રાઇનો સાહેબ છે તેની યાદ આપે છે. માણસની ભક્તિનો પ્રવાહ આતશ મારફતે મીનોઇ શક્તિઓને પહોંચે છે. અને તેજ આતશ મારફતે તેઓના આશીરવાદ ગેતીમાં ઉતરી આવે છે. આતશબેરામ જેવા નુરી કેબલાઓમાં મોટી ક્રિયાઓ વડે સઘળી મીનોઇ શક્તીઓનું બલ આમેજ કરવામાં આવે છે, અને તેઓની રૂડી અસર ધણી જોરાવર હોય છે. તેઓના ખોરેહથી આસપાસ મુખ્ય શાંતી ફેલાય છે. તેથી ભણતરમાં “ગોરજે ખોરહે અવજનયાદ” એવી દુવા માંગવામાં આવે છે. ફરોહર ફક્ત ઇનસાનબાજ જાનની રક્ષણ શક્તી નથી પણ તે કુલ આલમ સાથે તાલુકો ધરાવનારી શક્તિ છે. જેમ બહારના આતશને સુખડ, લોખાન, અગર અરપણ થાય છે, તેમજ અંદરના આતશને પવીત્રાઈ, પરમાર્થ અને ભક્તીની માચી ચઢાવવી જોઈએ. સ્વાર્થ છોડી પરમાર્થ અપત્યાર કરવા આ અરપણતા શીખાડવામાં આવે છે. અંદરનો

આતશ દયા, સખાવત, બલાઇ અને નેકી તરફ દોરવે છે. જેમ બહારના આતશને બીનાશવાલી કાથી ચઢાવવી ન જોઇએ તેમ અંદરના આતશને પણ જે કાંઇ અરપણુ કરીએ તેમાં સ્વાર્થવાલો બીનાશ રહેવો ન જોઇએ.

આતશ વિષેના બુદ્ધિ વિચારો જે બાઇ જમશેદજી સરોઝના My religion વાલી પોતાની ચોપડીમા આપ્યા છે, તેઓમાંના થોડાક અત્રે રજુ કરવાનું દરસ્ત ધારું છું. ફક્ત બહારનો આતશજ નહી પણ એના બુદ્ધિ બુદ્ધિ દેખાવો તે પરવરદેઆર તરફ આપણને ખેંચે છે. એની હમેશ ઉંચે જતી વળણુ જે આપણને રોશનીની પાંખ ઉપર, ઉપર અને ઉપર ઉંચકે છે. ૨) તેનો ગોળ ઉપર જતો ધુમાડો, ૩) તેની ચીનગારીઓ, ૪) તેની રોશણી, ૫) તેની એકઠા જોડાવાની વલણુ, ૬) તેના અનંત વાંક (curves) ૭) તેના કીરણોની લાલ રોશણી, ૮) તેના બુદ્ધિ બુદ્ધિ રંગો ૯) તેનું બલતું અને બળેલું લાકડું, તેનો અવાજ, તેની રાખ, તેનું બદલાવું, તેની પવિત્રાઇ, તેની ગરમી, તેની સુંદરતા, તેની નમ્રતા વગેરે. આતશ એ ગરમીનું રૂપ છે. આતશથી અનેક કારખાનાઓ ચાલે છે, સ્ટીમરો, આગબોટો, કારખાનાઓ, આતશના બળથી ચાલે છે, આતશ એ હોરમજદની એક નીશાન છે તેનો ચલકાટ અને પવિત્રાઈ આખી દુન્યામાં જે ચલકાટ અને પવિત્રાઇ ફેલાયલી છે તેનો ખ્યાલ આપે છે. દાદાર અહુરમજદ એ હમેશની રોશની છે. તેથી જો એક જરથોસ્તી એક આતશ બેરામના હમેશના બલતા આતશ તરફ યા સુર્ય તરફ, યા ધરના આતશ તરફ મોં કરે તો તેનો અર્થ એમ નહી સમજવો કે તે આતશની સેતાયશ કરે છે. તે એવું દેખાડે છે કે તે સેતાયશ કરનાર તે આતશથી સારી રીતે દાદાર અહુરમજદની ઉદારતા અને ઉંચાપણું (Sublimity) સમજે છે જે સાહેબની તે બંદગી કરે છે. આતશની બાદશાહ તરીકે તખ્ત નશીનીમાં કેટલાક વિચારો જોડાયલા છે. જેમ પાદશાહને અર્પણુ કરવામાં તાજની જરૂર છે, તેમ આતશ બેરામ પાદશાહને સુખડ માંચીની જરૂર છે. દાદગાહમાં

પરથેલો આતશ ગાલી ગાલીને નવ વખત પાક કીધેલો, મોઠા બધા આતશોમાંનો અરક છે તે પવીત્રમાં પવીત્ર છે એવો આતશ તેની સેતાયશ કરનારને ભાન આપે છે કે તેને પણ આવતી દુન્યામાં પોતાની લાયક જગા પામવા માટે પોતાના કામોને પવીત્રાધની ચારણીથી ગાલીને સ્વચ્છ કરવા. વળી પરવરદેગારતું ખરું આતશ કદેહ તો આપણું અંતકરણ છે. આપણે આપણો ભીતરનો આતશ રોશન રાખવો જોઈએ, તેને ચપલ રાખવો જોઈએ.

આનંદી સ્વભાવ અને સંતોષ વિષે.

ઉશતદ ગાથા હા. ૪૩-૧૪ માં કહે છે કે અએ અહુરમઝદ ! જે પ્રમાણે એક ડાહ્યો અને તવંગર શખ્સ પોતાના દોસ્તને (શારીરિક ખુશાલી) આપે, તે પ્રમાણે તું મને (માનસિક) ખુશાલી આપ. હોમ યસ્ત હા. ૧૦-૧૩ માં કહે છે કે હોમને નેમાજ, કે જે (સંતોષ પસંદ કરવાથી) એક દરવીશના મનને એક તવંગરના મનના જેટલુંજ મોટું બનાવે છે, તથા તે એક દરવીશના મનને એવું મોટું બનાવે છે કે જેથી તે વિદ્વાનો પ્રકાશ મેળવે છે.

મીનો ખેરદ બાબ ૨૫-૪ માં કહે છે કે તવંગરોમાં તે શખ્સ બીખારી જેવો છે કે જેથી કાંઈ તેને મળી આવ્યું હોય તે ઉપર સંતોષ પકડતો નથી, પણ કોઈ ચીજ વધારે મેલવવાને તે હમેશાં ચિંતામાં રહે છે. દુરવેશોમાં તે શખ્સ તવંગર ગણાય છે કે જે તેના લાઝમાં જે હોય તેના ઉપર સંતોષ પકડે છે, પણ કોઈ ચીજ વધારે મેલવવાને માટે તે અંદેશો કરતો નથી.^૧

વળી એજ ચોપડીના બાબ ૪૩-૭ માં કહે છે સંતોષતું રહ એક બખ્તર તેમજ એક પહેલવાનની બહાદુરી મીસાલ છે. આદર-

૧. જુઓ એરવદ બહમનજી ધાબરના “ જરથોસ્ત ધર્મમાંથી સુંદી કહાડેલા ફકરાઓ.

બાદ મારેસ્પંદના પંદનામામાં કહે છે કે ખુદાની સેતાયશ કરો અને તમારું દિલ ખુશાલી ભરેલું રાખો કે જેથી આ તમારી નેકીને માટે તમે ખુદાથી વૃદ્ધિ પામશો. દીનકરદ વૉ. ૧૩-૮ માં કહે છે કે એક દસ્તુરે કહ્યું હતું કે જેવી રીતે પસ્તાવાથી રવાન દરેક ગુનાહથી પવિત્ર અને છે, તેવીજ રીતે ધણે દરજ્જે સંતોષીપણું આત્માની આગલથી જીલમના દુર્ગુણને દુર રાખે છે.

ખરાને ધાસ્તી નથી અને ખોટાને જશ નથી. જે તમને શાંતી અને સુખ જોઇતું હોય તો ચોખો વહેવાર રાખો અને જે મળે તેટલાં ઉપર સંતોષ પકડો. આ કેવો સોનેરી નીયમ છે. અવસ્તામાં કહે છે કે **તુખ્ના મઘતીશ વહિશતા** યાને સંતોષી મન સઉથી સરસ ચીજ છે. શેકશપીયર નામનો નાટકકાર કહે છે કે મારું તાજ મારા માથા ઉપર નથી પણ અંતકરણમાં છે, તે દેખાતું નથી અને તે સંતોષ છે. તે કહે છે કે,

My crown is in my heart not on my head
Not decked with diamonds and Indian stones
Nor to be seen-my crown is called content
A crown it is, that seldom kings enjoy

યાને સંતોષ મારું તાજ મારા માથા ઉપર નહીં પણ મારા અંતઃકરણમાંજ છે, જે હીરા અને જવેરાતથી મોઢું નથી અને અનદીદ છે. એ તાજ ખુદ રાજા પણ કદાચજ મેલવી શકે છે. Elizabeth નામની રાણી પાસે ત્રણ હજાર પોશાકો જાત જાતના હતા તોખી તેણી સંતોષી ન હતી. એક લખનાર કહે છે કે **The Noblest mind the best Contentment has.** ખીજે લખનાર કહે છે કે **self control is the best control. He who controls himself is the greatest conqueror** એક લખનાર કહે છે કે.

It is better to be lonely born
And ranged with humble liver with content
Than to be parked up in glittering grief and
Wear a golden sorrow

યાને સોનેરી શોખ, રૂપેરી ગમગીની, ચક્રચક્રાત માન અને ગુમાનીમાં રહેવા કરતાં ઝુપડાંની અંદર જન્મવું અને સંતોષી રહેવું એ હજાર દરજ્જે બેહતર છે. પહેલું સુખ તે તનદરેાસ્તીમાં છે. મોટે ભાગે માણસની ઉમર ટુંકી થાય છે તેનું મુળ કારણ જ્વેશો તો ચીંતા ફીકર, ધાસ્તી, આવતી કાલની બજારની રૂખ વગેરે. જેમ દોલત વધે તેમ ચીંતા વધે છે.

યુરોપના રાજઓએ કહ્યું છે તે વાજબી છે કે મોટામાં મોટા સુખનો સહથી નાનામાં નાનો ભાગ અને મોટામાં મોટા દુઃખનો સહથી મોટામાં મોટો ભાગ એક રાજને શલે આવે છે. પૈસો મેળવતાં એ દુઃખ, સાચવતાં એ દુઃખ અને ખોહતાં એ દુઃખ, તે છતાં માણસો ખોદને પુજવાને બદલે પૈસાને પુજે છે. જાંદગીનો મહોટો ભાગ તકલીદી સુખો પાછળ બરબાદ કરવાને બદલે મીનોઈ ખજનો, નેકી નીતિ, પરમાર્થ, દયા અશોઈ તમુને ખરું બહેશત આપશે તે ખાતરીથી માનજો.

ચિંતા વિષે એક લખનાર લખે છે કે:—

ચિન્તા અએસી દાકણી,
કાત કસેગ્ગ ખાએ.
વૈદ બિચારા કયા કરે,
કહાં તક દવા લગાય.

પૈસામાં સુખ નથી. સુખ આત્મામાં છે, મનમાં છે, સુખની માતા સંતોષ છે, સંતોષનું બાલક સુખ છે. પૈસો જેહમતથી મેલવાય છે, ચિન્તાથી સચવાએ છે, બલાપા સાથે ખોવાય છે. સુખ દુન્યાની ચલકતી ચાઈ ચાઈમાં નથી. મનને જે મનાયું તે સુખ અને મનને જે મનાયું તે દુઃખ. જેઓ મગજનું સમતોલપણ રાખે તેઓજ સદા આનંદી અને ખુશાલ છે અને આએ જાંદગીનો ફેરો સફળ કરે છે. ગરીબ માણસ અમલદાર થવાની આતુરતા રાખે છે પણ અમલદાર માણસોની ગુંચવણ, લેની જેહમત તથા મુશ્કેલીનો લેને વિચાર આવતો નથી. સાદાઈ કુદરતનો ગુણ છે Nature itself

is simplicity તેથી આપણી ફરજ છે કે આપણે પણ સાદી જીંદગી ગુજારવી. ખરેખર માનવીનું મન પોતાની આસપાસ બહેશત થા દોળખ ઉભું કરી શકે છે. તમારી જીંદગીના સંજોગોને દુઃખથી ભરપૂર માની લો અને તે તમારું દોળખ થઇ પડશે. ખોદાએ ત્હમોને ન્યામતો, થોડી ન્યામતો પણ આપી હોય અને તેમાં તમે સુખ અથવા સંતોષ જોઈ શકો તો ત્હમારા મનથી ત્હમારી નાની જીંદગી એક સુંદરમાં સુંદર બહેશત મીશાલ છે. કવિ મીલતન પોતાની Paradise Lost માં ખરું કહે છે કે:—

The mind is its own place and in itself
Can make a heaven of hell, a hell of heaven

ડા. જોનસન દુઃખમાં દીવસ કાઢતો તે કહેતો હતો કે:—

A man's being in a good or bad humour
very much depends upon his will.

આ સંસારમાં માણસની મોટી નેમ બનતાં તુલક સુખ પ્રાપ્ત કરવાની છે. જુદાજુદા માણસો જુદાજુદા પ્રકારનું સુખ માને છે, કોઈ પૈસા મેળવવામાં, તો કોઈ મનની શાંતિમાં, તો કોઈ બાયડી છોકરાંમાં તો કોઈ ભલાં કામો કરવામાં તો કોઈ ખોદાની બંદગી કરવામાં વગેરે. ખરું સુખ સંતોષમાં સમાયલું છે. સંતોષ એટલે શું ? સંતોષ એટલે એમ કે લોભ ન રાખતાં જે મળે તે પર સુકરાનાં કરવા અને તે પર રાજ રહેવું. સંતોષ ખોટો તેમજ ખરો પણ હોય છે. સંતોષી થવાના ખોટા ખ્યાલથી ઉપાય અને કોશિષથી જે જે ખરાબી અને અગવડો દુર કરી શકાય તે વીધે કોશિષ નહીં કરવી અને તેઓને ખમ્યા કરવાં અથવા હલાલ ઉલ્લોગથી જે કાંઈ હાંસલ કરી શકાય તે મેળવવાની મહેનત નહીં કરવી, અને આપણથી બને તેમ આપણી હાલત સુધારવાનો યત્ન નહીં કરવો એ ખોટો સંતોષ છે. ખરો સંતોષ એ છે કે જે દુઃખો આગળ આપણે નીર ઉપાસ હોઈએ, જે તાંગીઓ અથવા દુઃખો દુર કરવાને આપણે અશક્ત હોઈએ તેઓ વિષે ધડી ધડીએ બળાપો નહીં કરવો, અને

ખોદાતાલાએ જે બીજી અગણીત અમુલ્ય બક્ષેશો આપણી ઉપર કીધી છે, તેનો વિચાર કરીને તેના શુકરગુનર થવું. એ પ્રમાણે જેઓ ખરે સંતોષ કેમ રાખવો તે બાજુ છે, તેઓ ખોદાના શુકર-ગુનર કરે છે, અને તેઓજ સંતોષી રહે છે, અને તેથી તેઓ બળાપો પોતાના મનમાંથી કાઢી નાંખે છે, પણ માણસનો સ્વભાવજ છે કે તેને એકની એક સ્થિતિમાં રહેવા ગમતું નથી. તેને કાંઈ નવું નવું જોવાનો અને પોતાનામાં કાંઈ વધારો કરવાનો લોભ હોય છે, તે હમેશ નવાં અને વધારે સુખની આશા રાખે છે, તો તેનામાં વિવેક સંતોષ તે ક્યાંથી રહે ? જે યુરોપ અને અમેરિકાના લોકો સંતોષી રહ્યા હોત તો આજે એરોપ્લેન, ટેલીફોન, વાયરલેસ ટેલીગ્રાફી વગેરેની શોધો ક્યાંથી થઈ હોતે અને તેઓ આજે એટલા બધા ઉઘોગી, ઉદ્યોગી, ઉત્સાહવાળા, ફોટોહમંદ, આબાદી ભરેલા અને સુખી છે તે ક્યાંથી થતે ? આપણા લોકો કેટલીક ચીજો ન મળ્યાને લીધે સંતોષી છે તેથી તેઓ પેલાઓ કરતાં વધારે સુખી છે, એમ કહેવાઈ શકાય નહીં. અંગ્રેજી રાજ થવા પછી આપણે નવું નવું અનુભવવા માંડ્યું છે. નવું જાણવાની હોંશથી અને નવું નવું શીખવાથી અને નવી નવી આશાથી આપણે નવી રીતનું સુખ ભોગવીએ છીએ. હવે ત્યારે કયું સરસ ? ઉત્સાહ અને આશાનું નવું સુખ સાઈ કે પેલું હમેશનું વર્ણન અને જરા જરામાં સંતોષ માની લેવાનું સુખ સાઈ. આટલું તો ખરું છે, અને તે કોઈપણ ના પાડશે નહીં કે એ ઉત્સાહ અને આશાના નવાં સુખથી આપણે વધારે ચપળ ને ઉઘોગી થઈએ છીએ, અને તેથી સારાં પરીણામો અને વધારે આબાદી મેળવ્યે છીએ. ઉભરા અને પ્રકાશ સૌ કોઈને ગમે પણ અંધારું અને કાળી રાત કાળાં કામ કરનારનેજ ગમે. જેમ સંતોષીને થોડું દુઃખ થાય છે. કારણકે તેનામાં ખમવાની શક્તિ હોય છે અને તે કેળવાયલો હોય છે, તેમ અસંતોષીને “નામ તો કાઢ્યું,” “મોજ તો આપી,” એવા એવા વીચારોથી તે દુઃખ ઓછું લાગે છે. એક અતી દુઃખી માણસ કપાળે હાથ દઈ બેસી રહે છે, અને એક બીજો

દુઃખી માણસ જે સંતોષ પકડે છે તેને દરેક ચીજ સહેલ થાય છે. all things come to those that wait એવા ખ્યાલથી તે પાછો જીંદગીની જીસરીમાં પડે છે, ને પોતાનાં દુઃખો વીસરાવે છે, તેથી તે પહેલાં હતાં તેના કરતાં પાછો વધારે સુખી થાય છે. આપણે આપણા સ્વભાવ, (natural disposition) જ્ઞાન, (knowledge) વીવેક, (discretion) અને તક (opportunities) પ્રમાણે દુન્યામાં કામો કરીએ છીએ. આપણી હાલત (condition) આપણા કામોપર આધાર રાખે છે. તેમજ પાછા હાલત પ્રમાણેજ આપણે કામો કરીએ છીએ. એ પ્રમાણે આપણી હાલત તેમજ કામમાં અવારનવાર ફેરફારો થાય છે. આપણે ચપળતામાં રહેવું જોઈએ, અને કામકાજમાંજ ખરી ચપળતાઈ આવે છે. આપણે દરેક જણે આપણા સ્વભાવને લાયકના કામોમાં મશગુલ રહેવું અને સુસ્ત થઈ હાથ જોડી બેસી રહેવાના ગેરફાયદા ધ્યાન રાખી તેથી દુર રહેવું એમાં ઉચ્ચ પ્રકારનું સુખ અને સંતોષ સમાયલાં છે.

સુખની શોધ.

એક તવંગર માણસ પોતાના પૈસા ઉપર ધ્રુ'ધ્રુ' કરી પોતામાં સુખ માને છે જ્યારે બીજી બાજુ એક ગરીબ બીયારો પૈસા વગર પોતાનું જીવન નકામું સમજી શકે છે એજે ગમેલું માની દુઃખી પોતાને માને છે. બે પાડોસીઓ પોતાના પૈસા સાહુકારને ત્યાં મુકે છે. હવે સાહુકાર દીવાળું કાઢે છે. તે વાત સાંભળી એક પાડોસી પોતા ઉપર આક્રમ્ત આવી જઈને દુઃખનો માર્યો ગુમ થઈ ગયો. જ્યારે બીજો શાંત રહી તેણે પોતાના કુટુંબને દીલાસો આપ્યો, કંઈ નહીં, માલ અને પૈસા ગયા તો ગયા દુઃખ ઘોલાઈ જવા પછી વીલાપ જેટલો ફેકટ છે, તેટલો પૈસા ગુમાઈ જવા પછીનો વિલાપ પણ છે. ઉઘમ અને ખંત કદાપી તે પાછો લાવી આપશે, આ પાડોશી ભવીષ્યમાં પાછો સ્વતંત્ર બને છે. જ્યારે બીજો દુઃખ અને કંગાલીઅતમાંજ પોતાનું જીવન ગાળવા લાગ્યો, અને ધંધો કરવા બદલે પૈસા ઉપર માહેતમ કરવા લાગ્યો, જેના પરીણામમાં એક સુખી અને બીજો દુઃખી એનું સુખ

કારણ એકે વિચાર અને મનસાથી તેઓ આ પંક્તી ઉપર આવ્યા હતા. જેનાથી વેદના સહન થઈ શકતી નથી તેઓ ચીંતામાં જ રહે છે. અને છેવટે ચીંતાથી જ શરીર વધારે દુઃખી અને છે પરંતુ જેઓ ભયને સમયે ધીરજ રાખે છે તેઓ મોડે વહેલે દુઃખથી મુક્ત થઈ શકે છે.

પ્રભુને ગમે તે સમયે મહિ સેહવું,

સદા રાજી રાજી રહેહમાં રે'વું.

કદી હેલકી હામ હમયે ન હારો,

ઘણા કષ્ટ કાળે ઘણું ધૈર્ય ધરો.

દુઃખ એ કુદરતની કસોટી છે. સુખ દુઃખ એ જોડયા લાઘવો છે. સુખી હાલતમાં નેકીના કામો કરાવે તેમાં જેટલી બાહાદુરી નથી તેથી દુઃખી અને કંગાલીયત હાલતમાં કરવાથી વધારે છે. ચીંતાભરી જીંદગી ગાલવા કરતાં બે પૈસા કમાઈ સુખી શરીરે સુંકા રોટલો ખાવો એ લુટેલા પૈસાની મોજ કરતાં હજાર દરજ્જે કીમતી છે. એક ગરીબ માણસ પથ્થર ઉપર બીજાનું બનાવશે તોખી તે શાંતીથી ઉંઘાસે, જ્યારે તવંગર નરમ અને રેશમી બીજાના ઉપર ઉંઘાશે છતાં તે ગરીબના જેવી મીઠી નીંદ્રા તો લઈ શકશે જ નહીં, કારણ જ્યાં પૈસો હોય ત્યાં લોભનો ખુરો દેવ સામે જ હોય છે. કેહવત છે કે Thoughts take form in actions યાને ઇચ્છાઓ કાર્યનું રૂપ લે છે. જે નીરમલ મનોવૃત્તી અને ઉચ્ચ વિચારો નીરંતર સમરણમાં રાખવામાં આવે તો દુષ્ટ મનોવૃત્તિઓ આપણા અંતઃકરણમાં કદીપણ સ્થાન કરવા પામે જ નહીં. કહે છે કે બે મિત્રો હતા એક પરહેજગાર અને બીજો દુષ્ટ. નસીબ સાથે કુદરત પેલા પરહેજગાર માણસ ઉપર ખીટી ને તેને દુઃખ પડવા લાગ્યાં. જ્યારે પેલો દુષ્ટ ચોરી કરી ખાવા લાગ્યો. તોખી પેલો પરહેજગાર દુઃખને કુદરતનો જ કોપ માની જીંદગી ગુજારતો હતો. બેઉ જણ મુસાફરીએ ગયા. બે દીવસ ભુખા રહ્યા. ત્રીજે દીવસે એક મુસાફર મર્યો. પેલો દુષ્ટ માણસ બોલ્યો ભાઈ બે દીવસના ભુખા છપ્પએ. પેલો પરહેજગાર માણસ બોલ્યો કે ખરું છે. પણ શું કરીએ જેમ

ખોદાની મરજી. પેલો દુબ્ધ ખોલ્યો ચાલો પેલા મુસાફરને લુટીએ. પેલો પરહેજગાર ખોલ્યો ‘ઓ ખોદા, તારી ભક્તીનો ભક્ત સદમાર્ગે ચાલે તેને તું ભુખો રાખે અને એક પાપી જે તુને ધીક્કારે તેને તું ભોજન આપે.’ જેવો તે ખોલ્યો કે ગેખી રીતે એક ફરેસ્તો આવ્યો ને ખોલ્યો “હે મીત્ર તારી બંદગી ખોદાને ખારણે પુગી છે. તું તારા દુઃખને રહે છે તે ઘટવુંજ છે, કારણ જે સ્થળે તું ભુખો રહ્યો તેજ સ્થળે તું વગર કારણે ફાંસીએ જતો. અને પેલો તારો દોસ્ત તેજ પળે એક રાજા થવાનો હતો પણ તેને રાજ ગુમાવ્યું. માટે રાજા કે ખોદાએ ઉલટું તારું દુઃખ કમી કર્યું. આથી પેલો પરહેજગાર અજબ થયો અને સુખ દુઃખનો વિચાર કરી રસ્તે પડ્યો. સોક્રેટીસ કહે છે કે ‘સંતોષ એ કુદરતી દોલત છે.’ એડીસન કહે છે કે—‘અસંતોષ એ માંગી લીધેલી ગરીબાઈ છે.’ એ બધું ખરું છે કેમકે સંતોષ અને સખુરીમાંજ ખરું સુખ સમાયલું છે. સંતોષનો સવાદ જુદો છે અને સુખનો સવાદ જુદો છે. શાંતીનો સવાદ ઓર છે. અને મોજ મારીનો સવાદ ઓર છે. દોલતમંદ માણસો હમેશાં એક જાતની ભપકાદાર ગરીબાઈમાં રહે છે, કારણ કે તેઓને હમેશાં કાંઈ નહીં ને કાંઈ ચીજની ખુટ માલમ પડી આવે છે. “સખુરીનો બદલો સાહેબ આપે” એ આપણામાં એક જાણીતી અને સાધારણ કહેવત છે. પણ સંતોષ વગર સખુરી હોયજ ક્યાંથી અને ત્યારે સખુરી નહીં પકડીએ ત્યારે તેનો બદલો તે સાહેબ ક્યાંથી આપે ? કવી બરન્સ કહે છે કે “ખરું સુખ કાંઈ મોટી પદવીમાં ખેતાઓ મેળ-વવામાં કે માંન ચાનમાં નથી. જો કદાચ વેલાતની મોટામાં મોટી ખેંક પાસે જેટલો પૈસો હોય, તેટલોજ પૈસો જો તમારી પાસેથી હોય અને તે છતાં જો તમો સંતોષી નહીં હોવો તો તમો કદીપણ સુખી કહેવાઓ નહીં, કારણ કે Contentment is natural wealth યાને કે સંતોષ એ એક કુદરતી દોલત છે. કવી પોપ કહે છે કે—“સંતોષનો સદગુણ આપણને એકલો તેકા વગરનો લાગે છે પણ તેમ નથી, તેની નીચે

શુભાચલું મહાન સુખ આપણી ભલી અને શુભંદ નેત્રો પર હમેશાં નજર ચોટીલી રાખે છે.” ફારસી શીલસુદ્ધ શેખસાદી લખે છે કે— “એ દરવીશો એક કામલી ઉપર સુઈ શકશે. પણ એ પાદશાહ એક બહોળા મુલક ઉપર સંતોષથી રાજ કરી શકશે નહીં ” એ ખરું છે, કારણ જે પહેલામાં સંતોષ છે, ત્યારે બીજાઓમાં સંતુષ્ટી નથી. હકીમ કહે છે કે મોટા લોભીની દોલત અસ્ત પામેલા સુખ જેવી છે. જે કોઈને ખુશી કરતી નથી. પ્લીની કહે છે કે લોભના દુરગુણે માણસ જાતને એવું મજબુત પકડ્યું છે કે દોલતને તેઓ રાખતા જણાતા નથી પણ દોલતે તેઓને ગુલામ કરી રાખ્યા છે. લુથર કહે છે કે ‘તારા દુશ્મનોને ઝેર કરવાનું સહિથી સુંદર હથીયાર તે સંતુષ્ટી છે, કે જેથી મોડે વહેલે તેના મીઠાં ફલની ખરકતે તારા દુશ્મનનો પરાજય થશે. એડીસન કહે છે કે ‘સંતોષ એક કીમ્બુ’ છે. આ કીમ્બુ પૈસા પેદા નથી કરતું, પણ તે મેળવવાની લાલચ દુર કરે છે એટલે તે માણસને જરૂરી તર નહી, પણ સંતોષથી સુખી બનાવે છે. સંતોષ આપણો બડબડાત અને કકલાત, નીરાશી અને નાઉમેદી દાબી નાંખે છે. તે આપણી ઉપરનો દુઃખનો બોજો સહેલો બનાવે છે. સંતોષ સાથે સંતુષ્ટી રાખી હોયતો આપણી મુશ્કેલી આખરે ખર આવશે. સાહિબી કહે છે કે “એક તનદરેસ્તી એક ચાલાક મન શકતી અને સંતોષના આનંદમાં છળ છળતું જીગર ધરાવનાર માણસ ખરેખર ભાગ્યશાળી છે. અને તે આ દુન્યાના વહેવારમાં તકલીફી સુખ મેળવવા કાળે કદીબી પાપમાં બોલાતો નથી.” એક વીદ્વાન કહે છે કે આપણો અસંતોષ આપણા સીવાય બીજા કોઈને હેરાન કરતો નથી, તેમ વલી તેથી કાંઈ આપણી હાલત સુધરતીબી નથી. આ લખાણને ટેકો આપતાં એક બીજો વીદ્વાન આપણને પુર ગંભીરતાથી સમજાવે છે કે આ દુન્યામાં ઘણાંક પર દુઃખ અને થોડાંક પર સુખ પડવુંજ જોઈએ, નહીતો આ દુન્યાનું સમતોલપણ જાલવી શકાએજ નહીં. આ બધાં વાક્યો આપણને એક ઉમદા શીક્ષણ આપે છે. ગૌતમ રૂપીની સ્ત્રી અહલ્યા, બૃહસ્પ-

તીની સ્ત્રી તારા, પાંડવોની સ્ત્રી દ્રૌપદી, સત્યવાનની સ્ત્રી સામીત્રી, અત્રી રૂપીની સ્ત્રી અનુસુયા, રામની સ્ત્રી સીતા, રાવણની સ્ત્રી મદોદરી, એ સર્વ સતી સ્ત્રીઓ કહેવાય છે ખરી, પરંતુ પોતાનું સત બલવતાં તેઓને પુછી પુછીને દુઃખો અને વિપત્તીઓ નડ્યાં હતાં, પણ તેણીઓએ જે વખતે જે હાલત પ્રાપ્ત થઇ તેને સંતોષથી સહન કરી હતી.

જગતમાં દુઃખ હોયજ નહીં યા દુઃખથી ડરવું એ કેવળ અજ્ઞાનપણું છે. એ માટે એક વીદ્વાન માટે એમ કહેવાતું હતું કે જ્યારે તે બંદગી કરતો ત્યારે ખોદાથી માંગતો હતો કે તું મને સુખ અને દુઃખ બંને આપ. કદાચ વાંચક વર્ગ અજાણ્ય થશે કે એમ માંગવાનું કારણ શું ? કારણ એ કે તે ખચીતજ માનતો હતો કે દુઃખ એ ખોદા જે માણસને આપે છે તેનેજ બક્ષે છે.

ધીરજના ફલ મીઠાં છે. જરથોસ્ત સાહેબનો દાખલો યાદ કરવા જોગ છે. જેણે ઘણાં દુઃખો સહન કર્યાં હતાં, કાઈસ્ટ જોને ખીલા ઠોકી મારી નાંખ્યો તે છતાં ધીરજથી તેમ કરવા દીધું, મહમદ પેગમ્બર જેમને કાનમાં તાવેલી કલ્ક નાંખી મારી નાંખ્યા તેવું દુઃખ પણ ખુશીથી સહન કરીધું, અયોધ્યાના સત્યવાદી હરીશ્ચંદ્ર રાજાને માથે દુઃખના ઝાડ ઉગ્યાં છતાં તે ધીરજ રાખી તે પરમેશ્વરે તેને છોડવી ફરી પાછો સર્વ પ્રકારે સુખી કર્યો. સતી સીતાને માથે અસહ્ય દુઃખો પડ્યાં છતાં ધીરજ રાખી પોતાના ભરથારને ભેટી શકી. પ્રતાપ રાણાએ ૨૪ વરસો મહા દુઃખમાં ગાળ્યાં પણ તેને તેમાંથી મુક્ત થવાના ઉપાયો જારી રાખ્યા. તેના પ્રતાપે છેવટે તે પોતાનું ગુમાવેલું પાછું મેલવી શક્યો.

દુઃખમાં સખ હરીકો બજે, સુખમે બજે ન કોઇ,
જો સુખમે હરીકો બજે, તો દુઃખ કાહેકો હોય.
સુખમાં દાતારને વીસરી, દુઃખમાં બજે કુલ,
સુખમાંજ બજે દાતારને, તો દુઃખનું ન હોય મુળ.

ધર્મ અને ક્રિયા વિષે.

ખોદા સાથ માણસ પોતાનો સંબંધ કણુલ રાખી જે જે આચાર વિચાર કરે છે તે ધર્મ કહેવાય છે. ધર્મ માણસના સ્વભાવમાં મુળથીજ જોડાયેલો છે. જેમ તેના શરીરને ખાન પાનની જરૂર પડે છે તેમ બલકે તે કરતાં પણ વધારે એના આત્માને ધર્મની જરૂર રહે છે. ઇતીહાસ પરથી માલમ પડે છે કે ધર્મને ખાતર ઘણા માહાત્માઓએ પોતાના પ્રાણ તન્યા છે. ધર્મ વિના માણસ રહી શકતોજ નથી. જંગલી માણસનો વહેવાર પશુના જેવો હોય છે તો પણ તે છેક ધર્મ વગરનો હોતો નથી. એ પણ નદી યા ઝાડ વગેરેમાં પોતાના કરતાં કાંઈક અસૌકીક શક્તી જુએ છે અને તેમને પુજે છે. નારતીક માણસ ઇશ્વરી સત્તા માનતો નથી પણ તેને કીર્તી, રાજ્ય સત્તા વગેરે આ દુન્યાની શક્તીઓને ઇશ્વર માફક પુજવી પડે છે, તેથી કરીને ખરા ઇશ્વરને હૃદયમાંથી દૂર રાખવા જતાં દુન્યાની ખોટા વાસનાઓ ઇશ્વરને ઠેકાણે ભરાઈ બેસે છે અને આત્માને દુઆડે છે. આપણે દરેક માણસે ઇશ્વરને હસ્તિત્વ સ્વીકારી ખરો ધર્મ શું છે તે સમજીને તે પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ. સંકટની વખત ધર્મ અસાધારણ ધૈર્ય અને દીલાસો આપી શકે છે. એ રીતે તે આપણને થોડો ઉપયોગી થઈ પડતો નથી. ધર્મ ફક્ત દુઃખનુંજ ઓસડ છે એમ સમજવું નહીં. ખરા ભકતોએ ઘણીવાર પ્રભુ પાસે દુઃખ માંગ્યા છે તે એટલા માટે કે દુઃખમાં પ્રભુનું વધારે સ્મરણ થાય. ધર્મ ઉપર નીતિનો આધાર છે. કેટલાક લોક એમ ધારે છે કે નીતિએ ચાલ્યા એટલે બસ પણ તે ભુલ છે. બેશક ખરો ધર્મ નીતિ વિના હોઈ શકે નહીં. નીતિ એ માણસે ઉભી કીધેલી નથી પણ આત્માની આજ્ઞા રૂપ છે. મનનું બળ ખોદા ઉપર વિશ્વાસ વિના અને તેની દયા વિના આવી શકતું નથી, એ કારણથી નીતિને માર્ગે ચાલવા માટે ધર્મનો આશરો લેવાની જરૂર છે. જ્યારે ધર્મનો ઉદ્દેશ થાય છે ત્યારેજ દેશની બીજી ઉન્નતિ પણ થવા માંડે છે.

બુદ્ધ જરથોસ્તી ધર્મ માટે એક સાચ્યા જરથોસ્તીએ સદા મગર રહેવું જોઈએ; કારણ કે તેનો ધર્મ સૌથી પહેલો માનવ્યસ્તી ધર્મ છે. વળી તે અચલ, અચુક, અને જમાનાએ અબ્બલથી આખેર સુધી એકજ ગતીમાં ચાલે તેવો તે સરલ મગવડ ભર્યો અને ખુદાની ખુદરત સમજવનારો છે. જુલમી, મારફત, જાસ્તી, ખોટા જાનુન, ખુત પરસ્તી, મુર્તિપુજા, જાદુઈ, જુઠાઈ, કરજ વગેરે લય સમાન કૃતવાઓનો એમાં સમાવેશ નથી. એ ધર્મ હથીયાર છોડાવનારો, દુન્યા સાથે મોહોખત શીખવનારો, સદ્ગુણ, સત્યતા, અશોષ, સમ્યતા, સખાવત અને દુન્યાઈ આખાદી શીખવનારો છે. નરનારીને સમાન ગણનારો, અનીતિને ધીક્કારનારો, ધુરાંઓને સજાએ પોહોંચાડવાને ફરમાવનારો, સેતાનીયતની સાંમે સદા જંગ મચાવી તેને દુન્યાથી દુર રાખવાને ફરમાવનારો ઉત્તમ ધર્મ છે. એ ધર્મને ચુસ્ત રીતે વલગી રહેવાની, વફાદારીથી તેને પીછાનવાની અને સચ્ચાઈથી તેનો સ્વીકાર કરી અભ્યાસ કરવાની, તેમાં દરશાવેલા અશોષના માર્ગે ચાલવાની અને તેમ કરી તે મહાન પેગામ્બરના રહને ખુશનુદ કરવાની એક સાચ્યા જરથોસ્તીની ફરજ છે. પારકા ધર્મના વીઢાનો આપણા ધર્મની બહુ તારીફ કરી ગયા છે. આરથર હેનરી ખ્વીક કહે છે કે જરથોસ્તી ધર્મ એવો તો ચોખ્ખો, સ્વચ્છ અને ખુબેરગ છે કે તેને સુધરેલી દુન્યા તરફથી હમેશ માન મક્કવુંજ જોઈએ અને એ ધર્મ પાલવા માટે દરેક જરથોસ્તી મગર રહી શકે.

ખોદાની પીછાન ક્રિયા વિના આવતી નથી. ક્રિયા એટલે જે કાર્યથી આપણા વિચાર, વચન અને કામ આપણા મન ઉપર સારી અસર કરે તેવું નામ ક્રિયા. ક્રિયા દરેકમાં હોય છે, સંસારમાં, ધર્મમાં તેમજ રાજ દરબારમાં. જેમ સંસારી બાબદોમાં કેટલાક બનાવોને અગત્યતા આપવા ક્રિયાની જરૂર છે, તેમ ધર્મ સંબંધી બાબદોમાં પણ ક્રિયાની જરૂર છે. ક્રિયા વગર આ દુન્યવી જીંદગીમાં ખોદાનો મેલાપ થતો નથી. ક્રિયા વગરનો ધર્મ સુકડા લુખ્ખો હોય છે અને તેથી રહેતે રહેતે નાસ્તીકપણના વિચાર માણુસોનાં મનમાં દાખલ

અષ્ટ ખોદાતાલાની હસ્તીનો ઇન્કાર આપે છે. પરીણામમાં રાગ, પ્રમદ અને દેશની ખરાબી અને પાપમાલી થાય છે. ક્રિયા સાથના ધર્મની અસર અમલકારીક હોય છે. ક્રિયા એકીન વધારે છે. ક્રિયા ખોદાની હોસ્તીનો ગાંઠ મળજીત કરે છે. ક્રિયાઓમાં કેટલીક ચીજો નીશાની (symbol) તરીકે વપરાયે છે. તે નીશાનીમાં જેમ બેદ છે તેમ ખસારત છે. ક્રિયાઓ અને રેવાઓ બક્તીભાવ આણુ રાખે છે. ક્રિયા કરતી વખતે યાદ રાખવું કે ખોદાતાલાની સ્વચ્છ સેતાયશ ખરાં અંતઃકરણની હોવી જોઈએ. ક્રિયા વગરનું સાદું અંતઃકરણ ચાલે. ક્રિયા વગરનો કોઈ ધર્મ નથી. કદાચ હોયથી પણ ધર્મ વગરની ક્રિયા હોય નહીં. પહેલાં ધર્મ પછી ક્રિયા. ક્રિયા ધર્મના મુળ નત્વો મન ઉપર ઠસાવે છે. ક્રિયા સાથની અંદગીથી સઘળી ઇમાનદારીની લાગણી સચવઈ રહે છે. ક્રિયાની મુળ મતલબ ધર્મનો અમલ કરવાની છે, તે વડે ધર્મ તેની ખાસ ખુબી સાથ પાલી શકાય છે. તેના આધારે માણસ જેમ ધર્મના બીતરમાં પેશી શકે છે, તેમ તેમ તેની બુલંદી ઉપર પહોંચી શકે છે. ક્રિયા એકીન વધારે છે. ક્રિયા ખોદાની હોસ્તીનો ગાંઠ મળજીત કરે છે. અવસ્થાઈ પતેત જે ફેરસુયે હુમતોઈખ્યસ્યા છે તેમાં બહુનાર અમશાશપંદોને પોતાનું ખાલેસ દીક અર્પણુ કરે છે. તે કહે છે કે “ઓ અમશાશપંદો આરાધના અને સ્તુતી (તથા) ખુદ મારા પોતાના તનનો જન, મારા વિચાર વચન અને કામથી મારા અંતઃકરણથી હું તમોને અર્પણુ કરું છું.”

એક નમુનેદાર શીક્ષક.

શીક્ષક એ માત્ર જ્ઞાન અને હકીકતનો ખગ્નનો કે હાલતો આલતો જ્ઞાનકોશ નથી, કે તેમાંથી જરૂરી અને ખીન જરૂરી ગમે તેવી માહિતી પુરી પાડ્યા કરે. પણ તે છોકરાઓનો સલાહકાર સહગુરુ અને સહમિત્ર છે. તે છોકરાંઓની ચાલ ચલણ ધડનારો કુશળ શીષ્યો છે અને તેમના શરીર અને બુદ્ધિની ખીલવણી કરનાર

ઉરતાદ છે. શીક્ષકે આવા નમુનેદાર ગુરૂ થવા માટે બાલકોના સ્વભાવ શક્તિ અને ખાસીયતોનો ખારીક અભ્યાસ, શરીર અને નીતિશાસ્ત્રનું વ્યવહારુ જ્ઞાન સંપાદન કરવું જોઈએ. જેના દીલમાં બાલકો માટે પ્રેમ કે ચાહતની ખરેખરી ભાવના ન હોય તેને શીક્ષકના ધંધામાં નહીં પણવું, તેજ તેના માટે વધારે સારું છે. તેમાં તેનું પોતાનું તેમજ વિદ્યાર્થીઓનું હિત રહેલું છે. ગુરૂ તરીકે સફળ થવા માટે તેનામાં તીવ્ર બુદ્ધિ, સહવિચાર, નીશકલંક ચારીત્ર, અખુટ ધીરજ, કુનેહ, હસમુખો આનાંદી સ્વભાવ, સ્વસંતોષ, સ્વમાન અને ખંતથી મહેનત કરવાની ટેવ વગેરે ગુણો અવશ્ય હોવા જોઈએ. તેનામાં દીસીપ્લીન માટે સખતાઈ સાથે નરમાસ અને દયા પણ હોવી જોઈએ. ટુંકમાં ગુરૂ એક નકલ કરવા લાયક નમુનો હોવો જોઈએ, કારણ કે હજારો છોકરાઓનું ચારીત્ર કેવું થશે તેના નમુના રૂપ તે હોય છે. તે ગંભીર જવાબદારી સમજી, શીક્ષકે એ ધંધો સ્વીકારવો જોઈએ. શીક્ષકનો ધંધો ઘણોજ કઠોરો અને જોખમ ભર્યો છે. જરા છોકરાને બે ફતકા માર્યા અને કેંદે નજર ચુકે તેને લાગી ગયું તો લાગલો તે છોકરો ખાપને રકુલમાં લાવી તે શીક્ષકને ઠપકો આપવા બલકે સજા કરાવવા તૈયાર થશે. હાલમાં તો નેટર રાખવાનો ચાલ નથી. અગાઉ હતો અને તેથી કોઈ કોઈવાર સારાં ફળ આવતાં હતાં. આજકાલના છોકરાઓ તો મા ખાપનું કહ્યું નથી માનતા તે શીક્ષકનું તે ક્યાંથી માને ? વાસ્તે એ ધંધામાં અપજશ ઘણી છે. શીક્ષકે વિદ્યાર્થીઓના મન ઉપર થોડી ધાક અને ઘણા માનની છાયા પાડી, પ્રેમ અને ગુરૂ ભક્તીની ભાવના ઉપજાવવી જોઈએ. વળી તે બોલે તે બજાવનારો હોવો જોઈએ. શીક્ષકો માટે ખારીકમાં ખારીક અવલોકનકારો સખતમાં સખત ટીકાકારો છોકરાઓજ છે. એક શીક્ષકની સેવાનો મહાન અલ્લો શું ? એલાઓની મોહોબત અને ભલી લાગણી. શીક્ષકે ઘણીજ સંલાળ અને કુનેહથી પોતાની ફરજ બજાવવાની છે. બાળકોને જેથી કાંઈ કહેવામાં આવ્યું હોય તેઓ પોતાની આસપાસ જેથી કાંઈ જુએ, તેઓ જેથી કાંઈ સાંભળે તે તેઓ પોતાની આખી જીંદગી

સુધી જળવી રાખે છે, અને આ ખ્યાલો એક વિદ્યાર્થીને ફતેહમંદ અથવા નીરાશ જ બનાવે છે. જાળકો આગળ શિક્ષકે પોતાની બાપા અને વર્તુલક કેવી સાવચેતી ભરેલી રાખવી જોઈએ તે તેઓએ જોવું જોઈએ. શીક્ષક જેથી કાંઈ વિચારે, જાળકોના મનમાં દાખલ કરે તે વેળા તેઓએ વિચાર કરવો કે શીષ્યો તેના કેવી રીતે સ્વીકાર કરશે, ને તેઓના મન ઉપર તેની શું અસર થશે. જો તેઓ એમ કરશે તો તેઓએ પોતાની ફરજ બજાવેલી કહેવાશે, એટલું જ નહીં પણ એક રાજદારી પુરૂષ પોતાની દેશની જે સેવા બજાવવાની વકી રાખે તેના કરતાં જો એક શીક્ષકે પોતાના દેશની વધુ મોટી સેવા બજાવેલી કહેવાશે, કેમકે શીક્ષકે પોતાની કોશિશથી સારા શહેરીઓ ઉપજાવી શકશે, જેઓ પોતાના દેશની જોખમદારી પોતાના ખર્ચે ઉપાડી લેવાને અને દેશના લાભ માટે લડવાને લાયક રહેશે. શીક્ષકના કામનો અદ્યો તેઓના પગારમાં મળતો નથી, પણ તેઓ એવું કામ બજાવે છે કે જે પોતાના દેશને ચાહનાર એક શબ્દ છે. ખરી રીતે બજાવવું જોઈએ. હિંદુસ્તાનના શીક્ષકો પોતાની ફરજે શું છે તે જોઈદારીથી સમજે છે. તેઓ એમજ સમજે છે કે છોકરાઓને પરીક્ષા માટે તૈયાર કરવામાં જ તેઓની ફરજ પુરી થાય છે. તેઓ છોકરાઓને પસંદ છે કે નહીં કે તેઓ શું શીખવે છે તેનો પલવાર પણ તેઓ વિચાર કરતા નથી. પહેલી અને ઉત્તમ ધરજ એક શીક્ષકની એ છે કે તેઓએ છોકરાઓનો માન અને ચાહ જીતી લેવો જોઈએ. ચાહ એ શીક્ષકોને છોકરાઓ સાથે જોડવાનો પહેલો ગાંઠ છે. એ વગર કોઈપણ શીક્ષક ફતેહમંદ શીક્ષક થઈ શકે નહીં. શીક્ષકે છોકરાઓની ખુશાલી અને દલગીરીમાં ભાગ લેવો જોઈએ. તેઓએ પોતાની મીઠી અને ઉત્તમ નસીહતથી છોકરાઓને સીધે માર્ગે લાવવાની કોશિશ કરવી જોઈએ. સખત શિક્ષા કરતાં ખાર અને મોહ વધુ અસર કરશે. જે શીક્ષક ખરા અંતઃકરણથી છોકરાઓને ચાહે છે અને તે દયાની લાગણી ધરાવે છે તે ચલવા-એક્ષો અને માન પામેક્ષો થાય છે. શિક્ષકે છોકરાઓને કાંઈપણ

ચંજ સમજાવવી તે રખાટ રીતે સમજાવવી નોંધએ. તેણે છોકરાઓની ખામીઓ જાણવાની ફરજેશ કરવી નોંધએ અને પોતાની આગળ આવવાની તેઓને ટક આપવી નોંધએ. ધણીવાર છોકરાઓ શીક્ષકો શું સમજાવે છે તે સમજી શકતા નથી પણ પોતાના શીક્ષકોના ગુસ્સાની ખીકથી તેઓ ખોટું દોલ ગાલી જણાવે છે કે હમો જે શીક્ષક કહે છે કે તે સમજીએ છીએ. વળી શીક્ષકોએ પોતાનું શીક્ષણ જેટલું અને તેટલું રસીકું કરવું નોંધએ, નહીં તો તે કદી તેની પર કંઈ અસર કરશે નહીં. એક સામ્યા દોસ્ત તરીકે શીક્ષકે પોતાના એલાઓને ઉપદેશ દેવો નોંધએ, કે જેથી તે એલાઓ તેની આગળ આવવા જરાએ ડરસે નહીં. તેઓની રમત ગમતમાં પણ શીક્ષકોએ ભાગ લેવો નોંધએ, જેથી પણ તેઓ વધારે ચહાવાએલા થશે. વળી એક શીક્ષક સારી ચાલ ચલણને હોવો નોંધએ. જો તેમ ન હોય તો તે જે શીક્ષણ આપે છે તેની કાંઈપણ અસર થતી નથી. જો તેઓ ઉંમદા ગુણો કે જે એક માનવીને લાયક ગ્રહસ્થ બનાવે છે તે દેખાડવાને નીરાકુળ જાએ તો તેઓ જુવાન છોકરાઓને તાલીમ આપવાને પણ નીરાકુળ જશે.

ધર્મ વિનાની નીતિ નકામી છે.

એક લખનાર કહે છે કે:—

Morality must not be without religion for, if so it may change as I see convenient. Religion must govern it.

ધર્મ વિનાની નીતિ હોયજ નહીં, કારણ કે જો એમ હોય તો જેમ મને પેસ પડે તેમ હું તે ફેરવી શકું. ધર્મનો તેના ઉપર કાબુ રહેવો જોઈએ.

બાળકના મન ઉપર ધર્મનો છાપ નહી પાડો, જે ધર્મમાં બાળકે જન્મ લીધો હોય તે ધર્મની ખુશીઓ અને મોતેખરી તેને નહી સમજવો, ખોદા અને કુદરતના કાયદાઓની માહિતી તેને નહી આપો, કરણીના કાયદા અને ખોદા તરફની આપણી ફરજો વિષે તેના બેજનમાં કાંઈએ વિચાર નહી પેદા કરો તો પછી છાપેલી ચોપડીઓમાંથી ચાહે તેવા નીતિના પાઠો બાળકોને શીખવો તે બધું ફેકટ છે. માણસને નીતિની રાહ અને સચ્ચાઈની સીમાએ જે ચીજ ચલાવી તેને પાપમાંથી દુર રખાવે છે તે ખોદાતાલાનો ડર છે. તે ખોદાનાં ડર વિનાની જકેલ અને જડવાદી વિચારોની કેળવણી માણસોને ખરાબીની ખાડી તરફ દોરવે છે. બાળકોના મન ઉપર ધર્મનો છાપ પડ્યા વગર તેઓને કદીખી નીતિમાન બનાવી શકાએ નહીં. સ્વકાબુ self control, સ્વબોજા self sacrifice, મિતાહારીપણું Temperance, વગેરેના કાયદા બાળકોને સમજાવવામાં આવે તેમાં કાંઈ પાંધા જેવું નથી પણ એવાજ શીક્ષણ ઉપર સરયામ આધાર રાખી ધર્મની કેળવણીને ઉતરતો દરજ્જો આપવો એ જોખમ બરેલું છે. ધર્મને નહી માનનાર અને ખોદાની હસ્તીનો અસ્વીકાર કરનાર એક સારો શહેરી જવલેજ યર્ધ શકે છે, અને ધર્મ કેળવણીના ભોગે તેને આપવામાં આવેલી નીતિની કેળવણી બાલકુલ નીરર્થક થઈ

પડે છે. એજ કારણને લીધે નીતિ તેજ ધર્મ અને ધર્મ તેજ નીતિ એમ આપણા દેશી લોકો લેખે છે. જરથોસ્તીઓની ધાર્મિક ચોપડીઓ પણ નીતિના ઉચ્ચ શીક્ષણથી ભરપૂર છે તેમાં હુમત, દુષ્ટ અને હવરૂશ્ત એવી ઉત્તમ રીતે સમજાવી છે કે તેનું મુલ શાએ નહીં. નીતિ એક પક્ષી છે કે જે મીનોષ આકાશમાં ઉડી કેઠે પહોંચી શકે છે, પણ તેથી આગળ નહી, તેથી આગળ તો ધર્મજ પહોંચી શકે છે. નીતિ એ એવી કીસમનું ગૌહર છે કે જે માણસ જાત પોતાના મગજમાંથી પેદા કરી શકે છે. પણ ધર્મના ગેહરોની ઉત્પત્તિ ફક્ત મીનોષ આલમમાં થાય છે, જ્યાંથી ખોદા અથવા તેના ફરેસ્તાઓની બશારત રૂપે તે પેગામ્બરોને મળે છે, અને તેવા ખોદાને પહોંચેલા મરદોથીજ તે માણસ જાતને મળી શકે છે. આ ઉપરથી જણાશે કે ધર્મનો દરજ્જો નીતિ કરતાં ઘણો મોટો તથા બહોળો છે. ધર્મમાં નીતિ સમાએલી છે પણ નીતિમાં ધર્મ નથી. ધર્મથી નીતિ શીખી કે મેળવી શકાય છે પણ નીતિથી ધર્મ નહીં. ધર્મ વિના ફક્ત નીતિથીજ આ જાંદગીનો સાગર તરી નવી જાંદગીમાં કદા પહોંચી શકાય નહીં.

કેળવણીના ફાયદા.

ધરાનમાં ચાલતી એક ફારસી કેતાબ મીઝનઉલ તાલીમમાં કેળવણીના ફાયદા વિષે જે ઉમદા બોધ મળે છે તે વાંચનારને ખાસ જાણવા જોગ હોવાથી અને આપણા ધાર્મિક ફરમાનોને અનુસરીને હોવાથી તે અત્રે જણાવવાનું દરસ્ત ધારું છું.

સ:—કેળવણીના ફાયદા શું ?

જ:—કેળવણી માણસની યાદદાસ્ત શક્તિને રોશણ કરે છે, જ્ઞાનની મજાહનો સવાદ ચખાડે છે, અને તે માણસને પોતાના દેશ અને ધર તરફ ભક્તીભાવ અને આહ દેખાડવાને તૈયાર કરે છે, અને પોતાના દેશને ખાતર જાન અને માલનો પણ ભોગ આપવા શીખવે છે.

સ:—ખીજો ફાયદો શું છે ?

જઃ—તે માણસના દીલને જમકવાણું છવણું રાખે છે. અને તેને હુન્નર અને સાહિત્યને માટે લાયક બનાવે છે કે જેથી કરી તે માણસની અને તેના કુટુંબની તેમજ આસપાસનાઓની સેવા ખોદાને ખાતર બળવવાને તૈયાર થાય, કારણ કે ખોદાની સેવા તે માણસની સેવા કીધા બરાબર છે. (The service of man is the service of God) અને તે પોતાના બાપ, મા અને ઉસ્તાદ કે જેઓ સધળાઓ કરતાં સઉથી સરસ છે તેઓ સાથ માન અને મોહબત રાખતાં શીખવે છે, અને તે ખોદાની નજરમાં ધણો વહાલો અને બીજા માણસોની નજરમાં પણ ધણો ચહવાએલો થાય છે, અને છેવટે પોતાની જગા દમેશગીનું મુખ કે જે ખડેરત છે, તેમાં જવાને શક્તીવાન થાય છે.

જે તું શીખેલો હશે તો તું જ્ઞાન વીદતા અને પ્રવીણતાનો ધણી થશે. અને તું સારું મારું સારી રીતે પીછાની શકશે, કારણ કે જ્ઞાન, મુશકેલી દેશે કરવાનું અને નફો હાસેલ કરવાનો માર્ગ છે. શીખેલો માણસ દરેક ગુણમાંથી કાંઈ સારા ફાયદા હાંસેલ કરી શકશે. તે પોતાનો દરજ્જો વીદતાથી ઉંચો કરી શકશે, તે વિશ્વાસ, મહોતાઈ અને પ્રતીષ્ઠાનો ધણી થઈ શકશે. પણ જે માણસ જ્ઞાન અને વીદવતા ધરાવતો ન હશે તો તે આખી છાંદગી સુધી પરીશાન અને દુઃખી હાલતમાં રહેશે, અને બીખારીપણા તથા વહીતરાંની હલકી હાલતમાં તેને રહેવું પડશે, અને આ દુન્યા, ગરીબાઈ, કમ-નસીબી, અને નાઉમેદીમાં છોડી જવી પડશે. જ્ઞાન મુખ અને આખાદીનો ખજાનો છે અને અજ્ઞાનતા અપકીર્તિ, બદનામી અને નામોશીનું મુળ છે.

સઃ—એ વિષે અવસ્તાના કાંઈ ફકરાનો સાર કહો.

જઃ—જમ્યાદ યસ્તમાં કહે છે કે જે કાંઈ એલમની રોશની મેળવવાની ખાહેશ રાખે છે તે એક આશ્વવાન યાને ધર્મગુરૂની બક્ષેશ મેળવે છે. જે કાંઈ જ્ઞાનની તૃપ્તીની શોધમાં છે, તેને આશ્વવાનની બક્ષેશ મળે છે. આદરબાદ આરેરપંદના પંદનામાં કહે છે કે તારી

ઝી, છાકરાંઓ શેહેરીઓ અને તારી પોતાની જાતને કેળવણી વગર, રાંખી મુકતો ના કે જેથી તુંને ખેદ અને સંતાપ થાએ નહી, અને પસ્તાવો કરવાનું કારણ રહે નહીં. વળી તે કહે છે કે જે તારે ત્યાં દીકરો હોય તો નાનપણથીજ તેને નિશાળે મુકજે કારણ કે જ્ઞાન એક રોશન આંખની મીસાલ છે. ગંજે શાખાનમાં કહે છે કે કેળવણીથી ઉન્નતિ થાય છે, અને તે લેનાર સખ્સ દીપી નીકળે છે.

દીનકરદ વૌલમ ૧૨ માં કહે છે કે, તેઓ વળી એમ માનતા હતા કે માનજે કે કેળવણી કંઈ ખરાબ નથી કારણ કે કેળવણી ઇનસાનની જીંદગી છે. આપણા ધર્મ પુસ્તકો નર અને નારીઓ, કન્યાઓ તેમજ પરણેલી સ્ત્રીઓએ સધળાંઓને કેળવણી લેવાની બલામણુ કરે છે. જેઓ કેળવણી લેવાને મદદ માટે ખાહેશમંદ હોય તેવાઓને મદદ કરવી એ પુણ્યવંતું કામ ગણાય છે.

સ:—સહિથી સરસ કેળવણી માણસને માટે કંઈ છે ?

જ:—સહિથી સરસ કેળવણી તે ખોદાથી કરતા શીખવું, અને ખરાબ કાર્યોથી દુર રહેતાં શીખવું તે છે.

સ:—ખોદા કાણુ છે ?

જ:—હયાત યીજેનો ખનાવનાર, અને છુપા કામેનો જાણનાર, સધળા કામેનો જોનાર, તે એકજ છે કે જે પોતામાંથીજ આવેલો છે. તે કોઇનો મોહતાજ નથી, તે સ્વતંત્ર હસ્તી ધરાવે છે, અને પોતાની હસ્તી માટે ખીજ કોઇ ઉપર આધાર રાખતો નથી. તે જન્મેલો નથી તેમજ તેનું મોત નથી, તેનો કોઇ બાગ્યો નથી, તે હમેશાં હતો, હમેશાં છે, અને હમેશાં રહેશે (અહુરમઝદ હમાણુદ ઓ હમાહસ્ત ઓ હમાખેદ)

સ:—આપણે ખોદાને માટે શું કરવું જોઇએ અને આપણી ફરજો શું છે ?

જ:—આપણે તેની હસ્તી માનવી જોઇએ, તેની ફરમાન ખરદારી અને પરસ્તેશ કરવી જોઇએ.

સ:—તેની પરસ્તેશનો ફાયદો કાણુને છે ?

જઃ—તે આપણે પોતા માટે છે કે જેથી આપણે આ દુન્યામાં ખુશખબતી ભરેલાં અને ચહવાએલાં થઈએ અને આવતી દુન્યામાં સરકરાજ અને આખાદ થઈએ, અને આપણો મુકામ બહેરતમાં થાયે.

સઃ—ખોદાને રાજ કરનારી કઈ ચીજ છે ?

જઃ—માળાપની ફરમાન બરદારી અને ઉસ્તાદને માન આપવું અને આપણા મનુખ્ય બાઈબિલનું બહુ કરવું અને નેકી અને બદી વચ્ચેને તફાવત સારી રીતે સમજવો.

સઃ—સારો સ્વભાવ અને સારી રીતભાત કઈ છે ?

જઃ—જે આપણે પોતાને ગમતું નહી હોય તેવું બીજાઓ તરફ કરવું નહીં. આપણે તેવીજ વર્તણૂકથી વર્તવું કે જેવું આપણે ઇચ્છીએ કે તેઓ આપણી તરફ ચાલે, અને આપણે પોતા માટે જે ચાહીએ તેવુંજ બીજાઓ માટે ઇચ્છવું. આ કહેતી આપણા ખ્રીસ્તીઓના બાઈબલની કહેતી ને મલતી છે. **Do unto others as you would that they should do towards you.** શીરાઝને! હાફેઝ કે જેના રવાન ઉપર હબરે હબરે દરદ હોજે તે કહેતો હતો કે બેઉ દુન્યાનું સુખ આ બે શબ્દોની સરેહમાં સમાઈ ગય છે, એક તો એ કે દોસ્તો સાથે માયા ભરેલી રીતે વરતજે અને દુશમનો સાથે વીનયા, વિવેક, અને સબ્ય રીતે વરતજે. એ માટેની ફારસી બેતો નીચે મુજબ છે.

“આસાયશે દો ગઈતી તફસીરે ઇન દો હરફ અરત—આ દુસ્તાન મુરવત આ દુશમનાં મદારા.

અશો નરથોસ્તનો દીસો.

Death lays his icy hand on kings
Scepter and crown
Must tumble down
And in the dust be equal made
With the poor crooked scythe and spade—Shirley,

* * * *

O Death, rock me asleep
Bring me on quiet rest—Ann Bolwyn

* * * *

Death to the happy thou art terrible,
But how the wretched love to think of thee
Oh thou true comforter, the friend of all
Who have no friend beside—Southey

* * * *

Death, so called, is a thing which makes men weep
And yet a third of life is passed in sleep—Byron

* * * *

When honour's lost, 'tis a relief to die,
Death's but a sure retreat from infamy—Garth,

* * * *

Our life is but a pilgrimage of blasts
And every blast brings forth a fear
And every fear, a death—Quarles

મોત શબ્દ દરેક જણે વારંવાર યાદ કરવો જોઈએ. કોઈને
અડીનો ભરોસો નથી. મોત તેક યા બદ કોઈને પણ છોડતું નથી,
મોતનો તહરાસ હપત કેશવર જમીન ઉપર છે. અને તે આહું તેને

ખેંચી લે છે. ઘણા ખરાં માણસો મરવાને બીહે છે કારણ કે તેઓએ પોતાની હૈયાતીમાં માઠાં કામો કીધાં હોય છે. કેટલાંએક માણસો મોતથી બીહતા નથી, કારણ મોતની ભેટ લેવાને તેઓએ તૈયારી કરી હોય છે, અને વારેઘડીએ તેનાથી ડરીને સહગુણના કામો કર્યાં હોય છે. માણસ જાણે છે કે મારે મરવું છે, તે જાણે છે કે મારે આ દુન્યામાં ઘણા વરસ જીવવું નથી, તે જાણે છે કે સારાં માઠાં કામોને માટે મારે અદુરની દરબારમાં જવાબ આપવો પડશે, તે સંઘળું જાણુવા છતાં દુન્યામાં આવી અનીતિ અને દુરાચરણ થાય છે, ત્યારે જો મોત ન હોત તો કેવા ભયંકર અને દુષ્ટ કામો થાત તેનો વિચાર માણસે કરવો જોઈએ. કાળાં ધોળાં કરનારે યાદ રાખવું જોઈએ કે તેને માથે એક શત્રુ ઉભેલો છે તે તેને ભર જવાનીમાં પટકી નાંખશે તે તેને થરથર ધ્રુમવશે.

કરોડો અને લાખો જીવો આ ફરતી દુન્યાની સુંદર સપાટી ઉપર જન્મ લઇ ગયા છે, પરંતુ તેઓ મધે ફક્ત આંગલી ઉપર ગળી શકાએ તેટલાજ તે અશો નરો થઇ ગયા છે કે જેઓએ અજ્ઞાનતાના અંધકારમાં હુમેલા, આત્માની રોશની માટે તુલસતા પોતાના અસંખ્ય લાઘ્યબંધ જીવોને રોશનીનો પ્રકાશ આપ્યો છે, અને જીંદગીનો ફેરો સફળ થાએ એવી કરણી કરવાને તેઓને રેહઝરી કરી ગયા છે. વીદ્વાનો અને શીલસુફોની સંખ્યા તો ઘણીબી છે. દરેક દેશમાં અને દરેક કામમાં ખાકી વિદ્વાનો તથા શીલસુફો ઘણાએક થઈ ગયા છે. પણ અશોષના સરદારો, આત્મજ્ઞાનના પાઠો શીખવનારા કે જેઓના વચનો લાખો જીવોને હજારો વરસ સુધી ખાશ, રહેઝરી અને સધ્યારો આપી શકે એવા સોસીયન્ટો ઘણાજ થોડા થઈ ગયા છે અને તેઓની સફમાં આપણા ધરાનમાં મશહુર થએલા પેગમ્બર જરથોસ્ત ઉંચી પદવી ભોગવે છે. તેઓને માટે અવસ્તા ગાથામાં કહે છે યાનીમ્ મનો, યાનીમ્ વઝો, યાનીમ્ રથોથનેમ્ અશોનો જરથુશત્રહે યાને અશો જરથોસ્તના વિચાર વચન અને કામ, બરકત આપનારા છે. અને તેથી તેઓ માણસ જાતમાં

સર્વથી વધુ માનને લાયક, સહિથી વધુ આરાધનાને લાયક અને સહિથી વધુ સ્તુતીને લાયક ગણાયા હતા. એ દેખાડે છે કે ફરેક માણસે સ્વાર્થ તથા પરમાર્થનો માર્ગ હાથ ધરવો, બીજાઓના સુખમાં પોતાનું સુખ સમજવું. જે અશો માણસ પોતાનામાંથી કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ જડમુજથી ઉખેડી કહાડી, તન મન અને અંતઃકરણને સંપુરણ રીતે શુદ્ધ અને પવિત્ર બનાવી, સ્વાર્થ તથા લોકોના કલ્યાણમાં જીવતો હતો તે માણસના વિચારો વચનો અને કામો જનસમાજને ખરકત આપનારા હોવા જોઈએ, ચાને બશારત પામેલા હોવા જોઈએ. જેમ વનસ્પતીમાં ગુલાબ ચંબેલી અને મોગરા વગેરે પુલો સુંદરમાં સુંદર પેદાયશ છે તેમ માણસના વર્ગમાં અશો જરથોસ્ત જેવા સંપુરણતાએ પહોંચેલા, ખોદાથી બશારત પામેલા તે સુંદરમાં સુંદર માનવી છે, અને જેમ વનસ્પતી વર્ગના પુલો ચોતરફ ખુબસુરતી સુગંધ અને આનંદ ફેલાવતાં રહે છે, તેમ સોબ્યન્તો સદા સારીરિક માનસીક અને આત્મીક પંમરાત ચોતરફ ફેલાવી. તેમના લાઘબંધ જીવોને દયા, શાંતિ, પવિત્રાઈ, અહુરમજ્દના માનવું તેજ, લોકોને આપી તેઓને ખુશાલ બનાવી અહુરમજ્દની અનંત ખુશાલીની નજદીક લઇ જાય છે. એવા એક દોગદો માતાને પેટે અશો જરથોસ્ત પેદા પડ્યો હતો, જેઓના જન્મથી પ્રાણીઓ ઝાડપાનો અને સ્પેનામીનોની તમામ પેદાયશ ખુશાલીના પુકારો કરવા લાગી કે, શુકરાના ! હવે આપણે માટે અશો! જરથોસ્ત એક અથોરનાન જન્મ પામ્યો છે, હવે લલી માજ-દયસ્વી દીન હંફત કેશવર જમીન ઉપર ફેલાશે અને તેમજ થયું. જે જમાનામાં એક ખુદાને માનવાનું બુલાઇ ગયું હતું, જે જમાનામાં દેવ પરસ્તીનું જોર ફેલાઈ ગયું હતું, તે વખતે ખોદાતાલાએ અશો જરથોસ્તને મોકલ્યા જેઓએ એકજ ખોદાને માનવાની દીન શીખાડી. એક યુરોપીયન વિદ્વાન કહે છે કે બેક્ટ્રીયાનાં આ મહા જ્ઞાની સાહેબે એક ખોદાની પરસ્તેશ જગતમાં ફેલાવી ન હતે તો દુન્યાના વિચારોનું વાતાવરણ હાલના જમાનામાં કેવું હતે તે વિચારી પણ શકાવું

નથી. હજારો દરદ હોજો તે પરીત્ર આત્મા ઉપર કે જેઓએ દુન્યાના વિચારને એકજ ખેદાની આરાધના તરફ દોરવી હતી, અને તેમ કરી પોતાના તેમજ ભવિષ્યના સમજા જમાનાના વિચાર ઉપર મહા રૂડી અસર ઉત્પન્ન કીધી હતી. તે સાહેબનો ગુજર પામવાનો ખરો દીવસ તો અરદીબેહેસ્ત મહીનો ને ખોરશેદ રોજ છે પણ રેવાણ દેહ મહીનો ને ખોરશેદ રોજ છે, જે જરથોસ્તીઓએ દેશદેશ અને ગામે ગામ જશનો, વાયજો, બંદગીઓ અને ભલા વિચારો સાથે પાલવો જોઈએ. એ દીને સર્વએ ખોદાતાલાની બંદગી કરી, અશો જરથોસ્તને યાદ કરી, તે સાહેબનો ખોધ અને વચનો છગરમાં ધરવા જોઈએ, અને સર્વએ દુન્યાની મારી તારીમાંથી મનને મોકળું કરી તેઓના પેગમ્બરે શીખવેલા આત્મ ખોધો દેડે કોતરવા જોઈએ. આજે સર્વએ એમ કહેવું જોઈએ કે મારો જન જાએ, મારાં હાડકાં છુટા પડે, મારી શુદ્ધિ ગુમ થાએ તોખી માજદયરની જરથોસ્તી દીન હું કદી છોડીશ નહીં. તેવણુ જણાવી ગયા છે કે માણસનું, રવાન અમર છે, તે પોતાની કરણી માટે જવાબદાર છે, તેનો દરેક વિચાર વચન અને કામ ખોદાની દરબારમાં અચુક રીતે નોંધાય છે. તેનો ભલો યા ભુડો બદલો કાંઈપણ ખામી વિના પહોંચે છે. ભલા મનની મારફતે રવાને અદુરમજદને પહોંચવું છે. નેક મનશની, નેક ગવશની, નેક કુનશની અખત્યાર કરી દુશમત, દુગૂખત, દુજવર-શતને ત્યાગ કરવું. આ ફાની જહાનના લોભ લાલચમાં બંદગી અને ભલા વિચાર વડે પોતાના મનને ખેંચી કહાડી અશોઈ અને પરા-પકારના ગુણો વડે અદુરમજદ અને અમશાશપદોને પહોંચી હામે-શગીના સુખમાં દરેકે વાસો કરવો જોઈએ. એ દીને આપણે યાદ કરવું કે માર્ગ એકલો અશોઈનો છે, બીજા માર્ગો ખોટા છે. એક દીવસ જ્યારે આ ફાની જહાન છોડી જઈશું ત્યારે આપણી સાથે ધન, દોલત, માલ ખગ્ગનો, ખેતર, વાડી બંગલા, હીરા, મોતી સાથે આવનાર નથી પણ ભલી કરણી, નેકવમાસન ને મીઠા સખુનોની ખરી દોલત સાથે લઈ જવી છે. અને તેવોજ

નેક બદલો મારે પામવો છે. એ દીને આપણે સર્વ તે મહાન સાહેબને ચરણે અદ્યથી નમન કરી તે સાહેબના વચનો યાદ કરવા બેઠાએ કે માણસની જીંદગીનો છંડો ખુદાના મેલાપમાં આવનાર છે, તેવણનો અવાજ આપણને કહે છે કે હુમત હૂખત હવરશતથી જીંદગી ગુજરો, અશોષની દોલત એકઠી કરો, ખોદાની એબાદત કરો, દુન્યાવું લણું કરો, અને હું જરથોસ્ત તમને ખાત્રી આપું છું કે જે કોઈ અશોષ અખત્યાર કરશે તેને હું ચીનવત પુલ પસાર કરાવીશ અને પાક અહુરમજ્દની હજુરમાં હમેશગીની ખુશાલી ભોગવતા કરીશ. આ તે મહાન સાહેબનો Meherdast પેગામ છે, આ તે પવિત્ર કોલ છે, લલા હમદીનો તે ઉપર ધ્યાન ધરો, તે પ્રમાણે અમલ કરો, અને તમારી જીંદગીના નાવને આ સંસારના મહાસાગરના તોફાની મોજઓમાંથી સલામત સાથે હંકારી તેના આશીરવાદે ખોદાઇ સુખને ધીનારે પોહોંચાડવાને ભાગ્યશાળી કરો. જે કોઈ નીતિના મૂળ તત્વોને પોતાના હથિયાર કરે છે તેને દુશ્મના વખતમાં, ગરીબાઈના વખતમાં અને મરવાના વખતમાં કાંઈ પણ હરકત પોહોંચવાની નથી. તે આનંદ અને સંતોષ સાથે બેહેસ્તમાં જીવને પોતાના અહુરને મેળવવાની મોટી ઉમેદ રાખે છે, માટે મોતને કદી જીલવું નહી, તેને વારે ધડીએ યાદ કરવું જેથી માનવી નીતિ અને સદ્ગુણના માર્ગ ઉપર ચાલી શકશે.

